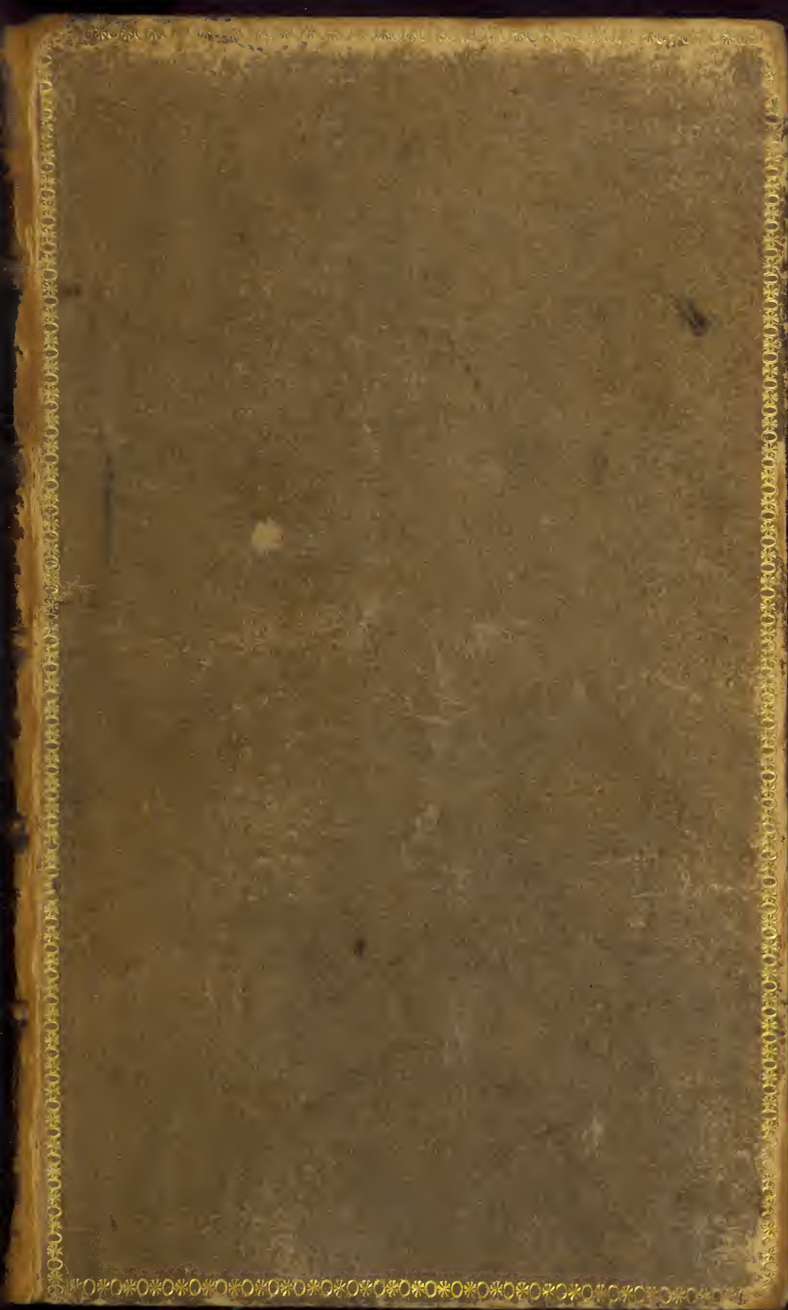

EDWARD HENRY SCOTT

CORNELII NEPOTIS VITÆ EXCELLENTIUM IMPERATORUM

AD OPTIMAS EDITIONES COLLATÆ

PRÆMITTUNTUR VITA A G. J. VOSSIO SCRIPTA ET NOTITIA LITERARIA

ACCEDUNT INDICES

STUDIIS SOCIETATIS BIPONTINÆ

EDITIO ACCURATA

BIPONTI
Ex Typographia Societatis
CIↃIↃCCLXXXVIII

CORNELII NEPOTIS VITA ET SCRIPTA

EX G. J. VOSSII LIB. I DE HISTORICIS LATINIS

CAP. XIV.

Cornelius Nepos & ante Cæſaris dictaturam, & eo dictatore, & poſtea, vixit. Hieronymus in Chronico Euſebiano refert illum ad annum Augusti quartum. Nec cuiquam repugnem, colligenti inde, tum demum divulgare ea cœpiſſe opera, quibus maxime inclaruit. Padi erat accola, teſte Plinio lib. III, cap. 18. unde Catullo, epigrammate primo Italus; Auſonio autem, epiſt. XXIV Gallus vocatur. nempe quia Italia Tranſpadana diceretur Gallia Togata. De urbe patria quidquam ſe habere comperti, negat Elias Vinetus in Auſon. Idyll. VII. At, Veronenſem fuiſſe, in Leandri Alberti Italia lego, uti & in Coſmographia optimi atque amiciſſimi quondam viri, Pauli Merulæ. Immo ex Veronenſium hiſtoricorum ſyllabo (quem doctiſſimus ampliſſimuſ-

que Alexander Becellus, Veronensis urbis Cancellarius fecit, ac illustrissimus comes, Fernandus Nogarola, vir, ut genere, ita literarum studio, nobilissimus, cum V. Cl. Laurentio Pignorio, atque is mecum communicavit) intelligo, natum fuisse Nepotem in Hostilia: qui Veronensium vicus est, Tacito, Plinio, Cassiodoro, & Antonino in Itinerario memoratus, hodieque ecclesiasticæ Veronensium jurisdictioni subditus. Historicus hic Ciceronis amicus familiaris a Gellio vocatur lib. XV, cap. 28. Chronica scripsisse, testis est idem Gellius lib. XXVII, cap. 21. In his pro triplici tempore, ἀδήλῳ, μυθικῷ, καὶ ἱστορικῷ, (de quibus ex Varrone & aliis, libro de arte historica diximus,) tres videtur scripsisse libros, ac singulis unius temporis narrationem esse complexus. Sane tres libros fecisse Nepotem, quibus omne ævum comprehenderit, liquido testatur Catullus initio hendecasyllaborum. Nec historicum tempus ab eo solum esse tractatum, indicio est illud Ausonii: *Apologos Titiani, & Nepotis Chronica, quasi alios apologos, (nam & ipsa instar fabularum sunt) ad nobilitatem tuam misi.* Item ex eo, quod Tertullianus in Apologetico adversus gentes (ubi eum inter antiquitatum commentatores disertim reponit) dicit, haud aliud Saturnum, quam hominem, promulgasse. Quod etiam Lactantius tradit lib. I, cap. 13. Reliquit præterea libros illustrium virorum, quorum Gellius meminit lib. XI, cap. 8, & Servius in 1 Æneid. Eorum librum I, XV & XVI citat Charisius. Ex his habemus viginti duos exterarum gentium imperatores. Ceteris libris egisse de Romanis, hæc ejus verba osten-

dunt in extrema Hannibalis vita: *Sed nos tempus eſt hujus libri facere finem, & Romanorum explicare imperatores: quo facilius, collatis utrorumque factis, qui viri præferendi ſint, poſſit judicari.* Operis ejus genuina inſcriptio patet ex ultimis hiſce præfationis verbis: *Quare ad propoſitum veniemus, & in hoc exponemus libro* VITAS EXCELLENTIUM IMPERATORUM. Præter Imperatores ſeorſum exaraſſe librum de regibus, argumento hæc erunt, quæ Timoleontis vitæ ſubdit: *Hi fere fuere Græciæ gentis duces, qui memoria digni videbantur, præter reges. Namque eos attingere noluimus, quod omnium res geſtæ ſeparatim ſunt relatæ. neque tamen hi admodum ſunt multi.* Externi Imperatores, quos habemus, Æmilii eſſe Probi a multis creduntur. Qui error inde provenit, quod librario id fuerit nomen, qui vitas eas, partim ſua, partim patris & matris manu ſcriptas, Theodoſio obtulit. Hoc ita eſſe, oſtendunt verſiculi, qui vitis iſtis præmitti in MSS. ſolent. Ac nec Æmilium, nec Theodoſiani ævi quemquam, eorum eſſe librorum auctorem, abunde arguit pura & Romana dictio. Opinetur aliquis, ut Trogus ab Juſtino, ita ab Æmilio, qui ſub Theodoſio vixit, in compendium eſſe redactum Nepotem. Sed aliud ſuadet operis concinnitas, & illa præfandi ratio, quæ eſt in Epaminondæ vita, ac in Pelopida inprimis, ubi brevitatem juſtam pollicetur. Attamen ſententia hæc, licet erronea, minus periculi habeat, dummodo extra controverſiam maneat, Æmilium omnia de puriſſimis Nepotis fontibus hauſiſſe. Sane Tulliani eſſe ævi ſcriptorem, neque alium, quam Nepotem, tum ve-

terum aliquot librorum indicio cognoſcitur ; tum etiam, quod ad Pomponium Atticum (cujus idem rogatu de vita Catonis librum fecit) vitæ iſtæ ſcribantur : utcunque id in quarto Miſcellaneorum ſuorum neget Hieronymus Magius, qui ipſa Nepotis præfatione ſatis refellitur. Accedit & altera ratio. Nam his in libris ea legere eſt, quæ opus hoc ſcriptum eſſe clamant, quo tempore Pompejus & Cæſar plus poterant, quam libera in republica expediret. Ea Lambinus loca congeſſit, ut nihil attineat illa hic reponere. Nec libris iſtis de viris illuſtribus ſolum perſecutus eſt excellentes Imperatores ; ſed etiam commentationibus claros. Quod argumentum ſignat B. Hieronymus, præfatione de ſcriptoribus eccleſiaſticis, ubi Nepotem inter eos refert, quorum exemplo acturus ſit de iis, qui ſcribendo claruerunt. Egit autem Nepos tum de Græcis ſcriptoribus, tum de Latinis. De Græcis, colligo inde, quod in Dionis vita dicat, librum ſe feciſſe de illuſtribus hiſtoricis : in quo inter alia tractarit de Philiſto hiſtorico. De Latinis, argumento ſunt plurima. Nam de Terentio egiſſe, ex Suetonio ſcimus in Terentii vita, Donato perperam tributa. Ad hæc primum de vita Ciceronis librum Gellius citat lib. XV, cap. 28. Eoque ex opere fragmentum Hieronymus affert epiſt. ad Pammachium. Immo veriſimile eſt, inde eſſe tum vitam T. Pomponii Attici, quæ exſtat, tum vitam Catonis, quam iſtis claudit verbis : *Hujus de vita & moribus plura in eo libro perſecuti ſumus, quem ſeparatim de eo fecimus rogatu Titi Pomponii Attici. Quare ſtudioſos Catonis ad illud volumen relegamus.* Aperte

indicat, eo nunc de Catone brevius se agere, quia separatim de eodem scripserit. Ergo vita illa Catonis, quam paucis perstrictam habemus, majoris pars est voluminis, in quo Romanorum complurium vitæ continerentur. Reliquit etiam exemplorum libros, quos citant Gellius lib. VII, cap. 18, & Charisius lib. I. Alia quoque ejusdem laudant veteres: sed non item, quæ ad historiam pertineant. Nam ex epistola ejus ad Ciceronem quædam Lanctantius affert lib. III Institut. Divinar. cap. 15. Quemadmodum & Ciceronis ad Nepotem epistolæ meminit Tranquillus in Julio cap. 55, Ammianus Marcellinus initio libri XXVI, ac Priscianus lib. VIII. Immo & secundum Ciceronis epistolarum librum ad Nepotem Macrobius citat lib. II Saturnal. cap. 1. Quod si quis fragmenta omnia Nepotis desideret, longe iis colligendis priorum vicit industriam Andreas Schottus. Hermolaus Barbarus, castigationibus in Plinii lib. XV, cap. 24 censet, libellum de viris illustribus, qui Plinio tribui solet, Cornelii Nepotis esse, haud Plinii; atque id veteribus codd. adstrui posse asseverat. Etiam Jani hæc Parrhasii sententia fuit. Utrius sit, dubitari ait Vinetus, nec ea de re statuere quidquam ausus est. Immo aliqui, aut Suetonium, aut Tacitum, esse auctorem, putarunt: ut indicat Gyraldus dialogismo XXVI. Sed omnino sunt Sexti Aurelii Victoris: ut satis nunc constat ex editione Andreæ Schotti. Non dubito interim, quin pleraque ex Nepote Victor desumserit. Nam quod Ludovicus Vives lib. V de tradendis disciplinis, Nepotem, ait, de Græcis solum ducibus scripsisse:

id ſatis refellitur verbis Nepotis antea adductis. Vir doctiſſimus, Jo. Maria Catanæus, commentario in Plinii librum IV, epiſt. XXVIII, quæ ad Severum ſcripta eſt, etiam Daretem Phrygium a Nepote translatum arbitratur. Nempe decepit eum vulgaris ἐπιγραφή. Attamen & hic aqua hæret Vineto, notis in Auſon. Idyll. VII. Negat eſſe, qui certi aliquid de tralatione hac auſit affirmare. Atqui omnes, quibus ullum in hiſce literis judicium eſt, ſatis vident, nec Daretem illum eſſe genuinum, nec dictionem ejus Auguſteam ſapere ætatem, ſed recentiorem multo. Nepotem autem Cæſaris Auguſti obiiſſe ævo, Plinius teſtatur lib. IX, cap. 39. Atque hoc fortaſſe impulit Genebrardum, ut putaret, eum nato jam Chriſto ſuperſtitem fuiſſe: qui & Jacobum Gualterium, cum primum tabulas ederet chronographicas, in eam ſententiam pertraxit. Sed Nepotem eo uſque ætatem prorogaſſe, nemo temere dixerit, qui tanti eum in literis nominis jam Tullii, Attici, Catulli temporibus, fuiſſe cogitarit.

NOTITIA LITERARIA
DE
CORNELIO NEPOTE
EX

Jo. Alb. Fabricii Bibliotheca Latina a Jo. Aug. Ernesti auctius edita T. I, cap. 6.

Cornelii Nepotis ætas.

CORNELIUS Nepos natus fertur in Hostilia [1], qui vicus est Veronensium in transpadana Italiæ parte, quæ antiquis Gallia togata appellabatur. Padi accolam vocat Plin. III, 28 Hist. Scriptor ingenio, studio veritatis, sermonisque pura ac succincta elegantia laudatissimus, Catulli, qui ei carmina sua inscripsit, civis & amicus, amicus etiam Ciceronis, & T. Pomponii Attici, cujus rebus domesticis sæpe propter familiaritatem interfuisse testatur in ejus vita c. 13. A Callisthene liberto [2] veneris corruptus obiit primis annis principatus Augusti, hoc est, post annum U. C. 724, qui fuit ante Christum natum XXX. De Nepote exstat singularis dissertatio Dan. Guiiemi Molleri, Altdorfii a. 1683, 4. cui jungen-

1. Vide Vossium L. 1 de Hist. Lat. c. 14. Onuphrius Panvinius Veronensis in catalogo illustrium scriptorum Veronensium libro sexto Antiquitt. Veronens. p. 145: *Con-tinentissimo civitatis nostræ tenenio Cornelium Nepotem virum doctissimum & antiquitatum omnium peritissimum Veronensem fuisse traditur, cui in summa cum Catullo, Vitruvio & reliquis Veronensibus illustribus etiam statua posita est ex publica auctoritate.*

2. Plutarchus in Lucullo, extremo.

dus Jo. Nic. Funccius de virili ætate Latinæ linguæ, parte 2, p. 224 ſeq.

Vitæ, quæ exſtant.

Exſtant ejus *Vitæ Excellentium Græciæ Imperatorum ſive belli ducum* XX, dicatæ Pomponio Attico, atque uno volumine concludere geſtientes, quorum ſeparatim multis millibus verſuum complures ſcriptores ante eum explicaverant, ut ipſe ait in Epaminonda cap. 4. Ducum intellige: 1, *Miltiadis*, 2, *Themiſtoclis*, 3, *Ariſtidis*, 4, *Pauſaniæ*, 5, *Cimonis*, 6, *Lyſandri*, 7, *Alcibiadis*, 8, *Thraſybuli*, 9, *Cononis*, 10, *Dionis*, 11, *Iphicratis*, 12, *Chabriæ*, 13, *Timothei*, 14, *Datamis*, 15, *Epaminondæ*, 16, *Pelopidæ*, 17, *Ageſilai*, 18, *Eumenis*, 19, *Phocionis*, & 20, *Timoleontis*. In quibuſdam editionibus, ut Oxonienſi a. 1675 & 1697, 8, additur Vita Ariſtomenis Meſſenii, non auctore Nepote, ſed Pauſania, ex ejus Meſſeniacis, græce ac latine. Imperatorum Græcorum vitis Nepos ſubjecit 21, brevem *de Regibus* Perſarum Græcorumque commemorationem, in cujus initio innuit, omnium ſe res geſtas ſeparatim retuliſſe, qui liber hodie non exſtat. Sed exſtat præterea Vita 22, *Hamilcaris* Barcæ, & 23, filii ejus *Hannibalis*, Imperatorum Carthaginienſium. Romanorum quoque belli ducum vitas ſimiliter tradiderat Nepos, e quibus ſola ætatem tulit 24, *Catonis* majoris, in cujus extremo teſtatur, ſe de Catone ſeparatim librum feciſſe rogatu T. Pomponii Attici. Sed & ille pridem intercidit. Denique Nepote auctore ſcriptam habemus hujus ipſius 25, *Attici* [1] vitam; quam in-

1. In codice Giſanii ante vitam Attici legebatur: *Ex libro Cornelii Nepotis de latinis Hiſtoricis*. Sane de illuſtribus Hiſtoricis librum ſe feciſſe teſtatur Nepos in Dione, ut Voſſio etiam animadverſum. Vitam Attici ſeparatim cum notis,

ter Ciceronis Epistolas ad Atticum servatam notat Vinetus ad Ausonii Idyll. VII. Ejus priora duodeviginti capita Attico vivo Nepos edidit, cetera post ejus obitum subjunxit. Capite XVIII scripta Attici commemorat, de quibus vide, si placet, quæ ibi annotarunt viri docti: nihil enim eorum ætatem tulit, licet ad nos pervenisse, quæ de familiis Romanis, quæ de Magistratibus scripserat Atticus, etiam atque etiam erat optandum. Integrum nomen *Attici*, cujus vitam Nepos describit, est *T. Pomponius Atticus*, & postquam a Q. Cæcilio avunculo eum contigit adoptari, *Q. Cæcilius Pomponianus Atticus*, ut notatum Ezechieli Spanhemio T. 2 operis de usu numismatum p. 81. Epicureum fuisse multa suadent, etsi diserte hoc videtur negare Cicero XIII, 1, Epist. ad familiar. Confer Petrum Victorium in castigationibus ad Ciceronem p. 203. Abbatis de S. Real Cæsarionem, in ejus dialogis Historicis Moralibus, p. 91 seq. Guil. Templeum in dissertat. de horto Epicuri Tom. 2 Opusculorum Gallice editorum p. 115, 117, auctorem dissertationis insertam diario Hagensi (Journal litteraire T. V, p. 141 seq.), denique Nic. Mongaltum, Epistolarum Ciceronis ad Atticum interpretem Gallicum, & ex illo Petri Bælii Novellas Reip. literariæ a. 1686, p. 1405 seq. Memorias Trevoltinas a. 1714, p. 1907, Jac. Bernardum in novellis Reip. literariæ a. 1716, p. 298, & Henrici Christiani Crellii diss. de Attico nec forti nec ingenuo cive, Lipf. 1720, 4.

Earum auctor diversus ab Æmilio Probo.

Æmilium Probum, ad quem veluti auctorem vitas Imperatorum variæ editiones male referunt,

glossario & nomenclatore edidit Henricus Ernstius Amst. 1658, 8. Obiit Atticus A. U. C. 722, æt. 77.

conſtat vixiſſe ſub Theodoſio Imperatore, cui Nepotis volumen ſua & avi ſcriptum ac recenſitum, matris manu ornatum forte & expolitum, obtulit, ut colligere licet ex ipſis illis verſibus antiquo Codici præfixis, e quibus Probum auctorem harum vitarum facere viri docti voluerunt:

Vade liber noſter, fato meliore memento
Cum leget hæc dominus, te ſciat eſſe meum.
Ne timeas fulvo ſtrictos diademate crineis
Ridenteis blandum vel pietate oculos.
Communis cunctis, hominum ſed regna tenere
Se meminit, vincit hinc magis ille homines.
Ornentur ſteriles facilis tectura libelli.
Theodoſio & docti, carmina nuda placent.
Si rogat auctorem, paullatim detege noſtrum
Tunc Domino nomen, me ſciat eſſe Probum.
Corpore in hoc manus eſt genitricis, avique, meaque:
Felices, Domini meruere manus.

Diverſus ab Æmilio Probo & junior eſt Probus vir doctus & illuſtris, de quo Sirmondus ad Ennodii lib. VII, Epiſt. 27.

Verſiones.

Verſionem Vitarum Nepotis *Græcam* habuit *Jo. Chriſtophorus Wolfius*, incerto auctore. Initium eſt: ὁ Μιλτιάδης τοῦ Κίμωνος, ἐκ τῆς τῶν Ἀθηνῶν πόλεως τῇ παλαιᾷ γενέσει καὶ τῇ δόξᾳ τῶν προγεγενημένων &c.

Verſiones vernaculas, puerorum cauſa ſcriptas Germanice, non attinet commemorare, nec libellos phraſeologicos, aut imitationum puerilium libros [1]. *Belgice* verſus eſt a *Jo. Hilaride*, Roterod. 1688, 12.

1. Non eſt prætereunda tamen verſio noviſſima, ceteris præſtantior, auctore clar. *Bergſtræſſero*, cum ejuſdem annotatt. quæ prodiit Francof. ad M. 1783, 8.

Gallice a *Bernardo Girardo*, Parif. 1568, 4, ab *Ant. Pineto* quem fæpe a vero fenfu aberraffe notat Colomefius ad Gyrald. p. 202. ab *Ant. le Gras*, Parif. 1729, 12, quæ parum fidelis effe judicatur ab ipfis Gallis. Vitam Attici vertit *Jo. Franc. Sarafinus* in Opufculis, Prif. 1656, 1658, 8. Hic eft Sarafinus, qui fub Attici fecundi nomine fcripfit bellum parafiticum, five Satiram in Petr. Monmorium. *Anglice* a pluribus verfus eft Oxon. 1684, 8. Vitam Iphicratis vertit *Andr. Allam*, tefte Wood Athen. Oxon. T. II, p. 595; Atticum *Matth. Hale.* Totus Nepos a *Jo. Clarke*, additis notis & indice, Lond. 1726, 1732. *Italice* vertit *Remigius Narninus* Florent. Venet. 1550, 8. Etiam Veron. 1732, 4, una cum verfione Catonis & Attici a *Dionyf. Ramazzino* facta. v. Act. Erud. nov. fuppl. p. 248. *Hifpanicam* & *Polonicam* verfionem memorat D. G. Mollerus in Diff. de Nepote, §. 19. *Hungarice* vertit *Georg. Ballog.* v. Czwittinger in Hung. liter. p. 29, qui Sempronii editam hanc verfionem tradit. *Danice* interprete *Jo. Dabergio* prodiit Hafn. 1669, 8.

Libri, qui ad illuftrandum Nepotem pertinent.

Ad illuftrandum Nepotem pertinet *Jo. Scheferi* fpecimen animadverf. in Nepotis Miltiadem Hamb. 1675, & inter ejus prælectiones.

Nepotem a Scioppio cum duobus MSS. collatum nactus Mich. Piccartus loca quædam emendat in Periculis criticis capite X. Nonnulla etiam caftigaverat Scioppius ipfe in libris Verifimilium & Sufpectis Lectionibus.

Jo. Mich. Heufingerus Ifenaci a. 1744, 4 edidit egregium Spicilegium Emendationum & Obfervationum ad Cornelii Nep. vitas XVIII priores, quo plura menda corriguntur, loca obfcuriora explican-

tur, alia a ſiniſtris interpretationibus vindicantur. In hoc Spicilegium animadverſiones dedit *van Staveren* in Obſ. Miſcell. Dorvill. poſterioribus T. VI, p. 513 ſeq. in quibus ſe adverſus ejus reprehenſiones defendere conatur.

His addantur J. H. *Schlegelii* Obſervationes criticæ & hiſtoricæ in Corn. Nep. cum chronologia rer. Græcar. & Perſicar. Carthagenienſ. & Romanar. ad eundem auctorem illuſtrandum, Hafniæ 1778, 4, p. 11 ſq. Franc. Theodor. *Kohlius* in comment. criticis, Hamb. & Kiloni 1727, 8. I C S. explanatio verborum Nepotis, T. Pomponius Atticus ab ultima origine ſtirpis Romanæ generatus, in Miſc. Lipſ. nov. T. III, part. IV, p. 669. *Schwabe*, Rectoris Buttſtad. comment. Periculum ad Corn. Epaminondam cap. VIII, 1780, 4.

Scripta deperdita.

Cornelii Nepotis ſcripta deperdita tum ab ipſo, tum ab aliis veteribus hæc memorantur:

Libellus, quo diſtinguit literatum ab erudito. Sueton. cap. IV de Grammaticis.

Chronicorum libri tres [1]; de quo opere Catullus:

Jam tum, quum auſus es unus Italorum
Omne ævum tribus explicare chartis,
Doctis, Juppiter, & laborioſis.

Exemplorum libri, quorum *quintum* laudat Gellius VII, 18.

1. Auſonius Epiſt. XVI: (Vineti edit. III.) *Nepotis Chronica quaſi alios apologos, nam & ipſa inſtar ſunt fabularum, ad nobilitatem tuam miſi.* Quod nimirum non minus jucunde narrarent afficerentque lectorem, quam fabulæ. Nam fidei Nepotis nihil voluiſſe detrahere his verbis Auſonium, patet ex his, quæ ſubjungit: *Gaudens atque etiam glorians fore aliquid, quod ad inſtitutionem tuorum, ſedulitatis meæ ſtudio conferatur.*

Illustrium Virorum libri complures, quorum *undecimum*, *decimum quintum*, & *decimum sextum* allegat Sosipater Charisius libro II. In his videntur fuisse *Vitæ Regum* Græcorum aliorumque, etiam *illustrium Romanorum*, quas Nepos ipse composuisse se testatur, & liber *de illustribus Historicis*, quem scripsisse se refert in Dione. Sic etiam *de illustribus Poetis* scripsisse colligas e Suetonio in Terentii vita, & *de Oratoribus illustribus* &c.

Liber de vita M. Porcii Catonis separatim scriptus rogatu Attici, ut Nepos ipse auctor est, in extremo brevis de Catone commemorationis, quæ hodie exstat.

Libri de Vita Ciceronis, quorum primum laudat Gellius XV, 28.

Libri Epistolarum ad Ciceronem, quorum primus citatur a Lactantio III, 15. quemadmodum & Ciceronis ad Nepotem Epistolas commemorant Suetonius in Cæsare cap. 55, Macrobius, itemque alii.

In Catulli versibus ad Nepotem, *quum ausus es unus Italorum omne ævum tribus explicare chartis*, Petro Possino in notis ad Nicetæ Orat. de laudibus SS. Archangelorum p. 59, *unus*, videtur idem esse quod *primus*, perinde ut apud Hebræos interdum *echad*, & apud Græcos εἷς. Sed si primus fuit illo tempore Nepos, qui id ausus est, facile etiam, cum Catullus scriberet, solus esse potuit: alloquitur enim Catullus eum ut æqualem. Magis placet præstantissimi viri Jo. Antonii Vulpii conjectura, qui *tribus chartis* interpretatur libris non tribus præcise, sed paucis, vel brevibus. Vide, si placet, ejus notas ad Catullum.

Fragmenta, & de Corneliæ matris Gracchorum Epistola ad C. Gracchum.

Fragmenta Nepotis ab *Andrea Schotto* diligenter

collecta, atque inde in plerisque Cornelii editionibus recusa sunt, quibus subjiciuntur etiam e veteri libro Abbatiæ Fæsulanæ & altero Britannico per Ant. Augustinum & Jac. Bongarsium A. Schotto transmissa *fragmenta duo ex Epistola Corneliæ*, virtutibus & eloquentia clarissimæ feminæ, quæ Scipionis Africani filia, [1] Tiberii Gracchi Censoris uxor, *Gracchorum* vero Tiberii, & Caji, ac decem præterea liberorum, mater fuit. Scripta est ad C. Gracchum filium, ut eum deterreret a capessenda Republica, & vindicanda nece fratris Ti. Gracchi, licet ipse quoque deinde fratre, qui ante trigesimum ætatis annum obtruncatus fuerat, novem annis minor, somnio monitus rem gessit, neglecta matris opportuna dehortatione, postque tribunatum occisus est anno U. C. 633, ante Ch. CXXI. Cornelia illa maluit vidua Romæ curam gerere educationis liberorum, quam cum Ptolemæo Ægypti rege, qui nuptias ejus ambibat, regnare, ut refert Plutarchus in vita Gracchorum fratrum p. 824. Caji Gracchi librum memorat idem p. 828. Orationem pro Vettio p. 835. Tit. Gracchi eloquentiæ specimina quædam exhibet p. 828, 831 seq. C. Gracchi p. 836. ubi etiam de ejus in matrem veneratione, statuaque Corneliæ a filio posita, quæ tantam domus suæ cladem miserosque filiorum casus fortissimo atque invicto animo tulit, ut, præter Plutarchum p. 843, celebrat

1. Quintilianus lib. 1, cap. 1: *Gracchorum eloquentiæ multum contulisse accepimus Corneliam matrem, cujus doctissimus sermo in posteros quoque est* Epistolis *traditus, & Lælii filia reddidisse in loquendo paternam elegantiam dicitur, & Q. Hortensii filiæ Oratio apud Triumviros habita legitur non tantum in sexus honorem.* De Gracchorum eloquentia vide Plutarchum p. 825. Epistolarum Corneliæ ad filium Cajum quoque meminit p. 840.

Seneca consolatione ad Marciam cap. XVI. Eloquentiæ Gracchorum testimonium est & hoc Mamerti Claudiani, Epistola ad Sapaudum Rhetorem: *Nævius & Plautus tibi ad elegantiam, Cato ad gravitatem. Varro ad peritiam, Gracchus ad acrimoniam, Chrysippus ad disciplinam, Fronto ad pompam, Cicero ad eloquentiam capessendam usui sint.*

Alia duo fragmenta e MS. Bibliothecæ Guelferbytanæ edidit Cl. *Heusingerus*, Gymnasii Guelf. Rector, ad calcem Theodori de Metris, & Nepoti vindicavit. Ea reperit in antiquo Cod. Orationum Philippicarum Ciceronis, in cujus prima pagina scriptum est primo elogium eloquentiæ Ciceronis e Lactantio, nominatim orationum Philippicarum; eique subjectum aliud cum hoc titulo: *Cornelius Nepos in libro de Historicis Latinis.* Non abhorrere hæc fragmenta a Nepotis, aut seculi istius charactere, disputat non improbabiliter. Nec tamen audeam pro certo aliquid decernere.

Scripta Nepoti falso tributa.

1. *Liber de viris illustribus*, incipiens a Proca rege Albanorum, non est Nepotis, nec Plinii Secundi, neque Æmilii Probi, nec Suetonii, neque Asconii Pediani, nec Taciti denique, sed *Aurelii Victoris*, ut in Victore dicam. Sæpius tamen sub Nepotis nomine est editus, & confidentissime quidem a *Raphaele Eglino Iconio* Tiguri anno 1600, 8, hoc titulo: *Cornelii Nepotis de Viris illustribus liber, additamento ex MSto auctus: antehac Æmilio Probo, post Suetonio Tranquillo, diutissime C. Plinio Cæcilio Secundo, nuper Sex. Aurelio Victori, nunc liberali causa Auctori assertus.* Equidem Victorem e Nepotis opere de Viris illustribus multa in hunc suum libellum derivasse, libenter viris doctis assentiar, sed verum aucto-

rem ex MSS. codicum fide & A. Schotti argumentis existimandum esse Victorem haud dubito. Sub Nepotis nomine prodiit etiam Germanice Argentorati 1535 fol. una cum Sallustio.

2. *Daretis* Phrygii *Historia Excidii Trojæ*, quæ latine circumfertur cum Pseudo Dictye, sive *L. Septimii* [1] Romani *libris VI Ephemeridos belli Trojani* [2], etsi præfixam habet sub Nepotis nomine *Epistolam ad Sallustium Crispum*, qua affirmat, se Daretem e Græca in latinam linguam Athenis transtulisse; communi tamen eruditorum suffragio tam eleganti ac terso scriptore indigna existimatur. *Daretis* librum [3] de bello Trojano ex perantiqua editione sine anni & loci no-

1. Alii Quintum Septimium vocant, ut Barthius LVII, 7, LVIII, 11, Vossius de Hist. lat. p. 742, & Tho. Bartholinus de legendis libris p. 93. Notas in Septimium hunc promisit idem Barthius, quem vide sis ad Gratii Cynegetic. v. 21. Prosper vero Mandosis Tomo 2 Bibl. Romanæ anno 1692 edito p. 26 laudat *editionem nuperam juxta MSS. Codices emendatam, quæ Lutetiæ prodiit apud Rob. Stephanum.*

2. Auctor eas inscripsit Q. Aradio Rufino, qui sub Imp. Constantino consulatum gessit, A. C. 316, aitque, Dictyn opus suum conscripsisse primum literis Punicis, oratione Græca. Postea a nescio quo *Praxi* sive *Eupraxide* literis Atticis transcriptum oblatumque esse Neroni Imp. atque inde a se versum latine. Ceterum S. Ambrosio æqualem vel supparem esse hunc scriptorem sive interpretem, verisimilis est Vossii conjectura IV, 50 de Idololatria, quamquam Scioppius & alii longe antiquiorem esse putaverint. At enim vel propter stili nævos sequiorem redolere ætatem demonstrarunt viri doctissimi Jo. Frid. Gronovius c. XXV observat. Ecclesiast. & Jac. Perizonius in diss. de Dictye c. XXXVIII.

3. De aliis Daretibus Reinesius ad Inscriptiones veteres p. 852. Hoc loco ille innuitur scilicet, de quo Homerus Iliad. έ, v. 9: Ἦν δέ τις ἐν Τρώεσσι Δάρης ἀφνειὸς, ἀμύμων, Ἱρεὺς Ἡφαίστοιο &c. Vide lib. 1 Bibl. Græcæ cap. 5; ubi etiam de Dictye. Citatur Dares antiquis in scholiis ineditis ad Persii I, 51. vide Josephi Wasse Bibliothecam literar. Anglice editam Lond. 1724, 4, num. VI, p. 5.

tatione in 4, cum tribus carminibus Prudentii ſervat Bibl. Paullina Lipſienſis, ut me monuit cl. Schoettgenius, qui etiam de Dictye Caſp. Barthii judicium jubet conſulere ad Gratii Cynegeticum v. 21. Antiquiſſima editio horum ſcriptorum latina (Græca enim pridem periere) eſt Mediolanenſis anno 1477. Inde commemoranda venit Veneta Franc. Faragonii anno 1499. Prodiere etiam Vitebergæ 1512, apud Jo. Grunebergium ſive Viridimontanum, apud Auguſtinianos: & cum tribus Libanii declamationibus conſimilis argumenti, Lugduni apud Gryphium 1552, 12. (& Dares ſeorſim 1516, 4 ibidem, & idem 1608, 8 Antv. apud Joach. Trognæſium; Duaci, ſumtibus Balth. Belleri 1632, 8. Una cum Dictye Baſil. 1529, 8 ab Eraſm. Roterod. ibid. 1573, 8 per Pet. Pernam. Amſt. apud Guilielm. Blæu, 1630, 16.) Prætereo editionem Daretis Dictyiſque Pariſienſem a. 1560, 8. & Lugdunenſem a. 1569, 8. nec minus verſionem *Gallicam* Joannis de la Lande Pariſ. 1556, 8. & *Italicam* Tho. Porcacchino auctore excuſam Venet. 1543, 8. *Gallice* ex verſione Caroli Bourguille prodiit Dares Cadomi 1573. Dictyn Gallica veſte donare molitus eſt Burdelinus. Vide Diarium Londinenſe, the hiſtory of the works of the learned a. 1703, p. 222. Dares *Germanice* ex interpretatione Marci Tatii, Auguſtæ Vind. 1536, fol. cum iconibus. Noviſſime Pariſiis vidit lucem Mythologia ſive hiſtoria Deorum [1] cum verſione Gallica Daretis a Puteano (par Mr. Dupuy) Pariſ. 1731, 12. Dictys *Germanice* redditus a Joanne Heroldo, Baſil. 1554, fol. Etiam *Ruſſice* Dictys & Dares excuſus Moſcuæ a. 1712, 8. Vide Acta Erud. 1714, p. 488. Prodiit

1. Journal des Sav. 1732, Mars p. 291. Lettres ſerieuſes & badines T. 6, p. 191.

etiam Dares cum Homero Spondani, adjuncta *Pseudo Pindari* [1] Thebani Epitoma Iliados, latino carmine Hexametro scripta Basil. 1583, fol. Dares item Dictysque subjectus Diodoro Siculo ex Poggii versione edito latine ibid. 1578, fol. Ab eo tempore *Josias Mercerus*, elegantissimi vir ingenii, & exquisitæ doctrinæ, Daretem cum Dictye ad binos MSS. codices Petri Danielis & Pauli Petavii castigato, notisque illustrato, emendatius in lucem dedit Paris. 1618, 12. Mercerianam editionem secuta Amstelodamensis anno 1631, forma minore. Digni quoque hi duo scriptores habiti sunt, qui in usum Delphini illustrarentur, uti factum est haud infeliciter ab *Anna*, *Tan. Fabri* filia, Paris. 1680, 4. Hinc cum *Josiæ Merceri*, *Casp. Barthii*, *Ulrici Obrechti* Prætoris Regii, qui vetus MS. Argentoratense contulit, *Paullique Vindingii* ad Dictyn notis, Dares recensitus est a V. C. *Samuele Artopœo*, cujus diligentia index etiam insignis accessit Argentorat. 1691, 8. Denique Amstelodamenses an. 1701 in quarta & octava forma Daretem & Dictyn, utinam satis emendate, recuderunt ex editione in usum Delphini, cui præter notas universas ex editione Argentoratensi repetitas, adjunxere nunquam prius editam Jac. Perizonii viri eruditissimi dissertationem de Dictye, in cujus extrema parte varia hujus scriptoris loca illustrantur: tum numos quosdam gemmasque veteres ad illustrandum Dictyn

1. Allegatur a Lutatio ad Statii VI Thebaid. v. 120, ubi vide, si juvat, Lindenbrogium, itemque Barthium T. 3, p. 393 seq. qui auctorem vetustum bonique ingenii appellat LVIII, 14 & LIX, 1 & 15 Aversar. ubi integrum censet, nec dubitat Josepho Iscano Devonio præferre. A Laurentio Valla inepte antelatus est ipsi Virgilio, ut notavit Jovianus Pontanus lib. 1 de sermone cap. 18. Primus edidit Laurentius Abstemius teste Vossio. Antiquam

a Ludovico Smids V. C. collectas, denique *Josephi Iscani* [1] Devonii, Excestrensis, poetæ, pro ætate illa, non inelegantis, poema Heroicum in *sex libros* distinctum *de bello Trojano*, cum notis *Samuelis Dresemii* Dithmarsi, per singulas paginas substratis. Indicem quoque Dareti & Dictyi subjunxerunt, non qualem locutionum minus obviarum, ususque vocabulorum singularis adornavit clariss. Artopœus, sed qualis in editione Delphini occurrit, index omnium vocabulorum. Josephi quoque Iscani poema exhiberi poterat ex emendatiore & integriore *Joannis Mori* editione Londinensi a. 1675, 8. Dresemius enim, qui hoc poema recte Josepho Iscano restituit, & eruditis notis illustravit Francof. 1623, 4, nullis codicibus MStis, sed tantum tribus editionibus anterioribus [2] usus fuerat, quibus hi libri, majore adhuc insci-

Florentinam editionem in 4 memorat Joannes Cinellus in Bibl. volante T. 7, p. 66, sub titulo: *Homerus de bello Trojano.* In MSS. Bibl. Annæbergensis inscribitur: *Homerus per Pindarum insignem Oratorem de Græco in Latinum traductus.* Vide Christiani Gotthold Willischii arcana Bibl. Annæbergensis p. 18.

1. Josephus Iscanus poema suum de bello Trojano dicavit Thomæ Balduino Archi-Episcopo Cantiorum sive Cantuariensi. De Iscani porro nugis amatoriis vide Menagii Anti Bailletum T. 2, p. 325. De bello ejus Antiocheno sive Antiochide & aliis scriptis Jo. Lelandum de scriptoribus Britannicis editum nuper ab Antonio Hall, Oxon. 1709, 8, p. 237. Alia de eo Christianus Daumius notis ad Bernardum Geystensem p. 73.

2. Prima editio est ab Albano Torino Basil. 1541, 8 cum Pseudo Pindari epitome Iliadis, Darete prosario, & Homeri Iliade ex latina Nicolai Vallæ & Vinc. Obsopœi versione. Tam corrupte autem vulgata est notante Jo. Lelando p. 239 de scriptoribus Britannicis, *ut si pater ipse in prolem redivivus oculos converteret tam informem, cognosceret plane nunquam.* Hanc secuta est editio Henischii Basil. 1573, 8. Altera exstat ad calcem Homeri græce & latine editi & illustrati a Joanne Spondano, Basil. 1583, 8, & 1603, fol.

tia, quam profarius Dares, *Cornelii Nepotis* tanquam auctoris, nomen gerunt præfixum. In omnibus vero istis editionibus omiffi funt poft lib. 1, v. 32, hi verfus, quibus continetur encomium Balduini, cui poema hoc fuum pro illa temporum fuorum barbarie facundum & comtum auctor dicavit, Archi-Epifcopi Cantuarienfis, fub finem feculi a nato Ch. duodecimi. Verfus illos primus, quod fciam, e MSto codice produxit Tan. Faber in notis ad Longinum p. 169 edit. præclaræ Tollianæ:

In numerum jam crefcit honos, te tertia pofcit
Infula, jam meminit Wigornia, Cantia difcit,
Romanus meditatur apex, & naufraga Petri
Ductorem in mediis exfpectat cymba procellis.
Tu tamen occiduo degis contentus ovili,
Tertius a Thoma, (Cantuarienfi) *Thomafque fecundus & alter,*
Sol oriens, rebus fucceffor, moribus heres.
Felices, quos non trahit ambitus &c.

Pfeudo Daretis duos Codices MSS. unum Canonicorum Lateranenfium Patavii, alterum Aloyfii Corradini laudat Jo. Rhodius in notis ad Scribonium Largum p. 60. Citatur Dares a Freculfo lib. 2 Chronici cap. 17.

Tertiam denique ab Alexandro Carolo Trognefio editam Drefemius memorat, quam non vidi. Ceterum non videtur effe dubitandum, quod Jofephus Ifcanus argumentum five periocham poematis fui adfciverit Daretem latinum profarium, unde deinde factum eft, ut quemadmodum liber ipfe pfeudo Daretis, ita etiam Ifcani poema Cornelio Nepoti tribueretur. Scripfit & alia ifte Ifcanus Devonius, fed quod fciam nondum edita, *Antiocheidem*, cujus in Britannia meminit Cambdenus, magni eum cum viveret inter fuos habitum teftatus. Vide Johannam Prince in Anglico opere de illuftribus Devoniis, vel fi liber ille ad manus non fit, confulantur Acta Eruditor. anni 1702, p. 289.

Præter novam Gallicam Daretis verſionem obviam in libro edito Pariſ. 1731, 12, Mythologie & l'hiſtoire des Dieux, des demi Dieux & des plus illuſtres Héros de l'antiquité payenne par Mr. *Dupuy*, où l'on fait voir, que le culte, les Myſteres. les Sacrifices, & les autres Cérémonies du Paganiſme ne ſont que des copies imparfaites de l'Hiſtoire ſainte, Daretem Gallica proſa verterat ſeculo jam tertiodecimo Gotofredus de Waterfordia, Hibernus, Ord. Prædicatorum. Vide Jac. Echardum de ſcriptoribus Ordinis Dominicani T. 1, p. 467. Non omittendum, quod Dares Gallico etiam metro adſtrictus exſtat in codice ſeculi XII membranaceo bibliothecæ Ambroſianæ Mediolanenſis. Vide V. C. Bernhardi de Montfaucon Diarium Italicum p. 19, & Palæographiam Græcam p. 138, ubi habes verſus quoſdam Metaphraſi illi præmiſſos. Conferenda itidem Hiſtoria Trojana ſcripta a *Guidone de Columna* Meſſanenſi a. C. 1287, atque edita Argentinæ 1486 & 1489, fol. Utraque editio ad manus mihi eſt. Incipit: *Licet cotidie vetera recentibus obruantur.* In ejus prologo hæc verba leguntur, in quibus latinus Dictyos interpres multa Græci omiſiſſe arguitur. *Ea quæ per Ditem* (lege *Dictyn*) *Græcum & Phrygium Daretem, qui tempore Trojani belli continue in eorum exercitibus fuere præſentes, & horum, quæ viderunt, ſunt fideliſſimi relatores, & in præſentem libellum per me judicem Guidonem de Columna Meſſana tranſumta legentur, prout in duobus libris eorum inſcriptum quaſi una vocis conſonantia inventum eſt Athenis. Quamquam autem hos libellos quidam Romanus*, Cornelius *nomine*, *Salluſtii magni nepos in latinum transferre curaverit, tamen dum laboraret nimium brevis eſſe. particularia hiſtoriæ ipſius, quæ magis poſſunt allicere animos auditorum, præ nimia brevitate indecenter omiſit. In hac*

igitur serie libelli totum invenitur inscriptum, quod de tota historia universaliter & particulariter gestum fuit. Idem scriptor ad calcem operis: *Et ego Guido de Columna judex de Messana prædictum Ditem* (Dictyn) *Græcum in omnibus sum secutus, pro eo quod ipse Dites* (Dictys) *perfectum & completum fecit in omnibus opus suum ad literarum videlicet solatium, ut veram notitiam habeant præsentis Historiæ, & ut magis delectentur in ipsa. Et ego historiam ipsam ornassem dictamine pulchriori per ampliores metaphoras & colores, & per transgressiones occurrentes, quæ ipsius dictaminis sunt picturæ. Sed territus ex magnitudine operis &c.* Non intermisit tamen Guido varia ex suo seculique sui ingenio attexere, ut lectori attento facile patebit. *Italice* lucem vidit Venetiis 1481, fol. *Germanicæ* versionis MS. in Bibl. Cæsarea, meminit Lambecius T. 2, p. 948. Latinos Codices MSS. laudat Mongitor T. I Bibl. Siculæ, p. 266.

In Lucæ Dacherii spicilegio Tom. IV, p. 485, *Historia Homeri, ubi dicit & Dares*, legendum *ubi Dictys & Dares*, ut jam notatum Paullo Colomesio in Bibl. selecta p. 168.

3. Falso quoque uti ad *Alexandrum M.* auctorem, sic ad Cornelium Nepotem tanquam interpretem refertur commentitia *Epistola de mirabilibus Indiæ*, cum inscriptione: *Alexander Magnus Aristoteli præceptori suo salutem dicit.* Græce nunquam vidit lucem, latine vero præter editiones in Bibliotheca Græca lib. II, c. X, sect. 17, a me memoratas excusa est nuper Giessæ Hassorum 1706, 8, curante *Andrea Paullino*, qui nec de auctore, nec de interprete ambigendum ratus, in schola Darmstadiensi eam prælegere discipulis suis instituit. Quamquam vero certum est, in hac Epistola legi pleraque hujuscemodi, qualia de Indiæ mirabilibus vel commentati vel commenti olim sunt

Onesicritus, Orthagoras, & alii rerum gestarum Alexandri scriptores; tamen hanc Epistolam ab Alexandro scriptam, vel a Nepote versam, minime mihi persuadeo.

Plures Cornelii scriptores.

Petrus Nannius Alcmarianus librum singularem de claris Corneliis scripsit ad Cornelium Musium Delphium, eumque suæ præclaræ Nepotis editioni inseruit A. Schottus. In illo libro caput V est de Corneliis scriptoribus. Sunt autem præter Nepotem nostrum hi: Cornelius *Gallus*, & Cornelius *Tacitus*, Cornelius *Calvus* orator, & Cornelius *Severus*, ac Cornelius Licinius *Calvus*, poetæ. His addi possunt non pauciores alii, ut Cornelius *Thuscus* quem in suasoriis deridet Seneca: Cornelius *Alpinus* apud Horat. quem cum Gallo confundunt nonnulli: Cornelius *Capitolinus* laudatus Trebellio Pollioni in Odenato: L. Cornelius *Sulla* dictator, ejusque libertus Cornelius *Epicadus*, qui librum, quem de gestis suis patronus scripserat, supplevit, teste Suetonio. Vide sis Vossium de Hist. latinis, apud quem habes etiam de Cornelio *Boccho* & Cornelio *Valeriano*, quos allegat Plinius. Ex Corneliani libro contra Beronicem nonnulla affert Stobæus sermone IV. Alios Cornelios præter Nannium retulit Jo. Glandorpius in Onomastico Romano, & qui de familiis Romanis scripserunt Antonius Augustinus, Rich. Streinius, & alii. Adde sis T. Cornelium Nepotem Architectum, cujus Monogramma ex templo S. Vitalis Ravennensis refert idem vir doctissimus Montfauconus in Diario Italico p. 98. *Nepos* apud Horatium Epod. 1, 31, *discinctus ut perdam Nepos*, nomen proprium, si credimus viro docto Mich. la Roche T. V new memoirs of literature p. 32 sq.

INDEX
EDITIONUM CORNELII NEPOTIS
AUCTIOR FABRICIANO
ET IN V ÆTATES DIGESTUS.

ÆTAS I NATALIS ſ. JENSONIANA
an. 1471—1490—1520.

A principe editione *Veneta* I Nic. *Jenſon* typographi, qui ex codice bono ſumma fide & ſuperſtitione ſub nomine Æmilii Probi (veteris tranſcriptoris ævo Theodoſii Imp.) vitas virorum excellentium abſque illis Catonis & Attici edidit an. 1471, & bis recudit an. 1473 & 1476. Idem Jenſonus *Attici* vitam in calce Epp. Ciceronis ad Atticum, Brutum & Q. fratrem an. 1470 ediderat, iterumque cum virorum illuſtrium vitis ex Plutarcho græco in lat. verſis 1478. Sed ante Jenſonum Mediolanenſes, & primus quidem Franc. *Philelphus*, dein Jac. *Bechetus* vitam Attici ediderant. Jenſonianas vero ſecuta eſt *Parmenſis* 1480, Maittario teſte, ſed a nullo editore adhuc collata. *Romæ* dein vita Attici per Corn. Nepotem cum Ciceronis Epp. ad Atticum cett. 1490 prodiit; quam *Brixienſis* 1498 a Jac. *Britannico* curata ceteris vitis addidit. Plenior etiam & optimæ notæ eſt Mediolanenſis Petri *Corneri* ſ. a. & l. quae neſcio an ante 1496, vel 1499 lucem viderit. Sed & *Veneta* IV recuſa eſt 1499. Cornerianam imitata eſt *Argentoratenſis* ſ. *Schureriana*. Hanc vel *Brixienſem* & vicinam *Venetam* excipit *Pariſina* Jod. *Badii* Aſcenſii I 1513 & II 1520. In his omnibus dominata maxime Jenſoniana, ſed inde a Cornero emendatior exſtitit.

1471 *Veneta* I princeps fol. *Æmilii Probi viri clarissimi de vita virorum excellentium liber incipit feliciter.* — In calce legitur: *Probi Æmilii de virorum excellentium vita per* Nicolaum Jenson. *Venetiis opus feliciter expressum est anno a Christi incarnatione M. CCCC. LXXI. VIII Idus Martias.*—Laudata quidem est hæc Maittario & Fabricio in Suppl. Vol. alt. an. 1721, sed a nemine inspecta ante Vulpios, curatores Patavinæ 1720, & cl. Fischerum, qui denuo contulit, & ex bono codice summa fide h. e. superstitiose expressam ostendit. Fuit in bibliotheca Jo. Dan. Ritteri Icti, hinc in Kappiana.

* Hac principe longe antiquiora duo diversa exempla vitæ Attici, & circiter an. 1462 exscripta censet cl. Jo. Henr. Schlegelius in Obs. hist. & crit. in Corn. Nepotem pag. 28—49. Forsan ista prodierunt primum cura Franc. *Philelphi* ante annum 1475, alterum Jac. *Becheti;* cujus utriusque epp. excipiunt vitam Attici in ed. Corneriana s. a. & l. vid. infra sub an. 1499. Schlegelius tertium exemplum profert, quod in calce hunc epilogum habet: *M. Tullii Ciceronis ad Atticum, Brutum & Quintum fratrem cum ipsius* Attici vita *feliciter expliciunt MCCCCLXX Venetiis per Nic. Jensonum.* Quartum exemplum a Schlegelio laudatum referemus anno suo 1478. Cf. cl. Harlesii Introd. in notitiam lit. Rom. P. I, p. 384.

1473 *Veneta* II fol. ab ipso *Jensono* recusa. Inspecta Jo. Savaroni, editori Nepotis 1602.

1476 *Veneta* III fol. *Jensoni*, collata Hier. Magio, editori 1563.

1478 *Venetiis*, fol. Vita Attici cum virorum illustrium vitis ex Plutarcho græco in lat. versis — *per Nicol. Jenson Gallicum Venetiis impressæ MCCCCLXXVIII d. XI Januar.* Harlesius l. c. ex Schlegelio.

1480 *Parmensis*, fol. Æmilii Probi vitæ &c. indice Maittario.

1490 *Romæ*, fol. Vita Attici *per Magistrum Eucharium Silber alias Franck.* Adjecta ad calcem Epp. Ciceronis ad Brutum, Q. fratrem, Octavium & Atticum. (Nescio an hæc sit illa Romana sæpe laudata J. A. *Bosio*, quæ in Bibliotheca Acad. Jenensi servata denuo profuit J. M. *Heusingero.*)

f. l. & a. Exempli hujus Romani repetitio facta per *Barthol. Salicetum Bonon.* & *Corn. Regium*, sed correctione adhibita, quæ videtur esse *Pomp. Læti.* (Nescio an Venetiis prodiit.)

1498 *Brixiæ, per Jac.* Britannicum *an. MCCCCIIC impressa.* Sic Bœclerus, qui eam contulit, in notis secundis ad cap. 14 Datamis pag. 111 ed. 1648 eam designat.

1499 *Veneta* IV, quam nonnisi ex Jo. Savaronis Animad. cognitam habemus.

f. a. & l. 8. *Mediolanensis* f. *Corneriana*, quæ quidem fluxit e Jensoniana, sed emendatior est, vitasque Catonis & Attici complectitur. In fronte est epistola Petri *Corneri* ad Theodorum Platum patricium Mediolanensem. Attici vitam excipit Ep. Jac. *Becheti* ad eundem Platum; & ad eundem Ep. Franc. *Philelphi* Mediolani IV Nonas Januarias scripta in calce libri legitur, hinc cl. Fischero *Mediolanensis* vocatur. Sed Philelphus jam d. 31 Jul. 1481 Florentiæ obierat. Vixit is ab anno 1440 Mediolani, indeque abiit 1475 Romam, hinc rursus Florentiam. Necesse igitur est priorem aliquam Philelphinam vitæ Att. editionem fuisse. Hanc totius Nep. vero, quam Jac. Frid. Heusingerus, Jo Mich. ex fratre nepos, in singulari libello de Bibl. Guelferbytanæ aliquot subsidiis de Corn. Nepote bene merendi, ad calcem edit. Fischerianæ recuso, *Cornerianam* rectius dixit, & octojuges chartas ad magnitudinem quaternionum accedentes habere docuit; unde eam post Maittarium in Annal. typogr. T. I, P. poster. p. 762, & Saxium in hist. liter. typogr. Mediolan. etiam Fischerus quaternionibus prodiisse haud adeo accurate edixerat. Saxius eam ultimo decennio sec. XV excusam conjicit Mediolani, Heusingerus certe ante annum 1496 censet; unde colligimus, vitam Attici ex prioribus Franc. Philelphi & Jac. Becheti accessisse editionibus, de quibus supra. — Exstat non modo in Bibl. Guelferbytana, sed & in Bibl. collegii Paullini Lipsiensis, unde eam denuo contulit Fischerus. Bosius jam ante & Jo. Mich. Heusingerus ejus lectionibus usi erant.

1506 *Argentorati*, 4. *Æmilii* Probi *vitæ excellentium Imperatorum; Titi Pomponii* Attici *per Corn. Nepotem descripta*: Plutarchi *liber de illustr. mulierum virtutibus*;

ejusdem parallela. Argentorati in ædibus Schurerianis. Unde his, qui eam contulere, dicitur vel *Argentoratensis* vel *Schureriana;* cui quidem cum Lambino Fischerus primas defert bonitatis, unde profecerint ed. sqq. Verum sic potius *Cornerianæ* deferendas fuisse censemus, quippe quam sequitur maxime hæc Argentoratensis.

1511 *Parisiis*, fol. Vita Titi Pomponii Attici præmissa operibus epistolicis Ciceronis.

1513 *Parisiis*, fol. *Ascensiana* I Plutarchi parallelis, antea a Pylade Brixiano editis, adjecit vitas Nepotis. In Epist. ad Hier. Alexandrum Motensem laudat *Gerhardi* sui *Vercellani* diligentiam, quæ num etiam in Nepote Badium juverit, nescimus. Omisit vero Badius Catonem inter vitas, teste Jo. Mich. *Heusingero* in Præf. qui eam tractavit, & præter lectiones in adnotationibus adjectas præfationi spicilegium omissarum adjecit, ex qua & Fischeriana collatione patet, editioni huic præluxisse Argentoratensem.

1515 *Taurini*, 4. Cornelius de viris illustribus. Taurini, in ædibus Nicolai de *Benedictis.* — Librum de viris illustribus, olim sub nomine vel Æmilii Probi, vel Nepotis, vel Plinii jun. vel Suetonii editum, probabilius S. Aurelio Victori vindicavit Andr. Schottus.

1520 (*Parisiis*) *Ascensiana* II, fol. Plutarchi & *Æmilii Probi* vitæ illustrium virorum. Ex chalcographia *Ascensiana.* Sic est in Cat. Bibl. Schwarzianæ P. I, p. 81, n. 1341. Contulit eam cl. Fischerus.

ÆTAS II *ALDINA* 1522 — 1569.

Aldinæ scil. curator Franciscus *Asulanus*, Aldi ipse affinis, quo modo in Sallustio, & Livio, & Justino edendis, etiam in Nepote usus est, hoc est, non scriptos solum & impressos consuluisse videtur, sed & ex ingenio liberaliori s. sanavit s. mutavit lectiones; atque sic sæpe profuit, sed & ab his, qui in superstitione gaudent, sæpius notatur. Aldinum tamen textum, paucis locis exceptis, triennio post *Juntina* repetiit 1525. Secutæ inde sunt *Ultrajectina* 1542, curante Ant. *Cauchio*, & *Coloniensis* 1543 Gyb. *Longolii*, qui usus MSto & edd. sed in scholiis morte interceptus, laudem reperit insignem. Neque con-

temnendæ ſunt edd. *Gryphii* & H. *Stephani*. Longolium vero annotationibus & hiſtoricis & criticis uberioribus ſcribendis ſuperare ſtuduit, in textu conferendo cum edd. opera Pompeji *Nutii* uſus, Hier. *Magius*; quæ in Vitis virorum illuſtrium Baſil. 1563 cum vitis excell. Impp. primum locum habent. Sexennio vero poſt lumen attulit Nepoti *Lambinus*, novæ ætatis princeps futurus.

1522 *Venetiis*, 8. *Aldina*. Æmilii Probi vitæ externorum Imperatorum (una cum Juſtino) Venetiis, in ædibus Aldi & Andr. Aſulani.—Editio hæc emendatior eſt vel libris adhibitis, vel ingenii beneficio.

1525 *Florentina* ſ. *Juntina*, 8. Aldinam 1522 imitatur, niſi in paucioribus locis.

1542 *Ultrajectina*, quam Andr. *Schottus*, a Canteris Cauchiiſve curatam dicit, ſed præter ipſum editorum nemo contulit. Antonium quidem *Cauchium* novimus, Philologum Ultraject. qui animadverſiones in Cic. de officiis ſcripſit & Gramm. Lat. Lipſio laudatam; ſed *Canteros* haud novimus, niſi fratres literatiſſimos Wilhelmum & Theodorum Ultrajectinos, natos 1542 & 1545, patre fortean literato. Membranæ tamen huic editioni inſerviiſſe videntur, quod ex Schotti notis patet, etiam paſſim a Bœclero in ed. III 1648 excerptis.

1543 *Colonienſis*, 8. cum ſcholiis Gyberti *Longolii*. Colon. apud Gymnicum. — Longolius MSto, ut videtur, uſus eſt, & edd. Jenſon. & Argentorat. Ejus ſcholia optima deſinunt in Timoleonte.

1544 *Argentorati*, 8. Corn. Nepos de viris illuſtribus, cum Jo. Boccatii geſtis Rom. & Æn. Sylvii de ortu imp. Rom.

1547 *Lugduni*, 8. Corn. Nepos de viris illuſtribus.—Gryphiana, nec niſi vitam Attici cum ceteris, quas A. Schottus dein reddidit S. Aur. Victori, habere videtur.

1560 *Pariſiis*, 8. edente Henr. *Stephano*, ad calcem vitarum Plutarchi ex verſione Herm. *Cruſerii*, teſte Fabricio.

——[*Pariſiis*, 12. Epitome vitarum Plutarchi—per Darium *Tibertum*, Equitem Cæſenatem, 1492 edita, ab Oporino Baſil. 1541, Pariſiis ap. Hier. de Marnef 1560 (quæ ed. nobis eſt ad manus) & Lugduni

ap. Jac. Stoer 1573 & 1590, 12 habet quidem vitam Attici, neque vero textum ipsum Nepotis, quod Hauptmannus putavit, sed a Tiberto epitomatum.]

——— *Lugduni*, 8. Gryphiana.

1563 *Basileæ*, fol. Vitæ virorum illustrium. (collectore Herm. *Widekindo*) Continentur *Æmilius Probus* de vit. excell. Impp. cum annott. Hier. *Magii*, & ejusd. *Magii* Epist. de ætate Probi, G. *Cassandri* viri aliquot illustres, qui ante Procam in Latio fuere, *Plinii Sec.* de viris illustr. liber, cum appendice Ge. *Cassandri*, C. *Suetonii* de claris Grammaticis liber, Fr. *Petrarchæ* rerum memor. seu de viris illustribus cum supplem. Lobardi *Sirichii*, Fl. *Philostrati* Heroicus sive Dial. de viris illustr. & de vitis Sophistarum, cum vers. Steph. *Nigri*, & Cæsarum vitæ ex *Suida*.—Pompejus *Nutius* juvit *Magium* in conferendis edd. Jensoniana, Aldina, & Coloniensi s. Longoliana.

ÆTAS III *LAMBINIANA* 1569—1648.

Dion. *Lambinus*, excellens ingenio, acumine & doctrina liberaliori, hinc a superstitione alienus, Cornelianum textum pluribus edd. priscis post Longolium & Magium collatis, adhibita quoque aliorum, ut Cl. Puteani, sollertia, & cum scriptis Codd. collatione, cum dedisset novum 1569, facile ejus fidem secuti sunt editores per LXXIX annos, primus quidem Henr. *Stephanus* 1572 in edendis cum Plutarchi vitis etiam Æm. Probi s. Corn. Nepotis vitis. Præter eum recensuit Nepotem Nathan *Chytræus*, sed ejus editio non egressa est Germaniam. Laudatior est Jo. *Savaro*, qui tribus scriptis libris adjutus notas breviores edidit Parisiis 1602, repetitis in Francofurtensi. *Lambiniana* notis Longolii, Magii & Savaronis, & excerptis Cod. MS. Dan. aucta ap. Cl. *Marnium* 1608. Anno post Andr. *Schottus* suas in Nepotem Annott. novas & in Fragmenta a se primum collecta Operibus Cornelii Nepotis ab eodem Marnio editis junxit, sed & qui vulgo Cornelii nomine ferebatur liber de Viris illustribus, eum potius S. Aurelio Victori jure postliminii redditum jam ante

Duaci 1577 & *Parif.* nunc repetiit. Interim Nepos cum fcholiis *Longolii* 1612, cum notis *Magii* & *Savaronis* 1628, & cum Longolianis 1642 reddi meritus eft. Textus Lambinianus novos etiam vel fcriptores notarum, ut Jo. *Rave* 1635, (rep. 1648 & 1677) vel commentatores politicos pro feculi genio invenit, ut *Loccenium* Suecum 1638 (rep. 1648, 1654 & 1673) & Jo. Henr. *Bœclerum* Prof. Argentoratenfem in edd. Nepotis 1638 & 1640. Juveniliter vero Lambinum, atque fic quidquid boni ad tuendam Nepotis lectionem in ed. Lugd. Bat. 1642, Amftel. 1662 repetita, injuriis contaminavit. Vita Attici, credo ex lectione *Gryphiana*, legitur ad calcem Cic. Epp. ad Atticum ex rec. Simeonis *Bofii*, certe in ed. Rapheleng. 1592. Sed multo plus profuturus fuit & vitæ Attici & ceteris Henr. *Ernft* f. *Ernefti* Ictus, qui in itinere Italico duos Mediceos contulit, & in Gallia fibi ipfe unum comparando, nifi ipfi curatores, quibus Hafniæ primum 1629, dein Amftel. 1637 vitam Attici cum notis ejus edendi partes dederat, negligentiæ nomine accufandi fuiffent. Itaque apparatum fuum dein legavit Jo. Andr. *Bofio* rectius utendum.

1569 *Parifiis*, 4. *Cornelii Nepotis* feu Æmilii Probi liber de vita excellentium Imperâtorum, a Dionyfio *Lambino* pluribus locis emendatus & Comment. explicatus. Lutetiæ ap. Benenatum.

1572 Henrici *Stephani* II, 8. cum vitis Plutarchi Latinis, Lambinum maxime fequitur.

1573 *Bafileæ*, fol. cum Plutarchi vitis virorum illuftrium.

1577 *Francofurti*, 4. ex rec. Nath. *Chytræi*.

——— (*Duaci*, 4. de viris illuftribus urbis Romæ ab Andr. *Schotto* emendatus & auctus.) Libellus hic, qui antea vel Plinii, vel Corn. Nepotis nomine venire folebat, Schottus vett. librorum fide & rationum momentis vindicavit S. Aur. *Victori*. Sed Victor tamen pleraque ex volumine Nepotis de viris illuftribus Rom. defumfiffe videtur, de quo Voffius. Repetita vero eft ed. Schotti Parifiis.

1579 *Parifiis*, 4. cum Comm. *Lambini* repetita.

1580 *Francofurti*, fol. Vitæ Plut. adjectas habent Æm. Probi f. Corn. Nepotis vitas.

1581 *Lemovici*, 8. Attici vita ad calcem Epp. Cic. ad Atticum ex rec. Sim *Bosii* legitur.
1582 *Antverpiæ*, 8. eadem in Epp. ad Atticum.
1590 *Bardi Pomeran.* 8. vitæ excellentium Impp. ex rec. *Chytræi.*
1592 *Lugduni Bat.* 16. in Epp. Cic. ad Atticum vita ejus legitur. Ex offic. Rapheleng.
1593 *Ingolstadii.* Schoppio memoratur in libris verisimilium.
1594 *Bardi Pomeran.* 8. *Chytræi* rep.
1600 *Tiguri.* (de viris illustr.)
1602 *Parisiis*, 24. cum castigg. & notis Jo. *Savaronis*, ap. Perrier.
1608 *Francofurti ad M.* fol. Corn. Nepotis vulgo Æmilii Probi de vita excellentium Imperatorum Græcorum & Romanorum. Cum commentariis Dionys. *Lambini* Monstroliensis auctis nuper atque emendatis. Accesserunt commentarii, adnotationes & notæ Gyberti *Longolii*, Hieron. *Magii*, & Jo. *Savaronis*, cum excerptis e vetusto Codice MS. P. Danielis. Præfixa Chronologia Impp. Græciæ apud Probum, per Olympiadas. Cum indicibus. Francof. ap. Cl. *Marnium* & hered. Jo. Aubrii.—Cl. Marnius præfatus est. Contextus est Lambinianus.
1609 *Francofurti*, fol. Corn. Nepotis opera, quæ quidem exstant, historica virorum domi militiæque illustrium Græcorum Romanorumque explicata pridem studio Andr. *Schotti.* Nunc denuo doctorum hominum accessionibus aucta. Francof. ap. Cl. Marnium & hered. Jo. Aubrii.—Continet Aur. Victoris duos libellos, *de origine gentis Romanæ*, & *de viris illustribus*, fragmenta Nepotis cum Schotti annott. in eadem & in vitas, P. *Nannii* de claris Corneliis, & L. *Sigonii* de vita & rebus gestis Scipionis Æmiliani.
1612 *Lugduni Bat.* 12. cum scholiis *Longolii.*
1620 *Parisiis*, 8. ed. Hieron. *Magii* 1563 repetita.
1628 *Lubecæ*, 12. ex ed. *Savaronis* Parisina.
———*Lugduni Bat.* 8.
1629 *Hafniæ.* Vita Attici cum notis per Henr. *Ernstium.* Valde corrupt.
1634 *Lugduni Bat.* 24. Æmilius Probus al. Corn. Nepos de vitis Impp. Gr.
1635 *Jenæ*, 8. c. n. Jo. *Rave.* Editio haud contemnenda.

1637 *Amſtelodami* ap. *Janſſon.* 16. Vita Tit. Pomp. Attici auctore Corn. Nepote, cum notis, gloſſario & nomenclatore Henr. *Ernſtii*, additis notis Chriſtiani *Heidmanni.*

1638 *Argentorati*, 8.

——*Holmiæ*, 12. cum *Loccenii* notis politicis & indice philologico.

1640 *Argentorati*, 8. *Bœcleriana* I. Corn. Nepotis vulgo Æmilii Probi de excellentibus viris quæ exſtant, cura Jo. Henr. Bœcleri. Impenſis Frid. Sporii. — Lambini textum ſequitur unum.

——*Baſileæ*, 24. Liber Æmilii Probi ſ. Corn. Nepotis de vita excellentium Imperatorum, cum indice rerum mem. locupletiſſimo. Baſ. impenſis Ludovici Regis.

1642 *Lugduni Bat.* 12. cum *Longolii* & *Savaronis* notis. Ex offic. Jo. *Maire.*

1644 *Amſtelodami*, 12. ap. *Janſſon*, cum Jani *Gebhardi* ſpicilegio notarum. Repetita dein 1662.

——*Argentorati*, 8. *Bœcleriana* II. Idem Bœclerus Diſſ. Acad. ſuo modo & ſtilo Ageſilaum, Epaminondam & Themiſtoclem imaginatus eſt, quæ recuſæ in Opp. ejus Tomo II n. XIII, XIV & XXVIII leguntur. Sed hæc ad textum Nepotis minime pertinent, & ſunt pro ſeculi ingenio politica.

1645 *Hamburgi*, 12. *Ravii* ed. repetita.

1647 *Lugduni Bat.* 8.

1648 *Hamburgi*, 12. Editio Jo. *Ravii* repetita ex Jenenſi 1635.

——*Amſtelodami*, 8. illa *Loccenii* repetita ex Holmienſi.

ÆTAS IV *BŒCLERO—BOSIANA* 1648—1733.

Jo. Henr. *Bœclerus*, qui in prioribus ſuis edd. nonniſi Lambinum ſecutus ſuo diſſertandi modo in Nepotem ſcripſerat Commentarium (quaſi Sympoſiacum) & notas poſt Magium & Lambinum, nactus a Jo. *Scheffero* (cujus nomen ubique ſilet inhoneſte) Codicem optimæ notæ, ſed ſine vita Attici, tertiam 1648 edidit haud paulo emendatiorem cum notis aliis ad lectionem & ſcripturam pertinentibus ex illo Codice præſertim (ad quas paſſim edd. Brixienſem, Regii, Lambini, Schotti, Gebhardi, Rutgerſii

cett. vel animadverſiones contulerat, neque tamen curioſe ſatis tractaſſe viſus eſt *Scheffero* in Specimine Animadverſſ. in Miltiadem Hamb. 1675 & in Adverſſ poſthumis T. VIII & IX Miſcell. Belg.) Tertiam hanc bis, Bœclero in Suecia per tres annos abſente, a typographo Argentoratenſi diſſimulata repetitionis nota, recuſam non ſine erratis, eaque etiam in Lipſienſi an. 1653, quæ Bœclerianis curis *Gebhardi* illas & *Ernſtii* in vitam Attici adjunctas habet, retenta & aucta eſſe queritur *Bœclerus* in præf. ed. *ſextæ* 1656, quæ proprie dicenda foret *quarta* eaque ultima *Bœcleri* Argentoratum reverſi. Vidit tamen mox homo impatiens & ſuperciliofus, ſe habiturum laudis in curando Nepote participes. Jam enim 1657 Jo. Andr. *Boſius* notis Bœcleri, cujus exemplum ſervavit, Gebhardianas & in Atticum Erneſtinas & aliorum (ut Buchneri ſuaſque) ſapienter junxit; Gebhardi autem veſtigia fere ſecutus eſt Rob. *Keuchenius* in edit. Lugdun. 1658, rep. 1667, cum notis Varr. epitomatis ſuiſque; Jo. *Vorſtius* curas ſuas addidit Bœclero, ac præſertim indicem fecit emendatiorem & auctiorem in ed. Lipſ. 1659, ſubiraſcente Bœclero in præfatione Velleji ſui 1663. Sed Boſii recenſio obtinuit in *Vorſtianis*, Rutgeri *Hermannidæ* 1665, rep. 1685, 1692, *Kirchmajeri* 1665, & *Hildebrandina* 1666, rep. 1680. *Keuchéniana* nunc *Hackiana* c. n. Varr. emendatior 1675, cumque iconibus 1687 & 1697, (adde his egregiam J. G. *Grævii* recenſionem vitæ Attici c. n. Varr. in Græviana ed. Epp. Ciceronis ad Atticum Vol. II). *Bœcleriana* 1669 & 1681, *Locceniana* 1673 repetitæ, & Aug. *Buchneri* Comm. 1674 primum editus, rep. 1688, 1693, 1705 & 1721. Rediit interea *Boſius* ad recognoſcendum iterum Nepotem, multis editionis I ſublatis, ſuas notas auxit, textumque etiam emendavit, & indicem Bœclerianum poſt Loccenii Vorſtiique curas locupletavit 1675, ita ut nemo editorum ab ejus exemplo recedere deinceps auderet. Eodem anno tamen etiam prodiere in Anglia Nepos ad MSS. collatus *Oxonii*, rep. 1687, 1697 & 1708, denique ex rec. *Maittarii* 1715, & in Gallia Nic. *Curtini* opera in uſum Delfini, rep. Londini

1691 & 1720, quem excepere alii, & novissime St. A. *Philippe* 1745. In Batavis *Hackianæ* Keuchenii successit *Wetsteniana* c. n. Varr. & icon. Impp. 1707, præter eamque novæ exstitere minores c. n. Herm. *Essenii* 1691 & 1705, & Dav. *Hoogstratani* 1691 & auctior 1706, quæ cum repetitis Rutg. *Hermannidæ* 1692 & 1706 certarent. In Germania præter Christoph. *Cellarii* curas, juventuti studiosæ profuturas 1689, repetitas 1694, 1699 & 1737, auctas a Chr. *Schœttgenio* 1711 & Andr. *Stubelio* 1720, pœnitet ceteros nominare post Bosium & Buchnerum. In Italia vicit *Vulpiorum* industria in recensendis edd. *Patavinis* 1720, 1721, 1727 & 1733.

1648 *Argentorati*, 8. *Bœcleriana* III, eaque ex Cod. MS. emendatior: *Corn. Nepotis vulgo Æmilii Probi quæ exstant. Editio tertia cura Jo. Henr.* Bœcleri. *Impensis Friderici Sporii. Argentor. MDCXLVIII.* — In hac quidem ed. post priores notas leguntur pag. 99 — 124 aliæ notæ ad lectionem & scripturam pertinentes ex MSto præsertim *nostro.* (dicere debuit a viro humanissimo Jo. Scheffero nobiscum communicato.) Cetera supra diximus. Bis hæc repetita h. a. absente & inscio Bœclero; unde has repetitiones *quartam* & *quintam* ed. ridicule dixit.

1652 *Lipsiæ*, 4. Corn. Nepotis *Themistocles*, cum commentario Casp. *Lilii.*

1653 *Lipsiæ*, 8. Jac. *Mylii* ed. quæ adjunctas habet notas Bœcleri & Gebhardi in omnes vitas, & Ernstii in Atticum.

1654 *Holmiæ*, 8. repetitio Loccenianæ.

1656 *Argentorati*, 8. Bœcleriana VI, tertia recusa.

1657 *Lipsiæ*, 8. Corn. Nepos—cum notis Bœcleri, Gebhardi, Ernstii aliorumque, e Museo Jo. Andr. *Bosii.* Acc. in margine varietas lectionis Cod. Scheffero-Bœcleriani & exempli Gebhardiani.

1658 *Lugduni Bat.* 8. *Keuchenii* I, c. n. Varr.

1659 *Lipsiæ*, 8. repetitio Bœclerianæ tertiæ, adjunctis curis Jo. *Vorstii.*

1661 *Basileæ*, 12.

1662 *Lipsiæ*, 8. ed. Jo. *Vorstii*, qui indicem Bœclerianum emendatiorem & auctiorem dedit.

——*Amstelodami*, 12. recusa ex Amstel. 1644.

——*Norimbergæ*, 12. c. n. Germ. Abr. *Schulteti.*

1663 *Colbergæ*, 4. Petri Larſon von *Blumenfeldt* annotationes hiſtorico-politicæ in Corn. Nepotem, ex variis hiſtoricis, politicis, antiquariis, jure publico & privato inſigni commodo ſuccinctæ erutæ &c. Colb. ſumtibus auctoris.

1664 *Aug. Munat.* (Baſil.) 18.

——*ibid.* 18.

——*Argentorati*, 16.

1665 *Amſtelodami*, 12. ex recenſione Rutgeri *Hermannidæ*, qui notas & indicem addidit e Bœcleriano contractum.

——*Utrajecti*, 12.

——*Wittebergæ*, 8. cum notis philolog. hiſt. crit. & polit. additis tabellis analyt. & chronol. cum indd. uberr. Georg. Chriſt. *Kirchmajeri.* — Exprimit Boſii edit. Pueris tantum aptata, ut & ſequens. Præfatio inſcripta Ducibus Saxoniæ.

1666 *Lipſiæ*, 12. Frid. *Hildebrandi.*

1667 *Lugduni Bat.* 8. *Keuchenii* II c. n. Varr. Sequitur ed. 1658.

1668 *Lutetiæ*, 4. Æmilii *Probi* ſeu Cornelii *Nepotis* liber de Vita excellentium Imperatorum.

1669 *Lipſiæ*, 8.

1673 *Hamburgi*, 12. Repetitio Loccenianæ 1638.

1674 *ibidem*, 8. cum comm. Aug. *Buchneri.*

1675 *Jenæ*, 8. Corn. *Nepotis* vulgo Æm. *Probi* quæ exſtant, emendata & illuſtrata annotationibus ac lucubrationibus ſecundis Jo. Andreæ *Boſii.* Accedunt ſeorſim notæ Henr. *Ernſtii*, & liber commentarius Jo. Henr. *Bœcleri.* Jenæ, imp. Chriſt. Kirchneri, bibliopolæ Lipſienſis, excudebat Jo. Niſius. — Boſius ſervavit exemplar Bœclerianum, nonnulla tamen fide librorum recte mutavit. Sequentes Nepotis editores ſive parum, ſive plane non recedunt ab ejus lectione.

——*Lugduni Bat.* 8. *Keuchenii* III, ap. Hackios, c. n. Varr. Locupletior etiam ed. 1658. Laudat *Keuchenius* in Præf. nova prid. Id. Apr. 1675, conſultum ſibi Cod. Dan. in Marniana 1608, & MS. Everhardi Sluisken; ceterum melioribus a Lambino ad Boſium uſque obſecutum eſſe.

——*Pariſiis*, 4. Cornelius Nepos de vita excellentium

Imperatorum. Interpretatione & notis illustravit Nicolaus *Curtin*, in usum Delphini. Paris. ap. Fredericum Leonard. — Schotti chronologiam per Olympiadas digestam servavit.

——— *Oxonii*, 12. e theatr. Sheldon. e MSS. recensita, addita e Pausaniæ Messeniacis vita Aristomenis Messenii græce & latine.

1677 *Hamburgi*, 12. c. n. Jo. *Rave*, repetita ex ed. 1648.

1680 *Lipsiæ*, 12. ed. Fr. *Hildebrandi.*

——— *Lipsiæ* & *Wittebergæ*, 8. cum notis philolog. crit. & polit. additis tabellis analyt. & chronol. cum indd. uberr. a Georg. Casp. *Kirchmajero.* Inscripta J. B. Colberto. Rep. ed. 1665.

1681 *Argentorati*, 8. Repetitio Bœclerianæ, quæ ejus VII audit.

——— *Francofurti*, 8. cum Comm. duplici *Buchneri.*

1685 *Amstelodami*, 12. ex rec. Rutg. *Hermannidæ.* Rep. ed. 1665.

——— *Basileæ*, 18. sine notis.

1687 *Lugduni Bat.* ap. Hackios. *Keuchenii* IV cum notis Varr. ex ed. 1675. Convenit cum seq.

——— *Amstelodami*, 8. Eadem. Cornelii *Nepotis* vitæ excellentium Imperatorum observationibus ac notis commentatorum, quotquot adhuc innotuere, illustratæ. Accesserunt huic editioni præcipuorum Græciæ Imperatorum icones æri incisæ, ut & index rerum & verborum præcedenti multo auctior & emendatior. Amst. ex typographia P. & J. Blæu. Ceterum est repetita Hackiana Keuchenii 1675.

——— *Oxonii*, 12. Repetitio ed. 1675.

1688 *Hamburgi*, 8. cum notis Aug. *Buchneri*, ad tironum maxime captum comparatis.

——— *Lipsiæ*, 8. Repetitio Amstelodamensis 1687. Accedit triplex in Nepotem clavis, chronologica, geographica & stathmica, quæ monetæ atque mensuræ veteris convenientiam cum nostrate exhibet, auctore M. P. L. S. Additus quoque index duplex, alter Bœcleri latinus, alter locutionum germanicarum.

1689 *Lipsiæ*, 12. cum perspicuis notis tabulisque chronologicis ac geographicis Christoph. *Cellarii.*

1691 *Londini*, 8. cum ind. & notis Nic. *Curtini.* Repetitio ed. in usum Delphini 1675.

——*Trajecti*, 12. cum Hermanni *Essenii* animadverss. perquam nitide excusa.

——*Amstelodami*, 12. cum notis selectis Davidis *Hoogstratani*.

1692 *Amstelodami*, 12. ex edit. Rutgeri *Hermannidæ*. Repetitio ed. 1665.

1693 *Lipsiæ*, 8. cum notis Aug. *Buchneri*. recusa ex ed. 1688.

——*Francofurti*, 12. lat. germ. cum notis Abr. *Schulteti*.

1694 *Lipsiæ*, 12. ed. Christoph. *Cellarii* repetita ex ed. 1689.

1697 *Oxonii*, 8. e theatro Sheldon. Repetitio ed. 1675.

——*Francofurti*, 8. cum Chrift. *Grunbergii* notis philolog. histor. & geographicis, phrasiumque elegantiorum annotatione & variatione.

——*Hamburgi*, 8. e recensione Joach. *Henningii*, Conr. Hamb. adjuncto indice Hermannidis, hinc inde locupletato.

——*Lugduni Bat.* 8, *Keuchenii* V.

1699 *Lipsiæ*, 12. ed. Christoph. *Cellarii*, ex illa 1689.

——*ibidem*, 12. c. n. ad modum *Minellii*.

1700 *Parisiis*, 12.

1703 *Hamburgi*, 8. Lat. Gall. & Germ.

1704 *Bernæ*, 18. ex ed. Jo. Andr. Bosii, sine notis. Cum præfatione Ad. Rechenberg. & ind. loc.

——*Amstelodami*, 24.

——*Lipsiæ*, 12. c. n. ad modum *Minellii*.

1705 *Trajecti*, 12. Exprimit ed. Essenii an. 1691.

——*Francofurti & Lipsiæ*, 8. c. n. *Buchneri*, per Ad. *Rechenbergium* amplificata.

1706 *Amstelodami*, 12. Repetitio ed. Hermannidæ 1685.

——*ibidem*. 12. Repetitio auctior ed. Hoogstrat. 1691.

1707 *Amstelodami*, 8 maj. Cornelii *Nepotis* Vitæ excellentium Imperatorum, observationibus & notis commentatorum omnium, quotquot hactenus innotuere, illustratæ. Accesserunt huic editioni præcipuorum Græciæ Imperatorum icones, æri incisæ, ut & index rerum & verborum auctior & emendatior. Amst. apud Wetsten.

——*Lugduni*, 16. apud Lud. de Claustre.

1708 *Oxonii*, 8.

——*Lipsiæ*, 12. cura *Minellii*.

1709 *Oxonii*, 8. Repetitio ed. 1697.
——*Francofurti*, 8. c. n. Germ. *Grunbergii.*
1711 *Lipsiæ*, 12. ed. Christoph. *Cellarii* repetita, additis in tironum usus scholiis Christ. *Schœttgenii.*
1715 *Londini*, 12. Cornelii Nepotis excellentium Imperatorum vitæ, curante Mich. *Maittaire.* Londini, ex officina Jac. Tonson & Joh. Watts.
1717 *Halæ*, 12. Germ. cum phrasibus Lat.
1718 *Rothomagi*, 12. Cornelius Nepos notis selectissimis variorum illustratus. Rothomagi, ap. Richard. & Nic. Alemannum.
1720 *Londini*, 8. editio in usum Delphini repetita.
——*Lipsiæ*, 12. cum *Cellarii* notis suppletis ab Andr. *Stubelio.*
——*Patavii*, 8. Cornelii Nepotis quæ exstant omnia. Patavii, excudebat Josephus *Cominus.* — Editio hæc accurata & nitida debetur curæ *Vulpiorum* (Jo. Antonii præcipue) habetque indicem elegantiorum locutionum, & varr. lect. edd. Venetarum 1471 & 1522.
1721 *Dresdæ*, 8. cum notis *Buchneri.*
——*Patavii*, 8. ex rec. *Vulpiorum*, repetita ex ed. 1720.
——*Gothæ*, 8. cum notis Chr. M. *Fischbeck.*
1722 *Francofurti*, 8. Germ. explicat. opera J. C. *Malschii.*
1723 *Lipsiæ*, 12. cum notis ad modum *Minellii.*
1724 *Basileæ*, 12. sine notis, cura Mich. *Maittaire.*
1726 *Lipsiæ*, 12. cum notis ad modum *Minellii.*
——*Londini*, 8. Lat. & Angl. c. Jo. *Clarke.*
1727 *Patavii*, 8. ex rec. *Vulpiorum*, exc. Jos. Cominus.
——*Wratislaviæ*, 8. Succus & sanguis Cornelianus, i. e. Cornelius Nepos de vita excellentium Imperatorum, vulgo Æmilius Probus, at perperam dictus, nova arte, nativa tamen, multoque commodiore enucleatus a Jo. Joach. *Ungnad*, Seehusa-Palæo-March. Wratisl. ap. Mich. Hubert.
1728 cum Abr. *Kriegelii* explicationibus Germ. 8.
——cum notis Germ. Em. *Sinceri.* 8.
1729 *Brandeburgi*, 8. cum Casp. *Gottschlingii* notis phil. mor. & hist.
1733 *Patavii*, 8. ap. Jos. Cominum, ex rec. *Vulpiorum.*
——*Berolini*, 8. cum notis Germ. Em. *Sinceri.*
——*Lipsiæ*, 12. cum notis ad modum *Minellii.*

ÆTAS V *STAVERIO-HEUSINGERIANA*

1734—1747—1755—1789.

Conjungimus adverſarios, quorum certamina profuere lectioni Boſianæ, quamvis in paucis emendandæ. Scilicet Auguſtin. van *Staveren*, qui non modo aliquibus Codd. MSS. præter jam collatas a ſuperioribus editt. quamvis haud ſatis diligenter uſus, ſed & pro excerptis a Keuchenio integras variorum notas colligere voluit, iiſque ſuas addidit an. 1734. In qua locupletiori editione quid ſibi diſpliceret, cum Jo. Mich. *Heuſingerus*, Rector Iſenacenſis, in Spicilegio Emendd. an. 1744 oſtendiſſet, rixari cœpit Staverius in Obſſ. Miſcell. Dorvillianis. Heuſingerus vero etiam inſtructior a collationibus MS. Axeniani & edd. priſcis, haud tamen Aſcenſianam I & Aldinam ſuperantibus, niſi in vita Attici ed. Rom. 1490, acceſſit ad Boſianam II denuo recenſendam, ab ea rarius diſſentiens, ceterum ſic illuſtravit notis & auctiori Boſiano Indice, ut quoad criticam rationem palmam præripuiſſe Staverio fere videretur 1747 & 1755. Neque tamen ille poſt Heuſingeri fatum, nævos edit. I ſuæ in altera 1755 abſterſit, ſed & quaſi Heuſingerianam non viderit, convicia priora repetiit, notarum farraginem novis auxit. Haud inutilem poſt hos duumviros operam conſumſit clar. Jo. Frid. *Fiſcher*, Prof. Lipſ. in libello variarum lectionum repetitæ Boſii editioni an. 1759 cum illuſtr. præf. de Codd. & edditt. Nepotis, fragmentis duobus ex Cod. Guelferbyt. a Jac. Frid. *Heuſingero*, ex fratre Jo. Mich. nepote, addito; quæ iterum prodiit 1768 auctior. Interim Staverianam II clar. Jo. *Kappii* notis ſuiſque locupletatam reddidit philologus celebris Theoph. Chr. *Harles* Erlangæ 1774, quam ad ed. uberiores notas criticas ſcripſit idem *Kappius*. Alii interea Boſii recenſionem ſecuti vel Cellarii notas, ut adoleſcentibus utiliores, repetierunt, ut Chr. Aug. *Krigel* Lipſ. 1774, vel Keuchenianum exemplar c. n. Keuchenii abſciſſis & ſuis, ut B. C. *Sandwig* Hafniæ 1776, vel cum notis a de-

lectu laudatis, ut J. S. *Ith*, Bernensis, vel cum suis notis in usum scholarum, pro suo cujusque sensu dederunt. Ceteræ repetitæ vel leviores, ut ex Gallis *Philippei*, ex indice noscuntur.

1734 *Lugduni Bat.* 8 maj Cornelii Nepotis vitæ excellentium Imperatorum cum integris notis Jani Gebhardi, Henr. Ernstii, & Jo. Andr. Bosii, & selectis Andr. Schotti, Dion. Lambini, Gilb. Longolii, Hieron. Magii, Jo. Savaronis, aliorumque doctorum, nec non excerptis P. Danielis. Accessit locupletissimus omnium vocabulorum index, studio & opera Jo. Andr. Bosii, curante Augustino van *Staveren*, qui & suas notas addidit. Lugd. Bat. ap. Sam. Luchtmans. — Locupletissima huc usque editio. Basis est exemplar Bosianum. Ceterum Staverius usus est MStis & edd. melioribus. De ejus correctionibus inter eum & Heusingerum controversia nata est.

1736 *Berolini*, 12. cum indice.

1737 *Regiomonti*, 12. cum notis *Cellarii.*

——— *Lipsiæ*, 12. cum notis &c. *Cellarii.*

——— *Berolini*, 12. cura *Muzelii.*

——— *Onoldi*, 12. cum notis Germ. *Œderi.*

1742 *Venetiis*, 12.

1744 *Isenaci*, 4. Spicilegium emendatt. & observationum ad Corn. Nepotis vitas XVIII priores. — Huic Spicilegio opposuit Staverius Animadverss. in Obss. miscell. Dorvill. posterioribus T. VI, pag. 513 sqq.

——— *Londini*, 12. Cornelii Nepotis excellentium Imperatorum vitæ. Lond. typis Jo. Brindley.

1745 *Halæ*, 12. sine notis.

——— *Amstelodami*, 16. Corn. Nepotis vitæ excellentium Imperatorum. Editio nova emendatior—ap. J. Wetstenium.

——— *Parisiis*, 12. ex recognitione Steph. Andr. *Philippe.* Lutet. Paris. sumtibus Mich. Steph. David.

——— *Amstelodami*, cum interpretatione Gallica & obss. hist. geogr. & crit.

——— *Gœttingæ*, 8. Enchiridion sive prudentia privata & civilis T. Pomp. Attici a Corn. Nepote descripta, recensuit Jo. Matth. *Gesner.*

1746 *Berolini*, 8. Corn. Nepotis vitæ excellentium Imperatorum. Accedit versio Gall. curante Jo. Petr. *Millero.*

1747 *Iſenaci & Lipſiæ*, 8. Cornelii Nepotis de vita excellentium Imperatorum liber cum amiſſorum operum Fragmentis, ſola vetuſtiſſ. exemplarium fide recenſitus, perpetuiſque emendationibus criticis emendatus a Jo. Mich. *Heuſingero.* Accedunt chronologiæ omnium Imperatorum, omniumque vocabulorum ac rerum index Boſianus, multo quam antea plenior & auctior. Iſenaci & Lipſ. ſumtu & typis Jo. Chriſtoph. Krugii. — Heuſingerus & ipſe conſuluit exempla quædam vetera, & a Frid. Noodt diſcrepantem ſcripturam ex optimæ notæ membranis Axenianis in exemplaris Noodtiani marginibus adnotatam accepit. In conſtituenda contextus lectione rarius diſſentit a Boſio: in animadverſionibus potiſſimum de lectionis varietate & veritate, interdum quoque de poteſtate & vi verborum ac ſententiarum, breviter quidem, at acute intelligenterque diſputat. Index eſt egregius ac plenus, & vicem commentarii frequenter præſtat.

—— *Auguſtæ Vindel.* 8. cum notis Em. *Sinceri* Germ. repetita ex ed. 1728.

1748 *Wratislaviæ*, 8. ap. Mich. Hubert. Succus & ſanguis Cornelianus &c. Rep. ed. 1727.

1749 *Francofurti*, 8. cum notis Germ. Em. *Sinceri.*

—— *Glaſguæ*, 24. ex ed. Oxonienſi.

—— *Berolini*, 8.

1750 *Auguſtæ Vindel.* 8.

1754 *Pariſiis*, 12. ex recognitione Steph. Andr. *Philippe*, ap. Barbou.

1755 *Iſenaci & Lipſiæ*, 8. ſumtibus Gottl. Griesbachii. Editio *Heuſingeri* 1747, mutata tantum tituli pagina.

—— *Lugduni Bat.* 8. Cornelii Nepotis vitæ excellentium Imperatorum iconibus ornatæ, & nonnullis animadverſionibus, partim criticis, partim hiſtoricis, illuſtratæ. Lugd. Bat. apud S. Luchtmanns & fil.—Notam negligentiæ ab Heuſingero inuſtam, in hac ed. delere ſtuduit *Staverius.*

1756 *Berolini*, cur. Petr. *Miller*, cum verſione Gall. emendatior quam illa 1746.

—— *Iſenaci & Lipſiæ*, 8. *Heuſingeri* ed. repetita.

1757 *Pariſiis*, 12. chés Brocas & Barbou. Corn. Nep. La-

tin & François avec des notes geogr. hiſtor. & critiques par le *Gras.*

1759 idem, 8.

——— *Lipſiæ*, 8. ex recenſione atque cum animadverſionibus Jo. Andr. Boſii. Libellum variarum lectionum & præfationem addidit Jo. Frid. *Fiſcherus.*

1761 *Glaſguæ*, 8.

——— *Norimbergæ*, 12. cum phraſibus Latinis & præfatione *Gottſchlingii.*

——— *Brandeburgi.* Eadem editio.

1762 *Francofurti*, 8. cum notis Em. *Sinceri.*

1764 *Lemgoviæ*, 8. Corn. Nepotis vitæ excellentium Imperatorum ad exemplum optimarum editionum expreſſæ, notiſque maxime geographicis & hiſtoricis illuſtratæ a Juſt. Conr. *Menſching.*

1765 *Pariſiis*, 8.

1768 *Pariſiis*, 12.

——— *Francofurti*, 8. cum notis Germ. Em. *Sinceri.*

——— *Lipſiæ*, 8. Corn. Nepotis vitæ excellentium Imperatorum ex recenſione atque cum animadverſionibus Jo. Andr. Boſii. Libellum variarum lectionum & præfationem addidit Jo. Frid. *Fiſcherus.* Lipſ. in libraria Weidmania. — Rep. ed. 1759.

——— *Londini*, 8. ed. in uſum Delphini repetita.

1773 *Halæ Sax.* 8. Uberiores in Cornelium Nepotem Obſſ. criticæ Jo. *Kappii* Prof. Baruthini in Harleſii Opuſc. varii argumenti exſcriptæ ſunt.

1774 *Erlangæ*, 8. Corn. Nepotis vitæ excellentium Imperatorum, cum animadverſionibus partim criticis, partim hiſtoricis Auguſtini van Staveren, cura Theoph. Chriſtoph. *Harles*, qui & ſuas & Jo. *Kappii* V. Cl. notas adjecit. Erlang. ex offic. Waltheria.

——— *Lipſiæ*, 8. Corn. Nepotis vitæ exc. Impp. una cum Fragmentis, e recenſione Jo. Andr. Boſii, cum animadverſionibus integris Chriſtoph. Cellarii, indicibus hiſtorico ac latinitatis. — Editor Chriſt. Aug. *Kriegel* notis Cellarianis & ſuas addidit, in quibus præcipue de lectionis varietate diſputat.

——— *Francofurti*, 8. cum notis Germ. Em. *Sinceri.*

1775 *Halæ*, 12.

——— *Berolini*, 8. curante Jo. Petr. *Miller.* Vid. an. 1746 & 1756.

1776 *Hafniæ*, 8. ad exemplar Keuchenianum, in usum scholarum Daniæ & Norvagiæ. (cura Barthold. Christ. *Sandwig*.

——— *Norimbergæ*, 12.

1778 *Manhemii*, 8 min.

1779 *Bernæ* & *Lausannæ*, 8. ap. societatem typographicam. Cornelii Nepotis vitæ excellentium Imperatorum, textui ad optimarum editionum fidem recensito accesserunt illustrationes brevissimæ, vel ex aliis selectæ, vel recens additæ. Curavit J. S. *Ith* Bibliothecæ reipublicæ præfectus.

1780 *Monachii*, 8. Cornelii Nepotis selectæ vitæ excellentium Imperatorum. Subjectis interpretum animadversionibus suasque ad usum scholarum adjecit Henr. *Braun*.

——— *Genevæ*, 12. ex recognitione Steph. *Philippe*.

1782 *Biponti*, 8. studiis Societatis Bipontinæ.

1787 *Coloniæ*, 8.

1788 *Lipsiæ*, 8. e. rec. Jo. Andr. *Bosii*.

CORNELII NEPOTIS

VITÆ

EXCELLENTIUM IMPERATORUM.

PRÆFATIO.

NON dubito fore plerosque, Attice, qui hoc genus ſcripturæ, leve, & non ſatis dignum ſummorum virorum perſonis judicent, cum relatum legent, quis muſicam docuerit Epaminondam; aut in ejus virtutibus commemorari, ſaltaſſe eum commode, ſcienterque tibiis cantaſſe. Sed hi erunt fere, qui expertes literarum Græcarum, nihil rectum, niſi quod ipſorum moribus conveniat, putabunt. Hi ſi didicerint, non eadem omnibus eſſe honeſta atque turpia, ſed omnia majorum inſtitutis judicari: non admirabuntur, nos in Grajorum virtutibus exponendis mores eorum ſecutos. Neque enim Cimoni fuit turpe, Athenienſium ſummo viro, ſororem germanam habere in matrimonio: quippe cum ejus cives eodem uterentur inſtituto. at id quidem noſtris moribus nefas habetur. Laudi in Græcia ducitur adoleſcentulis, quam plurimos habere amatores. Nulla Lacedæmoni tam eſt nobilis vidua, quæ non ad ſcenam eat mercede conducta. Magnis in laudibus tota fere fuit Græcia, victorem Olympiæ citari. in ſcenam vero prodire, & populo eſſe ſpectaculo, nemini in eiſdem gentibus fuit turpitudini. quæ omnia apud nos par-

tim infamia, partim humilia, atque ab honeſtate remota ponuntur. Contra ea pleraque noſtris moribus ſunt decora, quæ apud illos turpia putantur. Quem enim Romanorum pudet uxorem ducere in convivium? aut cujus mater familias non primum locum tenet ædium, atque in celebritate verſatur? quod multo fit aliter in Græcia. nam neque in convivium adhibetur, niſi propinquorum; neque ſedet, niſi in interiore parte ædium, quæ *gynæconitis* appellatur, quo nemo accedit, niſi propinqua cognatione conjunctus. Sed plura perſequi tum magnitudo voluminis prohibet, tum feſtinatio, ut ea explicem, quæ exorſus ſum. Quare ad propoſitum veniemus, & in hoc exponemus libro de vita *excellentium Imperatorum.*

I.

MILTIADES.

Miltiades, Cimonis filius, Athenienſis, cum & 1
antiquitate generis, & gloria majorum, & ſua modeſtia, unus omnium maxime floreret; eaque eſſet ætate, ut non jam ſolum de eo bene ſperare, ſed etiam confidere cives poſſent ſui, talem futurum, qualem cognitum judicarunt: accidit, ut Athenienſes Cherſoneſum colonos vellent mittere. Cujus generis cum magnus numerus eſſet, & multi ejus demigrationis peterent ſocietatem: ex his delecti Delphos deliberatum miſſi ſunt, qui conſulerent Apollinem, quo potiſſimum duce uterentur. nam tum Thraces eas regiones tenebant, cum quibus armis erat dimicandum. His conſulentibus nominatim Pythia præcepit, *ut Miltiadem ſibi imperatorem ſumerent. id ſi feciſſent, incepta proſpera futura.* Hoc oraculi reſponſo Miltiades, cum delecta manu claſſe Cherſoneſum profectus, cum acceſſiſſet Lemnum, & incolas ejus inſulæ ſub poteſtatem redigere vellet Athenienſium, idque Lemnii ſua ſponte facerent, poſtulaſſet: illi irridentes reſponderunt, *tum id ſe facturos, cum ille, domo navibus proficiſcens, vento*

aquilone venisset Lemnum. hic enim ventus, a septemtrionibus oriens, adversum tenet Athenis proficiscentibus. Miltiades, morandi tempus non habens, cursum direxit, quo tendebat, pervenitque Chersonesum.
2 nesum. Ibi brevi tempore barbarorum copiis disjectis, tota regione, quam petierat, potitus, loca castellis idonea communivit: multitudinem, quam secum duxerat, in agris collocavit, crebrisque excursionibus locupletavit. Neque minus in ea re prudentia, quam felicitate adjutus est. nam cum virtute militum devicisset hostium exercitus, summa æquitate res constituit, atque ipse ibidem manere decrevit. erat enim inter eos dignitate regia, quamvis carebat nomine: neque id magis imperio, quam justitia, consecutus. neque eo secius Atheniensibus, a quibus erat profectus, officia præstabat. Quibus rebus fiebat, ut non minus eorum voluntate perpetuo imperium obtineret, qui miserant, quam illorum, cum quibus erat profectus. Chersoneso tali modo constituta, Lemnum revertitur, & ex pacto postulat, ut sibi urbem tradant. illi enim dixerant, *cum, vento borea domo profectus, eo pervenisset, sese dedituros:* se autem domum Chersonesi habere. Cares, qui tum Lemnum incolebant, etsi præter opinionem res ceciderat, tamen, non dicto, sed secunda fortuna adversariorum capti, resistere ausi non sunt, atque ex insula demigrarunt. Pari felicitate ceteras insulas, quæ Cyclades nominantur, sub Atheniensium redegit potesta-
3 tem. Eisdem temporibus Persarum rex Darius, ex Asia in Europam exercitu trajecto, Scythis bellum inferre decrevit. Pontem fecit in Istro flumine, qua

copias traduceret. Ejus pontis, dum ipse abesset, custodes reliquit principes, quos secum ex Jonia & Æolide duxerat: quibus singulis ipsarum urbium perpetua dederat imperia. sic enim putavit, facillime se Græca lingua loquentes, qui Asiam incolerent, sub sua retenturum potestate, si amicis suis oppida tuenda tradidisset: quibus, se oppresso, nulla spes salutis relinqueretur. In hoc fuit tum numero Miltiades, cui illa custodia crederetur. Hic, cum crebri afferrent nuntii, male rem gerere Darium, premique ab Scythis; Miltiades hortatus est pontis custodes, *ne a fortuna datam occasionem liberandæ Græciæ dimitterent. nam, si cum his copiis, quas secum transportaverat, interiisset Darius, non solum Europam fore tutam, sed etiam eos, qui Asiam incolerent Græci genere, liberos a Persarum futuros dominatione & periculo. Id & facile effici posse: ponte enim rescisso, regem vel hostium ferro, vel inopia, paucis diebus interiturum.* Ad hoc consilium cum plerique accederent; Histiæus Milesius, ne res conficeretur, obstitit, dicens, *non idem ipsis, qui summas imperii tenerent, expedire, & multitudini; quod Darii regno ipsorum niteretur dominatio: quo exstincto, ipsos potestate expulsos civibus suis pœnas daturos. Itaque adeo se abhorrere a ceterorum consilio, ut nihil putet ipsis utilius, quam confirmari regnum Persarum.* Hujus cum sententiam plurimi essent secuti: Miltiades, non dubitans, tam multis consciis ad regis aures consilia sua perventura, Chersonesum reliquit, ac rursus Athenas demigravit. Cujus ratio etsi non valuit, tamen magnopere est laudanda, cum amicior omnium libertati, quam suæ

4 fuerit dominationi. Darius autem, cum ex Europa in Asiam rediisset, hortantibus amicis, ut Græciam redigeret in suam potestatem, classem quingentarum navium comparavit, eique Datim præfecit & Artaphernem; hisque ducenta peditum, decem millia equitum dedit: causam interserens, *se hostem esse Atheniensibus, quod eorum auxilio Jones Sardeis expugnassent, suaque præsidia interfecissent.* Illi præfecti regii, classe ad Eubœam appulsa, celeriter Eretriam ceperunt, omnesque ejus gentis cives abreptos in Asiam ad regem miserunt. Inde ad Atticam accesserunt, ac suas copias in campum Marathona deduxerunt. Is abest ab oppido circiter millia passuum decem. Hoc tumultu Athenienses tam propinquo, tamque magno permoti, auxilium nusquam, nisi a Lacedæmoniis, petiverunt: Philippidemque cursorem ejus generis, qui hemerodromi vocantur, Lacedæmonem miserunt, ut nuntiaret, quam celeri opus esset auxilio. Domi autem creant decem prætores, qui exercitui præessent, in eis Miltiadem. inter quos magna fuit contentio, utrum mœnibus se defenderent, an obviam irent hostibus, acieque decernerent. Unus Miltiades maxime nitebatur, *ut primo quoque tempore castra fierent. id si factum esset, & civibus animum accessurum, cum viderent, de eorum virtute non desperari: & hostes eadem re fore tardiores, si animadverterent, audere adversus se tam exiguis copiis dimicare.*

5 Hoc in tempore nulla civitas Atheniensibus auxilio fuit, præter Platæenses. ea mille misit militum. Itaque horum adventu decem millia armatorum completa sunt: quæ manus mirabili flagrabat pugnandi

cupiditate. quo factum est, ut plus, quam collegæ, Miltiades valuerit. ejus enim auctoritate impulsi Athenienses copias ex urbe eduxerunt, locoque idoneo castra fecerunt. deinde postero die sub montis radicibus, acie e regione instructa, nova arte, vi summa prœlium commiserunt, (namque arbores multis locis erant raræ) hoc consilio, ut & montium tegerentur altitudine, & arborum tractu equitatus hostium impediretur, ne multitudine clauderentur. Datis, etsi non æquum locum videbat suis, tamen, fretus numero copiarum suarum, confligere cupiebat: eoque magis, quod, priusquam Lacedæmonii subsidio venirent, dimicare utile arbitrabatur. Itaque in aciem peditum centum, equitum decem millia produxit, prœliumque commisit. in quo tanto plus virtute valuerunt Athenienses, ut decemplicem numerum hostium profligarent: adeoque perterruerunt, ut Persæ non castra, sed naves, peterent. Qua pugna nihil adhuc est nobilius. nulla enim unquam tam exigua manus tantas opes prostravit. Cujus victoriæ, non alienum vi- 6
detur, quale præmium Miltiadi sit tributum, docere: quo facilius intelligi possit, eandem omnium civitatum esse naturam. Ut enim populi nostri honores quondam fuerunt rari & tenues, ob eamque causam gloriosi; nunc autem effusi atque obsoleti: sic olim apud Athenienses fuisse reperimus. namque huic Miltiadi, qui Athenas, totamque Græciam liberarat, talis honos tributus est in porticu, quæ *Pœcile* vocatur, cum pugna depingeretur Marathonia, ut in decem prætorum numero prima ejus imago poneretur, isque hortaretur milites, prœliumque commit-

teret. Idem ille populus, posteaquam majus imperium est nactus, & largitione magistratuum corruptus est,
7 trecentas statuas Demetrio Phalereo decrevit. Post hoc prœlium classem septuaginta navium Athenienses eidem Miltiadi dederunt, ut insulas, quæ barbaros adjuverant, bello persequeretur. quo imperio plerasque ad officium redire coegit, nonnullas vi expugnavit. Ex his Parum insulam, opibus elatam, cum oratione reconciliare non posset; copias e navibus eduxit, urbem operibus clausit, omnique commeatu privavit: deinde vineis ac testudinibus constitutis, propius muros accessit. Cum jam in eo esset, ut oppido potiretur: procul in continenti lucus, qui ex insula conspiciebatur, nescio quo casu, nocturno tempore incensus est. cujus flamma ut ab oppidanis & oppugnatoribus est visa, utrisque venit in opinionem, signum a classiariis regiis datum. quo factum est, ut & Parii a deditione deterrerentur, & Miltiades, timens ne classis regia adventaret, incensis operibus, quæ statuerat, cum totidem navibus, atque erat profectus, Athenas magna cum offensione civium suorum rediret. Accusatus ergo proditionis, quod, cum Parum expugnare posset, a rege corruptus, infectis rebus a pugna discessisset. Eo tempore æger erat vulneribus, quæ in oppugnando oppido acceperat. Itaque, quoniam ipse pro se dicere non posset, verba pro eo fecit frater ejus Tisagoras. Causa cognita, capitis absolutus, pecunia multatus est: eaque lis quinquaginta talentis æstimata est, quantus in classem sumtus factus erat. Hanc pecuniam quod solvere in præsentia non poterat, in vincula

publica conjectus eſt, ibique diem obiit ſupremum. Hic etſi crimine Pario eſt accuſatus; tamen alia fuit 8
cauſa damnationis. Nam Athenienſes, propter Piſiſtrati tyrannidem, quæ paucis annis ante fuerat, omnium ſuorum civium potentiam extimeſcebant. Miltiades, multum in imperiis magiſtratibuſque verſatus, non videbatur poſſe eſſe privatus: præſertim cum conſuetudine ad imperii cupiditatem trahi videretur. Nam Cherſoneſi omnes illos, quos habitarat, annos perpetuam obtinuerat dominationem, tyrannuſque fuerat appellatus, ſed juſtus. non erat enim vi conſecutus, ſed ſuorum voluntate; eamque poteſtatem bonitate retinuerat. Omnes autem & habentur & dicuntur tyranni, qui poteſtate ſunt perpetua in ea civitate, quæ libertate uſa eſt. Sed in Miltiade erat cum ſumma humanitas, tum mira comitas; ut nemo tam humilis eſſet, cui non ad eum aditus pateret: magna auctoritas apud omnes civitates, nobile nomen, laus rei militaris maxima. Hæc populus reſpiciens, maluit eum innoxium plecti, quam ſe diutius eſſe in timore.

II.

THEMISTOCLES.

1 THEMISTOCLES, Neocli filius, Athenienſis. Hujus vitia ineuntis adoleſcentiæ magnis ſunt emendata virtutibus: adeo ut anteferatur huic nemo, pauci pares putentur. Sed ab initio eſt ordiendum. Pater ejus Neocles generoſus fuit. Is uxorem Acharnanam civem duxit, ex qua natus eſt Themiſtocles. qui cum minus eſſet probatus parentibus, quod & liberius vivebat, & rem familiarem negligebat, a patre exheredatus eſt. Quæ contumelia non fregit eum, ſed erexit. Nam cum judicaſſet, ſine ſumma induſtria non poſſe eam exſtingui; totum ſe dedit reipublicæ, diligentius amicis famæque ſerviens. Multum in judiciis privatis verſabatur, ſæpe in concionem populi prodibat, nulla res major ſine eo gerebatur, celeriterque, quæ opus erant, reperiebat. Neque minus in rebus gerendis promtus, quam excogitandis, erat: quod *& de inſtantibus* (ut ait Thucydides) *veriſſime judicabat, & de futuris callidiſſime conjiciebat.*
2 Quo factum eſt, ut brevi tempore illuſtraretur. Primus autem gradus fuit capeſſendæ reipublicæ bello Corcyræo: ad quod gerendum prætor a populo

factus, non solum præsenti bello, sed etiam reliquo tempore, ferociorem reddidit civitatem. Nam cum pecunia publica, quæ ex metallis redibat, largitione magistratuum quotannis interiret: ille persuasit populo, ut ea pecunia classis centum navium ædificaretur. Qua celeriter effecta, primum Corcyræos fregit; deinde, maritimos prædones consectando, mare tutum reddidit. In quo cum divitiis ornavit, tum etiam peritissimos belli navalis fecit Athenienses. Id quantæ saluti fuerit universæ Græciæ, bello cognitum est Persico, cum Xerxes & mari & terra bellum universæ inferret Europæ cum tantis copiis, quantas neque antea, neque postea habuit quisquam. hujus enim classis mille & ducentarum navium longarum fuit, quam duo millia onerariarum sequebantur: terrestres autem exercitus septingentorum millium peditum, equitum quadringentorum millium fuerunt. Cujus de adventu cum fama in Græciam esset perlata, & maxime Athenienses peti dicerentur, propter pugnam Marathoniam: miserunt Delphos consultum, quidnam facerent de rebus suis. Deliberantibus Pythia respondit, *ut mœnibus ligneis se munirent.* Id responsum quo valeret, cum intelligeret nemo: Themistocles persuasit, *consilium esse Apollinis, ut in naves se suaque conferrent. eum enim a Deo significari murum ligneum.* Tali consilio probato, addunt ad superiores totidem naves triremes; suaque omnia, quæ moveri poterant, partim Salamina, partim Trœzena asportant: arcem sacerdotibus paucisque majoribus natu, ac sacra procuranda tradunt, reliquum oppidum relinquunt. Hujus consilium ple- 5

risque civitatibus displicebat, & in terra dimicari magis placebat. Itaque missi sunt delecti cum Leonida, Lacedæmoniorum rege, qui Thermopylas occuparent, longiusque barbaros progredi non paterentur. Hi vim hostium non sustinuerunt, eoque loco omnes interierunt. At classis communis Græciæ trecentarum navium, in qua ducentæ erant Atheniensium, primum apud Artemisium, inter Eubœam continentemque terram cum classiariis regis conflixit. angustias enim Themistocles quærebat, ne multitudine circumiretur. Hic etsi pari prœlio discesserant, tamen eodem loco non sunt ausi manere: quod erat periculum, ne, si pars navium adversariorum Eubœam superasset, ancipiti premerentur periculo. Quo factum est, ut ab Artemisio discederent, & exadversum Athenas apud Salamina classem suam consti-
4 tuerent. At Xerxes, Thermopylis expugnatis, protinus accessit astu, idque nullis defendentibus, interfectis sacerdotibus, quos in arce invenerat, incendio delevit. Cujus fama perterriti classiarii cum manere non auderent, & plurimi hortarentur, *ut domos suas discederent, mœnibusque se defenderent;* Themistocles unus restitit, &, *universos esse pares*, ajebat, *dispersos* testabatur *perituros.* idque Eurybiadi, regi Lacedæmoniorum, qui tum summæ imperii præerat, fore affirmabat. Quem cum minus, quam vellet, moveret, noctu de servis suis, quem habuit fidelissimum, ad regem misit, ut ei nuntiaret suis verbis: *adversarios ejus in fuga esse. qui si discessissent, majore cum labore, & longinquiore tempore bellum confecturum, cum singulos consectari cogeretur. quos si statim aggre-*

deretur, brevi univerſos oppreſſurum. Hoc eo valebat,
ut ingratiis ad depugnandum omnes cogerentur. Hac
re audita, barbarus, nihil doli ſubeſſe credens, poſtri-
die alieniſſimo ſibi loco, contra opportuniſſimo ho-
ſtibus, adeo anguſto mari conflixit, ut ejus multi-
tudo navium explicari non potuerit. Victus ergo eſt
magis conſilio Themiſtoclis, quam armis Græciæ.
Hic etſi male rem geſſerat, tamen tantas habebat re- 5
liquias copiarum, ut etiam cum his opprimere poſ-
ſet hoſtes. Interim ab eodem gradu depulſus eſt. Nam
Themiſtocles, verens, ne bellare perſeveraret, cer-
tiorem eum fecit, *id agi, ut pons, quem ille in Hel-
leſponto fecerat, diſſolveretur, ac reditu in Aſiam ex-
cluderetur:* idque ei perſuaſit. Itaque, qua ſex men-
ſibus iter fecerat, eadem minus diebus triginta in
Aſiam reverſus eſt, ſeque a Themiſtocle non ſupe-
ratum, ſed conſervatum judicavit. Sic unius viri pru-
dentia Græcia liberata eſt, Europæque ſuccubuit
Aſia. Hæc altera victoria, quæ cum Marathonio
poſſit comparari tropæo. nam pari modo apud Sa-
lamina parvo numero navium maxima poſt homi-
num memoriam claſſis eſt devicta. Magnus hoc bel- 6
lo Themiſtocles fuit, nec minor in pace. Cum enim
Phalerico portu, neque magno neque bono, Athe-
nienſes uterentur; hujus conſilio triplex Piræei por-
tus conſtitutus eſt, iſque mœnibus circumdatus, ut
ipſam urbem dignitate æquipararet, utilitate ſupera-
ret. Idemque muros Athenienſium reſtituit præcipuo
periculo ſuo. Namque Lacedæmonii, cauſam ido-
neam nacti, propter barbarorum excurſiones, qua ne-
garent, *oportere extra Peloponneſum ullam urbem habe-*

ri, ne essent loca munita, quæ hostes possiderent, Athenienses ædificantes prohibere sunt conati. Hoc longe alio spectabat, atque videri volebant. Athenienses enim duabus victoriis, Marathonia & Salaminia, tantam gloriam apud omnes gentes erant consecuti, ut intelligerent Lacedæmonii, de principatu sibi cum his certamen fore. quare eos quam infirmissimos esse volebant. Postquam autem audierunt, muros instrui: legatos Athenas miserunt, qui id fieri vetarent. His præsentibus desierunt, ac se de ea re legatos ad eos missuros dixerunt. Hanc legationem suscepit Themistocles, & solus primo profectus est: *reliqui legati ut tum exirent, cum satis altitudo muri exstructa videretur*, præcepit. *interim omnes servi atque liberi opus facerent; neque ulli loco parcerent, sive sacer esset, sive profanus, sive privatus, sive publicus; & undique, quod idoneum ad muniendum putarent, congererent.* Quo factum est, ut Atheniensium muri ex sacellis sepulcrisque consta-
7 rent. Themistocles autem, ut Lacedæmonem venit, adire ad magistratus noluit, & dedit operam, ut quam longissime tempus duceret: causam interponens, se collegas exspectare. Cum Lacedæmonii quererentur, opus nihilo minus fieri, eumque in ea re conari fallere; interim reliqui legati sunt consecuti. a quibus cum audisset, non multum superesse munitionis; ad ephoros Lacedæmoniorum accessit, penes quos summum imperium erat: atque apud eos contendit, *falsa his esse delata. quare æquum esse, illos viros bonos nobilesque mittere, quibus fides haberetur, qui rem explorarent: interea se obsidem retinerent.* Gestus est ei mos, tresque legati, functi summis honoribus, Athe-

nas missi sunt. Cum his collegas suos Themistocles jussit proficisci; eisque prædixit, *ut ne prius Lacedæmoniorum legatos dimitterent, quam ipse esset remissus.* Hos postquam Athenas pervenisse ratus est, ad magistratum senatumque Lacedæmoniorum adiit, & apud eos liberrime professus est: *Athenienses suo consilio, quod communi jure gentium facere possent, Deos publicos, suosque patrios ac penates, quo facilius ab hoste possent defendere, muris sepsisse. neque eo, quod inutile esset Græciæ, fecisse. nam illorum urbem, ut propugnaculum oppositum esse barbaris, apud quam jam bis classes regias fecisse naufragium. Lacedæmonios autem male & injuste facere, qui id potius intuerentur, quod ipsorum dominationi, quam quod universæ Græciæ utile esset. Quare, si suos legatos recipere vellent, quos Athenas miserant, se remitterent: aliter illos nunquam in patriam essent recepturi.* Tamen non effugit ci- 8
vium suorum invidiam. namque ob eundem timorem, quo damnatus erat Miltiades, testarum suffragiis e civitate ejectus, Argos habitatum concessit. Hic cum propter multas ejus virtutes magna cum dignitate viveret, Lacedæmonii legatos Athenas miserunt, qui eum absentem accusarent, *quod societatem cum rege Persarum ad Græciam opprimendam fecisset.* Hoc crimine absens proditionis est damnatus. Id ut audivit, quod non satis tutum se Argis videbat, Corcyram demigravit. Ibi cum ejus principes civitatis animadvertisset timere, ne propter se bellum his Lacedæmonii & Athenienses indicerent; ad Admetum, Molossorum regem, cum quo ei hospitium fuerat, confugit. Huc cum venisset, & in præsentia rex abesset:

quo majore religione se receptum tueretur, filiam ejus parvulam arripuit, & cum ea se in sacrarium, quod summa colebatur cærimonia, conjecit. inde non prius egressus est, quam rex eum data dextra in fidem reciperet: quam præstitit. nam cum ab Atheniensibus & Lacedæmoniis exposceretur publice, supplicem non prodidit; monuitque, *ut consuleret sibi. difficile enim esse, in tam propinquo loco tuto eum versari.* Itaque Pydnam eum deduci jussit, & quod satis esset præsidii dedit. Hac re audita, hic in navem omnibus ignotus nautis escendit. quæ cum tempestate maxima Naxum ferretur, ubi tum Atheniensium erat exercitus; sensit Themistocles, si eo pervenisset, sibi esse pereundum. hac necessitate coactus, domino navis, qui sit, aperit, multa pollicens, si se conservasset. At ille, clarissimi viri captus misericordia, diem noctemque procul ab insula in salo navem tenuit in ancoris, neque quemquam ex ea exire passus est. Inde Ephesum pervenit, ibique Themistoclem exponit: cui ille pro meritis gratiam postea
9 retulit. Scio plerosque ita scripsisse, Themistoclem Xerxe regnante in Asiam transisse. Sed ego potissimum Thucydidi credo, qui ætate proximus de his, qui illorum temporum historiam reliquerunt, & ejusdem civitatis fuit. Is autem ait, ad Artaxerxem eum venisse, atque his verbis epistolam misisse: *Themistocles veni ad te, qui plurima mala omnium Grajorum in domum tuam intuli, cum mihi necesse fuit adversum patrem tuum bellare, patriamque meam defendere. Idem multo plura bona feci, postquam in tuto ipse, & ille in periculo esse cœpit. Nam cum in Asiam reverti vellet,*

prœlio apud Salamina facto; literis eum certiorem feci, id agi, ut pons, quem in Helleſponto fecerat, diſſolveretur, atque ab hoſtibus circumiretur. quo nuntio ille periculo eſt liberatus. Nunc autem ad te confugi, exagitatus a cuncta Græcia, tuam petens amicitiam: quam ſi ero adeptus, non minus me bonum amicum habebis, quam fortem inimicum ille expertus eſt. Ea autem rogo, ut de his rebus, de quibus tecum colloqui volo, annum mihi temporis des, eoque tranſacto, me ad te venire patiaris. Hujus rex animi magnitudinem admirans, cupienſque talem virum ſibi conciliari, veniam dedit. Ille omne illud tempus literis ſermonique Perſarum dedit: quibus adeo eruditus eſt, ut multo commodius dicatur apud regem verba feciſſe, quam hi poterant, qui in Perſide erant nati. Hic cum multa regi eſſet pollicitus, gratiſſimumque illud, *ſi ſuis uti conſiliis vellet, illum Græciam bello oppreſſurum:* magnis muneribus ab Artaxerxe donatus in Aſiam rediit, domiciliumque Magneſiæ ſibi conſtituit. Namque hanc urbem ei rex donarat, his uſus verbis, *quæ ei panem præberet;* (ex qua regione quinquaginta ei talenta quotannis redibant) Lampſacum, *unde vinum ſumeret;* Myuntem, *ex qua opſonium haberet.* Hujus ad noſtram memoriam monumenta manſerunt duo: ſepulcrum prope oppidum, in quo eſt ſepultus; ſtatuæ in foro Magneſiæ. De cujus morte multimodis apud pleroſque ſcriptum eſt: ſed nos eundem potiſſimum Thucydidem auctorem probamus: qui *illum* ait *Magneſiæ morbo mortuum;* neque negat, *fuiſſe famam, venenum ſua ſponte ſumſiſſe, cum ſe, quæ regi de Græcia opprimenda pollicitus eſſet, præſtare poſſe*

deſperaret. Idem, *oſſa ejus clam in Attica ab amicis eſſe ſepulta, quoniam legibus non concederetur, quod proditionis eſſet damnatus*, memoriæ prodidit.

III.

ARISTIDES.

Aristides, Lysimachi filius, Atheniensis, æqualis fere fuit Themistocli. itaque cum eo de principatu contendit. namque obtrectarunt inter se. In his autem cognitum est, quanto antistaret eloquentia innocentiæ. quamquam enim adeo excellebat Aristides abstinentia, ut unus post hominum memoriam, quod quidem nos audierimus, cognomine *Justus* sit appellatus; tamen, a Themistocle collabefactus testula illa, exsilio decem annorum multatus est. Qui quidem cum intelligeret, reprimi concitatam multitudinem non posse, cedensque animadverteret quendam scribentem, ut patria pelleretur; quæsisse ab eo dicitur, *quare id faceret, aut quid Aristides commisisset, cur tanta pœna dignus duceretur?* Cui ille respondit, *se ignorare Aristidem; sed sibi non placere, quod tam cupide elaborasset, ut præter ceteros Justus appellaretur.* Hic decem annorum legitimam pœnam non pertulit. nam postquam Xerxes in Græciam descendit, sexto fere anno, quam erat expulsus, populiscito in patriam restitutus est. Interfuit autem pugnæ navali apud Salamina, quæ facta est prius, quam pœna

(margin: 1 at first line; 2 at "patriam restitutus est. Interfuit autem pugnæ nava-")

liberaretur. Idem prætor fuit Athenienſium apud Platæas in prœlio, quo Mardonius fuſus, barbarorumque exercitus interfectus eſt. Neque aliud eſt ullum hujus in re militari illuſtre factum, quam hujus imperii memoria: juſtitiæ vero, & æquitatis, & innocentiæ, multa. In primis, quod ejus æquitate factum eſt, cum in communi claſſe eſſet Græciæ ſimul cum Pauſania, quo duce Mardonius erat fugatus, ut ſumma imperii maritimi ab Lacedæmoniis transferretur ad Athenienſes. namque ante id tempus & mari & terra duces erant Lacedæmonii. tum autem & intemperantia Pauſaniæ, & juſtitia factum eſt Ariſtidis, ut omnes fere civitates Græciæ ad Athenienſium ſocietatem ſe applicarent, & adverſus bar-
3 baros hos duces deligerent ſibi. Quos quo facilius repellerent, ſi forte bellum renovare conarentur; ad claſſes ædificandas, exercituſque comparandos quantum pecuniæ quæque civitas daret, Ariſtides delectus eſt, qui conſtitueret. ejus arbitrio quadringena & ſexagena talenta quotannis Delum ſunt collata. id enim commune ærarium eſſe voluerunt. quæ omnis pecunia poſtero tempore Athenas translata eſt. Hic qua fuerit abſtinentia, nullum eſt certius indicium, quam quod, cum tantis rebus præfuiſſet, in tanta paupertate deceſſit, ut, qui efferretur, vix reliquerit. Quo factum eſt, ut filiæ ejus publice alerentur, & de communi ærario dotibus datis collocarentur. Deceſſit autem fere poſt annum quartum, quam Themiſtocles Athenis erat expulſus.

IV.

PAUSANIAS.

PAUSANIAS, Lacedæmonius, magnus homo, ſed varius in omni genere vitæ fuit. nam, ut virtutibus eluxit, ſic vitiis eſt obrutus. Hujus illuſtriſſimum eſt prœlium apud Platæas. namque illo duce Mardonius, ſatrapes regius, natione Medus, regis gener, in primis omnium Perſarum & manu fortis & conſilii plenus, cum ducentis millibus peditum, quos viritim legerat, & viginti millibus equitum, haud ita magna manu Græcia fugatus eſt; eoque ipſe dux cecidit prœlio. Qua victoria elatus plurima miſcere cœpit, & majora concupiſcere. Sed primum in eo eſt reprehenſus, quod ex præda tripodem aureum Delphis poſuiſſet, epigrammate ſcripto, in quo erat hæc ſententia, SUO DUCTU BARBAROS APUD PLATÆAS ESSE DELETOS, EJUSQUE VICTORIÆ ERGO APOLLINI DONUM DEDISSE. hos verſus Lacedæmonii exſculpſerunt, neque aliud ſcripſerunt, quam nomina earum civitatum, quarum auxilio Perſæ erant victi. Poſt id prœlium eundem Pauſaniam cum claſſe communi Cyprum atque Helleſpontum miſerunt, ut ex his regionibus

barbarorum præſidia depelleret. Pari felicitate in ea re uſus, elatius ſe gerere cœpit, majoreſque appetere res. Nam cum, Byzantio expugnato, cepiſſet complures Perſarum nobiles, atque in his nonnullos regis propinquos: hos clam Xerxi remiſit, ſimulans, ex vinculis publicis effugiſſe; & cum his Gongylum Eretrienſem, qui literas regi redderet, in quibus hæc fuiſſe ſcripta Thucydides memoriæ prodidit: *Pauſanias, dux Spartæ, quos Byzantii ceperat, poſtquam propinquos tuos cognovit, tibi muneri miſit; ſeque tecum affinitate conjungi cupit. quare, ſi tibi videtur, des ei filiam tuam nuptum. Id ſi feceris, & Spartam, & ceteram Græciam ſub tuam poteſtatem ſe, adjuvante te, redacturum pollicetur. His de rebus ſi quid geri volueris, certum hominem ad eum mittas face, cum quo colloquatur.* Rex tot hominum ſalute tam ſibi neceſſariorum magnopere gaviſus, confeſtim cum epiſtola Artabazum ad Pauſaniam mittit: in qua eum collaudat, ac petit, ne cui rei parcat ad ea perficienda, quæ pollicetur. Si fecerit, nullius rei a ſe repulſam laturum. Hujus Pauſanias voluntate cognita, alacrior ad rem gerendam factus, in ſuſpicionem cecidit Lacedæmoniorum. In quo facto domum revocatus, accuſatus capitis, abſolvitur; multatur tamen pecunia. quam ob
3 cauſam ad claſſem remiſſus non eſt. At ille poſt non multo ſua ſponte ad exercitum rediit, & ibi non callida, ſed dementi ratione, cogitata patefecit. Non enim mores patrios ſolum, ſed etiam cultum, veſtitumque mutavit. Apparatu regio utebatur, veſte Medica: ſatellites Medi & Ægyptii ſequebantur: epulabatur more Perſarum luxurioſius, quam, qui ade-

rant, perpeti possent: aditum petentibus conveniendi non dabat: superbe respondebat, & crudeliter imperabat. Spartam redire nolebat: Colonas, qui locus in agro Troadis est, se contulerat; ibi consilia, cum patriæ, tum sibi inimica, capiebat. Id postquam Lacedæmonii resciverunt, legatos ad eum cum scytala miserunt: in qua more illorum erat scriptum, *nisi domum reverteretur, se capitis eum damnaturos.* Hoc nuntio commotus, sperans, se etiam tum pecunia & potentia instans periculum posse depellere, domum rediit. Huc ut venit, ab ephoris in vincula publica conjectus est. (licet enim legibus eorum cuivis ephoro hoc facere regi.) hinc tamen se expedivit: neque eo magis carebat suspicione. nam opinio manebat, eum cum rege habere societatem. Est genus quoddam hominum, quod *Helotes* vocatur, quorum magna multitudo agros Lacedæmoniorum colit, servorumque munere fungitur. hos quoque sollicitare spe libertatis existimabatur. sed, quod harum rerum nullum erat apertum crimen, quo argui posset, non putabant de tali tamque claro viro suspicionibus oportere judicari, & exspectandum, dum se ipsa res aperiret. Interim Argilius quidam adolescentulus, 4
quem puerum Pausanias amore venereo dilexerat, cum epistolam ab eo ad Artabazum accepisset, eique in suspicionem venisset, aliquid in ea de se esse scriptum, quod nemo eorum rediisset, qui super tali causa eodem missi erant; vincula epistolæ laceravit, signoque detracto cognovit, si pertulisset, sibi esse pereundum. Erant in eadem epistola, quæ ad ea pertinebant, quæ inter regem Pausaniamque convene-

rant. Has ille literas ephoris tradidit. Non est præ-
tereunda gravitas Lacedæmoniorum hoc loco. nam
ne hujus quidem indicio impulsi sunt, ut Pausaniam
comprehenderent: neque prius vim adhibendam pu-
taverunt, quam se ipse indicasset. Itaque huic indici,
quid fieri vellent, præceperunt. Fanum Neptuni est
Tænari, quod violari nefas putant Græci. Eo ille
index confugit: in ara consedit. hanc juxta locum
fecerunt sub terra, ex quo posset audiri, si quis quid
loqueretur cum Argilio. huc ex ephoris quidam de-
scenderunt. Pausanias, ut audivit, Argilium confugis-
se in aram, perturbatus eo venit: quem cum sup-
plicem Dei videret in ara sedentem, quærit, causæ
quid sit tam repentino consilio. huic ille, quid ex
literis comperisset, aperit. Tanto magis Pausanias
perturbatus orare cœpit, *ne enuntiaret, nec se, me-
ritum de illo optime, proderet. quod si eam veniam sibi
dedisset, tantisque implicitum rebus sublevasset, magno*
5 *esse ei præmio futurum.* His rebus ephori cognitis,
satius putaverunt, in urbe eum comprehendi. quo
cum essent profecti, & Pausanias, placato Argilio,
ut putabat, Lacedæmonem reverteretur; in itinere,
cum jam in eo esset, ut comprehenderetur, e vultu
cujusdam ephori, qui eum admonere cupiebat, in-
sidias sibi fieri intellexit. Itaque paucis ante gradibus,
quam qui sequebantur, in ædem Minervæ, quæ
Chalciœcos vocatur, confugit. Hinc ne exire posset,
statim ephori valvas ejus ædis obstruxerunt, tectum-
que sunt demoliti, quo facilius sub divo interiret.
Dicitur, eo tempore matrem Pausaniæ vixisse, eam-
que jam magno natu, postquam de scelere filii com-

perit, in primis, ad filium claudendum, lapidem ad introitum ædis attuliſſe. Sic Pauſanias magnam belli gloriam turpi morte maculavit. Hic cum ſemianimis de templo elatus eſſet, confeſtim animam efflavit. Cujus mortui corpus cum eodem nonnulli dicerent inferri oportere, quo hi, qui ad ſupplicium eſſent dati; diſplicuit pluribus: & procul ab eo loco infoderunt, quo erat mortuus. Inde poſterius Dei Delphici reſponſo erutus, atque eodem loco ſepultus, ubi vitam poſuerat.

V.

CIMON.

1 Cimon, Miltiadis filius, Athenienſis, duro admodum initio uſus eſt adoleſcentiæ. nam cum pater ejus litem æſtimatam populo ſolvere non potuiſſet, ob eamque cauſam in vinculis publicis deceſſiſſet; Cimon eadem cuſtodia tenebatur, neque legibus Athenienſibus emitti poterat, niſi pecuniam, qua pater multatus eſſet, ſolviſſet. Habebat autem in matrimonio ſororem germanam ſuam, nomine Elpinicen, non magis amore, quam more, ductus. nam Athenienſibus licet eodem patre natas uxores ducere. Hujus conjugii cupidus Callias quidam, non tam generoſus, quam pecunioſus, qui magnas pecunias ex metallis fecerat, egit cum Cimone, ut eam ſibi uxorem daret: id ſi impetraſſet, ſe pro illo pecuniam ſoluturum. Is cum talem conditionem aſpernaretur; Elpinice negavit, ſe paſſuram, Miltiadis progeniem in vinculis publicis interire, quoniam prohibere poſſet; ſeque Calliæ
2 nupturam, ſi ea, quæ polliceretur, præſtitiſſet. Tali modo cuſtodia liberatus Cimon, celeriter ad principatum pervenit. Habebat enim ſatis eloquentiæ, ſummam liberalitatem, magnam prudentiam cum ju-

ris civilis, tum rei militaris; quod cum patre a puero in exercitibus fuerat versatus. Itaque hic & populum urbanum in sua tenuit potestate, & apud exercitum plurimum valuit auctoritate. Primum imperator, apud flumen Strymona magnas copias Thracum fugavit: oppidum Amphipolim constituit, eoque decem millia Atheniensium in coloniam misit. Idem iterum apud Mycalen Cypriorum & Phœnicum ducentarum navium classem devictam cepit: eodemque die pari fortuna in terra usus est. namque hostium navibus captis, statim ex classe copias suas eduxit, barbarorum uno concursu maximam vim prostravit. Qua victoria magna præda potitus, cum domum reverteretur, quod jam nonnullæ insulæ, propter acerbitatem imperii, defecerant, bene animatas confirmavit, alienatas ad officium redire coegit. Scyrum, quam eo tempore Dolopes incolebant, quod contumacius se gesserant, vacuefecit, sessores veteres urbe insulaque ejecit, agros civibus divisit. Thasios, opulentia fretos, suo adventu fregit. His ex manubiis Athenarum arx, qua ad meridiem vergit, est ornata.
Quibus rebus cum unus in civitate maxime flore- 3
ret, incidit in eandem invidiam, quam pater suus ceterique Atheniensium principes. nam testarum suffragiis, quod illi *ostracismum* vocant, decem annorum exsilio multatus est. Cujus facti celerius Athenienses, quam ipsum, pœnituit. Nam cum ille forti animo invidiæ ingratorum civium cessisset, bellumque Lacedæmonii Atheniensibus indixissent; confestim notæ ejus virtutis desiderium consecutum est. Itaque post annum quintum, quam expulsus erat,

in patriam revocatus eſt. Ille, quod hoſpitio Lacedæmoniorum utebatur, ſatius exiſtimans, contendere Lacedæmonem, ſua ſponte eſt profectus, pacemque inter duas potentiſſimas civitates conciliavit. Poſt neque ita multo, Cyprum cum ducentis navibus imperator miſſus, cum ejus majorem partem inſulæ deviciſſet, in morbum implicitus, in oppido
4 Citio eſt mortuus. Hunc Athenienſes non ſolum in bello, ſed in pace diu deſideraverunt. Fuit enim tanta liberalitate, cum compluribus locis prædia hortoſque haberet, ut nunquam in eis cuſtodem impoſuerit fructus ſervandi gratia, ne quis impediretur, quo minus ejus rebus, quibus quiſque vellet, frueretur. Semper eum pediſequi cum numis ſunt ſecuti, ut, ſi quis opis ejus indigeret, haberet, quod ſtatim daret, ne differendo videretur negare. Sæpe, cum aliquem offenſum fortuna videret minus bene veſtitum, ſuum amiculum dedit. Quotidie ſic cœna ei coquebatur, ut, quos invocatos vidiſſet in foro, omnes devocaret: quod facere nullum diem prætermittebat. Nulli fides ejus, nulli opera, nulli res familiaris defuit. multos locupletavit: complures pauperes mortuos, qui, unde efferrentur, non reliquiſſent, ſuo ſumtu extulit. Sic ſe gerendo, minime eſt mirandum, ſi & vita ejus fuit ſecura, & mors acerba.

VI.

LYSANDER.

Lysander, Lacedæmonius, magnam reliquit ſui 1 famam, magis felicitate, quam virtute, partam. Athenienſes enim, in Peloponneſios ſexto & viceſimo anno bellum gerentes, confeciſſe apparet. Id qua ratione conſecutus ſit, latet. non enim virtute ſui exercitus, ſed immodeſtia factum eſt adverſariorum: qui, quod dicto audientes imperatoribus ſuis non erant, diſpalati in agris, relictis navibus, in hoſtium venerunt poteſtatem. quo facto Athenienſes ſe Lacedæmoniis dediderunt. Hac victoria Lyſander elatus, cum antea ſemper factioſus audaxque fuiſſet, ſic ſibi indulſit, ut ejus opera in maximum odium Græciæ Lacedæmonii pervenerint. Nam cum hanc cauſam Lacedæmonii dictitaſſent ſibi eſſe belli, ut Athenienſium impotentem dominationem refringerent: poſtquam apud Ægos flumen Lyſander claſſis hoſtium eſt potitus, nihil aliud molitus eſt, quam ut omnes civitates in ſua teneret poteſtate; cum id ſe Lacedæmoniorum cauſa facere ſimularet. namque undique, qui Athenienſium rebus ſtuduiſſent, ejectis, decem delegerat in unaquaque civitate, qui-

bus ſummum imperium poteſtatemque omnium rerum committeret. horum in numerum nemo admittebatur, niſi qui aut ejus hoſpitio contineretur, aut
2 ſe illius fore proprium fide confirmarat. Ita decemvirali poteſtate in omnibus urbibus conſtituta, ipſius nutu omnia gerebantur. cujus de crudelitate ac perfidia ſatis eſt unam rem, exempli gratia, proferre, ne de eodem plura enumerando, defatigemus lectores. Victor ex Aſia cum reverteretur, Thaſumque devertiſſet: quod ea civitas præcipua fide fuerat erga Athenienſes, proinde ac ſi iidem firmiſſimi ſolerent eſſe amici, qui conſtantes fuiſſent inimici, eam pervertere concupivit. vidit autem, niſi in eo occultaſſet voluntatem, futurum, ut Thaſii dilaberentur, conſulerentque rebus ſuis. Itaque *** de-
3 rentur, conſulerentque rebus ſuis. Itaque *** decemviralem ſuam poteſtatem ſui ab illo conſtitutam ſuſtulerunt. quo dolore incenſus iniit conſilia, reges Lacedæmoniorum tollere. ſed ſentiebat, id ſe ſine ope Deorum facere non poſſe; quod Lacedæmonii omnia ad oracula referre conſueverant. Primum Delphos corrumpere eſt conatus. Cum id non potuiſſet, Dodonam adortus eſt. Hinc quoque repulſus, dixit, ſe vota ſuſcepiſſe, quæ Jovi Ammoni ſolveret, exiſtimans, ſe Afros facilius corrupturum. Hac ſpe cum profectus eſſet in Africam, multum eum antiſtites Jovis fefellerunt. nam non ſolum corrumpi non potuerunt; ſed etiam legatos Lacedæmona miſerunt, qui Lyſandrum accuſarent, quod ſacerdotes fani corrumpere conatus eſſet. Accuſatus hoc crimine, judicumque abſolutus ſententiis, Orchomeniis miſſus ſubſidio, occiſus eſt a Thebanis apud Haliartum.

Quam vere de eo foret judicatum, oratio indicio
fuit, quæ poſt mortem in domo ejus reperta eſt;
in qua ſuadet Lacedæmoniis, ut, regia poteſtate diſ-
ſoluta, ex omnibus dux deligatur ad bellum geren-
dum; ſed ita ſcripta, ut Deorum videretur congruere
ſententiæ, quam ille ſe habiturum, pecunia fidens,
non dubitabat. hanc ei ſcripſiſſe Cleon Halicarnaſſeus
dicitur. Atque hoc loco non eſt prætereundum fa- 4
ctum Pharnabazi, ſatrapis regii. nam cum Lyſander,
præfectus claſſis, in bello multa crudeliter avareque
feciſſet, deque his rebus ſuſpicaretur ad cives ſuos
eſſe perlatum: petiit a Pharnabazo, ut ad ephoros
ſibi teſtimonium daret, quanta ſanctitate bellum geſ-
ſiſſet, ſociosque tractaſſet, deque ea re accurate ſcri-
beret. magnam enim ejus auctoritatem in ea re fu-
turam. Huic ille liberaliter pollicetur: librum gravem
multis verbis conſcripſit, in quo ſummis eum fert lau-
dibus. quem cum legiſſet probaſſetque, dum obſi-
gnatur, alterum pari magnitudine, tanta ſimilitudine,
ut diſcerni non poſſet, ſignatum ſubjecit; in quo ac-
curatiſſime ejus avaritiam perfidiamque accuſarat.
Hinc Lyſander domum cum rediſſet, poſtquam de
ſuis rebus geſtis apud maximum magiſtratum, quæ
voluerat, dixerat: teſtimonii loco librum a Pharna-
bazo datum tradidit. Hunc, ſubmoto Lyſandro,
cum ephori cognoſſent, ipſi legendum dederunt. Ita
ille imprudens ipſe ſuus fuit accuſator.

VII.

ALCIBIADES.

1 ALCIBIADES, Cliniæ filius, Athenienſis. In hoc natura, quid efficere poſſit, videtur experta. Conſtat enim inter omnes, qui de eo memoriæ prodiderunt, nihil eo fuiſſe excellentius, vel in vitiis, vel in virtutibus. Natus in ampliſſima civitate, ſummo genere, omnium ætatis ſuæ multo formoſiſſimus, ad omnes res aptus, conſiliique plenus: (namque imperator fuit ſummus & mari & terra) diſertus, ut in primis dicendo valeret: (quod tanta erat commendatio oris atque orationis, ut nemo ei dicendo poſſet reſiſtere) deinde, cum tempus poſceret, laborioſus, patiens, liberalis, ſplendidus, non minus in vita, quam victu: affabilis, blandus, temporibus callidiſſime inſerviens. Idem, ſimul ac ſe remiſerat, neque cauſa ſuberat, quare animi laborem perferret, luxurioſus, diſſolutus, libidinoſus, intemperans reperiebatur; ut omnes admirarentur, in uno homine tantam ineſſe diſſimilitudinem, tamque diverſam naturam.
2 Educatus eſt in domo Periclis, (privignus enim ejus fuiſſe dicitur) eruditus a Socrate: ſocerum habuit Hipponicum, omnium Græca lingua loquen-

tium divitissimum: ut si ipse fingere vellet, neque
plura bona reminisci, neque majora posset conse-
qui, quam vel fortuna vel natura tribuerat. Ineunte
adolescentia amatus est a multis more Græcorum: in
eis a Socrate, de quo mentionem facit Plato in *Sym-
posio.* Namque eum induxit commemorantem, *se
pernoctasse cum Socrate, neque aliter ab eo surrexisse,
ac filius a parente debuerit.* Posteaquam robustior est
factus, non minus multos amavit: in quorum amo-
re, quoad licitum est, odiosa multa delicate jocose-
que fecit: quæ referremus, nisi majora potioraque
haberemus. Bello Peloponnesio hujus consilio atque 3
auctoritate Athenienses bellum Syracusanis indixe-
runt; ad quod gerendum ipse dux delectus est. Duo
præterea collegæ dati, Nicias & Lamachus. Id cum
appararetur, prius, quam classis exiret, accidit, ut
una nocte omnes Hermæ, qui in oppido erant
Athenis, dejicerentur, præter unum, qui ante januam
erat Andocidis. Itaque ille postea Mercurius Ando-
cidis vocitatus est. hoc, cum appareret, non sine
magna multorum consensione esse factum, quod non
ad privatam, sed ad publicam rem pertineret: ma-
gnus multitudini timor est injectus, ne qua repentina
vis in civitate exsisteret, quæ libertatem opprime-
ret populi. Hoc maxime convenire in Alcibiadem vi-
debatur; quod & potentior, & major, quam priva-
tus, existimabatur. Multos enim liberalitate devinxe-
rat, plures etiam opera forensi suos reddiderat. Quare
fiebat, ut omnium oculos, quotiescunque in publi-
cum prodisset, ad se converteret, neque ei par quis-
quam in civitate poneretur. Itaque non solum spem

in eo habebant maximam, ſed etiam timorem: quod & obeſſe plurimum & prodeſſe poterat. Adſpergebatur etiam infamia, quod in domo ſua facere myſteria dicebatur; quod nefas erat more Athenienſium: idque non ad religionem, ſed ad conjurationem per-
4 tinere exiſtimabatur. Hoc crimine in concione ab inimicis compellabatur. Sed inſtabat tempus ad bellum proficiſcendi. Id ille intuens, neque ignorans civium ſuorum conſuetudinem, poſtulabat, *ut, ſi quid de ſe agi vellent, potius de præſente quæſtio haberetur, quam abſens invidiæ crimine accuſaretur.* Inimici vero ejus quieſcendum in præſenti, quia noceri non poſſe intelligebant, & illud tempus exſpectandum decreverunt, quo exiſſet: ut ſic abſentem aggrederentur. itaque fecerunt. Nam, poſtquam in Siciliam eum perveniſſe crediderunt, abſentem, quod ſacra violaſſet, reum fecerunt. qua de re cum ei nuntius a magiſtratu in Siciliam miſſus eſſet, ut domum ad cauſam dicendam rediret; eſſetque in magna ſpe provinciæ bene adminiſtrandæ: non parere noluit, & in triremem, quæ ad eum deportandum erat miſſa, adſcendit. Hac Thurios in Italiam pervectus, multa ſecum reputans de immoderata civium ſuorum licentia, crudelitateque erga nobiles, utiliſſimum ratus, impendentem evitare tempeſtatem, clam ſe a cuſtodibus ſubduxit, & inde primum Elidem, deinde Thebas venit. Poſtquam autem ſe capitis damnatum, bonis publicatis, audivit; &, id quod uſu venerat, Eumolpidas ſacerdotes a populo coactos, ut ſe devoverent, ejuſque devotionis, quo teſtatior eſſet memoria, exemplum, in pila lapidea inciſum, eſſe poſi-

tum in publico: Lacedæmonem demigravit. Ibi, ut ipse prædicare consueverat, non adversus patriam, sed inimicos suos, bellum gessit; *quod iidem hostes essent civitati. nam, cum intelligerent, se plurimum prodesse posse reipublicæ, ex ea ejecisse, plusque iræ suæ, quam utilitati communi, paruisse.* Itaque hujus consilio Lacedæmonii cum Persarum rege amicitiam fecerunt: deinde Deceliam in Attica munierunt, præsidioque perpetuo ibi posito in obsidione Athenas tenuerunt. Ejusdem opera Joniam a societate averterunt Atheniensium: quo facto, multo superiores bello esse cœperunt. Neque vero his rebus tam amici 5
Alcibiadi sunt facti, quam timore ab eo alienati. Nam, cum acerrimi viri præstantem prudentiam in omnibus rebus cognoscerent, pertimuerunt, ne, caritate patriæ ductus, aliquando ab ipsis descisceret, & cum suis in gratiam rediret. Itaque tempus ejus interficiendi quærere instituerunt. Id Alcibiadi diutius celari non potuit. erat enim ea sagacitate, ut decipi non posset, præsertim cum animum attendisset ad cavendum. Itaque ad Tissaphernem, præfectum regis Darii, se contulit. Cujus cum in intimam amicitiam pervenisset, & Atheniensium, male gestis in Sicilia rebus, opes senescere, contra Lacedæmoniorum crescere videret: initio cum Pisandro prætore, qui apud Samum exercitum habebat, per internuntios colloquitur, & de reditu suo facit mentionem. Erat enim eodem, quo Alcibiades, sensu, populi potentiæ non amicus, & optimatum fautor. Ab hoc destitutus, primum per Thrasybulum, Lycei filium, ab exercitu recipitur, prætorque fit apud Samum; post,

ſuffragante Theramene, populiſcito reſtituitur, parique abſens imperio præficitur ſimul cum Thraſybulo & Theramene. Horum in imperio tanta commutatio rerum facta eſt, ut Lacedæmonii, qui paulo ante victores viguerant, perterriti pacem peterent. victi enim erant quinque prœliis terreſtribus, tribus navalibus: in quibus ducentas naves triremes amiſerant, quæ captæ in hoſtium venerant poteſtatem. Alcibiades ſimul cum collegis receperat Joniam, Helleſpontum, multas præterea urbes Græcas, quæ in ora ſitæ ſunt Aſiæ, quarum expugnarant complures; in his Byzantium. neque minus multas conſilio ad amicitiam adjunxerant, quod in captos clementia fuerant uſi. Inde præda onuſti, locupletato exer-
6 citu, maximis rebus geſtis, Athenas venerunt. His cum obviam univerſa civitas in Piræeum deſcendiſſet, tanta fuit omnium exſpectatio viſendi Alcibiadis, ut ad ejus triremem vulgus conflueret, perinde ac ſi ſolus adveniſſet. ſic enim populo erat perſuaſum, & adverſas ſuperiores, & præſentes ſecundas res accidiſſe ejus opera. Itaque & Siciliæ amiſſum, & Lacedæmoniorum victorias culpæ ſuæ tribuebant: quod talem virum e civitate expuliſſent. Neque id ſine cauſa arbitrari videbantur. nam poſtquam exercitui præeſſe cœperat, neque terra neque mari hoſtes pares eſſe potuerant. Hic ut navi egreſſus eſt, quamquam Theramenes & Thraſybulus eiſdem rebus præfuerant, ſimulque venerant in Piræeum: tamen illum unum omnes proſequebantur; &, id quod nunquam antea uſu venerat, niſi Olympiæ victoribus, coronis aureis æneiſque vulgo donabatur. Ille

lacrimans talem benevolentiam civium ſuorum accipiebat, reminiſcens priſtini temporis acerbitatem. Poſtquam aſtu venit, concione advocata ſic verba fecit, ut nemo tam ferus fuerit, quin ejus caſum lacrimarit, inimicumque his ſe oſtenderit, quorum opera patria pulſus fuerat: proinde ac ſi alius populus, non ille ipſe, qui tum flebat, eum ſacrilegii damnaſſet. Reſtituta ergo huic ſunt publice bona: iidemque illi Eumolpidæ ſacerdotes rurſus reſacrare ſunt coacti, qui eum devoverant: pilæque illæ, in quibus devotio fuerat ſcripta, in mare præcipitatæ.
Hæc Alcibiadi lætitia non nimis fuit diuturna. nam 7
cum ei omnes eſſent honores decreti, totaque reſpublica domi bellique tradita, ut unius arbitrio gereretur; & ipſe poſtulaſſet, ut duo ſibi collegæ darentur, Thraſybulus & Adimantus; neque id negatum eſſet: claſſe jam in Aſiam profectus, quod apud Cymen minus ex ſententia rem geſſerat, in invidiam recidit. nihil enim eum non efficere poſſe ducebant. ex quo fiebat, ut omnia minus proſpere geſta ejus culpæ tribuerent; cum eum aut negligenter, aut malitioſe feciſſe loquerentur. ſicut tum accidit. nam, corruptum a rege capere Cymen noluiſſe, arguebant. Itaque huic maxime putamus malo fuiſſe nimiam opinionem ingenii atque virtutis. timebatur enim non minus, quam diligebatur: ne, ſecunda fortuna, magniſque opibus elatus, tyrannidem concupiſceret. Quibus rebus factum eſt, ut abſenti magiſtratum abrogarent, & alium in ejus locum ſubſtituerent. Id ille ut audivit, domum reverti noluit, & ſe Pactyen contulit, ibique tria caſtella communivit, Bornos, Bi-

ſanthen, Neontichos: manuque collecta primus Græciæ civitatis in Thraciam introiit, glorioſius exiſtimans, barbarorum præda locupletari, quam Grajorum. Qua ex re creverat cum ſama, tum opibus, magnamque amicitiam ſibi cum quibuſdam regibus Thra-
8 ciæ pepererat. Neque tamen a caritate patriæ potuit recedere. nam cum apud Ægos flumen Philocles, prætor Athenienſium, claſſem conſtituiſſet ſuam; neque longe abeſſet Lyſander, prætor Lacedæmoniorum, qui in eo erat occupatus, ut bellum quam diutiſſime duceret, quod ipſis pecunia a rege ſuppeditabatur, contra Athenienſibus exhauſtis, præter arma & naves, nihil erat ſuper: Alcibiades ad exercitum venit Athenienſium, ibique præſente vulgo agere cœpit: *ſi vellent, ſe coacturum Lyſandrum aut dimicare, aut pacem petere: Lacedæmonios eo nolle confligere claſſe, quod pedeſtribus copiis plus, quam navibus, valerent: ſibi autem eſſe facile, Seuthen, regem Thracum, deducere, ut eos terra depelleret; quo facto, neceſſario aut claſſe conflicturos, aut bellum compoſituros.* Id etſi vere dictum Philocles animadvertebat, tamen poſtulata facere noluit; quod ſentiebat, *ſe, Alcibiade recepto, nullius momenti apud exercitum futurum; &, ſi quid ſecundi eveniſſet, nullam in ea re ſuam partem fore; contra ea, ſi quid adverſi accidiſſet, ſe unum ejus delicti futurum reum.* Ab hoc diſcedens Alcibiades, *quoniam*, inquit, *victoriæ patriæ repugnas, illud moneo, juxta hoſtes caſtra habeas nautica. periculum eſt enim, ne immodeſtia militum noſtrorum occaſio detur Lyſandro noſtri opprimendi exercitus.* Neque ea res illum fefellit. nam Lyſander, cum per ſpeculatores compe-

risset, vulgum Atheniensium in terram prædatum
exisse, navesque pæne inanes relictas, tempus rei
gerendæ non dimisit, eoque impetu totum bellum
delevit. At Alcibiades, victis Atheniensibus, non sa- 9
tis tuta eadem loca sibi arbitratus, penitus in Thra-
ciam se supra Propontidem abdidit, sperans ibi fa-
cillime suam fortunam occuli posse. Falso. nam Thra-
ces, postquam eum cum magna pecunia venisse sense-
runt, insidias ei fecerunt: qui ea, quæ apportarat, abs-
tulerunt, ipsum capere non potuerunt. Ille cernens,
nullum locum sibi tutum in Græcia, propter poten-
tiam Lacedæmoniorum, ad Pharnabazum in Asiam
transiit. quem quidem adeo sua cepit humanitate, ut
eum nemo in amicitia antecederet. namque ei Gru-
nium dederat, in Phrygia castrum, ex quo quinqua-
gena talenta vectigalis capiebat. Qua fortuna Alcibia-
des non erat contentus, neque Athenas victas Lace-
dæmoniis servire poterat pati. Itaque ad patriam
liberandam omni ferebatur cogitatione. sed videbat,
id sine rege Persarum non posse fieri: ideoque eum
amicum sibi cupiebat adjungi. neque dubitabat, fa-
cile se consecuturum, si modo ejus conveniendi ha-
buisset potestatem. nam Cyrum fratrem ei bellum
clam parare, Lacedæmoniis adjuvantibus, sciebat:
id si [ei] aperuisset, magnam se [ab eo] initurum
gratiam videbat. Hæc cum moliretur, peteretque a 10
Pharnabazo, ut ad regem mitteretur: eodem tempo-
re Critias ceterique tyranni Atheniensium certos ho-
mines ad Lysandrum in Asiam miserunt, qui eum
certiorem facerent, *nisi Alcibiadem sustulisset, nihil
earum rerum fore ratum, quas ipse Athenis constituisset.*

Quare, si suas res gestas manere vellet, illum persequeretur. His Laco rebus commotus statuit, accuratius sibi agendum cum Pharnabazo. Huic ergo renuntiat, *quæ regi cum Lacedæmoniis essent, irrita futura, nisi Alcibiadem vivum, aut mortuum tradidisset.* Non tulit hoc satrapes, & violare clementiam, quam regis opes minui, maluit. Itaque misit Sysamithren & Bagæum ad Alcibiadem interficiendum, cum ille esset in Phrygia, iterque ad regem compararet. Missi clam vicinitati, in qua tum Alcibiades erat, dant negotium, ut eum interficiant. Illi, cum eum ferro aggredi non auderent, noctu ligna contulerunt circa casam eam, in qua quiescebat, eamque succenderunt; ut incendio conficerent, quem manu superari posse diffidebant. Ille autem ut sonitu flammæ est excitatus, etsi gladius ei erat subductus, familiaris sui subalare telum eripuit. Namque erat cum eo quidam ex Arcadia hospes, qui nunquam discedere voluerat. Hunc sequi se jubet, & id, quod in præsentia vestimentorum fuit, arripuit. his in ignem ejectis, flammæ vim transiit. quem ut barbari incendium effugisse [eminus] viderunt, telis missis interfecerunt, caputque ejus ad Pharnabazum retulerunt. At mulier, quæ cum eo vivere consuerat, muliebri sua veste contectum, ædificii incendio mortuum cremavit, quod ad vivum interimendum erat comparatum. Sic Alcibiades, annos circiter quadraginta natus, diem obiit supre-
11 mum. Hunc, infamatum a plerisque, tres gravissimi historici summis laudibus extulerunt: Thucydides, qui ejusdem ætatis fuit; Theopompus, qui fuit post aliquanto natus; & Timæus: qui quidem duo

maledicentiſſimi, neſcio quo modo, in illo uno laudando conſenſerunt. Nam ea, quæ ſupra diximus, de eo prædicarunt, atque hoc amplius, *cum Athenis, ſplendidiſſima civitate, natus eſſet, omnes [Athenienſes] ſplendore ac dignitate vitæ ſuperaſſe: poſtquam inde expulſus Thebas venerit, adeo ſtudiis eorum inſerviſſe, ut nemo eum labore corporiſque viribus poſſet æquiparare.* omnes enim Bœotii magis firmitati corporis, quam ingenii acumini, inſerviunt. *Eundem apud Lacedæmonios, quorum moribus ſumma virtus in patientia ponebatur, ſic duritiæ ſe dediſſe, ut parſimonia victus atque cultus omnes Lacedæmonios vinceret. fuiſſe apud Thracas, homines vinolentos, rebuſque venereis deditos: hos quoque in his rebus anteceſſiſſe. veniſſe ad Perſas, apud quos ſumma laus eſſet fortiter venari, luxurioſe vivere: horum ſic imitatum conſuetudinem, ut illi ipſi eum in his maxime admirarentur. Quibus rebus effeciſſe, ut, apud quoſcunque eſſet, princeps poneretur, habereturque cariſſimus.* Sed ſatis de hoc: reliquos ordiamur.

VIII.

THRASYBULUS.

1 Thrasybulus, Lyci filius, Athenienſis. Si per ſe virtus ſine fortuna ponderanda ſit: dubito, an hunc primum omnium ponam. Illud ſine dubio: neminem huic præfero fide, conſtantia, magnitudine animi, in patriam amore. nam quod multi voluerunt, pauci potuerunt, ab uno tyranno patriam liberare; huic contigit, ut a triginta oppreſſam tyrannis ex ſervitute in libertatem vindicaret. Sed, neſcio quo modo, cum eum nemo anteiret his virtutibus, multi nobilitate præcucurrerunt. Primum Peloponneſio bello multa hic ſine Alcibiade geſſit; ille nullam rem ſine hoc: quæ ille univerſa naturali quodam bono fecit lucri. Sed illa tamen omnia communia imperatoribus cum militibus & fortuna: quod in prœlii concurſu abit res a conſilio ad vires, vimque pugnantium. Itaque jure ſuo nonnulla ab imperatore miles, plurima vero fortuna vindicat, ſeque hic plus valuiſſe, quam ducis prudentiam, vere poteſt prædicare. Quare illud magnificentiſſimum factum proprium eſt Thraſybuli. nam cum triginta tyranni, præpoſiti a Lacedæmoniis, ſervitute oppreſſas tenerent Athenas; plurimos cives, quibus in bello parſerat fortuna, partim patria expuliſſent, partim interfeciſſent,

plurimorum bona publicata inter ſe diviſiſſent: non
ſolum princeps, ſed & ſolus initio, bellum his in-
dixit. Hic enim cum Phylen confugiſſet, quod eſt ca- 2
ſtellum in Attica munitiſſimum, non plus habuit ſe-
cum, quam triginta de ſuis. Hoc initium fuit ſalu-
tis Actæorum; hoc robur libertatis clariſſimæ civi-
tatis. Neque vero hic non contemtus eſt primo a ty-
rannis, atque ejus ſolitudo. quæ quidem res & illis
contemnentibus pernicii; & huic deſpecto ſaluti fuit.
hæc enim illos ad perſequendum ſegnes, hos autem,
tempore ad comparandum dato, fecit robuſtiores.
Quo magis præceptum illud omnium in animis eſſe
debet, *Nihil in bello oportere contemni:* nec ſine cau-
ſa dici, *Matrem timidi flere non ſolere.* Neque tamen
pro opinione Thraſybuli auctæ ſunt opes. nam jam
tum illis temporibus fortius boni pro libertate loque-
bantur, quam pugnabant. Hinc in Piræeum tranſ-
iit, Munychiamque munivit. Hanc bis tyranni op-
pugnare ſunt adorti: ab eaque turpiter repulſi, pro-
tinus in urbem, armis impedimentiſque amiſſis, re-
fugerunt. Uſus eſt Thraſybulus non minus prudentia,
quam fortitudine. nam cedentes violari vetuit. cives
enim civibus parcere æquum cenſebat. neque quiſ-
quam eſt vulneratus, niſi qui prior impugnare voluit.
neminem jacentem veſte ſpoliavit: nil attigit, niſi ar-
ma, quorum indigebat, & quæ ad victum pertine-
bant. In ſecundo prœlio cecidit Critias, dux ty-
rannorum, cum quidem exadverſus Thraſybulum
fortiſſime pugnaret. Hoc dejecto, Pauſanias venit At- 3
ticis auxilio, rex Lacedæmoniorum. Is inter Thra-
ſybulum, & eos, qui urbem tenebant, fecit pacem,

his conditionibus: *ne qui, præter triginta tyrannos, & decem, qui poſtea prætores creati, ſuperioris more crudelitatis erant uſi, afficerentur exſilio, neve bona publicarentur; reipublicæ procuratio populo redderetur.* Præclarum hoc quoque Thraſybuli, quod, reconciliata pace, cum plurimum in civitate poſſet, legem tulit, *ne quis anteactarum rerum accuſaretur, neve multaretur:* eamque illi [*legem*] *oblivionis* appellarunt. neque vero hanc tantum ferendam curavit; ſed etiam, ut valeret, effecit. nam cum quidam ex his, qui ſimul cum eo in exſilio fuerant, cædem facere eorum vellent, cum quibus in gratiam reditum erat: publice prohibuit, & id, quod pollicitus erat, præſtitit.

4 Huic, pro tantis meritis, honoris corona a populo data eſt, facta duabus virgulis oleaginis: quam quod amor civium, non vis expreſſerat, nullam habuit invidiam, magnaque fuit gloria. Bene ergo Pittacus ille, qui ſeptem ſapientum numero eſt habitus, cum ei Mitylenæi multa millia jugerum agri muneri darent, *Nolite, oro vos,* inquit, *id mihi dare, quod multi invideant, plures etiam concupiſcant. quare ex iſtis nolo amplius, quam centum jugera, quæ & meam animi æquitatem, & veſtram voluntatem indicent.* Nam parva munera, diutina: locupletia, non propria eſſe conſuevérunt. Illa igitur corona contentus Thraſybulus, neque amplius requiſivit, neque quemquam honore ſe anteceſſiſſe exiſtimavit. Hic ſequenti tempore, cum prætor claſſem ad Ciliciam appuliſſet, neque ſatis diligenter in caſtris ejus agerentur vigiliæ, a barbaris, ex oppido noctu eruptione facta, in tabernaculo interfectus eſt.

I X.

CONON.

Conon, Athenienſis, Peloponneſio bello acceſſit ad rempublicam, in eoque ejus opera magni fuit. nam & prætor pedeſtribus exercitibus præfuit, & præfectus claſſis res magnas mari geſſit. Quas ob cauſas præcipuus ei honos habitus eſt. namque omnibus unus inſulis præfuit. in qua poteſtate Pheras cepit, coloniam Lacedæmoniorum. Fuit etiam extremo Peloponneſio bello prætor, cum apud Ægos flumen copiæ Athenienſium a Lyſandro ſunt devictæ. Sed tum abfuit, eoque pejus res adminiſtrata eſt. nam & prudens rei militaris, & diligens erat imperii. Itaque nemini erat his temporibus dubium, ſi affuiſſet, illam Athenienſes calamitatem accepturos non fuiſſe. 1
Rebus autem afflictis cum patriam obſideri audiſſet, non quæſivit, ubi ipſe tuto viveret, ſed unde præſidio poſſet eſſe civibus ſuis. Itaque contulit ſe ad Pharnabazum, ſatrapen Joniæ & Lydiæ, eundemque generum regis & propinquum: apud quem ut multum gratia valeret, multo labore multiſque effecit periculis. Nam cum Lacedæmonii, Athenienſibus devictis, in ſocietate non manerent, quam cum Arta- 2

xerxe fecerant, Agesilaumque bellatum misissent in Asiam; maxime impulsi a Tissapherne, qui ex intimis regis ab amicitia ejus defecerat, & cum Lacedæmoniis coierat societatem: hunc adversus Pharnabazus habitus est imperator; re quidem vera exercitui præfuit Conon, ejusque omnia arbitrio gesta sunt. Hic multum ducem summum Agesilaum impedivit, sæpeque ejus consiliis obstitit. neque vero non fuit apertum, si ille non fuisset, Agesilaum Asiam Tauro tenus regi fuisse erepturum. Qui posteaquam domum a suis civibus revocatus est, quod Bœotii & Athenienses Lacedæmoniis bellum indixerant: Conon nihilo secius apud præfectos regis versabatur, hisque
3 omnibus maximo erat usui. Defecerat a rege Tissaphernes, neque id tam Artaxerxi, quam ceteris, erat apertum. multis enim magnisque meritis apud regem, etiam cum in officio non maneret, valebat. Neque id mirandum, si non facile ad credendum adducebatur, reminiscens, ejus se opera Cyrum fratrem superasse. Hujus accusandi gratia Conon a Pharnabazo ad regem missus, posteaquam venit, primum ex more Persarum ad chiliarchum, qui secundum gradum imperii tenebat, Tithrausten accessit, *seque* ostendit *cum rege colloqui velle.* nemo enim sine hoc admittitur. Huic ille, *nulla*, inquit, *mora est: sed tu delibera, utrum colloqui malis, an per literas agere, quæ cogitas. necesse est enim, si in conspectum veneris, venerari te regem.* (quod προσκυνεῖν illi vocant.) *hoc si tibi grave est, per me nihilo secius editis mandatis conficies, quod studes.* Tum Conon, *Enimvero*, inquit, *non est grave, quemvis honorem habere regi: sed vereor, ne civi-*

tati meæ sit opprobrio, si, cum ex ea sim profectus, quæ ceteris gentibus imperare consueverit, potius barbarorum, quam illius more fungar. Itaque huic, quæ volebat, scripta tradidit. Quibus cognitis, rex tantum auctori- 4
tate ejus motus est, ut & Tissaphernem hostem judicaverit, & Lacedæmonios bello persequi jusserit, & ei permiserit, quem vellet, eligere ad dispensandam pecuniam. id arbitrium Conon negavit *sui esse consilii, sed ipsius, qui optime suos nosse deberet: sed se suadere, Pharnabazo id negotii daret.* Hinc magnis muneribus donatus ad mare est missus, ut Cypriis, & Phœnicibus, ceterisque maritimis civitatibus naves longas imperaret, classemque, qua proxima æstate mare tueri posset, compararet; dato adjutore Pharnabazo, sicut ipse voluerat. Id ut Lacedæmoniis est nuntiatum, non sine cura rem administrarunt, quod majus bellum imminere arbitrabantur, quam si cum barbaro solum contenderent. Nam ducem fortem & prudentem regiis opibus præfuturum, ac secum dimicaturum videbant: quem neque consilio, neque copiis superare possent. Hac mente magnam contrahunt classem, proficiscuntur Pisandro duce. Hos Conon, apud Cnidum adortus, magno prœlio fugat, multas naves capit, complures deprimit. Qua victoria non solum Athenæ, sed etiam cuncta Græcia, quæ sub Lacedæmoniorum fuerat imperio, liberata est. Conon cum parte navium in patriam venit: muros dirutos a Lysandro, utrosque & Piræei & Athenarum, reficiendos curat: pecuniæque quinquaginta talenta, quæ a Pharnabazo acceperat, civibus suis donat. Accidit huic, quod ceteris mortalibus, ut 5

inconſideratior in ſecunda, quam in adverſa eſſet fortuna. Nam, claſſe Peloponneſiorum devicta, cum ultum ſe injurias patriæ putaret, plura concupivit, quam efficere potuit. neque tamen ea non pia & probanda fuerunt: quod potius patriæ opes augeri, quam regis, maluit. Nam cum magnam auctoritatem ſibi pugna illa navali, quam apud Cnidum fecerat, conſtituiſſet, non ſolum inter barbaros, ſed etiam inter omnes Græciæ civitates: clam dare operam cœpit, ut Joniam & Æoliam reſtitueret Athenienſibus. Id cum minus diligenter eſſet celatum, Tiribazus, qui Sardibus præerat, Cononem evocavit, ſimulans, ad regem eum ſe mittere velle, magna de re. hujus nuntio parens cum veniſſet, in vincula conjectus eſt: in quibus aliquandiu fuit. Inde nonnulli eum ad regem abductum, ibique periiſſe, ſcriptum reliquerunt. Contra ea Dinon hiſtoricus, cui nos plurimum de Perſicis rebus credimus, effugiſſe ſcripſit: illud addubitat, utrum Tiribazo ſciente, an imprudente, ſit factum.

X.

D I O N.

DION, Hipparini filius, Syracuſanus, nobili ge- 1
nere natus, utraque implicatus tyrannide Dionyſiorum. namque ille ſuperior Ariſtomachen, ſororem Dionis, habuit in matrimonio: ex qua duos filios, Hipparinum & Nyſæum, procreavit; totidemque filias, nomine Sophroſynen & Areten. quarum priorem Dionyſio filio, eidem, cui regnum reliquit, nuptum dedit; alteram, Areten, Dioni. Dion autem, præter nobilem propinquitatem, generoſamque majorum famam, multa alia ab natura habuit bona: in his ingenium docile, come, aptum ad artes optimas; magnam corporis dignitatem, quæ non minimum commendatur; magnas præterea divitias a patre relictas, quas ipſe tyranni muneribus auxerat. Erat intimus Dionyſio priori, neque minus propter mores, quam affinitatem. namque etſi Dionyſii crudelitas ei diſplicebat, tamen ſalvum [eſſe] propter neceſſitudinem, magis etiam ſuorum cauſa, ſtudebat. aderat in magnis rebus: ejuſque conſilio multum movebatur tyrannus, niſi qua in re major ipſius cupiditas
2 interceſſerat. Legationes vero, quæ eſſent illuſtriores,

per Dionem adminiſtrabantur: quas quidem ille diligenter obeundo, fideliter adminiſtrando, crudeliſſimum nomen *tyranni* ſua humanitate tegebat. Hunc, a Dionyſio miſſum, Carthaginienſes ſuſpexerunt, ut neminem unquam Græca lingua loquentem magis ſint
2 admirati. Neque vero hæc Dionyſium fugiebant. nam quanto eſſet ſibi ornamento, ſentiebat. quo fiebat, ut uni huic maxime indulgeret, neque eum ſecus diligeret, ac filium. qui quidem, cum Platonem Tarentum veniſſe fama in Siciliam eſſet perlata, adoleſcenti negare non potuit, quin eum arceſſeret, cum Dion ejus audiendi cupiditate flagraret. Dedit ergo huic veniam, magnaque eum ambitione Syracuſas perduxit. quem Dion adeo admiratus eſt, atque adamavit, ut ſe totum ei traderet. Neque vero minus Plato delectatus eſt Dione. Itaque cum a Dionyſio tyranno crudeliter violatus eſſet; quippe quem venundari juſſiſſet: tamen eodem rediit, ejuſdem Dionis precibus adductus. Interim in morbum incidit Dionyſius. quo cum gravi conflictaretur: quæſivit a medicis Dion, *quemadmodum ſe haberet?* ſimulque ab his petiit, *ſi forte majori eſſet periculo, ut ſibi faterentur. nam velle ſe cum eo colloqui de partiendo regno: quod ſororis ſuæ filios, ex illo natos, partem regni putabat debere habere.* id medici non tacuerunt, & ad Dionyſium filium ſermonem retulerunt. quo ille commotus, ne agendi cum eo eſſet Dioni poteſtas, patri ſoporem medicos dare coegit. Hoc æger
3 ſumto, ut ſomno ſopitus, diem obiit ſupremum. Tale initium fuit Dionis & Dionyſii ſimultatis, eaque multis rebus aucta eſt: ſed tamen primis temporibus

aliquamdiu ſimulata inter eos amicitia manſit. cumque Dion non deſiſteret obſecrare Dionyſium, *ut Platonem Athenis arceſſeret, & ejus conſiliis uteretur:* ille, qui in aliqua re vellet patrem imitari, morem ei geſſit. eodemque tempore Philiſtum hiſtoricum Syracuſas reduxit, hominem amicum non magis tyranno, quam tyrannidi. Sed de hoc in eo meo libro plura ſunt expoſita, qui de hiſtoricis conſcriptus eſt. Plato autem tantum apud Dionyſium auctoritate potuit, valuitque eloquentia, ut ei perſuaſerit, tyrannidis facere finem, libertatemque reddere Syracuſanis. a qua voluntate Philiſti conſilio deterritus, aliquanto crudelior eſſe cœpit. Qui quidem cum a Dione ſe ſuperari videret ingenio, auctoritate, amore populi: verens, ne, ſi eum ſecum haberet, aliquam occaſionem 4
ſui daret opprimendi, navem ei triremem dedit, qua Corinthum deveheretur; oſtendens, *ſe id utriuſque facere cauſa, ne, cum inter ſe timerent, alteruter alterum præoccuparet.* Id cum factum multi indignarentur, magnæque eſſet invidiæ tyranno: Dionyſius omnia, quæ moveri poterant Dionis, in naves impoſuit, ad eumque miſit. Sic enim exiſtimari volebat, *id ſe non odio hominis, ſed ſuæ ſalutis feciſſe cauſa.* Poſtea vero quam audivit, eum in Peloponneſo manum comparare, ſibique bellum facere conari; Areten, Dionis uxorem, alii nuptum dedit, filiumque ejus ſic educari juſſit, ut indulgendo turpiſſimis imbueretur cupiditatibus. Nam puero, priuſquam pubes eſſet, ſcorta adducebantur: vino epuliſque obruebatur, neque ullum tempus ſobrio relinquebatur. Is uſque eo vitæ ſtatum commutatum ferre non po-

tuit, poſtquam in patriam rediit pater, (namque ap-
poſiti erant cuſtodes, qui eum a priſtino victu de-
ducerent) ut ſe de ſuperiore parte ædium dejece-
5 rit, atque ita interierit. Sed illuc revertor. Poſtquam
Corinthum pervenit Dion, & eodem perfugit He-
raclides, ab eodem expulſus Dionyſio, qui præfe-
ctus fuerat equitum : omni ratione bellum comparare
cœperunt. ſed non multum proficiebant, quod mul-
torum annorum tyrannis magnarum opum putaba-
tur. quam ob cauſam pauci ad ſocietatem periculi
perducebantur. Sed Dion, fretus non tam ſuis co-
piis, quam odio tyranni, maximo animo, duabus
onerariis navibus, quinquaginta annorum imperium,
munitum quingentis longis navibus, decem equitum,
centum peditum millibus, profectus oppugnatum,
quod omnibus gentibus admirabile eſt viſum, adeo
facile perculit, ut poſt diem tertium, quam Siciliam
attigerat, Syracuſas introierit. Ex quo intelligi pot-
eſt, *nullum eſſe imperium tutum, niſi benevolentia
munitum.* Eo tempore aberat Dionyſius, & in Italia
claſſem opperiebatur, adverſariorum ratus neminem
ſine magnis copiis ad ſe venturum. quæ res eum fe-
fellit. Nam Dion iis ipſis, qui ſub adverſarii fuerant
poteſtate, regios ſpiritus repreſſit, totiuſque ejus par-
tis Siciliæ potitus eſt, quæ ſub poteſtate Dionyſii fue-
rat : parique modo urbis Syracuſarum, præter arcem,
& inſulam adjunctam oppido; eoque rem perduxit,
ut talibus pactionibus pacem tyrannus facere vellet :
*Siciliam Dion obtineret, Italiam Dionyſius, Syracu-
ſas Apollocrates*, cui maximam fidem uni habebat
6 [Dion.] Has tam proſperas, tamque inopinatas

res conſecuta eſt ſubita commutatio: quod fortuna
ſua mobilitate, quem paulo ante extulerat, demer-
gere eſt adorta. Primum in filio, de quo commemo-
ravi ſupra, ſuam vim exercuit. nam cum uxorem
reduxiſſet, quæ alii fuerat tradita; filiumque vellet
revocare ad virtutem a perdita luxuria: accepit gra-
viſſimum parens vulnus morte filii. deinde orta diſ-
ſenſio eſt inter eum & Heraclidem: qui, quod prin-
cipatum non concedebat, factionem comparavit. ne-
que is minus valebat apud optimates; quorum con-
ſenſu præerat claſſi, cum Dion exercitum pedeſtrem
teneret. Non tulit hoc animo æquo Dion, & ver-
ſum illum Homeri retulit ex ſecunda rhapſodia, in
quo hæc ſententia eſt: *Non poſſe bene geri rempublicam
multorum imperiis.* Quod dictum magna invidia con-
ſecuta eſt. namque aperuiſſe videbatur, [ſe] omnia
in ſua poteſtate eſſe velle. Hanc ille non lenire ob-
ſequio, ſed acerbitate opprimere ſtuduit, Heraclidem-
que, cum Syracuſas veniſſet, interficiendum cura-
vit. Quod factum omnibus maximum timorem inje- 7
cit. nemo enim, illo interfecto, ſe tutum putabat. Ille
autem, adverſario remoto, licentius eorum bona,
quos ſciebat adverſus ſe ſenſiſſe, militibus diſperti-
vit. Quibus diviſis, cum quotidiani maximi fierent
ſumtus, celeriter pecunia deeſſe cœpit: neque, quo
manus porrigeret, ſuppetebat, niſi in amicorum poſ-
ſeſſiones. Id hujuſmodi erat, ut, cum milites recon-
ciliaſſet, amitteret optimates. Quarum rerum cura
frangebatur, &, inſuetus male audiendi, non æquo
animo ferebat, de ſe ab iis male exiſtimari, quorum
paulo ante in cœlum fuerat elatus laudibus. vulgus

autem, offenſa in eum militum voluntate, liberius loquebatur, & *tyrannum non ferendum* dictitabat.
8 Hæc ille intuens, cum, quemadmodum ſedaret, neſciret, & quorſum evaderent, timeret: Callicrates quidam, civis Athenienſis, qui ſimul cum eo ex Peloponneſo in Siciliam venerat, homo & callidus, & ad fraudem acutus, ſine ulla religione ac fide, adit ad Dionem, & ait: *eum [in] magno periculo eſſe propter offenſionem populi & odium militum; quod nullo modo evitare poſſet, niſi alicui ſuorum negotium daret, qui ſe ſimularet illi inimicum. quem ſi inveniſſet idoneum, facile omnium animos cogniturum, adverſarioſque ſublaturum; quod inimici ejus diffidenti ſuos ſenſus aperturi forent.* Tali conſilio probato, excepit has partes ipſe Callicrates, & ſe armat imprudentia Dionis: ad eum interficiendum ſocios conquirit: adverſarios ejus convenit, conjurationem confirmat. res, multis conſciis, quæ gereretur, elata defertur ad Ariſtomachen, ſororem Dionis, uxoremque Areten. Illæ, timore perterritæ conveniunt, cujus de periculo timebant. At ille negat, a Callicrate fieri ſibi inſidias, ſed illa, quæ agerentur, fieri præcepto ſuo. Mulieres nihilo ſecius Callicratem in ædem Proſerpinæ deducunt, ac jurare cogunt, *nihil ab illo periculi fore Dioni.* Ille hac religione non modo [ab incepto] non deterritus, ſed ad maturandum concitatus eſt, verens, ne prius conſilium
9 ſuum aperiretur, quam conata perfeciſſet. Hac mente proximo die feſto, cum a conventu remotum ſe Dion domi teneret, atque in conclavi edito recubuiſſet; conſciis loca munitiora oppidi tradit, domum cuſtodibus ſepit, a foribus qui non diſcedant, certos præfi-

cit: navem triremen armatis ornat, Philostratoque,
fratri suo, tradit: eamque in portu agitari jubet, ut si
exercere remiges vellet; cogitans, si forte consiliis
obstitisset fortuna, ut haberet, quo fugeret ad salutem.
Suorum autem e numero Zacynthios adolescentes
quosdam eligit, cum audacissimos, tum viribus ma-
ximis: hisque dat negotium, [ut] ad Dionem eant
inermes, sic uti conveniendi ejus gratia viderentur
venire. hi propter notitiam sunt intromissi. At illi,
ut limen ejus intrarunt, foribus obseratis, in lecto
cubantem invadunt: colligant: fit strepitus, adeo ut
exaudiri posset foris. Hic, sicut ante dictum est, quam
invisa sit singularis potentia, & miseranda vita, qui
se metui, quam amari malunt, cuivis facile intellectu
fuit. Namque illi ipsi custodes, si propitia fuissent vo-
luntate, foribus effractis, servare eum potuissent;
quod illi inermes, telum foris flagitantes, vivum te-
nebant. cui cum succurreret nemo, Lyco quidam
Syracusanus per fenestras gladium dedit, quo Dion
interfectus est. Confecta cæde, cum multitudo visen- 10
di gratia introisset, nonnulli ab insciis pro noxiis con-
ciduntur. nam, celeri rumore dilato, Dioni vim al-
latam, multi concurrerant, quibus tale facinus displi-
cebat. Hi, falsa suspicione ducti, immerentes, ut sce-
leratos, occidunt. Hujus de morte ut palam factum
est, mirabiliter vulgi mutata est voluntas. Nam, qui
vivum eum *tyrannum* vocitarant, eundem *liberato-
rem patriæ tyrannique expulsorem* prædicabant. Sic
subito misericordia odio successerat, ut eum suo san-
guine, si possent, ab Acheronte cuperent redimere.
Itaque in urbe, celeberrimo loco, elatus publice,

ſepulcri monumento donatus eſt. diem obiit circiter annos quinquaginta quinque natus; quartum poſt annum, quam ex Peloponneſo in Siciliam redierat.

X I.

IPHICRATES.

IPHICRATES, Athenienſis, non tam magnitudine 1
rerum geſtarum, quam diſciplina militari, nobilitatus eſt. Fuit enim talis dux, ut non ſolum ætatis ſuæ cum primis compararetur, ſed ne de majoribus natu quidem quiſquam anteponeretur. Multum vero in bello eſt verſatus, ſæpe exercitibus præfuit; nuſquam culpa [ſua] male rem geſſit; ſemper conſilio vicit; tantumque eo valuit, ut multa in re militari partim nova attulerit, partim meliora fecerit. namque ille pedeſtria arma mutavit, cum ante illum imperatorem maximis clypeis, brevibus haſtis, minutis gladiis uterentur. Ille e contrario peltam pro parma fecit, (a quo poſtea *peltaſtæ* pedites appellantur) ut ad motus concurſuſque eſſent leviores: haſtæ modum duplicavit: gladios longiores fecit. idem genus loricarum mutavit, & pro ſertis atque æneis linteas dedit. Quo facto expeditiores milites reddidit. nam, pondere detracto, quod æque corpus tegeret, & leve eſſet, curavit. Bellum cum Thracibus geſſit: 2
Seuthen, ſocium Athenienſium, in regnum reſtituit. Apud Corinthum tanta ſeveritate exercitui præ-

fuit, ut nullæ unquam in Græcia neque exercita-
tiores copiæ, neque magis dicto audientes fuerint du-
ci: in eamque conſuetudinem adduxit, ut, cum prœ-
lii ſignum ab imperatore eſſet datum, ſine ducis ope-
ra ſic ordinatæ conſiſterent, ut ſinguli ab peritiſſimo
imperatore diſpoſiti viderentur. Hoc exercitu mo-
ram Lacedæmoniorum intercepit: quod maxime to-
ta celebratum eſt Græcia. Iterum eodem bello
omnes copias eorum fugavit. quo facto magnam ade-
ptus eſt gloriam. Cum Artaxerxes Ægyptio regi bel-
lum inferre voluit, Iphicratem ab Athenienſibus pe-
tivit ducem, quem præficeret exercitui conductitio,
cujus numerus duodecim millium fuit. quem quidem
ſic omni diſciplina militari erudivit, ut, quemadmo-
dum quondam *Fabiani* milites Romani appellati ſunt,
ſic *Iphicratenſes* apud Græcos in ſumma laude fue-
rint. Idem, ſubſidio Lacedæmoniis profectus, Epa-
minondæ retardavit impetus. nam, niſi ejus adven-
tus appropinquaſſet, non prius Thebani Sparta abſ-
3 ceſſiſſent, quam captam incendio deleſſent. Fuit au-
tem & animo magno & corpore, imperatoriaque
forma, ut ipſo aſpectu cuivis injiceret admiratio-
nem ſui. ſed in labore remiſſus nimis, parumque pa-
tiens, ut Theopompus memoriæ prodidit: bonus ve-
ro civis, fideque magna. quod cum in aliis rebus de-
claravit, tum maxime in Amyntæ Macedonis liberis
tuendis. namque Eurydice, mater Perdiccæ & Phi-
lippi, cum his duobus pueris, Amynta mortuo, ad
Iphicratem confugit, ejuſque opibus defenſa eſt. Vi-
xit ad ſenectutem, placatis in ſe ſuorum civium ani-
mis. cauſam capitis ſemel dixit, bello ſociali, ſimul

cum Timotheo, eoque judicio eſt abſolutus. Meneſthea filium reliquit, ex Threſſa natum, Cotyis regis filiæ. Is cum interrogaretur, *utrum pluris patrem, matremne, faceret; Matrem*, inquit. Id cum omnibus mirum videretur: at ille, *merito*, inquit, *facio. nam pater, quantum in ſe fuit, Thracem me genuit: contra ea mater Athenienſem.*

XII.

CHABRIAS.

1 Chabrias Athenienſis. Hic quoque in ſummis habitus eſt ducibus, reſque multas memoria dignas geſſit. Sed ex his elucet maxime inventum ejus in prœlio, quod apud Thebas fecit, cum Bœotiis ſubſidio veniſſet. namque in eo, victoria fidente ſummo duce Ageſilao, fugatis jam ab eo conductitiis catervis, reliquam phalangem loco vetuit cedere, obnixoque genu ſcuto, projecta [que] haſta impetum excipere hoſtium docuit. Id novum Ageſilaus contuens, progredi non eſt auſus, ſuoſque jam incurrentes tuba revocavit. Hoc uſque eo tota Græcia fama celebratum eſt, ut illo ſtatu Chabrias ſibi ſtatuam fieri voluerit, quæ publice ei ab Athenienſibus in foro conſtituta eſt. Ex quo factum eſt, ut poſtea athletæ, ceterique artifices, his ſtatibus in ſtatuis ponendis uterentur, in quibus victoriam eſſent adepti. Chabrias au-
2 tem multa in Europa bella adminiſtravit, cum dux Athenienſium eſſet: in Ægypto ſua ſponte geſſit. nam Nectanabin adjutum profectus, regnum ei conſtituit. Fecit idem Cypri, ſed publice ab Athenienſibus Evagoræ adjutor datus: neque prius inde diſceſ-

ſit, quam totam inſulam bello devinceret. qua ex re Athenienſes magnam gloriam ſunt adepti. Interim bellum inter Ægyptios & Perſas conflatum eſt. Athenienſes cum Artaxerxe ſocietatem habebant, Lacedæmonii cum Ægyptiis: a quibus magnas prædas Ageſilaus, rex eorum, faciebat. Id intuens Chabrias, cum in re nulla Ageſilao cederet, ſua ſponte eos adjutum profectus, Ægyptiæ claſſi præfuit: pedeſtribus copiis Ageſilaus. Tum præfecti regis Per- 3
ſiæ legatos miſerunt Athenas queſtum, quod Chabrias adverſum regem bellum gereret cum Ægyptiis. Athenienſes diem certam Chabriæ præſtituerunt, *quam ante domum niſi rediſſet, capitis ſe illum damnaturos* denuntiarunt. Hoc ille nuntio Athenas rediit: neque ibi diutius eſt moratus, quam fuit neceſſe. Non enim libenter erat ante oculos civium ſuorum: quod & vivebat laute, & indulgebat ſibi liberalius, quam ut invidiam vulgi poſſet effugere. Eſt enim hoc commune vitium in magnis liberiſque civitatibus, ut invidia gloriæ comes ſit, & libenter de his detrahant, quos eminere videant altius: neque animo æquo pauperes alienam opulentium intuuntur fortunam. Itaque Chabrias, quoad ei licebat, plurimum aberat. Neque vero ſolus ille aberat Athenis libenter; ſed omnes fere principes fecerunt idem: quod tantum ſe ab invidia putabant futuros, quantum a conſpectu ſuorum receſſiſſent. Itaque Conon plurimum Cypri vixit, Iphicrates in Thracia, Timotheus Lesbi, Chares in Sigæo. Diſſimilis quidem Chares horum & factis & moribus, ſed tamen Athenis & honoratus & potens. Chabrias autem periit bello ſo- 4

ciali tali modo. Oppugnabant Athenienſes Chium: erat in claſſe Chabrias privatus, ſed omnes, qui in magiſtratu erant, auctoritate anteibat; eumque magis milites, quam qui præerant, aſpiciebant. Quæ res ei maturavit mortem. nam dum primus ſtudet portum intrare, & gubernatorem jubet eo dirigere navem, ipſe ſibi perniciei fuit. Cum enim eo penetraſſet, ceteræ non ſunt ſecutæ. Quo facto circumfuſus hoſtium concurſu, cum fortiſſime pugnaret, navis roſtro percuſſa, cœpit ſidere. hinc refugere cum poſſet, ſi ſe in mare dejeciſſet, quod ſuberat claſſis Athenienſium, quæ exciperet natantis: perire maluit, quam armis abjectis navem relinquere, in qua fuerat vectus. Id ceteri facere noluerunt, qui nando in tutum pervenerunt. at ille præſtare honeſtam mortem exiſtimans turpi vitæ, cominus pugnans telis hoſtium interfectus eſt.

XIII.

TIMOTHEUS.

TIMOTHEUS, Cononis filius, Athenienſis. Hic 1
a patre acceptam gloriam multis auxit virtutibus. fuit enim diſertus, impiger, laborioſus, rei militaris peritus, neque minus civitatis regendæ. Multa hujus ſunt præclare facta, ſed hæc maxime illuſtria. Olynthios & Byzantios bello ſubegit. Samum cepit: in qua oppugnanda ſuperiore bello Athenienſes mille & ducenta talenta conſumſerant. id ille ſine ulla publica impenſa populo reſtituit. Adverſum Cotym bella geſſit, ab eoque mille & ducenta talenta prædæ in publicum retulit. Cyzicum obſidione liberavit. Ariobarzani ſimul cum Ageſilao auxilio profectus eſt. a quo cum Laco pecuniam numeratam accepiſſet, ille cives ſuos agro atque urbibus augeri maluit, quam id ſumere, cujus partem domum ſuam ferre poſſet. Itaque accepit Crithoten & Seſtum. Idem, claſſi 2
præfectus, circumvehens Peloponneſum, Laconicam populatus, claſſem eorum fugavit. Corcyram ſub imperium Athenienſium redegit: ſocioſque idem adjunxit Epirotas, Athamanas, Chaonas, omneſque eas

gentes, quæ mare illud adjacent. Quo facto Lacedæmonii de diutina contentione destiterunt, & sua sponte Atheniensibus imperii maritimi principatum concesserunt; pacemque his legibus constituerunt, *ut Athenienses mari duces essent*. Quæ victoria tantæ fuit Atticis lætitiæ, ut tum primum aræ Paci publice sint factæ, eique Deæ pulvinar sit institutum. Cujus laudis ut memoria maneret, Timotheo publice statuam in foro posuerunt: qui honos huic uni ante id tempus contigit: ut, cum patri populus statuam posuisset, filio quoque daret. Sic juxta posita recens fi-
3 lii, veterem patris renovavit memoriam. Hic cum esset magno natu, & magistratus gerere desisset: bello Athenienses undique premi sunt cœpti. Defecerat Samus: descierat Hellespontus: Philippus jam tum valens [Macedo] multa moliebatur: cui oppositus Chares cum esset, non satis in eo præsidii putabatur. Fit Menestheus prætor, filius Iphicratis, gener Timothei, &, ut ad bellum proficiscatur, decernitur. Huic in consilium dantur duo usu & sapientia præstantes, [quorum consilio uteretur,] pater & socer: quod in his tanta erat auctoritas, ut magna spes esset, per eos amissa posse recuperari. Hi cum Samum profecti essent, & eodem Chares, adventu eorum cognito, cum suis copiis proficisceretur, ne quid absente se gestum videretur: accidit, cum ad insulam appropinquarent, ut magna tempestas oriretur; quam evitare duo veteres imperatores utile arbitrati, suam classem suppresserunt. At ille, temeraria usus ratione, non cessit majorum natu auctoritati: &, ut in sua navi esset fortuna, quo conten-

derat, pervenit; eodemque ut ſequerentur, ad Timotheum & Iphicratem nuntium miſit. hinc, male re geſta, compluribus amiſſis navibus, eodem, unde erat profectus, ſe recepit, literaſque Athenas publice miſit, *ſibi proclive fuiſſe, Samum capere, niſi a Timotheo & Iphicrate deſertus eſſet.* Ob eam rem in crimen vocabantur. populus acer, ſuſpicax, mobilis, adverſarius, invidus etiam potentiæ, domum revocat: accuſantur proditionis. Hoc judicio damnatur Timotheus, liſque ejus æſtimatur centum talentis. Ille, odio ingratæ civitatis coactus, Chalcidem ſe contulit. Hujus poſt mortem cum populum judicii ſui 4
pœniteret, multæ novem partes detraxit, & decem talenta Cononem, filium ejus, ad muri quandam partem reficiendam juſſit dare. In quo fortunæ varietas eſt animadverſa. Nam quos avus Conon muros ex hoſtium præda patriæ reſtituerat, eoſdem nepos, cum ſumma ignominia familiæ, ex ſua re familiari reficere coactus eſt. Timothei autem moderatæ ſapientiſque vitæ cum pleraque poſſimus proferre teſtimonia, uno erimus contenti; quod ex eo facile conjici poterit, quam carus ſuis fuerit. Cum Athenis adoleſcentulus cauſam diceret, non ſolum amici privatique hoſpites ad eum defendendum convenerunt; ſed etiam in eis Jaſon tyrannus, qui illo tempore fuit omnium potentiſſimus. Hic cum in patria ſine ſatellitibus ſe tutum non arbitraretur, Athenas ſine ullo præſidio venit: tantique hoſpitem fecit, ut mallet ſe capitis periculum adire, quam Timotheo, de fama dimicanti, deeſſe. Hunc adverſus tamen Timotheus poſtea, populi juſſu, bellum geſſit: patriæ-

que ſanctiora jura, quam hoſpitii, eſſe duxit. Hæc extrema fuit ætas imperatorum Athenienſium, Iphicratis, Chabriæ, Timothei: neque poſt illorum obitum quiſquam dux in illa urbe fuit dignus memoria.

XIV.

DATAMES.

VENIO nunc ad fortiſſimum virum, maximique 1
conſilii omnium barbarorum; exceptis duobus Carthaginienſibus, Hamilcare & Hannibale. de quo hoc plura referemus, quod & obſcuriora ſunt ejus geſta pleraque; & ea, quæ proſpere ei ceſſerunt, non magnitudine copiarum, ſed conſilii, quo tantum non omnes ſuperabat, acciderunt. quorum niſi ratio explicata fuerit, res apparere non poterunt. DATAMES, patre Camiſſare, natione Care, matre Scythiſſa natus, primum militum numero fuit apud Artaxerxem eorum, qui regiam tuebantur. pater ejus Camiſſares, quod & manu fortis, & bello ſtrenuus, & regi multis locis fidelis erat repertus, habuit provinciam partem Ciliciæ juxta Cappadociam, quam incolunt Leucoſyri. Datames militare munus fungens primum, qualis eſſet, apparuit in bello, quod rex adverſus Caduſios geſſit. namque hic multis millibus regiorum interfectis, magni fuit ejus opera. quo factum eſt, ut, cum in eo bello cecidiſſet Camiſſares, paterna ei traderetur provincia. Pari ſe virtute poſtea præbuit, 2
cum Autophradates juſſu regis bello perſequeretur

eos, qui defecerant. namque hujus opera hoſtes, cum caſtra jam intraſſent, profligati ſunt, exercituſque reliquus conſervatus regis eſt. qua ex re majoribus rebus præeſſe cœpit. Erat eo tempore Thyus dynaſtes Paphlagoniæ, antiquo genere natus a Pylæmene illo, quem Homerus Troico bello a Patroclo interfectum ait. Is regi dicto audiens non erat. quam ob cauſam bello eum perſequi conſtituit, eique rei præfecit Datamem, propinquum Paphlagonis. namque ex fratre & ſorore erant nati. quam ob cauſam Datames omnia primum experiri voluit, ut ſine armis propinquum ad officium reduceret. Ad quem cum veniſſet ſine præſidio, quod ab amico nullas vereretur inſidias, pæne interiit. nam Thyus eum clam interficere voluit. Erat mater cum Datame, amita Paphlagonis. ea, quid ageretur, reſciit, filiumque monuit. ille fuga periculum evitavit, bellumque indixit Thyo. in quo cum ab Ariobarzane, præfecto Lydiæ & Joniæ totiuſque Phrygiæ, deſertus eſſet: nihilo ſegnius perſeveravit, vivumque Thyum cepit cum
3 uxore & liberis. Cujus facti ne prius fama ad regem, quam ipſe, perveniret, dedit operam. Itaque omnibus inſciis, eo, ubi erat rex, venit: poſteroque die Thyum, hominem maximi corporis, terribilique facie, quod & niger, & capillo longo, barbaque erat promiſſa, optima veſte texit, quam ſatrapæ regii gerere conſueverant: ornavitque etiam torque, & armillis aureis, ceteroque regio cultu. ipſe agreſti duplici amiculo circumdatus, hirtaque tunica, gerens in capite galeam venatoriam, dextra manu clavam, ſiniſtra copulam, qua vinctum ante ſe Thyum agebat, ut ſi feram be-

ſtiam captam duceret. Quem omnes cum adſpicerent propter novitatem ornatus, ignotamque formam, ob eamque rem magnus eſſet concurſus: fuit non nemo, qui agnoſceret Thyum, regique nuntiaret. Primo non accredidit. Itaque Pharnabazum miſit exploratum. a quo ut rem geſtam comperit, ſtatim admitti juſſit, magnopere delectatus cum facto, tum ornatu: in primis quod nobilis rex in poteſtatem inopinanti venerat. Itaque magnifice Datamem donatum ad exercitum miſit, qui tum contrahebatur, duce Pharnabazo & Tithrauſte, ad bellum Ægyptium; parique eum, atque illos, imperio eſſe juſſit. poſtea vero quam Pharnabazum rex revocavit, illi ſumma imperii tradita eſt. Hic cum maximo ſtudio compararet exercitum, 4
Ægyptumque proficiſci pararet: ſubito a rege literæ ſunt ei miſſæ, *uti Aſpim aggrederetur*, qui Cataoniam tenebat, quæ gens jacet ſupra Ciliciam, confinis Cappadociæ. namque Aſpis, ſaltuoſam regionem, caſtelliſque munitam incolens, non ſolum imperio regis non parebat, ſed etiam finitimas regiones vexabat, &, quæ regi portarentur, abripiebat. Datames, etſi longe aberat ab his regionibus, & a majore re abſtrahebatur, tamen regis voluntati morem gerendum putavit. Itaque cum paucis, ſed viris fortibus, navem conſcendit, exiſtimans, id quod accidit, facilius ſe imprudentem parva manu oppreſſurum, quam paratum, quamvis magno exercitu. Hac delatus in Ciliciam, egreſſus inde, dies noctesque iter faciens, Taurum tranſit, eoque, quo ſtuduerat, venit: quærit, quibus locis ſit Aſpis: cognoſcit, haud longe abeſſe, profectumque eum venatum. quem dum

ſpeculatur, adventus ejus cauſa cognoſcitur. Piſidas cum iis, quos ſecum habebat, ad reſiſtendum Aſpis comparat. Id Datames ubi audivit, arma ſumit, ſuoſque ſequi jubet: ipſe equo concitato ad hoſtem vehitur. quem procul Aſpis conſpiciens ad ſe ferentem, pertimeſcit, atque a conatu reſiſtendi deterritus, ſeſe dedit. Hunc Datames vinctum ad regem ducen-
5 dum tradit Mithridati. Hæc dum geruntur, Artaxerxes, reminiſcens, a quanto bello, ad quam parvam rem, principem ducum miſiſſet; ſe ipſe reprehendit, & nuntium ad exercitum Acen miſit, quod nondum Datamem profectum putabat, qui diceret, ne ab exercitu diſcederet. Hic, priuſquam perveniret, quo erat profectus, in itinere convenit, qui Aſpim ducebant. Qua celeritate cum magnam benevolentiam regis Datames conſecutus eſſet; non minorem invidiam aulicorum excepit, qui illum unum pluris, quam ſe omnes, fieri videbant. quo facto cuncti ad eum opprimendum conſenſerunt. Hæc Pandates, gazæ cuſtos regiæ, amicus Datami, perſcripta ei mittit. in quibus docet, *eum magno fore periculo, ſi quid illo imperante in Ægypto adverſi accidiſſet. namque eam eſſe conſuetudinem regiam, ut caſus adverſos hominibus tribuant, ſecundos fortunæ ſuæ. quo fieri, ut facile impellantur ad eorum perniciem, quorum ductu res male geſtæ nuntientur. illum hoc majore fore in diſcrimine, quod, quibus rex maxime obediat, eos habeat inimiciſſimos.* Talibus ille literis cognitis, cum jam ad exercitum Acen veniſſet, quod non ignorabat, ea vere ſcripta, deſciſcere a rege conſtituit. neque tamen quidquam fecit, quod fide ſua eſſet indignum. nam

Mandroclem Magnetem exercitui præfecit: ipſe cum
ſuis in Cappadociam diſcedit, conjunctamque huic
Paphlagoniam occupat, celans, qua voluntate eſſet in
regem; clam cum Ariobarzane facit amicitiam, ma-
num comparat, urbes munitas ſuis tuendas tradit. Sed 6
hæc propter hiemale tempus minus proſpere proce-
debant. Audit, Piſidas quaſdam copias adverſus ſe pa-
rare. filium eo Arſidæum cum exercitu mittit. cadit
in prœlio adoleſcens: proficiſcitur eo pater, non ita
cum magna manu, celans, quantum vulnus accepiſ-
ſet; quod prius ad hoſtem pervenire cupiebat, quam
de re male geſta fama ad ſuos perveniret: ne, co-
gnita filii morte, animi debilitarentur militum. Quo
contenderat, pervenit, hiſque locis caſtra ponit, ut
neque circuiri multitudine adverſariorum poſſet, ne-
que impediri, quo minus ad dimicandum manum ha-
beret expeditam. Erat cum eo Mithrobarzanes, ſocer
ejus, præfectus equitum. Is, deſperatis generi rebus,
ad hoſtes transfugit. Id Datames ut audivit, ſenſit, ſi
in turbam exiſſet, ab homine tam neceſſario ſe reli-
ctum, futurum ut ceteri conſilium ſequerentur. in
vulgus edit, *ſuo juſſu Mithrobarzanem profectum pro
perfuga, quo facilius receptus interficeret hoſtes. quare
relinqui eum non par eſſe, ſed omnes confeſtim ſequi. quod
ſi animo ſtrenuo feciſſent, futurum, ut adverſarii non
poſſent reſiſtere, cum & intra vallum & foris cæderen-
tur.* Hac re probata, exercitum educit, Mithrobar-
zanem perſequitur. qui tantum quod ad hoſtes per-
venerat, Datames ſigna inferri jubet. Piſidæ, nova
re commoti, in opinionem adducuntur, perfugas ma-
la fide compoſitoque feciſſe, ut recepti, eſſent ma-

jori calamitati: primum eos adoriuntur. Illi cum quid ageretur, aut quare fieret, ignorarent, coacti sunt cum eis pugnare, ad quos transierant; ab hisque stare, quos reliquerant. quibus cum neutri parcerent, celeriter sunt concisi. Reliquos Pisidas resistentes Datames invadit: primo impetu pellit, fugientes persequitur, multos interficit, castra hostium capit. Tali consilio uno tempore & proditores perculit, & hostes profligavit: &, quod ad perniciem fuerat cogitatum, id ad salutem convertit. Quo neque acutius ullius imperatoris cogitatum, neque celerius factum usquam
7 legimus. Ab hoc tamen viro Scismas, maximo natu filius, desciit, ad regemque transiit, & de defectione patris detulit. quo nuntio Artaxerxes commotus, quod intelligebat, sibi cum viro forti ac strenuo negotium esse, qui, cum cogitasset, facere auderet, & prius cogitare, quam conari consuesset: Autophradatem in Cappadociam mittit. Hic ne intrare posset, saltum, in quo Ciliciæ portæ sunt sitæ, Datames præoccupare studuit. Sed tam subito copias contrahere non potuit. a qua re depulsus, cum ea manu, quam contraxerat, locum delegit talem, ut neque circumiretur ab hostibus, neque præteriret adversarius, quin ancipitibus locis premeretur: &, si dimicare cum eo vellet, non multum obesse multitudo hostium suæ
8 paucitati posset. Hæc etsi Autophradates videbat, tamen statuit congredi, quam cum tantis copiis refugere, aut tam diu uno loco sedere. Habebat barbarorum equitum viginti, peditum centum millia; quos illi Cardacas appellant; ejusdemque generis III funditorum; præterea Cappadocum octo, Armeniorum

decem, Paphlagonum quinque, Phrygum decem, Lydorum quinque, Aſpendiorum & Piſidarum circiter tria, Cilicum duo, Captianorum totidem, ex Græcia conductorum tria [millia]: levis armaturæ maximum numerum. Has adverſus copias ſpes omnis conſiſtebat Datami in ſe locique natura. namque hujus partem non habebat viceſimam militum. Quibus fretus conflixit, adverſariorumque multa millia concidit; cum de ipſius exercitu non amplius hominum mille cecidiſſet. quam ob cauſam poſtero die tropæum poſuit, quo loco pridie pugnatum erat. Hinc cum caſtra moviſſet, ſemperque inferior copiis, ſuperior omnibus prœliis diſcederet, quod nunquam manum conſereret, niſi cum adverſarios locorum anguſtiis clauſiſſet: (quod perito regionum callideque cogitanti ſæpe accidebat:) Autophradates, cum bellum duci majore regis calamitate, quam adverſariorum, videret, ad pacem amicitiamque hortatus eſt, ut cum rege in gratiam rediret. Quam ille etſi fidam non fore putabat; tamen conditionem accepit, ſeque ad Artaxerxem legatos miſſurum dixit. Sic bellum, quod rex adverſus Datamem ſuſceperat, ſedatum: Autophradates in Phrygiam ſe recepit. At rex, quod implacabile 9
odium in Datamem ſuſceperat, poſtquam bello eum opprimi non poſſe animadvertit, inſidiis interficere ſtuduit. quas ille pleraſque vitavit. ſicut cum nuntiatum eſſet, quoſdam ſibi inſidiari, qui in amicorum erant numero: (de quibus, quod inimici detulerant, neque credendum, neque negligendum putavit:) experiri voluit, verum falſumne eſſet relatum. Itaque eo profectus eſt, quo itinere futuras inſidias dixerant.

Sed elegit corpore & ſtatura ſimillimum ſui, eique veſtitum ſuum dedit, atque eo loco ire, quo ipſe conſueverat, juſſit. Ipſe autem ornatu [veſtituque] militari inter corporis cuſtodes iter facere cœpit. At inſidiatores, poſtquam in eum locum agmen pervenit, decepti ordine atque veſtitu, in eum faciunt impetum, qui ſuppoſitus erat. Prædixerat autem his Datames, cum quibus iter faciebat, ut parati eſſent facere, quod ipſum vidiſſent. Ipſe, ut concurrentes inſidiatores animadvertit, tela in eos conjecit. hoc idem cum univerſi feciſſent, priuſquam pervenirent ad eum, quem aggredi volebant, confixi ceciderunt.

10 Hic tamen tam callidus vir extremo tempore captus eſt Mithridatis, Ariobarzanis filii, dolo. namque is pollicitus eſt regi, *ſe eum interfecturum, ſi ei rex permitteret, ut, quodcunque vellet, liceret impune facere: fidemque de ea re, more Perſarum, dextra dediſſet.* Hanc ut recepit a rege miſſam, copias parat, & abſens amicitiam cum Datame facit, regis provincias vexat, caſtella expugnat, magnas prædas capit: quarum partem ſuis diſpertit, partem ad Datamem mittit. pari modo complura caſtella ei tradit. Hæc diu faciendo perſuaſit homini, ſe infinitum adverſus regem ſuſcepiſſe bellum: cum nihilo magis, ne quam ſuſpicionem illi præberet inſidiarum, neque colloquium ejus petivit, neque in conſpectum venire ſtuduit. Sic abſens amicitiam gerebat, ut non beneficiis mutuis, ſed odio communi, quod erga regem ſuſceperant, contineri

11 viderentur. Id cum ſatis ſe confirmaſſe arbitratus eſt, certiorem facit Datamem, *tempus eſſe majores exercitus parari, bellum cum ipſo rege ſuſcipi: deque ea re,*

si ei videretur, quo loco vellet, in colloquium veniret. Probata re, colloquendi tempus sumitur, locusque, quo conveniretur. Huc Mithridates cum uno, cui maximam habebat fidem, ante aliquot dies venit, compluribusque locis separatim gladios obruit, eaque loca diligenter notat. Ipso autem colloquendi die utrique, locum qui explorarent, atque ipsos scrutarentur, mittunt. Deinde ipsi sunt congressi. Hic cum aliquamdiu in colloquio fuissent, & diversi discessissent, jamque procul Datames abesset: Mithridates, priusquam ad suos perveniret, ne quam suspicionem pareret, in eundem locum revertitur, atque ibi, ubi telum erat positum, resedit, ut si a lassitudine cuperet acquiescere; Datamemque revocavit, simulans, se quiddam in colloquio esse oblitum. Interim telum, quod latebat, protulit, nudatumque vagina veste texit, ac Datami venienti ait, digredientem se animadvertisse locum quendam, qui erat in conspectu, ad castra ponenda esse idoneum. quem cum digito demonstraret, & ille conspiceret: aversum ferro transfixit; priusque, quam quisquam posset succurrere, interfecit. Ita vir, qui multos consilio, neminem perfidia ceperat, simulata captus est amicitia.

X V.

EPAMINONDAS.

1 Epaminondas, Polymni filius, Thebanus. De hoc priusquam scribamus, hæc præcipienda videntur lectoribus, ne alienos mores ad suos referant; neve ea, quæ ipsis leviora sunt, pari modo apud ceteros fuisse arbitrentur. Scimus enim, musicen nostris moribus abesse a principis persona; saltare vero etiam in vitiis poni. quæ omnia apud Græcos & grata, & laude digna ducuntur. Cum autem exprimere imaginem consuetudinis atque vitæ velimus Epaminondæ: nihil videmur debere prætermittere, quod pertineat ad eam declarandam. Quare dicemus primo de genere ejus: deinde quibus disciplinis, & a quibus, sit eruditus: tum de moribus, ingeniique facultatibus, & si qua alia digna memoria erunt: postremo de rebus gestis, quæ a plurimis omnium an-
2 teponuntur virtutibus. Natus igitur patre, quo diximus, honesto genere, pauper jam a majoribus relictus: eruditus autem sic, ut nemo Thebanus magis. nam & citharizare, & cantare ad chordarum sonum doctus est a Dionysio; qui non minore fuit in musicis gloria, quam Damon, aut Lamprus, quorum per-

vulgata ſunt nomina: carmina cantare tibiis ab Olympiodoro, ſaltare a Calliphrone. At philoſophiæ præceptorem habuit Lyſim Tarentinum, Pythagoreum: cui quidem ſic fuit deditus, ut adoleſcens triſtem & ſeverum ſenem omnibus æqualibus ſuis in familiaritate antepoſuerit; neque prius eum a ſe dimiſerit, quam in doctrinis tanto anteceſſerit condiſcipulos, ut facile intelligi poſſet, pari modo ſuperaturum omnes in ceteris artibus. Atque hæc ad noſtram conſuetudinem ſunt levia, & potius contemnenda: at in Græcia utique olim magnæ laudi erant. Poſtquam ephebus factus eſt, & palæſtræ dare operam cœpit: non tam magnitudini virium ſervivit, quam velocitati. illam enim ad athletarum uſum, hanc ad belli exiſtimabat utilitatem pertinere. Itaque exercebatur plurimum currendo & luctando, ad eum finem, quoad ſtans complecti poſſet, atque contendere. In armis plurimum ſtudii conſumebat. Ad hanc corporis fir- 3
mitatem plura etiam animi bona acceſſerant. erat enim modeſtus, prudens, gravis, temporibus ſapienter utens, peritus belli, fortis manu, animo maximo; adeo veritatis diligens, ut ne joco quidem mentiretur. Idem continens, clemens, patienſque admirandum in modum: non ſolum populi, ſed etiam amicorum ferens injurias: in primiſque commiſſa celans; (quod interdum non minus prodeſt, quam diſerte dicere:) ſtudioſus audiendi. ex hoc enim facillime diſci arbitrabatur. Itaque cum in circulum veniſſet, in quo aut de republica diſputaretur, aut de philoſophia ſermo haberetur: nunquam inde prius diſceſſit, quam ad finem ſermo eſſet adductus. Pau-

pertatem adeo facile perpessus est, ut de republica nihil, præter gloriam, ceperit. amicorum in se tuendo caruit facultatibus: fide ad alios sublevandos sæpe sic usus est, ut possit judicari, omnia ei cum amicis fuisse communia. Nam cum aut civium suorum aliquis ab hostibus esset captus, aut virgo amici nubilis propter paupertatem collocari non posset: amicorum concilium habebat, & quantum quisque daret, pro cujusque facultatibus imperabat. eamque summam cum fecerat, priusquam acciperet pecuniam, adducebat eum, qui quærebat, ad eos qui conferebant: eique ut ipsi numerarent, faciebat; ut ille, ad quem ea res perveniebat, sciret, quantum cuique de-
4 beret. Tentata autem ejus est abstinentia a Diomedonte Cyziceno. namque is rogatu Artaxerxis Epaminondam pecunia corrumpendum susceperat. hic magno cum pondere auri Thebas venit, & Micythum adolescentulum quinque talentis ad suam perduxit voluntatem: quem tum Epaminondas plurimum diligebat. Micythus Epaminondam convenit, & causam adventus Diomedontis ostendit. At ille, Diomedonte coram, *nihil*, inquit, *opus pecunia est. nam si ea rex vult, quæ Thebanis sint utilia, gratis facere sum paratus: sin autem contraria, non habet auri atque argenti satis. namque orbis terrarum divitias accipere nolo pro patriæ caritate. Tu quod me incognitum tentasti, tuique similem existimasti, non miror, tibique ignosco: sed egredere propere, ne alios corrumpas, cum me non potueris. Tu, Micythe, argentum huic redde: nisi id confestim facis, ego te tradam magistratui.* Hunc Diomedon cum rogaret, *ut tuto exire, suaque, quæ attulisset, li-*

ceret efferre: iſtud, inquit, *faciam; neque tua cauſa, ſed
mea: ne, ſi tibi ſit pecunia ademta, aliquis dicat, id
ad me ereptum perveniſſe, quod delatum accipere noluiſ-
ſem.* a quo cum quæſiſſet, *quo ſe deduci vellet;* &
ille, *Athenas*, dixiſſet: præſidium dedit, ut eo tuto
perveniret. neque vero id ſatis habuit, ſed etiam,
ut inviolatus in navem aſcenderet, per Chabriam
Athenienſem, de quo ſupra mentionem fecimus, ef-
fecit. Abſtinentiæ erit hoc ſatis teſtimonium. Pluri-
ma quidem proferre poſſemus, ſed modus adhiben-
dus eſt: quoniam uno hoc volumine *vitas excellen-
tium virorum* concludere conſtituimus; quorum ſepa-
ratim multis millibus verſuum complures ſcriptores
ante nos explicarunt. Fuit etiam diſertus, ut nemo 5
Thebanus ei par eſſet eloquentia: neque minus con-
cinnus in brevitate reſpondendi, quam in perpetua
oratione ornatus. Habuit obtrectatorem Meneclidem
quendam, indidem Thebis, & adverſarium in admi-
niſtranda republica, ſatis exercitatum in dicendo, ut
Thebanum ſcilicet. namque illi genti plus ineſt vi-
rium, quam ingenii. Is, quod in re militari florere
Epaminondam videbat, hortari ſolebat Thebanos,
ut pacem bello anteferrent, ne illius imperatoris ope-
ra deſideraretur. Huic ille, *fallis*, inquit, *verbo cives
tuos, quod hos a bello avocas. otii enim nomine ſervi-
tutem concilias. Nam paritur pax bello. Itaque qui ea
diutina volunt frui, bello exercitati eſſe debent. Quare ſi
principes Græciæ eſſe vultis, caſtris eſt vobis utendum,
non palæſtra.* Idem ille Meneclides cum huic obiice-
ret, *quod liberos non haberet, neque uxorem duxiſſet;
maximeque inſolentiam, quod ſibi Agamemnonis belli*

gloriam videretur consecutus: at ille, *desine*, inquit, *Meneclida, de uxore mihi exprobrare. nam nullius in ista re minus uti consilio volo.* Habebat enim Meneclides suspicionem adulterii. *Quod autem me Agamemnonem æmulari putas, falleris. namque ille cum universa Græcia vix decem annis unam cepit urbem: ego contra ea, una urbe nostra, dieque uno, totam Græ-
6 ciam, Lacedæmoniis fugatis, liberavi.* Idem cum in conventum venisset Arcadum, petens, *ut societatem cum Thebanis & Argivis facerent:* contraque Callistratus, Atheniensium legatus, qui eloquentia omnes eo præstabat tempore, postularet, *ut potius amicitiam sequerentur Atticorum;* & in oratione sua multa invectus esset in Thebanos & Argivos, in eisque hoc posuisset, *animadvertere debere Arcadas, quales utraque civitas cives procreasset, ex quibus de ceteris possent judicare. Argivos enim fuisse Orestem & Alcmæonem, matricidas: Thebis Œdipum natum, qui, cum patrem suum interfecisset, ex matre liberos procreasset.* Hic in respondendo Epaminondas, cum de ceteris perorasset, postquam ad illa duo opprobria pervenit: *admirari se*, dixit, *stultitiam rhetoris Attici, qui non animadverterit, innocentes illos natos; domi scelere admisso, cum patria essent expulsi, receptos esse ab Atheniensibus.* Sed maxime ejus eloquentia eluxit Spartæ [legati, ante pugnam Leuctricam.] quo cum omnium sociorum convenissent legati, coram frequentissimo legationum conventu sic Lacedæmoniorum tyrannidem coarguit, ut non minus illa oratione opes eorum concusserit, quam Leuctrica pugna. Tum enim perfecit, quod post apparuit, ut auxi-

lio sociorum Lacedæmonii privarentur. Fuisse pa- 7
tientem, suorumque injurias ferentem civium, quod
se patriæ irasci nefas esse duceret, hæc sunt testi-
monia. Cum eum propter invidiam cives præficere
exercitui noluissent; duxque esset delectus belli im-
peritus, cujus errore eo esset deducta illa multitudo
militum, ut omnes de salute pertimescerent, quod
locorum angustiis clausi ab hostibus obsidebantur:
desiderari cœpta est Epaminondæ diligentia. erat
enim ibi privatus, numero militis. a quo cum pete-
rent opem, nullam adhibuit memoriam contume-
liæ; & exercitum, obsidione liberatum, domum re-
duxit incolumem. Neque vero hoc semel fecit, sed
sæpius. maxime autem fuit illustre, cum in Pelopon-
nesum exercitum duxisset adversus Lacedæmonios,
haberetque collegas duos, quorum alter erat Pelopi-
das, vir fortis ac strenuus. hic cum criminibus ad-
versariorum omnes in invidiam venissent, ob eam-
que rem imperium his esset abrogatum, atque in eo-
rum locum alii prætores successissent: Epaminon-
das populiscito non paruit, idemque ut facerent, per-
suasit collegis, & bellum, quod susceperat, gessit.
namque animadvertebat, nisi id fecisset, totum exer-
citum propter prætorum imprudentiam inscientiam-
que belli periturum. Lex erat Thebis, quæ *morte
multabat, si quis imperium diutius retinuisset, quam
lege præfinitum foret.* hanc Epaminondas, cum reipu-
blicæ conservandæ causa latam videret, ad perniciem
civitatis conferre noluit; & quatuor mensibus diu-
tius, quam populus jusserat, gessit imperium. Post- 8
quam domum reditum est, collegæ ejus hoc crimine

accusabantur. quibus ille permisit, ut omnem causam in se transferrent, suaque opera factum contenderent, ut legi non obedirent. qua defensione illis periculo liberatis, nemo Epaminondam responsurum putabat; quod, quid diceret, non haberet. At ille in judicium venit; nihil eorum negavit, quæ adversarii crimini dabant, omniaque, quæ collegæ dixerant, confessus est; neque recusavit, quo minus legis pœnam subiret: sed unum ab iis petivit, ut in periculo suo inscriberent: EPAMINONDAS A THEBANIS MORTE MULTATUS EST, QUOD EOS COEGIT APUD LEUCTRA SUPERARE LACEDÆMONIOS, QUOS ANTE SE IMPERATOREM NEMO BŒOTIORUM AUSUS FUIT ADSPICERE IN ACIE: QUODQUE UNO PRŒLIO NON SOLUM THEBAS AB INTERITU RETRAXIT, SED ETIAM UNIVERSAM GRÆCIAM IN LIBERTATEM VINDICAVIT, EOQUE RES UTRORUMQUE PERDUXIT, UT THEBANI SPARTAM OPPUGNARENT, LACEDÆMONII SATIS HABERENT, SI SALVI ESSE POSSENT: NEQUE PRIUS BELLARE DESTITIT, QUAM MESSENE CONSTITUTA URBEM EORUM OBSIDIONE CLAUSIT. Hæc cum dixisset, risus omnium cum hilaritate coortus est; neque quisquam judex ausus est de eo ferre suffragium. Sic a judicio capitis maxima
9 ma discessit gloria. Hic extremo tempore imperator apud Mantineam, cum acie instructa audacius instaret hostes, cognitus a Lacedæmoniis, quod in

unius pernicie ejus patriæ ſitam putabant ſalutem,
univerſi in unum impetum fecerunt; neque prius abſ-
ceſſerunt, quam magna cæde facta, multiſque occi-
ſis, fortiſſime ipſum Epaminondam pugnantem, ſpa-
ro eminus percuſſum, concidere viderunt. Hujus caſu
aliquantum retardati ſunt Bœotii: neque tamen prius
pugna exceſſerunt, quam repugnantes profligarunt.
At Epaminondas cum animadverteret, mortiferum
ſe vulnus accepiſſe, ſimulque, ſi ferrum, quod ex haſti-
li in corpore remanſerat, extraxiſſet, animam ſtatim
emiſſurum: uſque eo retinuit, quoad renuntiatum eſt,
viciſſe Bœotios. Id poſtquam audivit, *ſatis*, inquit,
vixi: invictus enim morior. Tum ferro extracto, confe-
ſtim exanimatus eſt. Hic uxorem nunquam duxit. in 10
quo cum reprehenderetur [quod liberos non relin-
queret] a Pelopida, qui filium habebat infamem: *male-
que eum in eo patriæ conſulere* diceret: *vide*, inquit, *ne
tu pejus conſulas, qui talem ex te natum relicturus ſis.
neque vero ſtirps mihi poteſt deeſſe. namque ex me na-
tam relinquo pugnam Leuctricam, quæ non modo mihi
ſuperſtes, ſed etiam immortalis ſit neceſſe eſt.* Quo tem-
pore duce Pelopida exſules Thebas occuparunt, &
præſidium Lacedæmoniorum ex arce expulerunt,
Epaminondas, quamdiu facta eſt cædes civium, do-
mo ſe tenuit: quod neque malos defendere volebat,
neque impugnare, ne manus ſuorum ſanguine cruen-
taret. namque omnem civilem victoriam funeſtam pu-
tabat. Idem, poſtquam apud Cadmeam pugnari cum
Lacedæmoniis cœpit, in primis ſtetit. Hujus de vir-
tutibus vitaque ſatis erit dictum, ſi hoc unum adjun-
xero, quod nemo eat infitias, Thebas & ante Epa-

minondam natum, & poſt ejus interitum, perpetuo alieno paruiſſe imperio. contra ea, quamdiu ille præfuerit reipublicæ, caput fuiſſe totius Græciæ. ex quo intelligi poteſt, unum hominem pluris, quam civitatem, fuiſſe.

XVI.

PELOPIDAS.

PELOPIDAS Thebanus magis hiſtoricis, quam vulgo notus. 1 cujus de virtutibus, dubito, quemadmodum exponam, quod vereor, ne, ſi res explicare incipiam, non vitam ejus enarrare, ſed hiſtoriam videar ſcribere: ſi tantummodo ſummas attigero, ne rudibus literarum Græcarum minus lucide appareat, quantus fuerit ille vir. Itaque utrique rei occurram, quantum potero; & medebor cum ſatietati, tum ignorantiæ lectorum. Phœbidas Lacedæmonius, cum exercitum Olynthum duceret, iterque per Thebas faceret, arcem oppidi, quæ Cadmea nominatur, occupavit impulſu perpaucorum Thebanorum, qui, adverſariæ factioni quo facilius reſiſterent, Laconum rebus ſtudebant; idque ſuo privato, non publico, fecit conſilio. quo facto eum Lacedæmonii ab exercitu removerunt, pecuniaque multarunt. neque eo magis arcem Thebanis reddiderunt: quod, ſuſceptis inimicitiis, ſatius ducebant, eos obſideri, quam liberari. Nam poſt Peloponneſium bellum Athenaſque devictas, cum Thebanis ſibi rem eſſe exiſtimabant: & eos eſſe ſolos, qui adverſus reſiſtere auderent. Hac mente

amicis suis summas potestates dederant, alteriusque factionis principes partim interfecerant, alios in exsilium ejecerant: in quibus Pelopidas hic, de quo
2 scribere exorsi sumus, pulsus patria carebat. Hi omnes fere Athenas se contulerant, non, quo sequerentur otium, sed ut, quemque ex proximo locum fors obtulisset, eo patriam recuperare niterentur. Itaque cum tempus est visum rei gerendæ, communiter cum his, qui Thebis idem sentiebant, diem delegerunt, ad inimicos opprimendos civitatemque liberandam, eum, quo maximi magistratus simul consueverant epulari. Magnæ sæpe res non ita magnis copiis sunt gestæ: sed profecto nunquam ab tam tenui initio tantæ opes sunt profligatæ. nam duodecim adolescentuli coierunt ex his, qui exsilio erant multati, cum omnino non essent amplius centum, qui tanto se offerrent periculo. qua paucitate perculsa est Lacedæmoniorum potentia. Hi enim non magis adversariorum factioni, quam Spartanis, eo tempore bellum intulerunt, qui principes erant totius Græciæ. quorum imperii majestas, neque ita multo post, Leuctrica pugna, ab hoc initio perculsa, concidit. Illi igitur duodecim, quorum erat dux Pelopidas, cum Athenis interdiu exissent, ut vesperascente cœlo Thebas possent pervenire, cum canibus venaticis exierunt, retia ferentes, vestitu agresti, quo minore suspicione facerent iter. qui cum tempore ipso, quo studuerant, pervenissent, domum Charonis devenerunt, a
3 quo & tempus & dies erat datus. Hoc loco libet interponere, etsi sejunctum ab re proposita est, nimia fiducia quantæ calamitati soleat esse. Nam magistra-

tuum Thebanorum ſtatim ad aures pervenit, exſules
in urbem deveniſſe. id illi, vino epuliſque dediti, uſ-
que eo deſpexerunt, ut ne quærere quidem de tanta
re laborarint. acceſſit etiam, quod magis aperiret eo-
rum dementiam. allata eſt enim epiſtola Athenis ab
Archia hierophante, uni ex his, Archiæ, qui tum
maximum magiſtratum Thebis obtinebat: in qua
omnia de profectione exſulum perſcripta erant. quæ
cum jam accubanti in convivio eſſet data, ſicut erat
ſignata, ſub pulvinum ſubjiciens, *in craſtinum*, in-
quit, *differo res ſeveras*. At illi omnes, cum jam nox
proceſſiſſet, vinolenti ab exſulibus duce Pelopida ſunt
interfecti. Quibus rebus confectis, vulgo ad arma
libertatemque vocato, non ſolum qui in urbe erant,
ſed etiam undique ex agris concurrerunt, præſidium
Lacedæmoniorum ex arce pepulerunt, patriam ob-
ſidione liberaverunt, auctores Cadmeæ occupandæ
partim occiderunt, partim in exſilium ejecerunt. Hoc 4
tam turbido tempore, ſicut ſupra docuimus, Epami-
nondas, quoad cum civibus dimicatum eſt, domi
quietus fuit. Itaque hæc liberandarum Thebarum pro-
pria laus eſt Pelopidæ: ceteræ fere omnes commu-
nes cum Epaminonda. namque Leuctrica pugna, im-
peratore Epaminonda, hic fuit dux delectæ manus,
quæ prima phalangem proſtravit Laconum. omni-
bus præterea periculis affuit. ſicut Spartam cum op-
pugnavit, alterum tenuit cornu: quoque Meſſena ce-
lerius reſtitueretur, legatus in Perſas eſt profectus.
Denique hæc fuit altera perſona Thebis, ſed tamen
ſecunda, ita ut proxima eſſet Epaminondæ. Confli- 5
ctatus autem eſt cum adverſa fortuna. nam & initio,

ſicut oſtendimus, exſul patria caruit; & cum Theſſaliam in poteſtatem Thebanorum cuperet redigere, legationiſque jure ſatis tectum ſe arbitraretur, quod apud omnes gentes ſanctum eſſe conſueſſet; a tyranno Alexandro Pheræo ſimul cum Iſmenia comprehenſus, in vincula conjectus eſt. Hunc Epaminondas recuperavit, bello perſequens Alexandrum. Poſt id factum nunquam is animo placari potuit in eum, a quo erat violatus. Itaque perſuaſit Thebanis, ut ſubſidio Theſſaliæ proficiſcerentur, tyrannoſque ejus expellerent. Cujus belli cum ei ſumma eſſet data, eoque cum exercitu profectus eſſet: non dubitavit, ſimulac conſpexit hoſtem, confligere. In quo prœlio Alexandrum ut animadvertit, incenſus ira equum in eum concitavit, proculque degreſſus a ſuis, conjectu telorum confoſſus concidit. Atque hoc ſecunda victoria accidit. nam jam inclinatæ erant tyrannorum copiæ. Quo facto omnes Theſſaliæ civitates interfectum Pelopidam coronis aureis, & ſtatuis æneis, liberoſque ejus multo agro donarunt.

XVII.

AGESILAUS.

Agesilaus, Lacedæmonius, cum a ceteris scriptoribus, tum eximie a Xenophonte Socratico collaudatus est. eo enim usus est familiarissime. Hic primum de regno cum Leotychide, fratris filio, habuit contentionem. Mos est enim a majoribus Lacedæmoniis traditus, ut duos haberent semper reges, nomine magis quam imperio, ex duabus familiis Procli & Eurysthenis; qui principes ex progenie Herculis Spartæ reges fuerunt. horum ex altera in alterius familiæ locum fieri non licebat. itaque utraque suum retinebat ordinem. Primum ratio habebatur, qui maximus natu esset ex liberis ejus, qui regnans decessisset. sin is virilem sexum non reliquisset, tum deligebatur, qui proximus esset propinquitate. Mortuus erat Agis rex, frater Agesilai. filium reliquerat Leotychidem, quem ille natum non agnorat: eundem moriens suum esse dixerat. Is de honore regni cum Agesilao, suo patruo, contendit: neque id, quod petivit, consecutus est. Nam Lysandro suffragante, homine, ut ostendimus supra, factioso, & his temporibus potente, Agesilaus antelatus est. Hic, simulatque 2

imperii potitus eſt, perſuaſit Lacedæmoniis, ut exercitum emitterent in Aſiam, bellumque regi facerent: docens, *ſatius eſſe, in Aſia, quam in Europa, dimicare.* namque fama exierat, Artaxerxem comparare claſſes, pedeſtreſque exercitus, quos in Græciam mitteret. Data poteſtate, tanta celeritate uſus eſt, ut prius in Aſiam cum copiis pervenerit, quam regii ſatrapæ eum ſcirent profectum. Quo factum eſt, ut omnes imparatos imprudenteſque offenderet. Id ut cognovit Tiſſaphernes, qui ſummum imperium tum inter præfectos habebat regios, inducias a Lacone petivit, ſimulans, ſe dare operam, ut Lacedæmoniis cum rege conveniret; re autem vera ad copias comparandas: eaſque impetravit trimeſtres. Juravit autem uterque, ſe ſine dolo inducias conſervaturum. in qua pactione ſumma fide manſit Ageſilaus: contra ea Tiſſaphernes nihil aliud, quam bellum comparavit. Id etſi ſentiebat Laco, tamen jusjurandum ſervabat, *multumque in eo ſe conſequi* dicebat: *quod Tiſſaphernes perjurio ſuo & homines ſuis rebus abalienaret, & Deos ſibi iratos redderet. ſe autem, ſervata religione, confirmare exercitum, cum animadverteret, Deorum numen facere ſecum: homineſque ſibi conciliari amiciores, quod his ſtudere conſueſſent, quos con-*
3 *ſervare fidem viderent.* Poſtquam induciarum præteriit dies, barbarus non dubitans, quod ipſius erant plurima domicilia in Caria, & ea regio his temporibus multo putabatur locupletiſſima, eo potiſſimum hoſtes impetum facturos: omnes ſuas copias eo contraxerat. At Ageſilaus in Phrygiam ſe convertit, eamque prius depopulatus eſt, quam Tiſſaphernes uſ-

quam ſe moveret. Magna præda militibus locupletatis, Epheſum hiematum exercitum reduxit: atque, ibi officinis armorum inſtitutis, magna induſtria bellum apparavit. & quo ſtudioſius armarentur, inſigniuſque ornarentur, præmia propoſuit, quibus donarentur, quorum egregia in ea re fuiſſet induſtria. Fecit idem in exercitationum generibus, ut, qui ceteris præſtitiſſent, eos magnis afficeret muneribus. His igitur rebus effecit, ut & ornatiſſimum & exercitatiſſimum haberet exercitum. Huic cum tempus eſſet viſum, copias extrahere ex hibernaculis: vidit, ſi, quo eſſet iter facturus, palam pronuntiaſſet, hoſtes non credituros, aliaſque regiones præſidiis occupaturos, nec dubitaturos, aliud eſſe facturum, ac pronuntiaſſet. Itaque, cum ille Sardis iturum ſe dixiſſet, Tiſſaphernes eandem Cariam defendendam putavit. In quo cum eum opinio fefelliſſet, victumque ſe vidiſſet conſilio: ſero ſuis præſidio profectus eſt. nam cum illo veniſſet, jam Ageſilaus, multis locis expugnatis, magna erat præda potitus. Laco autem, cum videret, hoſtes equitatu ſuperare, nunquam in campo ſui fecit poteſtatem, & his locis manum conſeruit, quibus plus pedeſtres copiæ valerent. Pepulit ergo, quotieſcunque congreſſus eſt, multo majores adverſariorum copias, & ſic in Aſia verſatus eſt, ut omnium opinione victor duceretur. Hic 4
cum jam animo meditaretur proficiſci in Perſas, & ipſum regem adoriri: nuntius ei domo venit ephorum miſſu, bellum Athenienſes & Bœotios indixiſſe Lacedæmoniis; quare venire ne dubitaret. In hoc non minus [ejus] pietas ſuſpicienda eſt, quam vir-

tus bellica: qui, cum victori praeesset exercitui, maximamque haberet fiduciam regni Persarum potiundi, tanta modestia dicto audiens fuit jussis absentium magistratuum, ut si privatus in comitio esset Spartae. cujus exemplum utinam imperatores nostri sequi voluissent! Sed illuc redeamus. Agesilaus opulentissimo regno praeposuit bonam existimationem; multoque gloriosius duxit, si institutis patriae paruisset, quam si bello superasset Asiam. Hac igitur mente Hellespontum copias trajecit, tantaque usus est celeritate, ut, quod iter Xerxes anno vertente confecerat, hic transierit triginta diebus. Cum jam haud ita longe abesset a Peloponneso, obsistere ei conati sunt Athenienses & Boeotii, ceterique eorum socii, apud Coroneam: quos omnes gravi proelio vicit. Hujus victoriae vel maxima fuit laus, quod, cum plerique ex fuga se in templum Minervae conjecissent, quaereretturque ab eo, quid his fieri vellet; etsi aliquot vulnera acceperat eo proelio, & iratus videbatur omnibus, qui adversus arma tulerant, tamen antetulit irae religionem, & eos vetuit violari. Neque vero hoc solum in Graecia fecit, ut templa Deorum sancta haberet: sed etiam apud barbaros summa religione omnia simulacra arasque conservavit. Itaque praedicabat, *mirari se, non sacrilegorum numero haberi, qui supplicibus eorum nocuissent: aut non gravioribus poenis affici, qui reli-*
5 *gionem minuerent, quam qui fana spoliarent.* Post hoc
proelium collatum est omne bellum circa Corinthum, ideoque *Corinthium* est appellatum. Hic cum una pugna decem millia hostium, Agesilao duce, cecidis-

ſent; eoque facto opes adverſariorum debilitatæ viderentur: tantum abfuit ab inſolentia gloriæ, ut commiſeratus ſit fortunam Græciæ, *quod tam multi a ſe victi vitio adverſariorum concidiſſent: namque illa multitudine, ſi ſana mens eſſet Græciæ, ſupplicium Perſas dare potuiſſe.* Idem cum adverſarios intra mœnia compuliſſet, &, ut Corinthum oppugnaret, multi hortarentur: negavit, *id ſuæ virtuti convenire. ſe enim eum eſſe*, dixit, *qui ad officium peccantes redire cogeret, non qui urbes nobiliſſimas expugnaret Græciæ. nam ſi*, inquit, *eos exſtinguere voluerimus, qui nobiſcum adverſus barbaros ſteterunt, noſmetipſi nos expugnaverimus, illis quieſcentibus. quo facto ſine negotio, cum voluerint, nos opprimen.* Interim accidit illa calami- 6
tas apud Leuctra Lacedæmoniis: quo ne proficiſceretur, cum a pleriſque ad exeundum premeretur, ut ſi de exitu divinaret, exire noluit. Idem, cum Epaminondas Spartam oppugnaret, eſſetque ſine muris oppidum, talem ſe imperatorem præbuit, ut eo tempore omnibus apparuerit, niſi ille fuiſſet, Spartam futuram non fuiſſe. In quo quidem diſcrimine celeritas ejus conſilii ſaluti fuit univerſis. nam cum quidam adoleſcentuli, hoſtium adventu perterriti, ad Thebanos transfugere vellent, & locum extra urbem editum cepiſſent: Ageſilaus, qui perniciofiſſimum fore videret, ſi animadverſum eſſet, quemquam ad hoſtes transfugere conari, cum ſuis eo venit, atque, ut ſi bono animo feciſſent, laudavit conſilium eorum, quod eum locum occupaſſent, & ſe id quoque fieri debere animadvertiſſe. Sic adoleſcentulos ſimulata laudatione recuperavit, &, adjunctis de ſuis comitibus,

locum tutum reliquit. namque illi, aucto numero eorum, qui expertes erant consilii, commovere se non sunt ausi, eoque libentius, quod latere arbitrabantur,
7 quæ cogitarant. Sine dubio post Leuctricam pugnam Lacedæmonii se nunquam refecerunt, neque pristinum imperium recuperarunt: cum interim Agesilaus non destitit, quibuscunque rebus posset, patriam juvare. nam cum præcipue Lacedæmonii indigerent pecunia: ille omnibus, qui a rege defecerant, præsidio fuit. a quibus magna donatus pecunia, patriam sublevavit. Atque in hoc illud inprimis fuit admirabile, cum maxima munera ei ab regibus, & dynastis, civitatibusque conferrentur: nihil unquam [in] domum suam contulit, nihil de victu, nihil de vestitu Laconum mutavit. Domo eadem fuit contentus, qua Eurysthenes, progenitor majorum suorum, fuerat usus: quam qui intrarat, nullum signum libidinis, nullum luxuriæ videre poterat; contra ea plurima patientiæ atque abstinentiæ. Sic enim erat instructa, ut nulla in re differret a cujusvis inopis atque privati.
8 Atque hic tantus vir, ut naturam fautricem habuerat in tribuendis animi virtutibus, sic maleficam nactus est in corpore fingendo. nam & statura fuit humili, & corpore exiguo, & claudus altero pede. Quæ res etiam nonnullam afferebat deformitatem: atque ignoti faciem ejus cum intuerentur, contemnebant: qui autem virtutes noverant, non poterant admirari satis. Quod ei usu venit, cum annorum octoginta subsidio Tacho in Ægyptum isset, & in acta cum suis accubuisset, sine ullo tecto: stratumque haberet tale, ut terra tecta esset stramentis; neque huc amplius,

quam pellis esset injecta: eodemque comites omnes accubuissent, vestitu humili atque obsoleto, ut eorum ornatus non modo in his regem neminem significaret, sed hominis non beatissimi suspicionem præberet. Hujus de adventu fama cum ad regios esset perlata, celeriter munera eo cujusque generis sunt allata. His, quærentibus Agesilaum, vix fides facta est, unum esse ex his, qui tum accubabant. Qui cum regis verbis, quæ attulerant, dedissent: ille, præter vitulina, & hujusmodi genera obsonii, quæ præsens tempus desiderabat, nihil accepit; unguenta, coronas, secundamque mensam servis dispertiit; cetera referri jussit. Quo facto eum barbari magis etiam contemserunt: quod eum ignorantia bonarum rerum illa potissimum sumsisse arbitrabantur. Hic cum ex Ægypto reverteretur, donatus a rege Nectanabide ducentis viginti talentis, quæ ille muneri populo suo daret; venissetque in portum, qui Menelai vocatur, jacens inter Cyrenas & Ægyptum: in morbum implicitus decessit. ibi eum amici, quo Spartam facilius perferre possent, quod mel non habebant, cera circumfuderunt; atque ita domum retulerunt.

XVIII.

EUMENES.

1 Eumenes Cardianus. Hujus ſi virtuti par data eſſet fortuna : non ille quidem major, ſed multo illuſtrior, atque etiam honoratior; quod magnos homines virtute metimur, non fortuna. Nam cum ætas ejus incidiſſet in ea tempora, quibus Macedones florerent: multum ei detraxit inter hos viventi, quod alienæ erat civitatis; neque aliud huic defuit, quam generoſa ſtirps. Etſi ille domeſtico ſummo genere erat : tamen Macedones eum ſibi aliquando anteponi indigne ferebant; neque tamen non patiebantur. vincebat enim omnes cura, vigilantia, patientia, calliditate, & celeritate ingenii. Hic peradoleſcentulus ad amicitiam acceſſit Philippi, Amyntæ filii : brevique tempore in intimam pervenit familiaritatem. Fulgebat enim jam in adoleſcentulo indoles virtutis. Itaque eum habuit ad manum ſcribæ loco : quod multo apud Grajos honorificentius eſt, quam apud Romanos. nam apud nos revera, ſicut ſunt, mercenarii ſcribæ exiſtimantur : at apud illos contrario nemo ad id officium admittitur, niſi honeſto loco, & fide & induſtria cognita; quod neceſſe eſt, omnium con-

filiorum eum esse participem. Hunc locum tenuit amicitiæ apud Philippum annos septem. Illo interfecto, eodem gradu fuit apud Alexandrum annos tredecim. Novissimo tempore præfuit etiam alteræ equitum alæ, quæ hetærice appellabatur. Utrique autem in consilio semper affuit, & omnium rerum habitus est particeps. Alexandro Babylone mortuo, 2
cum regna singulis familiaribus dispartirentur, & summa rerum tradita esset tuenda eidem, cui Alexander moriens annulum suum dederat, Perdiccæ; ex quo omnes conjecerant, eum regnum ei commendasse, quoad liberi ejus in suam tutelam pervenissent: (aberant enim Craterus & Antipater, qui antecedere hunc videbantur: mortuus erat Hephæstio, quem unum Alexander, quod facile intelligi posset, plurimi fecerat:) hoc tempore data est Eumeni Cappadocia, sive potius dicta. nam tum in hostium erat potestate. Hunc sibi Perdiccas adjunxerat magno studio, quod in homine fidem & industriam magnam videbat: non dubitans, si eum pellexisset, magno usui fore sibi in his rebus, quas apparabat. Cogitabat enim, quod fere omnes in magnis imperiis concupiscunt, omnium partes corripere atque complecti. Neque vero hoc ille solus fecit; sed ceteri quoque omnes, qui Alexandri fuerant amici. Primus Leonnatus Macedoniam præoccupare destinaverat. Is multis magnis pollicitationibus persuadere Eumeni studuit, ut Perdiccam desereret, ac secum faceret societatem. Cum perducere eum non posset, interficere conatus est: & fecisset, nisi ille clam noctu ex præsidiis ejus effugisset. Interim conflata sunt illa bella, quæ ad in- 3

ternecionem poſt Alexandri mortem geſta ſunt, omneſque concurrerunt ad Perdiccam opprimendum. quem etſi infirmum videbat, quod unus omnibus reſiſtere cogebatur: tamen amicum non deſeruit, neque ſalutis, quam fidei, fuit cupidior. Præfecerat eum Perdiccas ei parti Aſiæ, quæ inter Taurum montem jacet atque Helleſpontum; & illum unum oppoſuerat Europæis adverſariis: ipſe Ægyptum oppugnatum adverſus Ptolemæum erat profectus. Eumenes cum neque magnas copias, neque firmas haberet, quod inexercitatæ, & non multo ante erant contractæ; adventare autem dicerentur, Helleſpontumque tranſiſſe Antipater & Craterus magno cum exercitu Macedonum, viri cum claritate, tum uſu belli præſtantes: (Macedones vero milites ea tunc erant fama, qua nunc Romani feruntur: etenim ſemper habiti ſunt fortiſſimi, qui ſummam imperii potirentur:) Eumenes intelligebat, ſi copiæ ſuæ cognoſſent, adverſus quos ducerentur, non modo non ituras, ſed ſimul cum nuntio dilapſuras. Itaque hoc ejus fuit prudentiſſimum conſilium, ut deviis itineribus milites duceret, in quibus vera audire non poſſent; & his perſuaderet, ſe contra quoſdam barbaros proficiſci. Itaque tenuit hoc propoſitum, & prius in aciem exercitum eduxit, prœliumque commiſit, quam milites ſui ſcirent, cum quibus arma conferrent. Effecit etiam illud locorum præoccupatione, ut equitatu potius dimicaret, quo plus valebat, quam
4 peditatu, quo erat deterior. Quorum acerrimo concurſu cum magnam partem diei eſſet pugnatum, cadit Craterus dux, & Neoptolemus, qui ſecundum

locum imperii tenebat. cum hoc concurrit ipſe Eu-
menes. Qui cum inter ſe complexi, in terram ex
equis decidiſſent, ut facile intelligi poſſet, inimica
mente contendiſſe, animoque magis etiam pugnaſſe,
quam corpore: non prius diſtracti ſunt, quam alte-
rum anima reliquerit. Ab hoc aliquot plagis Eume-
nes vulneratur, neque eo magis ex prœlio exceſſit,
ſed acrius hoſtis inſtitit. Hic equitibus profligatis,
interfecto duce Cratero, multis præterea & maxime
nobilibus captis, pedeſter exercitus, quod in ea lo-
ca erat deductus, ut invito Eumene elabi non poſſet,
pacem ab eo petiit. quam cum impetraſſet, in fide
non manſit, & ſe, ſimulac potuit, ad Antipatrum re-
cepit. Eumenes Craterum, ex acie ſemivivum ela-
tum, recreare ſtuduit. cum id non poſſet, pro ho-
minis dignitate, proque priſtina amicitia, (namque
illo uſus erat, Alexandro vivo, familiariter) amplo
funere extulit, oſſaque in Macedoniam uxori ejus ac
liberis remiſit. Hæc dum apud Helleſpontum gerun- 5
tur, Perdiccas apud flumen Nilum interficitur a Se-
leuco & Antigono: rerumque ſumma ad Antipatrum
defertur. Hic, qui deſeruerant, exercitu ſuffragium
ferente, capitis abſentes damnantur. in his Eumenes.
Hac ille perculſus plaga non ſuccubuit, neque eo ſe-
cius bellum adminiſtravit. ſed exiles res animi ma-
gnitudinem, etſi non frangebant, tamen imminue-
bant. Hunc perſequens Antigonus, cum omni genere
copiarum abundaret, ſæpe in itineribus vexabatur:
neque unquam ad manum accedere licebat, niſi his
locis, quibus pauci poſſent multis reſiſtere. Sed ex-
tremo tempore, cum conſilio capi non poſſet, mul-

titudine circumventus est. hinc tamen, multis suis amissis, se expedivit, & in castellum Phrygiæ, quod Nora appellatur, confugit. In quo cum circumsederetur, & vereretur, ne uno loco manens equos militares perderet; quod spatium non esset agitandi: callidum fuit ejus inventum, quemadmodum stans jumentum calefieri exercerique posset, quo libentius & cibo uteretur, & a corporis motu non removeretur. Substringebat caput loro altius, quam ut prioribus pedibus plane terram posset attingere. deinde post verberibus cogebat exsultare, & calces remittere. qui motus non minus sudorem excutiebat, quam si in spatio decurreret. Quo factum est, quod omnibus mirabile est visum, ut jumenta æque nitida ex castello educeret, cum complures menses in obsidione fuisset, ac si in campestribus ea locis habuisset. In hac conclusione, quotiescunque voluit, apparatum & munitiones Antigoni alias incendit, alias disjecit. Tenuit autem se uno loco, quamdiu fuit hiems. quod castrum subsidia habere non poterat, ver appropinquabat: simulata deditione, dum de conditionibus tractat, præfectis Antigoni imposuit, seque ac suos
6 omnes extraxit incolumes. Ad hunc Olympias, mater quæ fuerat Alexandri, cum literas & nuntios misisset in Asiam, consultum, *utrum repetitum Macedoniam veniret*, (nam tum in Epiro habitabat) *& eas res occuparet:* huic ille primum suasit, *ne se moveret, & exspectaret, quoad Alexandri filius regnum adipisceretur. sin aliqua cupiditate raperetur in Macedoniam, omnium injuriarum oblivisceretur, & in neminem acerbiore uteretur imperio.* Horum nihil ea fecit. nam &

in Macedoniam profecta est, & ibi crudelissime se gessit. Petiit autem ab Eumene absente, *ne pateretur Philippi domus & familiæ inimicissimos stirpem quoque interimere, ferretque opem liberis Alexandri. quam veniam si sibi daret, quam primum exercitus pararet, quos sibi subsidio adduceret. id quo facilius faceret, se omnibus præfectis, qui in officio manebant, misisse literas, ut ei parerent, ejusque consiliis uterentur.* His rebus Eumenes permotus, satius duxit, si ita tulisset fortuna, perire bene meritis referentem gratiam, quam ingratum vivere. Itaque copias contraxit, bellum adver- 7
sus Antigonum comparavit. quod una erant Macedones complures nobiles, in his Peucestes, qui corporis custos fuerat Alexandri, tum autem obtinebat Persidem, Antigenes, cujus sub imperio phalanx erat Macedonum: invidiam verens, (quam tamen effugere non potuit,) si potius ipse alienigena summi imperii potiretur, quam alii Macedonum, quorum ibi erat multitudo: in principiis nomine Alexandri statuit tabernaculum, in eoque sellam auream cum sceptro ac diademate jussit poni, eoque omnes quotidie convenire, ut ibi de summis rebus consilia caperentur: credens, minore se invidia fore, si specie imperii, nominisque simulatione Alexandri, bellum videretur administrare. quod & fecit. nam, cum non ad Eumenis principia, sed ad regia conveniretur, atque ibi de rebus deliberaretur, quodammodo latebat: cum tamen per eum unum gererentur omnia. Hic in Pa- 8
rætacis cum Antigono conflixit, non acie instructa, sed in itinere: eumque male acceptum in Mediam hiematum coegit redire. ipse in finitima regione Per-

ſidis hiematum copias diviſit, non ut voluit, ſed ut militum cogebat voluntas. namque illa phalanx Alexandri Magni, quæ Aſiam peragrarat, deviceratque Perſas, inveterata cum gloria, tum etiam licentia, non parere ſe ducibus, ſed imperare poſtulabat: ut nunc veterani faciunt [noſtri.] Itaque periculum eſt, ne faciant, quod illi fecerunt, ſua intemperantia nimiaque licentia ut omnia perdant; neque minus eos, cum quibus ſteterint, quam adverſus quos fecerint. quod ſi quis illorum veteranorum legat facta; paria horum cognoſcat: neque rem ullam, niſi tempus, intereſſe judicet. ſed ad illos revertar. Hiberna ſumſerant non ad uſum belli, ſed ad ipſorum luxuriam; longeque inter ſe diſceſſerant. Hoc Antigonus cum comperiſſet, intelligeretque, ſe parem non eſſe paratis adverſariis: ſtatuit aliquid ſibi conſilii novi eſſe capiendum. Duæ erant viæ, qua ex Medis, ubi ille hiemabat, ad adverſariorum hibernacula poſſet perveniri. quarum brevior per loca deſerta, quæ nemo incolebat propter aquæ inopiam, ceterum dierum erat fere decem: illa autem, qua omnes commeabant, altero tanto longiorem habebat anfractum; ſed erat copioſa, omniumque rerum abundans. hac ſi proficiſceretur, intelligebat, prius adverſarios reſcituros de ſuo adventu, quam ipſe tertiam partem confeciſſet itineris. ſin per loca ſola contenderet, ſperabat, ſe imprudentem hoſtem oppreſſurum. Ad hanc rem conficiendam, imperavit, quam plurimos utres atque etiam culleos comparari; poſt hæc pabulum; præterea cibaria cocta dierum decem; utque quam minime fieret ignis

in caſtris: iter, quod habebat, omnes celat. Sic para-
tus, qua conſtituerat, proficiſcitur. Dimidium fere 9
ſpatium confecerat, cum ex fumo caſtrorum ejus ſu-
ſpicio allata eſt ad Eumenem, hoſtem appropinqua-
re. conveniunt duces: quæritur, quid opus ſit facto.
intelligebant omnes, tam celeriter copias ipſorum
contrahi non poſſe, quam Antigonus affuturus vide-
batur. Hic, omnibus titubantibus, & de rebus ſum-
mis deſperantibus, Eumenes ait, *ſi celeritatem velint
adhibere, & imperata facere, quod ante non fecerint,
ſe rem expediturum. nam, quod diebus quinque hoſtis
tranſiſſe poſſet, ſe effecturum, ut non minus totidem
dierum ſpatio retardaretur: quare circumirent, ſuas quiſ-
que copias contraheret.* Ad Antigoni autem refrenan-
dum impetum, tale capit conſilium. Certos mittit
homines ad infimos montes, qui obvii erant itineri
adverſariorum; hiſque præcepit, ut prima nocte,
quam latiſſime poſſint, ignes faciant quam maximos,
atque hos ſecunda vigilia minuant, tertia perexiguos
reddant; &, aſſimulata caſtrorum conſuetudine, ſu-
ſpicionem injiciant hoſtibus, his locis eſſe caſtra, ac de
eorum adventu eſſe prænuntiatum; idemque poſtera
nocte faciant. Quibus imperatum erat, diligenter præ-
ceptum curant. Antigonus, tenebris obortis, ignes
conſpicatur: credit de ſuo adventu eſſe auditum, &
adverſarios illuc ſuas contraxiſſe copias. mutat con-
ſilium, &, quoniam imprudentes adoriri non poſſet,
flectit iter ſuum, & illum anfractum longiorem co-
pioſæ viæ capit, ibique diem unum opperitur, ad
laſſitudinem ſedandam militum, ac reficienda jumen-
ta, quo integriore exercitu decerneret. Hic Eume- 10

nes callidum imperatorem vicit conſilio, celeritatemque impedivit ejus: neque tamen multum profecit. nam invidia ducum, cum quibus erat, perfidiaque [militum] Macedonum veteranorum, cum ſuperior prœlio diſceſſiſſet, Antigono eſt deditus: cum exercitus ei ter ante ſeparatis temporibus juraſſet, ſe eum defenſurum, nec unquam deſerturum. Sed tanta fuit nonnullorum virtutis obtrectatio, ut fidem amittere mallent, quam eum non prodere. Atque hunc Antigonus, cum ei fuiſſet infeſtiſſimus, conſervaſſet, ſi per ſuos eſſet licitum: quod ab nullo ſe plus adjuvari poſſe intelligebat in his rebus, quas impendere jam apparebat omnibus. Imminebant enim Seleucus, Lyſimachus, Ptolemæus, opibus jam valentes: cum quibus ei de ſummis rebus erat dimicandum. ſed non paſſi ſunt hi, qui circa erant: quod videbant, Eumene recepto, omnes præ illo parvi futuros. Ipſe autem Antigonus adeo erat incenſus, ut, niſi magna ſpe maximarum rerum, leniri non poſſet.

XI Itaque, cum eum in cuſtodiam dediſſet, & præfectus cuſtodum quæſiſſet, *quemadmodum ſervari vellet? ut acerrimum*, inquit, *leonem*, *aut ferociſſimum elephantum.* nondum enim ſtatuerat, ſervaret eum, nec ne. Veniebat autem ad Eumenem utrumque genus hominum: & qui propter odium fructum oculis ex ejus caſu capere vellent; & qui propter veterem amicitiam colloqui, conſolarique cuperent: multi etiam, qui ejus formam cognoſcere ſtudebant, qualis eſſet, quem tamdiu, tamque valde timuiſſent, cujus in pernicie poſitam ſpem habuiſſent victoriæ. At Eumenes, cum diutius in vinculis eſſet, ait Onomarcho,

penes quem ſumma imperii erat cuſtodiæ, *ſe mirari, quare jam tertium diem ſic teneretur. non enim hoc convenire Antigoni prudentiæ, ut ſic deuteretur victo. quin aut interfici, aut miſſum fieri juberet.* Hic cum ferocius Onomarcho loqui videretur, *quid? tu*, inquit, *animo ſi iſto eras, cur non in prœlio cecidiſti potius, quam in poteſtatem inimici venires?* Huic Eumenes, *utinam quidem iſtud eveniſſet!* [inquit:] *ſed eo non accidit, quod nunquam cum fortiore ſum congreſſus. non enim cum quoquam arma contuli, quin is mihi ſuccubuerit. non enim virtute hoſtium, ſed amicorum perfidia decidi.* Neque id falſum. * nam & dignitate fuit honeſta, & viribus ad laborem ferendum firmis, neque tam magno corpore, quam figura venuſta. De hoc Antigo- 12
nus cum ſolus conſtituere non auderet, ad conſilium retulit. Hic, cum plerique omnes primo perturbati admirarentur, *non jam de eo ſumtum eſſe ſupplicium, a quo tot annos adeo eſſent male habiti, ut ſæpe ad deſperationem forent adducti; quique maximos duces interfeciſſet;* denique *in quo uno eſſet tantum, ut, quoad ille viveret, ipſi ſecuri eſſe non poſſent, interfecto nihil habituri negotii eſſent:* poſtremo, *ſi illi redderet ſalutem*, quærebant, *quibus amicis eſſet uſurus? ſeſe enim cum Eumene apud eum non futuros.* Hic, cognita conſilii voluntate, tamen uſque ad ſeptimum diem deliberandi ſibi ſpatium reliquit. tum autem, cum jam vereretur, ne qua ſeditio exercitus oriretur, vetuit ad eum quemquam admitti, & quotidianum victum amoveri juſſit. Nam negabat, ſe ei vim allaturum, qui aliquando fuiſſet amicus. Hic tamen non amplius, quam triduum, fame fatigatus, cum caſtra moveren-

tur, inſciente Antigono, jugulatus eſt a cuſtodibus.
13 Sic Eumenes annorum quinque & quadraginta, cum ab anno vigeſimo, uti ſupra oſtendimus, ſeptem annos Philippo apparuiſſet; & tredecim apud Alexandrum eundem locum obtinuiſſet, in his uni equitum alæ præfuiſſet, poſt autem Alexandri Magni mortem imperator exercitus duxiſſet, ſummoſque duces partim repuliſſet, partim interfeciſſet: captus non Antigoni virtute, ſed Macedonum perjurio, talem habuit exitum vitæ. In quo quanta fuerit omnium opinio eorum, qui poſt Alexandrum Magnum reges ſunt appellati, ex hoc facillime poteſt judicari, quod nemo Eumene vivo rex appellatus eſt, ſed præfectus. iidem poſt hujus occaſum, ſtatim regium ornatum nomenque ſumſerunt: neque, quod initio prædicarunt, *ſe Alexandri liberis regnum ſervare*, id præſtare voluerunt; &, uno propugnatore ſublato, quid ſentirent, aperuerunt. Hujus ſceleris principes fuerunt Antigonus, Ptolemæus, Seleucus, Lyſimachus, Caſſander. Antigonus autem Eumenem mortuum propinquis ejus ſepeliendum tradidit. hi militari honeſto funere, comitante toto exercitu, humaverunt: oſſaque ejus in Cappadociam ad matrem atque uxorem liberoſque ejus deportanda curarunt.

XIX.

PHOCION.

PHOCION, Athenienſis, etſi ſæpe exercitibus præfuit, ſummoſque magiſtratus cepit; tamen multo ejus notior integritas eſt vitæ, quam rei militaris labor. Itaque hujus memoria eſt nulla, illius autem magna fama: ex quo cognomine *Bonus* eſt appellatus. Fuit enim perpetuo pauper, cum divitiſſimus eſſe poſſet, propter frequentes delatos honores, poteſtateſque ſummas, quæ ei a populo dabantur. Hic cum a rege Philippo munera magnæ pecuniæ repudiaret, legatique hortarentur accipere, ſimulque admonerent, ſi ipſe his facile careret, liberis tamen ſuis proſpiceret, quibus difficile eſſet, in ſumma paupertate tantam paternam tueri gloriam: his ille, *ſi mei ſimiles erunt, idem hic*, inquit, *agellus illos alet, qui me ad hanc dignitatem perduxit: ſin diſſimiles ſunt futuri*, *nolo meis impenſis illorum ali augerique luxuriam.* 1

Idem cum prope ad annum octogeſimum proſpera perveniſſet fortuna, extremis temporibus magnum in odium pervenit ſuorum civium. Primo [quod] cum Demade de urbe tradenda Antipatro conſenſerat; ejuſque conſilio Demoſthenes cum ceteris, qui 2

bene de republica mereri existimabantur, populiscito in exsilium erant expulsi. Neque in eo solum offenderat, quod patriæ male consuluerat; sed etiam, quod amicitiæ fidem non præstiterat. namque, auctus adjutusque a Demosthene, eum, quem tenebat, ascenderat gradum, cum adversus Charetem eum subornaret: ab eodem in judiciis, cum capitis caussam diceret, defensus, aliquoties liberatus discesserat. hunc non solum in periculis non defendit, sed etiam prodidit. Concidit autem maxime uno crimine: quod, cum apud eum summum esset imperium populi, & Nicanorem, Cassandri præfectum, insidiari Piræeo Atheniensium a Dercyllo moneretur; idemque postularet, *ut provideret, ne commeatibus civitas privaretur:* hic, audiente populo, Phocion negavit *esse periculum, seque ejus rei obsidem fore* pollicitus est. neque ita multo post Nicanor Piræeo est potitus. ad quem recuperandum cum populus armatus concurrisset: ille non modo neminem ad arma vocavit, sed ne armatis quidem præesse voluit. [sine quo Athe-
3 næ omnino esse non possunt.] Erant eo tempore Athenis duæ factiones: quarum una populi caussam agebat, altera optimatum. in hac erat Phocion & Demetrius Phalereus. harum utraque Macedonum patrociniis nitebatur. nam populares Polysperchonti favebant: optimates cum Cassandro sentiebant. Interim a Polysperchonte Cassander Macedonia pulsus est. quo facto populus superior factus, statim duces adversariæ factionis capitis damnatos patria pepulit; in his Phocionem & Demetrium Phalereum: deque ea re legatos ad Polysperchontem misit, qui

ab eo peterent, ut sua decreta confirmaret. Huc eodem profectus est Phocion. quo ut venit, causam apud Philippum regem verbo, re ipsa quidem apud Polyspercontem jussus est dicere. namque is tum regis rebus præerat. Hic ab Agnonide accusatus, quod Piræeum [Nicanori] prodidisset, ex consilii sententia in custodiam conjectus, Athenas deductus est, ut ibi de eo legibus fieret judicium. Huc ubi per- 4
ventum est, cum propter ætatem pedibus jam non valeret, vehiculoque portaretur: magni concursus sunt facti; cum alii, reminiscentes veteris famæ, ætatis misererentur; plurimi vero ira exacuerentur, propter proditionis suspicionem Piræei, maximeque, quod adversus populi commoda in senectute steterat. Qua de re ne perorandi quidem ei data est facultas, & dicendi causam. Inde judicio, legitimis quibusdam confectis, damnatus, traditus est undecim viris, quibus ad supplicium, more Atheniensium, publice damnati tradi solent. Hic cum ad mortem duceretur, obvius ei fuit Emphyletus, quo familiariter fuerat usus. Is cum lacrimans dixisset, *O quam indigna perpeteris, Phocion!* huic ille, *At non inopinata*, inquit. *hunc enim exitum plerique clari viri habuerunt Athenienses.* In hoc tantum fuit odium multitudinis, ut nemo ausus sit eum liber sepelire. itaque a servis sepultus est.

XX.

TIMOLEON.

1 TIMOLEON Corinthius. Sine dubio magnus omnium judicio hic vir exſtitit. namque huic uni contigit, quod neſcio an ulli, ut & patriam, in qua erat natus, oppreſſam a tyranno liberaret; & a Syracuſis, quibus auxilio erat miſſus, inveteratam ſervitutem depelleret, totamque Siciliam, multos annos bello vexatam, a barbariſque oppreſſam, ſuo adventu in priſtinum reſtitueret. Sed in his rebus non ſimplici fortuna conflictatus eſt, &, id quod difficilius putatur, multo ſapientius tulit ſecundam, quam adverſam fortunam. Nam cum frater ejus Timophanes, dux a Corinthiis delectus, tyrannidem per milites mercenarios occupaſſet, particepſque regni poſſet eſſe: tantum abfuit a ſocietate ſceleris, ut antetulerit ſuorum civium libertatem fratris ſaluti; & patriæ parere legibus, quam imperare, ſatius duxerit. Hac mente per haruſpicem, communemque affinem, cui ſoror, ex eiſdem parentibus nata, nupta erat, fratrem tyrannum interficiendum curavit. Ipſe non modo manus non attulit, ſed ne adſpicere quidem fraternum ſanguinem voluit. nam, dum res confi-

ceretur, procul in præsidio fuit, ne quis satelles posset succurrere. Hoc præclarissimum ejus facinus non pari modo probatum est ab omnibus. nonnulli enim læsam ab eo pietatem putabant, & invidia laudem virtutis obterebant. Mater vero post id factum, neque domum ad se filium admisit, neque adspexit, quin eum fratricidam impiumque detestans compellaret. Quibus rebus ille adeo est commotus, ut nonnunquam vitæ finem facere voluerit, atque ex ingratorum hominum conspectu morte decedere. Interim 2
Dione Syracusis interfecto, Dionysius rursus Syracusarum potitus est: cujus adversarii opem a Corinthiis petierunt, ducemque, quo in bello uterentur, postularunt. Huc Timoleon missus, incredibili felicitate Dionysium tota Sicilia depulit. cum interficere posset, noluit; tutoque ut Corinthum perveniret, effecit: quod utrorumque Dionysiorum opibus Corinthii sæpe adjuti fuerant; (cujus benignitatis memoriam volebat extare) eamque præclaram victoriam ducebat, in qua plus esset clementiæ, quam crudelitatis; postremo, ut non solum auribus acciperetur, sed etiam oculis cerneretur, quem & ex quanto regno, ad quam fortunam detrusisset. Post Dionysii decessum cum Hiceta bellavit, qui adversatus fuerat Dionysio: quem non odio tyrannidis dissensisse, sed cupiditate, indicio fuit, quod ipse, expulso Dionysio, imperium dimittere noluit. Hoc superato, Timoleon maximas copias Carthaginiensium apud Crimessum flumen fugavit, ac satis habere coegit, si liceret Africam obtinere, qui jam complures annos possessionem Siciliæ tenebant. Cepit

etiam Mamercum, Italicum ducem, hominem bellicoſum & potentem, qui tyrannos adjutum in Siciliam venerat.
3 Quibus rebus confectis cum propter diuturnitatem belli non ſolum regiones, ſed etiam urbes deſertas videret, conquiſivit, quos potuit, primum Siculos; deinde Corintho arceſſivit colonos, quod ab his initio Syracuſæ erant conditæ. Civibus veteribus ſua reſtituit, novis bello vacuefactas poſſeſſiones diviſit, urbium mœnia disjecta, fanaque [deſerta] refecit, civitatibus leges libertatemque reddidit: ex maximo bello tantum otium totæ inſulæ conciliavit, ut hic conditor urbium earum, non illi, qui initio deduxerant, videretur. Arcem Syracuſis, quam munierat Dionyſius ad urbem obſidendam, a fundamentis disjecit: cetera tyrannidis propugnacula demolitus eſt, deditque operam, ut quam minime multa veſtigia ſervitutis manerent. Cum tantis eſſet opibus, ut etiam invitis imperare poſſet; tantum autem haberet amorem omnium Siculorum, ut nullo recuſante regnum obtineret: maluit ſe diligi, quam metui. Itaque, cum primum potuit, imperium depoſuit, & privatus Syracuſis, quod reliquum vitæ fuit, vixit. neque vero id imperite fecit. nam, quod ceteri reges imperio potuerunt, hic benevolentia tenuit. Nullus honos huic defuit: neque poſtea res ulla Syracuſis geſta eſt publice, de qua prius ſit decretum, quam Timoleontis ſententia cognita. Nullius unquam conſilium non modo antelatum, ſed ne comparatum quidem eſt. neque id magis
4 benevolentia factum eſt, quam prudentia. Hic cum ætate jam provectus eſſet, ſine ullo morbo lumina ocu-

lorum amisit. quam calamitatem ita moderate tulit, ut neque eum querentem quisquam audierit, neque eo minus privatis publicisque rebus interfuerit. veniebat autem in theatrum, cum ibi concilium populi haberetur, propter valetudinem vectus jumentis junctis, atque ita de vehiculo, quæ videbantur, dicebat. neque hoc illi quisquam tribuebat superbiæ. nihil enim unquam neque insolens, neque gloriosum, ex ore ejus exiit. qui quidem, cum suas laudes audiret prædicari, nunquam aliud dixit, quam se in ea re maximas Diis gratias agere atque habere, quod cum Siciliam recreare constituissent, tum se potissimum ducem esse voluissent. nihil enim rerum humanarum sine Deorum numine geri putabat. Itaque suæ domi sacellum αὐτοματίας constituerat, idque sanctissime colebat. Ad hanc hominis excellentem bonitatem mi- 5
rabiles accesserunt casus. Nam prœlia maxima natali die suo fecit omnia. quo factum est, ut ejusdem natalem festum haberet universa Sicilia. Huic quidam Lamestius, homo petulans & ingratus, vadimonium cum vellet imponere, quod cum illo se lege agere diceret; & complures concurrissent, qui procacitatem hominis manibus coercere conarentur: Timoleon oravit omnes, ne id facerent. namque *id ut Lamestio ceterisque liceret, se maximos labores summaque adiisse pericula. Hanc enim speciem libertatis esse, si omnibus, quod quisque vellet, legibus experiri liceret.* Idem, cum quidam Lamestii similis, nomine Demænetus, in concione populi de rebus gestis ejus detrahere cœpisset, ac nonnulla inveheretur in Timoleonta, dixit, *nunc demum se voti esse damnatum. namque hoc a Diis*

immortalibus ſemper precatum, ut talem libertatem reſtituerent Syracuſanis, in qua cuivis liceret, de quo vellet, impune dicere. Hic, cum diem ſupremum obiiſſet, publice a Syracuſanis in gymnaſio, quod Timoleonteum appellatur, tota celebrante Sicilia, ſepultus eſt.

XXI.

DE REGIBUS.

Hi fere fuerunt Græciæ gentis duces, qui me- 1
moria digni videbantur, præter REGES. namque
eos attingere noluimus, quod omnium res geſtæ ſe-
paratim ſunt relatæ. neque tamen hi admodum ſunt
multi. Lacedæmonius autem Ageſilaus, nomine, non
poteſtate fuit rex; ſicuti ceteri Spartani. Ex his ve-
ro, qui dominatum imperio tenuerunt, excellentiſſi-
mi fuerunt, ut nos judicamus, Perſarum Cyrus, &
Darius, Hyſtaſpis filius: quorum uterque privatus
virtute regnum eſt adeptus. Prior horum apud Maſ-
ſagetas in prœlio cecidit. Darius ſenectute diem
obiit ſupremum. Tres ſunt præterea ejuſdem gene-
ris, Xerxes, & duo Artaxerxes, Macrochir & Mne-
mon. Xerxi maxime eſt illuſtre, quod maximis poſt
hominum memoriam exercitibus terra marique bel-
lum intulit Græciæ. At Macrochir præcipuam ha-
bet laudem ampliſſimæ pulcherrimæque corporis
formæ, quam incredibili ornavit virtute belli. nam-
que illo Perſes nemo fuit manu fortior. Mnemon au-
tem juſtitiæ fama floruit. nam cum matris ſuæ ſce-
lere amiſiſſet uxorem, tantum indulſit dolori, ut

eum pietas vinceret. Ex his duo eodem nomine, morbo naturæ debitum reddiderunt: tertius ab Artabano

2 no præfecto ferro interemtus eſt. Ex Macedonum autem genere duo multo ceteros antecesserunt rerum geſtarùm gloria: Philippus, Amyntæ filius, & Alexander Magnus. horum alter Babylone morbo conſumtus; Philippus Ægis a Pauſania, cum ſpectatum ludos iret, juxta theatrum occiſus eſt. Unus Epirotes, Pyrrhus, qui cum populo Romano bellavit. is cum Argos oppidum oppugnaret in Peloponneſo, lapide ictus interiit. Unus item Siculus, Dionyſius prior. nam & manu fortis, & belli peritus fuit, &, id quod in tyranno non facile reperitur, minime libidinoſus, non luxurioſus, non avarus, nullius rei denique cupidus, niſi ſingularis perpetuique imperii; ob eamque rem crudelis. nam dum id ſtuduit munire, nullius pepercit vitæ, quem ejus inſidiatorem putaret. Hic cum virtute tyrannidem ſibi peperiſſet, magna retinuit felicitate; majorque annos ſexaginta natus, deceſſit florente regno. neque in tam multis annis cujuſquam ex ſua ſtirpe funus vidit, cum ex tribus uxoribus liberos procreaſſet, mul-

3 tique ei nati eſſent nepotes. Fuerunt præterea magni reges ex amicis Alexandri Magni, qui poſt obitum ejus imperia ceperunt. In his Antigonus, & hujus filius Demetrius: Lyſimachus, Seleucus, Ptolemæus. Ex his Antigonus, cum adverſus Seleucum Lyſimachumque dimicaret, in prœlio occiſus eſt. Pari leto affectus eſt Lyſimachus a Seleuco. nam, ſocietate diſſoluta, bellum inter ſe geſſerunt. At Demetrius, cum filiam ſuam Seleuco in matrimonium dediſſet,

neque eo magis fida inter eos amicitia manere potuisset, captus bello, in custodia socer generi periit morbo. neque ita multo post Seleucus a Ptolemæo Ceranno dolo interfectus est: quem ille a patre expulsum Alexandrea, alienarum opum indigentem, receperat. Ipse autem Ptolemæus, cum vivus filio regnum tradidisset, ab illo eodem vita privatus dicitur. De quibus quoniam satis dictum putamus, non incommodum videtur, non præterire Hamilcarem & Hannibalem: quos & animi magnitudine, & calliditate, omnes in Africa natos præstitisse constat.

XXII.

HAMILCAR.

1 HAMILCAR, Hannibalis filius, cognomine Barcas, Carthaginienſis, primo Pœnico bello, ſed temporibus extremis, admodum adoleſcentulus in Sicilia præeſſe cœpit exercitui. Cum ante ejus adventum & mari & terra male res gererentur Carthaginienſium: ipſe, ubi affuit, nunquam hoſti ceſſit, neque locum nocendi dedit; ſæpeque e contrario occaſione data laceſſivit, ſemperque ſuperior diſceſſit. quo facto, cum pæne omnia in Sicilia Pœni amiſiſſent, ille Erycem ſic defendit, ut bellum eo loco geſtum non videretur. Interim Carthaginienſes, claſſe apud inſulas Ægates a C. Lutatio conſule Romanorum ſuperati, ſtatuerunt belli finem facere, eamque rem arbitrio permiſerunt Hamilcaris. Ille etſi flagrabat bellandi cupiditate, tamen paci ſerviendum putavit; quod patriam exhauſtam ſumtibus diutius calamitatem belli ferre non poſſe intelligebat: ſed ita, ut ſtatim mente agitaret, ſi paulum modo res eſſent refectæ, bellum renovare, Romanoſque armis perſe-

qui, donicum aut certe viciſſent, aut victi manus dediſſent. Hoc conſilio pacem conciliavit: in qua tanta fuit ferocia, cum Catulus negaret, *ſe bellum compoſiturum, niſi ille cum ſuis, qui Erycem tenuerunt, armis relictis, Sicilia decederent:* ut, *ſuccumbente patria,* ipſe, *periturum ſe potius,* dixerit, *quam cum tanto flagitio domum rediret. non enim ſuae eſſe virtutis, arma, a patria accepta adverſus hoſtes, adverſariis tradere.* Hujus pertinaciae ceſſit Catulus. At ille, ut Cartha- 2
ginem venit, multo aliter, ac ſperabat, rempublicam ſe habentem cognovit. namque diuturnitate externi mali tantum exarſit inteſtinum bellum, ut nunquam pari periculo fuerit Carthago, niſi cum deleta eſt. Primo mercenarii milites, qui adverſus Romanos fuerant, deſciverunt: quorum numerus erat viginti millium. hi totam abalienarunt Africam, ipſam Carthaginem oppugnarunt. Quibus malis adeo ſunt Poeni perterriti, ut etiam auxilia a Romanis petiverint, eaque impetrarint. Sed extremo, cum prope jam ad deſperationem perveniſſent, Hamilcarem imperatorem fecerunt. Is non ſolum hoſtes a muris Carthaginis removit, cum amplius centum millia facta eſſent armatorum; ſed etiam eo compulit, ut locorum anguſtiis clauſi, plures fame, quam ferro, interirent. omnia oppida abalienata, in his Uticam atque Hipponem, valentiſſima totius Africae, reſtituit patriae. neque eo fuit contentus, ſed etiam fines imperii propagavit, tota Africa tantum otium reddidit, ut nullum in ea bellum videretur multis annis fuiſſe. Rebus 3
his ex ſententia peractis, fidenti animo atque infeſto Romanis, quo facilius cauſam bellandi reperiret, ef-

fecit, ut imperator cum exercitu in Hiſpaniam mitteretur, eoque ſecum duxit filium Hannibalem, annorum novem. Erat præterea cum eo adoleſcens illuſtris, formoſus, Hasdrubal: quem nonnulli diligi turpius, quam par erat, ab Hamilcare, loquebantur. non enim maledici tanto viro deeſſe poterant. quo factum eſt, ut a præfecto morum Hasdrubal cum eo vetaretur eſſe. Huic ille filiam ſuam in matrimonium dedit, quod moribus eorum non poterat interdici ſocero gener. De hoc ideo mentionem fecimus, quod, Hamilcare occiſo, ille exercitui præfuit, reſque magnas geſſit: & princeps largitione vetuſtos pervertit mores Carthaginienſium: ejuſdemque poſt
4 mortem Hannibal ab exercitu accepit imperium. At Hamilcar, poſteaquam mare tranſiit, in Hiſpaniamque venit, magnas res ſecunda geſſit fortuna: maximas bellicoſiſſimaſque gentes ſubegit: equis, armis, viris, pecunia, totam locupletavit Africam. Hic cum in Italiam bellum inferre meditaretur, nono anno poſt, quam in Hiſpaniam venerat, in prœlio, pugnans adverſus Vettones, occiſus eſt. Hujus perpetuum odium erga Romanos maxime concitaſſe videtur ſecundum bellum Pœnicum. Namque Hannibal, filius ejus, aſſiduis patris obteſtationibus eo eſt perductus, ut interire, quam Romanos non experiri, mallet.

XXIII.

HANNIBAL.

HANNIBAL, Hamilcaris filius, Carthaginiensis. Si 1
verum est, quod nemo dubitat, ut populus Romanus omnes gentes virtute superarit; non est infitiandum, Hannibalem tanto præstitisse ceteros imperatores prudentia, quanto populus Romanus antecedat fortitudine cunctas nationes. nam quotiescunque cum eo congressus est in Italia, semper discessit superior. quod nisi domi civium suorum invidia debilitatus esset; Romanos videretur superare potuisse. sed multorum obtrectatio devicit unius virtutem. Hic autem velut hereditate relictum odium paternum erga Romanos sic conservavit, ut prius animam, quam id, deposuerit. qui quidem, cum patria pulsus esset, & alienarum opum indigeret, nunquam destiterit animo bellare cum Romanis. Nam ut omittam Philippum, 2
quem absens hostem reddidit Romanis: omnium his temporibus potentissimus rex Antiochus fuit. hunc tanta cupiditate incendit bellandi, ut usque a rubro mari arma conatus sit inferre Italiæ. ad quem cum legati venissent Romani, qui de ejus voluntate explorarent, darentque operam consiliis clandestinis, ut

Hannibalem in ſuſpicionem regi adducerent, tanquam ab ipſis corruptum, alia, atque antea, ſentire: neque id fruſtra feciſſent, idque Hannibal comperiſſet, ſeque ab interioribus conſiliis ſegregari vidiſſet: tempore dato adiit ad regem, eique cum multa de fide ſua & odio in Romanos commemoraſſet, hoc adjunxit. *Pater*, inquit, *meus*, *Hamilcar*, *puerulo me, utpote non amplius novem annos nato, in Hiſpaniam imperator proficiſcens Carthagine, Jovi optimo maximo hoſtias immolavit. quæ divina res dum conficiebatur, quæſivit a me, vellemne ſecum in caſtra proficiſci? Id cum libenter accepiſſem, atque ab eo petere cœpiſſem, ne dubitaret ducere:* tum ille, *faciam*, inquit, *ſi fidem mihi, quam poſtulo, dederis. ſimul me ad aram adduxit, apud quam ſacrificare inſtituerat, eamque, ceteris remotis, tenentem jurare juſſit, nunquam me in amicitia cum Romanis fore. Id ego jusjurandum, patri datum, uſque ad hanc ætatem ita conſervavi, ut nemini dubium eſſe debeat, quin reliquo tempore eadem mente ſim futurus. quare, ſi quid amice de Romanis cogitabis, non imprudenter feceris, ſi me celaris: cum quidem bellum parabis, te ipſum fruſtraberis, ſi non*
3 *me in eo principem poſueris.* Hac igitur, qua diximus, ætate cum patre in Hiſpaniam profectus eſt: cujus poſt obitum, Hasdrubale imperatore ſuffecto, equitatui omni præfuit. hoc quoque interfecto, exercitus ſummam imperii ad eum detulit. id, Carthaginem delatum, publice comprobatum eſt. Sic Hannibal, minor quinque & viginti annis natus, imperator factus, proximo triennio omnes gentes Hiſpaniæ bello ſubegit: Saguntum, fœderatam civitatem, vi expu-

gnavit: tres exercitus maximos comparavit. Ex his
unum in Africam miſit, alterum cum Hasdrubale
fratre in Hiſpania reliquit, tertium in Italiam ſe-
cum duxit. ſaltum Pyrenæum tranſiit. quacunque
iter fecit, cum omnibus incolis conflixit: neminem,
niſi victum, dimiſit. Ad Alpes poſteaquam venit,
quæ Italiam ab Gallia ſejungunt, quas nemo unquam
cum exercitu ante eum, præter Herculem Grajum,
tranſierat: (quo facto is hodie ſaltus Grajus appel-
latur:) Alpicos, conantes prohibere tranſitu, conci-
dit, loca patefecit, itinera muniit, effecit [que,] ut
ea elephantus ornatus ire poſſet, qua antea unus ho-
mo inermis vix poterat repere. hac copias traduxit,
in Italiamque pervenit. Conflixerat apud Rhodanum 4
cum P. Cornelio Scipione Cos. eumque pepulerat.
Cum hoc eodem [de] Claſtidio apud Padum decernit:
ſaucium inde ac fugatum dimittit. Tertio idem Scipio
cum collega Tiberio Longo apud Trebiam adverſus
eum venit. cum his manum conſeruit: utroſque pro-
fligavit. inde per Ligures Apenninum tranſiit, petens
Etruriam. hoc itinere adeo gravi morbo afficitur ocu-
lorum, ut poſtea nunquam dextero æque bene uſus
ſit. qua valetudine cum etiam nunc premeretur, le-
cticaque ferretur, C. Flaminium, Cos. apud Tra-
ſimenum cum exercitu inſidiis circumventum, occi-
dit. neque multo poſt C. Centenium, prætorem,
cum delecta manu ſaltus occupantem. hinc in Apu-
liam pervenit. Ibi obviam ei venerunt duo conſu-
les, C. Terentius & L. Paullus Æmilius. Utriuſque
exercitus uno prœlio fugavit: Paullum conſulem oc-
cidit, & aliquot præterea conſulares. in his Cn. Ser-

vilium Geminum, qui superiore anno fuerat consul.
5 Hac pugna pugnata, Romam profectus nullo resistente, in propinquis urbis montibus moratus est. Cum aliquot ibi dies castra habuisset, & reverteretur Capuam: Q. Fabius Maximus, dictator Romanus, in agro Falerno se ei objecit. Hic clausus locorum angustiis, noctu sine ullo detrimento exercitus se expedivit. Fabio, callidissimo imperatori, verba dedit. namque obducta nocte sarmenta in cornibus juvencorum deligata incendit, ejusque generis multitudinem magnam dispalatam immisit. quo repentino objectu viso, tantum terrorem injecit exercitui Romanorum, ut egredi extra vallum nemo sit ausus. Hanc post rem gestam non ita multis diebus, M. Minucium Rufum, magistrum equitum, pari ac dictatorem imperio, dolo productum in prœlium, fugavit. Ti. Sempronium Gracchum, iterum consulem, in Lucanis absens in insidias inductum sustulit. M. Claudium Marcellum, quinquies consulem, apud Venusiam pari modo interfecit. Longum est enumerare prœlia. Quare hoc unum satis erit dictum, ex quo intelligi possit, quantus ille fuerit. Quamdiu in Italia fuit, nemo ei in acie restitit, nemo adversus eum post Cannensem pu-
6 gnam in campo castra posuit. Hic invictus patriam defensum revocatus, bellum gessit adversus P. Scipionem, filium ejus, quem ipse primum apud Rhodanum, iterum apud Padum, tertio apud Trebiam fugaverat. Cum hoc, exhaustis jam patriæ facultatibus, cupivit in præsentiarum bellum componere, quo valentior postea congrederetur. In colloquium convenit, conditiones non convenerunt. Post id fa-

ctum paucis diebus apud Zamam cum eodem con-
flixit: pulſus (incredibile dictu) biduo & duabus
noctibus Adrumetum pervenit, quod abeſt a Zama
circiter millia paſſuum trecenta. In hac fuga Numi-
dæ, qui ſimul cum eo ex acie exceſſerant, inſidiati
ſunt ei: quos non ſolum effugit, ſed etiam ipſos op-
preſſit. Adrumeti reliquos ex fuga collegit: novis de-
lectibus paucis diebus multos contraxit. Cum in ap- 7
parando acerrime eſſet occupatus, Carthaginienſes
bellum cum Romanis compoſuerunt. Ille nihilo ſe-
cius exercitui poſtea præfuit, reſque in Africa geſ-
ſit, [itemque Mago frater ejus] uſque ad P. Sulpi-
cium & C. Aurelium conſules. His enim magiſtrati-
bus legati Carthaginienſes Romam venerunt, qui ſe-
natui populoque Romano gratias agerent, quod cum
his pacem feciſſent, ob eamque rem corona aurea
eos donarent, ſimulque peterent, *ut obſides eorum
Fregellis eſſent, captivique redderentur.* His ex ſenatus
conſulto reſponſum eſt: *munus eorum gratum acce-
ptumque eſſe: obſides, quo loco rogarent, futuros: capti-
vos non remiſſuros, quod Hannibalem, cujus opera ſuſ-
ceptum bellum foret, inimiciſſimum nomini Romano,
etiam nunc cum imperio apud exercitum haberent, item-
que fratrem ejus Magonem.* Hoc reſponſo Carthagi-
nienſes cognito, Hannibalem domum [Magonem-
que] revocarunt. Hic, ut rediit, prætor factus eſt,
poſtquam rex fuerat, anno ſecundo & viceſimo.
Ut enim Romæ conſules, ſic Carthagine quotan-
nis annui bini reges creabantur. In eo magiſtratu pari
diligentia ſe Hannibal præbuit, ac fuerat in bello.
namque effecit, ex novis vectigalibus non ſolum ut

esset pecunia, quæ Romanis ex fœdere penderetur, sed etiam superesset, quæ in ærario reponeretur. Deinde, anno post præturam, Marco Claudio, Lucio Furio, Coss. Romani legati Carthaginem venerunt. Hos Hannibal sui exposcendi gratia missos ratus, priusquam his senatus daretur, navem conscendit clam, atque in Syriam ad Antiochum profugit. Hac re palam facta, Pœni naves duas, quæ eum comprehenderent, si possent consequi, miserunt: bona ejus publicarunt: domum a fundamentis disjecerunt:
8 ipsum exsulem judicarunt. At Hannibal anno tertio, postquam domo profugerat, L. Cornelio, Quinto Minucio Coss. cum quinque navibus Africam accessit, in finibus Cyrenæorum, si forte Carthaginienses ad bellum, Antiochi spe fiduciaque, inducere posset: cui jam persuaserat, ut cum exercitibus in Italiam proficisceretur. Huc Magonem fratrem excivit. Id ubi Pœni resciverunt, Magonem eadem, qua fratrem, absentem pœna affecerunt. Illi, desperatis rebus, cum solvissent naves, ac vela ventis dedissent: Hannibal ad Antiochum pervenit. De Magonis interitu duplex memoria prodita est. namque alii naufragio, alii a servis ipsius interfectum eum, scriptum reliquerunt. Antiochus autem, si tam in agendo bello parere voluisset consiliis ejus, quam in suscipiendo instituerat, propius Tiberi quam Thermopylis, de summa imperii dimicasset. quem etsi multa stulte conari videbat, tamen nulla deseruit in re. Præfuit paucis navibus, quas ex Syria jussus erat in Asiam ducere, hisque adversus Rhodiorum classem in Pamphylio mari conflixit. Quo cum multitudi-

ne adversariorum sui superarentur: ipse, quo cornu rem gessit, fuit superior. Antiocho fugato, ve- 9
rens, ne dederetur, (quod sine dubio accidisset, si sui fecisset potestatem,) Cretam ad Gortynios venit, ut ibi, quo se conferret, consideraret. Vidit autem vir omnium callidissimus, magno se fore periculo, nisi quid providisset, propter avaritiam Cretensium. magnam enim secum pecuniam portabat, de qua sciebat exisse famam. Itaque capit tale consilium. amphoras complures complet plumbo: summas operit auro & argento. has, præsentibus principibus, deponit in templo Dianæ; simulans, se suas fortunas illorum fidei credere. His in errorem inductis, statuas æneas, quas secum portabat, omnes sua pecunia complet, easque in propatulo domi abjicit. Gortynii templum magna cura custodiunt, non tam a ceteris, quam ab Hannibale, ne quid ille, inscientibus his, tolleret, secumque duceret. Sic, conserva- 10
tis suis rebus, Pœnus, illusis Cretensibus omnibus, ad Prusiam in Pontum pervenit. apud quem eodem animo fuit erga Italiam, neque aliud quidquam egit, quam regem armavit & exercuit adversus Romanos. Quem cum videret domesticis rebus minus esse robustum, conciliabat ceteros reges, adjungebatque bellicosas nationes. Diffidebat ab eo Pergamenus rex Eumenes, Romanis amicissimus, bellumque inter eos gerebatur & mari & terra. quo magis cupiebat eum Hannibal opprimi. sed utrobique Eumenes plus valebat propter Romanorum societatem: quem si removisset, faciliora sibi cetera fore arbitrabatur. ad hunc interficiendum talem iniit rationem. Classe paucis die-

bus erant decreturi. ſuperabatur navium multitudine;
dolo erat pugnandum, cum par non eſſet armis. im-
peravit quam plurimas venenatas ſerpentes vivas col-
ligi, eaſque in vaſa fictilia conjici. Harum cum con-
feciſſet magnam multitudinem, die ipſo, quo factu-
rus erat navale prœlium, claſſiarios convocat, hiſ-
que præcipit, *omnes ut in unam Eumenis regis con-
currant navem, a ceteris tantum ſatis habeant ſe defen-
dere. id facile illos ſerpentium multitudine conſecutu-
ros. Rex autem in qua nave veheretur, ut ſcirent, ſe
facturum: quem ſi aut cepiſſent, aut interfeciſſent, ma-*
11 *gno his pollicetur præmio fore.* Tali cohortatione mili-
tum facta, claſſis ab utriſque in prœlium deducitur.
quarum acie conſtituta, priuſquam ſignum pugnæ
daretur, Hannibal, ut palam faceret ſuis, quo loco Eu-
menes eſſet, tabellarium in ſcapha cum caduceo mittit.
qui ubi ad naves adverſariorum pervenit, epiſtolam
oſtendens, ſe regem profeſſus eſt quærere. Statim ad
Eumenem deductus eſt: quod nemo dubitabat, ali-
quid de pace eſſe ſcriptum. Tabellarius, ducis nave
declarata ſuis, eodem, unde ierat, ſe recepit. At Eu-
menes, ſoluta epiſtola, nihil in ea reperit, niſi quod
ad irridendum eum pertineret. cujus etſi cauſam mira-
batur, (neque reperiebatur,) tamen prœlium ſtatim
committere non dubitavit. Horum in concurſu Bi-
thyni, Hannibalis præcepto, univerſi navem Eume-
nis adoriuntur: quorum vim cum rex ſuſtinere non
poſſet, fuga ſalutem petiit: quam conſecutus non eſ-
ſet, niſi intra ſua præſidia ſe recepiſſet, quæ in proxi-
mo litore erant collocata. Reliquæ Pergamenæ na-
ves cum adverſarios premerent acrius, repente in eas

vaſa fictilia, de quibus ſupra mentionem fecimus,
conjici cœpta ſunt: quæ jacta initio riſum pugnan-
tibus excitarunt, nec, quare id fieret, poterat intelli-
gi. poſtquam autem naves completas conſpexerunt
ſerpentibus, nova re perterriti, cum, quid potiſſi-
mum vitarent, non viderent, puppes averterunt,
ſeque ad ſua caſtra nautica retulerunt. Sic Hannibal
conſilio arma Pergamenorum ſuperavit: neque tum
ſolum, ſed ſæpe alias pedeſtribus copiis pari pruden-
tia pepulit adverſarios. Quæ dum in Aſia geruntur, 12
accidit caſu, ut legati Pruſiæ Romæ apud L. Quin-
tium Flamininum conſularem cœnarent, atque ibi,
de Hannibale mentione facta, ex his unus diceret,
eum in Pruſiæ regno eſſe. Id poſtero die Flamininus ſe-
natui detulit. Patres conſcripti, qui Hannibale vivo
nunquam ſe ſine inſidiis futuros exiſtimabant, lega-
tos in Bithyniam miſerunt, in his Flamininum, qui a
rege peterent, *ne inimiciſſimum ſuum ſecum haberet,*
ſibique dederet. His Pruſias negare auſus non eſt: il-
lud recuſavit, *ne id a ſe fieri poſtularent, quod adver-*
ſus jus hoſpitii eſſet: ipſi, ſi poſſent, comprehenderent:
locum, ubi eſſet, facile inventuros. Hannibal enim uno
loco ſe tenebat in caſtello, quod ei ab rege datum
erat muneri: idque ſic ædificarat, ut in omnibus
partibus ædificii exitum ſibi haberet, ſemper ve-
rens, ne uſu eveniret, quod accidit. Huc cum legati
Romanorum veniſſent, ac multitudine domum ejus
circumdediſſent, puer ab janua proſpiciens Hanni-
bali dixit, plures præter conſuetudinem armatos ap-
parere. qui imperavit ei, ut omnes fores ædificii
circumiret, ac propere ſibi renuntiaret, num eodem

modo undique obſideretur. Puer cum celeriter, quid eſſet, renuntiaſſet, omneſque exitus occupatos oſtendiſſet: ſenſit, id non fortuito factum, ſed ſe peti, neque ſibi diutius vitam eſſe retinendam. quam ne alieno arbitrio dimitteret, memor priſtinarum virtutum, venenum, quod ſemper ſecum habere conſueverat,
13 ſumſit. Sic vir fortiſſimus, multis variiſque perfunctus laboribus, anno adquievit ſeptuageſimo. Quibus conſulibus interierit, non convenit. namque Atticus, Marco Claudio Marcello, Q. Fabio Labeone Coſſ. mortuum in annali ſuo ſcriptum reliquit. at Polybius, L. Æmilio Paullo & Cn. Bæbio Tamphilo: Sulpicius autem, P. Cornelio Cethego, M. Bæbio Tamphilo. Atque hic tantus vir, tantiſque bellis diſtrictus, nonnihil temporis tribuit literis. namque aliquot ejus libri ſunt, Græco ſermone confecti. in his ad Rhodios *de Cn. Manlii Vulſonis in Aſia rebus geſtis*. Hujus bella geſta multi memoriæ prodiderunt: ſed ex his duo, qui cum eo in caſtris fuerunt, ſimulque vixerunt, quamdiu fortuna paſſa eſt, Silenus, & Soſilus Lacedæmonius. Atque hoc Soſilo Hannibal literarum Græcarum uſus eſt doctore. Sed nos tempus eſt hujus libri facere finem, & *Romanorum* explicare *imperatores*: quo facilius, collatis utrorumque factis, qui viri præferendi ſint, poſſit judicari.

XXIV.

M. PORCIUS CATO.

[EX LIBRO POSTERIORE CORNELII NEPOTIS.]

CATO, ortus municipio Tuſculo, adoleſcentulus, priuſquam honoribus operam daret, verſatus eſt in Sabinis, quod ibi heredium a patre relictum habebat. Hortatu L. Valerii Flacci, quem in conſulatu cenſuraque habuit collegam, ut M. Perperna Cenſorius narrare ſolitus eſt, Romam demigravit, in foroque eſſe cœpit. Primum ſtipendium meruit annorum decem ſeptemque, Q. Fabio Maximo, M. Claudio Marcello Coſſ. Tribunus militum in Sicilia fuit. Inde ut rediit, caſtra ſecutus eſt C. Claudii Neronis, magnique ejus opera exiſtimata eſt in prœlio apud Senam, quo cecidit Haſdrubal, frater Hannibalis. Quæſtor obtigit P. Cornelio Scipioni Africano, conſuli: cum quo non pro ſortis neceſſitudine vixit. namque ab eo perpetua diſſenſit vita. Ædilis plebis factus eſt cum C. Helvio. Prætor provinciam obtinuit Sardiniam, ex qua quæſtor ſuperiore tempore ex Africa decedens, Q. Ennium poetam de- 1

duxerat: quod non minoris existimamus, quam quem-
2 libet amplissimum Sardiniensem triumphum. Consulatum gessit cum L. Valerio Flacco, sorte provinciam nactus Hispaniam citeriorem, exque ea triumphum deportavit. Ibi cum diutius moraretur, P. Scipio Africanus consul iterum, cujus in priore consulatu quæstor fuerat, voluit eum de provincia depellere, & ipse ei succedere. neque hoc per senatum efficere potuit: (cum quidem Scipio in civitate principatum obtineret:) quod tum non potentia, sed jure, respublica administrabatur. Qua ex re iratus senatui, consulatu peracto, privatus in urbe mansit. At Cato, censor cum eodem Flacco factus, severe præfuit ei potestati. Nam & in complures nobiles animadvertit, & multas res novas in edictum addidit, qua re luxuria reprimeretur, quæ jam tum incipiebat pullulare. [Circiter annos octoginta] usque ad extremam ætatem ab adolescentia, reipublicæ causa suscipere inimicitias non destitit. a multis tentatus, non modo nullum detrimentum existimationis fecit,
3 sed, quoad vixit, virtutum laude crevit. In omnibus rebus singulari fuit [prudentia &] industria. Nam & agricola sollers, & reipublicæ peritus, & jurisconsultus, & magnus imperator, & probabilis orator, & cupidissimus literarum fuit. Quarum studium etsi senior arripuerat; tamen tantum [in eis] progressum fecit, ut non facile reperire possis, neque de Græcis, neque de Italicis rebus, quod ei fuerit incognitum. Ab adolescentia confecit orationes. Senex scribere historias instituit, quarum sunt libri septem. Primus continet res gestas regum populi Romani.

secundus & tertius, unde quæque civitas orta sit Italica; (ob quam rem omnes *Origines* videtur appellasse.) in quarto autem bellum Pœnicum primum; in quinto secundum: (atque hæc omnia capitulatim sunt dicta:) reliquaque bella pari modo persecutus est, usque ad præturam Ser. Galbæ, qui diripuit Lusitanos. Atque horum bellorum duces non nominavit, sed sine nominibus res notavit. In iisdem exposuit, quæ in Italia Hispaniisque viderentur admiranda. In quibus multa industria & diligentia comparet, multa doctrina. Hujus de vita & moribus plura in eo libro persecuti sumus, quem separatim de eo fecimus rogatu Titi Pomponii Attici. Quare studiosos Catonis ad illud volumen relegamus.

XXV.

T. POMPONII ATTICI VITA
EX CORNELIO NEPOTE.

1 T. Pomponius Atticus, ab origine ultima ſtirpis Romanæ generatus, perpetuo a majoribus acceptam equeſtrem obtinuit dignitatem. Patre uſus eſt diligente, indulgente, &, ut tum erant tempora, diti, in primiſque ſtudioſo literarum. Hic prout ipſe amabat literas, omnibus doctrinis, quibus puerilis ætas impertiri debet, filium erudivit. Erat autem in puero, præter docilitatem ingenii, ſumma ſuavitas oris ac vocis, ut non ſolum celeriter acciperet, quæ tradebantur, ſed etiam excellenter pronuntiaret. Qua ex re in pueritia nobilis inter æquales ferebatur, clariuſque exſplendeſcebat, quam generoſi condiſcipuli animo æquo ferre poſſent. Itaque incitabat omnes ſtudio ſuo. quo in numero fuerunt L. Torquatus, C. Marius filius, M. Cicero: quos conſuetudine ſua ſic ſibi devinxit, ut nemo iis perpetuo fuerit ca-
2 rior. Pater mature deceſſit. ipſe adoleſcentulus, propter affinitatem P. Sulpicii, qui Tribunus plebis interfectus eſt, non expers fuit illius periculi. Nam-

que Anicia, Pomponii conſobrina, nupſerat M. Ser-
vio, fratri Sulpicii. Itaque interfecto Sulpicio, poſt-
eaquam vidit, Cinnano tumultu civitatem eſſe per-
turbatam, neque ſibi dari facultatem pro dignitate
vivendi, quin alterutram partem offenderet, diſſo-
ciatis animis civium, cum alii Sullanis, alii Cinnanis
faverent partibus: idoneum tempus ratus ſtudiis obſe-
quendi ſuis, Athenas ſe contulit. neque eo ſecius ado-
leſcentem Marium, hoſtem judicatum, juvit opibus
ſuis: cujus fugam pecunia ſublevavit. Ac ne illa pere-
grinatio detrimentum aliquod afferret rei familiari,
eodem magnam partem fortunarum trajecit ſuarum.
Hic ita vixit, ut univerſis Athenienſibus merito eſſet
cariſſimus. Nam, præter gratiam, quæ jam in ado-
leſcentulo magna erat, ſæpe ſuis opibus inopiam eo-
rum publicam levavit. Cum enim verſuram facere
publice neceſſe eſſet, neque ejus conditionem æquam
haberent: ſemper ſe interpoſuit, atque ita, ut neque
uſuram unquam ab iis acceperit, neque longius,
quam dictum eſſet, [eos] debere paſſus ſit. Quod
utrumque erat iis ſalutare. Nam neque indulgendo
inveteraſcere eorum æs alienum patiebatur, neque
multiplicandis uſuris creſcere. Auxit hoc officium
alia quoque liberalitate. Nam univerſos frumento
donavit, ita ut ſingulis ſeptem modii tritici darentur:
qui modus menſuræ *medimnus* Athenis appellatur.
Hic autem ſic ſe gerebat, ut communis infimis, par 3
principibus videretur. Quo factum eſt, ut huic
omnes honores, quos poſſent, publice haberent, ci-
vemque facere ſtuderent. quo beneficio ille uti no-
luit. [Quod nonnulli ita interpretantur, amitti ci-

vitatem Romanam alia adſcita.] Quamdiu affuit, ne qua ſibi ſtatua poneretur, reſtitit: abſens prohibere non potuit. Itaque aliquot ipſi & Phidiæ, locis ſanctiſſimis poſuerunt. Hunc enim in omni procuratione reipublicæ auctorem actoremque habebant. Igitur primum illud munus fortunæ, quod in ea potiſſimum urbe natus eſt, in qua domicilium orbis terrarum eſſet imperii, ut eandem & patriam haberet & domum. Hoc ſpecimen prudentiæ, quod, cum in eam civitatem ſe contuliſſet, quæ antiquitate, humanitate, doctrina præſtaret omnes, unus ei ante
4 alios fuerit cariſſimus. Huc ex Aſia Sulla decedens cum veniſſet, quamdiu ibi fuit, ſecum habuit Pomponium, captus adoleſcentis & humanitate & doctrina. Sic enim Græce loquebatur, ut Athenis natus videretur. Tanta autem ſuavitas erat ſermonis Latini, ut appareret, in eo nativum quendam leporem eſſe, non adſcitum. Idem poemata pronuntiabat & Græce & Latine ſic, ut ſupra nihil poſſet [addi.] Quibus rebus factum eſt, ut Sulla nuſquam [eum] ab ſe dimitteret, cuperetque ſecum deducere. cui cum perſuadere tentaret, *noli, oro te*, inquit Pomponius, *adverſum eos me velle ducere, cum quibus ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui.* At Sulla, adoleſcentis officio collaudato, omnia munera ei, quæ Athenis acceperat, proficiſcens juſſit deferri. Hic complures annos moratus, cum & rei familiari tantum operæ daret, quantum non indiligens deberet pater familias; & omnia reliqua tempora aut literis, aut Athenienſium reipublicæ tribueret: nihilominus amicis urbana officia præſtitit. Nam & ad comitia

eorum ventitavit; &, ſi qua res major acta eſt, non
defuit. ſicut Ciceroni in omnibus ejus periculis ſin-
gularem fidem præbuit: cui ex patria fugienti LLS
ducenta & quinquaginta millia donavit. Tranquilla-
tis autem rebus Romanis, remigravit Romam, ut
opinor, L. Cotta & L. Torquato Coſſ. quem diem
ſic univerſa civitas Athenienſium proſecuta eſt, ut
lacrimis deſiderii futuri dolorem indicaret. Habe- 5
bat avunculum Q. Cæcilium, equitem Romanum,
familiarem L. Luculli, divitem, difficillima natura.
cujus ſic aſperitatem veritus eſt, ut, quem nemo ferre
poſſet, hujus ſine offenſione ad ſummam ſenectutem
retinuerit benevolentiam. quo facto tulit pietatis
fructum. Cæcilius enim moriens teſtamento ado-
ptavit eum, heredemque fecit ex dodrante. ex qua
hereditate accepit circiter centies LLS. Erat nupta
ſoror Attici Q. Tullio Ciceroni: eaſque nuptias M.
Cicero conciliarat, cum quo a condiſcipulatu vive-
bat conjunctiſſime, multo etiam familiarius, quam
cum Quinto; ut judicari poſſit, plus in amicitia
valere ſimilitudinem morum, quam affinitatem. Ute-
batur autem intime Q. Hortenſio, qui his tempori-
bus principatum eloquentiæ tenebat; ut intelligi non
poſſet, uter eum plus diligeret, Cicero, an Hor-
tenſius: & id, quod erat difficillimum, efficiebat,
ut inter quos tantæ laudis eſſet æmulatio, nulla in-
tercederet obtrectatio, eſſetque talium virorum co-
pula. In republica ita eſt verſatus, ut ſemper opti- 6
marum partium & eſſet, & exiſtimaretur; neque ta-
men ſe civilibus fluctibus committeret, quod non
magis eos in ſua poteſtate exiſtimabat eſſe, qui ſe

iis dediſſent, quam qui maritimis jactarentur. Honores non petiit, cum ei paterent propter vel gratiam vel dignitatem: quod neque peti more majorum, neque capi poſſent conſervatis legibus, in tam effuſis ambitus largitionibus; neque geri e republica ſine periculo, corruptis civitatis moribus. Ad haſtam publicam nunquam acceſſit. Nullius rei neque præs, neque manceps factus eſt. Neminem neque ſuo nomine, neque ſubſcribens, accuſavit. In jus de ſua re nunquam iit: judicium nullum habuit. Multorum conſulum prætorumque præfecturas delatas ſic accepit, ut neminem in provinciam ſit ſecutus: honore fuerit contentus, rei familiaris deſpexerit fructum. Qui ne cum Q. quidem Cicerone voluerit ire in Aſiam, cum apud eum legati locum obtinere poſſet. Non enim decere ſe arbitrabatur, cum præturam gerere noluiſſet, aſſeclam eſſe prætoris. qua in re non ſolum dignitati ſerviebat, ſed etiam tranquillitati, cum ſuſpiciones quoque vitaret criminum. quo fiebat, ut ejus obſervantia omnibus eſſet carior, cum eam officio,
7 non timori, neque ſpei, tribui viderent. Incidit Cæſarianum civile bellum, cum haberet annos circiter ſexaginta. uſus eſt ætatis vacatione, neque [ſe] quoquam movit ex urbe. Quæ amicis ſuis opus fuerant ad Pompejum proficiſcentibus, omnia ex ſua re familiari dedit. Ipſum Pompejum conjunctum non offendit, (nullum ab eo habebat ornamentum,) ut ceteri, qui per eum aut honores, aut divitias ceperant: quorum partim invitiſſimi caſtra ſunt ſecuti, partim ſumma cum ejus offenſione domi remanſerunt. Attici autem quies tantopere Cæſari fuit grata, ut vi-

ctor cum privatis pecunias per epistolas imperaret, huic non solum molestus non fuerit, sed etiam sororis filium & Q. Ciceronem ex Pompeji castris concesserit. Sic vetere instituto vitæ effugit nova pericula. Secutum est illud, occiso Cæsare, cum res- 8
publica penes Brutos videretur esse & Cassium, ac tota civitas se ad eos convertisse [videretur :] sic M. Bruto usus est, ut nullo ille adolescens æquali familiarius, quam hoc sene; neque solum eum principem consilii haberet, sed etiam in convictu. Excogitatum est a quibusdam, ut privatum ærarium Cæsaris interfectoribus ab equitibus Rom. constitueretur. Id facile effici posse arbitrati sunt, si & principes illius ordinis pecunias contulissent. Itaque appellatus est a C. Flavio Bruti familiari Atticus, ut ejus rei princeps esse vellet. At ille, qui officia amicis præstanda sine factione existimaret, semperque a talibus se consiliis removisset, respondit: *si quid Brutus de suis facultatibus uti voluisset, usurum, quantum eæ paterentur: se neque cum quoquam de ea re collocuturum, neque coiturum.* Sic ille consensionis globus hujus unius dissensione disjectus est. Neque multo post superior esse cœpit Antonius: ita ut Brutus & Cassius provinciarum, quæ iis necis causa datæ erant a consulibus, desperatis rebus, in exsilium proficiscerentur. Atticus, qui pecuniam simul cum ceteris conferre noluerat florenti illi parti, abjecto Bruto, Italiaque cedenti, LLS centum millia muneri misit. eidem in Epiro absens trecenta jussit dari: neque eo magis potenti adulatus est Antonio, neque desperatos reliquit. Secutum est bellum gestum 9

apud Mutinam. In quo ſi tantum eum prudentem dicam, minus, quam debeam, prædicem, cum ille potius divinus fuerit; ſi divinatio appellanda eſt perpetua naturalis bonitas, quæ nullis caſibus neque agitur, neque minuitur. Hoſtis Antonius judicatus Italia ceſſerat; ſpes reſtituendi nulla erat. non ſolum [ejus] inimici, qui tum erant potentiſſimi & plurimi, ſed etiam qui adverſariis ejus ſe dabant, & in eo lædendo ſe aliquam conſecuturos ſperabant commendationem, Antonii familiares inſequebantur; uxorem Fulviam omnibus rebus ſpoliare cupiebant; liberos etiam exſtinguere parabant. Atticus, cum Ciceronis intima familiaritate uteretur, amiciſſimus eſſet Bruto, non modo nihil iis indulſit ad Antonium violandum; ſed e contrario familiares ejus, ex urbe profugientes, quantum potuit, texit, quibus rebus indiguerunt, adjuvit. P. vero Volumnio ea tribuit, ut plura a parente proficiſci non potuerint. Ipſi autem Fulviæ, cum litibus diſtineretur, magniſque terroribus vexaretur, tanta diligentia officium ſuum præſtitit, ut nullum illa ſtiterit vadimonium ſine Attico; hic ſponſor omnium rerum fuerit. Quin etiam, cum illa fundum [ſecunda fortuna] emiſſet in diem, neque poſt calamitatem verſuram facere potuiſſet: ille ſe interpoſuit, pecuniamque ſine fœnore, ſineque ulla ſtipulatione [ei] credidit; maximum exiſtimans quæſtum, memorem gratumque cognoſci, ſimulque aperire, ſe non fortunæ, ſed hominibus ſolere eſſe amicum. Quæ cum faciebat, nemo eum temporis cauſa facere poterat exiſtimare. Nemini enim in opinionem veniebat, Antonium rerum potiturum. Sed

ſenſim is a nonnullis optimatibus reprehendebatur, quod parum odiſſe malos cives videretur. Ille autem ſui judicii, potius quid ſe facere par eſſet, intuebatur, quam quid alii laudaturi forent. Converſa ſubito fortuna [eſt] ut Antonius rediit in Italiam, nemo non magno [in] periculo Atticum [futurum] putarat, propter intimam familiaritatem Ciceronis & Bruti. Itaque ad adventum imperatorum de foro deceſſerat, timens proſcriptionem: latebatque apud P. Volumnium, cui, ut oſtendimus, paulo ante opem tulerat: (tanta varietas iis temporibus fuit fortunæ, ut modo hi, modo illi, in ſummo eſſent aut faſtigio, aut periculo:) habebatque ſecum Q. Gellium Canum, æqualem ſimillimumque ſui. Hoc quoque ſit Attici bonitatis exemplum, quod cum eo, quem puerum in ludo cognoverat, adeo conjuncte vixit, ut ad extremam ætatem amicitia eorum creverit. Antonius autem etſi tanto odio ferebatur in Ciceronem, ut non ſolum ei, ſed omnibus etiam ejus amicis eſſet inimicus, eoſque vellet proſcribere; multis hortantibus tamen, Attici memor fuit officii, & ei, cum requiſiſſet ubinam eſſet, ſua manu ſcripſit, *ne timeret, ſtatimque ad ſe veniret: ſe eum & illius cauſa Gellium Canum de proſcriptorum numero exemiſſe.* Ac, ne quod [in] periculum incideret, quod noctu fiebat, præſidium ei miſit. Sic Atticus in ſummo timore non ſolum ſibi, ſed etiam ei, quem cariſſimum habebat, præſidio fuit. Neque enim ſuæ ſolum a quoquam auxilium petiit ſalutis, ſed conjunctim: ut appareret, nullam ſejunctam ſibi ab eo velle fortunam. Quod ſi gubernator præcipua laude fertur, qui na-

vem ex hieme marique ſcopuloſo ſervat: cur non ſingularis ejus exiſtimetur prudentia, qui ex tot tamque gravibus procellis civilibus ad incolumitatem
11 pervenit? Quibus ex malis ut ſe emerſerat, nihil aliud egit, quam ut plurimis, quibus rebus poſſet, eſſet auxilio. Cum proſcriptos præmiis imperatorum vulgus conquireret, nemo in Epirum venit, cui res ulla defuerit: nemini non ibi perpetuo manendi poteſtas facta eſt. Qui etiam poſt prœlium Philippenſe interitumque C. Caſſii & M. Bruti, L. Julium Mocillam prætorium, & ejus filium, Aulumque Torquatum, ceteroſque pari fortuna perculſos, inſtituerit tueri: atque ex Epiro his omnia Samothraciam ſupportari juſſerit. Difficile eſt omnia perſequi, & non neceſſaria. Illud unum intelligi volumus, illius liberalitatem neque temporariam, neque callidam fuiſſe. Id ex ipſis rebus ac temporibus judicari poteſt: quod non florentibus ſe venditavit, ſed afflictis ſemper ſuccurrit. qui quidem Serviliam, Bruti matrem, non minus poſt mortem ejus, quam florente, coluerit. Sic liberalitate utens, nullas inimicitias geſſit: quod neque lædebat quemquam, neque, ſi quam injuriam acceperat, malebat ulciſci, quam obliviſci. Idem immortali memoria percepta retinebat beneficia: quæ autem ipſe tribuerat, tamdiu meminerat, quoad ille gratus erat, qui acceperat. Itaque hic fecit, ut vere dictum videatur, *Sui cuique mores fingunt fortunam.* Neque tamen prius ille fortunam, quam ſe ipſe, finxit: qui cavit,
12 ne qua in re jure plecteretur. His igitur rebus effecit, ut M. Vipſanius Agrippa, intima familiaritate conjunctus adoleſcenti Cæſari, cum propter ſuam

gratiam, & Cæsaris potentiam, nullius conditionis non haberet potestatem, potissimum ejus deligeret affinitatem, præoptaretque equitis Romani filiam generosarum nuptiis. atque harum nuptiarum conciliator fuit (non est enim celandum) M. Antonius triumvir reipublicæ constituendæ: cujus gratia cum augere possessiones posset suas, tantum abfuit a cupiditate pecuniæ, ut nulla in re usus sit ea, nisi in deprecandis amicorum aut periculis, aut incommodis. Quod quidem sub ipsa proscriptione perillustre fuit. Nam cum L. Saufeji, equitis Romani, æqualis sui, qui [cum eo] complures annos, studio ductus philosophiæ, habitabat, habebatque in Italia pretiosas possessiones, triumviri bona vendidissent, consuetudine ea, qua tum res gerebantur: Attici labore atque industria factum, ut eodem nuntio Saufejus fieret certior, se patrimonium amisisse & recuperasse. Idem L. Julium Calidum, quem, post Lucretii Catullique mortem, multo elegantissimum poetam nostram tulisse ætatem, vere videor posse contendere, neque minus virum bonum, optimisque artibus eruditum, post proscriptionem equitum, propter magnas ejus Africanas possessiones, in proscriptorum numerum a P. Volumnio, præfecto fabrûm Antonii, absentem relatum, expedivit. Quod in præsenti utrum ei laboriosius, an gloriosius fuerit, difficile fuit judicare: quod in eorum periculis non secus absentes, quam præsentes, amicos Attico esse curæ cognitum est. Neque vero minus ille vir, 13
bonus paterfamilias habitus est, quam civis. Nam cum esset pecuniosus, nemo illo minus fuit emax,

minus ædificator. Neque tamen non in primis bene habitavit, omnibusque optimis rebus usus est. Nam domum habuit in colle Quirinali Tamphilanam, ab avunculo hereditate relictam: cujus amœnitas non ædificio, sed silva constabat. Ipsum enim tectum, antiquitus constitutum, plus salis, quam sumtus, habebat: in quo nihil commutavit, nisi si quid vetustate coactus est. Usus est familia, si utilitate judicandum est, optima; si forma, vix mediocri. namque in ea erant pueri literatissimi, anagnostæ optimi, & plurimi librarii; ut ne pedisequus quidem quisquam esset, qui non utrumque horum pulchre facere posset. Pari modo artifices ceteri, quos cultus domesticus desiderat, apprime boni. neque tamen horum quemquam, nisi domi natum, domique factum, habuit; quod est signum non solum continentiæ, sed etiam diligentiæ. Nam & non intemperanter concupiscere, quod a plurimis videas, continentis debet duci: & potius diligentia, quam pretio, parare, non mediocris est industriæ. Elegans, non magnificus; splendidus, non sumtuosus; omni diligentia munditiem, non affluentiam, affectabat. supellex modica, non multa, ut in neutram partem conspici posset. Nec hoc præteribo, quamquam nonnullis leve visum iri putem. cum in primis lautus esset eques Rom. & non parum liberaliter domum suam omnium ordinum homines invitaret: scimus, non amplius, quam terna millia æris, peræque in singulos menses, ex ephemeride eum expensum sumtui ferre solitum. Atque hoc non auditum, sed cognitum prædicamus. Sæpe enim propter familiaritatem dome-

ſticis rebus interfuimus. Nemo in convivio ejus aliud 14
acroama audivit, quam anagnoſten: quod nos qui-
dem jucundiſſimum arbitramur. Neque unquam ſine
aliqua lectione apud eum cœnatum eſt: ut non mi-
nus animo, quam ventre, convivæ delectarentur.
Namque eos vocabat, quorum mores a ſuis non ab-
horrerent. Cum tanta pecuniæ facta eſſet acceſſio,
nihil de quotidiano cultu mutavit, nihil de vitæ con-
ſuetudine: tantaque uſus eſt moderatione, ut neque
in ſeſtertio vicies, quod a patre acceperat, parum
ſe ſplendide geſſerit; neque in ſeſtertio centies af-
fluentius vixerit, quam inſtituerat; parique faſtigio
ſteterit in utraque fortuna. Nullos habuit hortos,
nullam ſuburbanam, aut maritimam ſumtuoſam vil-
lam, neque in Italia, præter Ardeatinum & Nomen-
tanum, ruſticum prædium: omniſque ejus pecuniæ
reditus conſtabat in Epiroticis & urbanis poſſeſſio-
nibus. Ex quo cognoſci poteſt, uſum eum pecuniæ
non magnitudine, ſed ratione, meriti ſolitum. Men- 15
dacium neque dicebat, neque pati poterat. Itaque
ejus comitas non ſine ſeveritate erat, neque gravi-
tas ſine facilitate: ut difficile eſſet intellectu, utrum
eum amici magis vererentur, an amarent. Quidquid
rogabatur, religioſe promittebat: quod non libera-
lis, ſed levis, arbitrabatur, polliceri, quod præſtare
non poſſet. Idem in nitendo, quod ſemel admiſiſſet,
tanta erat cura, ut non mandatam, ſed ſuam rem
videretur agere. Nunquam ſuſcepti negotii eum per-
tæſum eſt. Suam enim exiſtimationem in ea re
agi putabat: qua nihil habebat carius. Quo fiebat,
ut omnia Ciceronum, Catonis, Marii, Q. Hor-

tensii, Auli Torquati, multorum præterea equitum Romanorum negotia procuraret. Ex quo judicari poterat, non inertia, sed judicio, fugisse reipublicæ procurationem.

16 Humanitatis vero nullum afferre majus testimonium possum, quam quod adolescens idem seni Sullæ fuerit jucundissimus, senex adolescenti M. Bruto: cum æqualibus autem suis, Q. Hortensio & M. Cicerone, sic vixerit, ut judicare difficile sit, cui ætati fuerit aptissimus. quamquam eum præcipue dilexit Cicero, ut ne frater quidem ei Quintus carior fuerit aut familiarior. Ei rei sunt indicio, præter eos libros, in quibus de eo facit mentionem, qui in vulgus [jam] sunt editi, sexdecim volumina epistolarum, ab consulatu ejus usque ad extremum tempus ad Atticum missarum: quæ qui legat, non multùm desideret historiam contextam illorum temporum. Sic enim omnia de studiis principum, vitiis ducum, mutationibus reipublicæ perscripta sunt, ut nihil in iis non appareat; & facile existimari possit, prudentiam quodammodo esse divinationem. Non enim Cicero ea solum, quæ vivo se acciderunt, futura prædixit; sed etiam, quæ

17 nunc usu veniunt, cecinit ut vates. De pietate autem Attici quid plura commemorem? cum hoc ipsum vere gloriantem audierim in funere matris suæ, quam extulit annorum nonaginta, cum esset septem & sexaginta, se nunquam cum matre in gratiam rediisse, nunquam cum sorore fuisse in simultate, quam prope æqualem habebat. Quod est signum, aut nullam unquam inter eos querimoniam intercessisse, aut hunc ea fuisse in suos indulgentia, ut, quos amare

deberet, iraſci eis nefas duceret. neque id fecit natura ſolum, quamquam omnes ei paremus; ſed etiam doctrina. nam & principum philoſophorum ita percepta habuit præcepta, ut iis ad vitam agendam, non
ad oſtentationem, uteretur. Moris etiam majorum 18
ſummus imitator fuit, antiquitatiſque amator: quam adeo diligenter habuit cognitam, ut eam totam in eo volumine expoſuerit, quo magiſtratus ornavit. Nulla enim lex, neque pax, neque bellum, neque res illuſtris eſt populi Romani, quæ non in eo ſuo tempore ſit notata: &, quod difficillimum fuit, ſic familiarum originem ſubtexuit, ut ex eo clarorum virorum propagines poſſimus cognoſcere. Fecit hoc idem ſeparatim in aliis libris: ut M. Bruti rogatu Juniam familiam a ſtirpe ad hanc ætatem, ordine enumeravit, notans, qui, a quo ortus, quos honores, quibuſque temporibus cepiſſet. pari modo Marcelli Claudii, Marcellorum; Scipionis Cornelii, & Fabii Maximi, Fabiorum, & Æmiliorum quoque. quibus libris nihil poteſt eſſe dulcius iis, qui aliquam cupiditatem habent notitiæ clarorum virorum. Attigit quoque poeticen: credimus, ne ejus expers eſſet ſuavitatis. namque verſibus, qui honore rerumque geſtarum amplitudine ceteros Romani populi præſtiterunt, expoſuit: ita, ut ſub ſingulorum imaginibus facta magiſtratuſque eorum, non amplius quaternis quiniſve verſibus deſcripſerit. quod vix credendum ſit, tantas res tam breviter potuiſſe declarari. Eſt etiam liber Græce confectus, de conſulatu Ciceronis. Hac-
tenus Attico vivo edita hæc a nobis ſunt. Nunc 19
quoniam fortuna nos ſuperſtites ei eſſe voluit, reli-

qua perſequemur: &, quantum poterimus, rerum exemplis lectores docebimus, ſicut ſupra ſignificavimus, ſuos cuique mores plerumque conciliare fortunam. Namque hic contentus ordine equeſtri, quo erat ortus, in affinitatem pervenit imperatoris divi filii: cum jam ante familiaritatem ejus eſſet conſecutus nulla alia re, quam elegantia vitæ, qua ceteros ceperat principes civitatis, dignitate pari, fortuna humiliore. Tanta enim proſperitas Cæſarem eſt conſecuta, ut nihil ei non tribuerit fortuna, quod cuiquam ante detulerit; & conciliarit, quod civis Romanus quivit conſequi. Nata eſt autem Attico neptis ex Agrippa, cui virginem filiam collocarat. Hanc Cæſar, vix anniculam, Tiberio Claudio Neroni, Druſilla nato, privigno ſuo, deſpondit: quæ conjunctio neceſſitudinem eorum ſanxit, familiaritatem reddidit frequentiorem. Quamvis ante hæc ſponſalia, non ſolum, cum ab urbe abeſſet, nunquam ad ſuorum quemquam literas miſit, quin Attico mitteret, quid ageret, in primis quid legeret, quibus in locis, & quamdiu eſſet moraturus: ſed etiam, cum eſſet in urbe, & propter ſuas infinitas occupationes minus ſæpe, quam vellet, Attico frueretur, nullus dies tamen temere interceſſit, quo non ad eum ſcriberet: cum modo aliquid de antiquitate ab eo requireret; modo aliquam ei quæſtionem poeticam proponeret; interdum jocans ejus verboſiores eliceret epiſtolas. Ex quo accidit, cum ædes Jovis Feretrii, in Capitolio ab Romulo conſtituta, vetuſtate atque incuria detecta prolaberetur, ut, Attici admonitu, Cæſar eam reficiendam curaret. Neque vero ab M.

Antonio minus abſens literis colebatur: adeo, ut accurate ille ex ultimis terris, quid ageret, curæ ſibi haberet certiorem facere Atticum. Hoc quale ſit, facilius exiſtimabit is, qui judicare poterit, quantæ ſit ſapientiæ, eorum retinere uſum benevolentiamque, inter quos maximarum rerum non ſolum æmulatio, ſed obtrectatio tanta intercedebat, quantam fuit incidere neceſſe inter Cæſarem atque Antonium, cum ſe uterque principem non ſolum urbis Romanæ, ſed orbis terrarum, eſſe cuperet.
21 Tali modo cum ſeptem & ſeptuaginta annos compleſſet, atque ad extremam ſenectutem non minus dignitate, quam gratia fortunaque creviſſet; (multas enim hereditates nulla alia re, quam bonitate, eſt conſecutus;) tantaque proſperitate uſus eſſet valetudinis, ut annis triginta medicina non indiguiſſet: nactus eſt morbum, quem initio & ipſe & medici contemſerunt: (nam putarunt eſſe teneſmon:) cui remedia celeria faciliaque proponebantur. In hoc cum tres menſes ſine ullis doloribus, præterquam quos ex curatione capiebat, conſumſiſſet: ſubito tanta vis morbi in imum inteſtinum prorupit, ut extremo tempore per lumbos fiſtula putris eruperit. Atque hoc priuſquam ei accideret, poſtquam in dies dolores accreſcere, febremque acceſſiſſe ſenſit, Agrippam generum ad ſe arceſſiri juſſit, & cum eo L. Cornelium Balbum, Sextumque Peducæum. hos ut veniſſe vidit, in cubitum innixus, *quantam*, inquit, *curam diligentiamque in valetudine mea tuenda hoc tempore adhibuerim, cum vos teſtes habeam, nihil neceſſe eſt pluribus verbis commemo-*

rare. quibus quoniam, ut ſpero, ſatisfeci, me nihil re-
liqui feciſſe, quod ad ſanandum me pertineret: reliquum
eſt, ut egomet mihi conſulam. Id vos ignorare nolui.
Nam mihi ſtat, alere morbum deſinere. namque his die-
bus quidquid cibi ſumſi, ita produxi vitam, ut auxerim
dolores ſine ſpe ſalutis. Quare a vobis peto primum, ut
conſilium probetis meum: deinde, ne fruſtra dehortando
22 *conemini.* Hac oratione habita, tanta conſtantia vo-
cis atque vultus, ut non ex vita, ſed ex domo in do-
mum videretur migrare; cum quidem Aggrippa eum
flens atque oſculans oraret atque obſecraret, *ne ad id,*
quod natura cogeret, ipſe quoque ſibi accelerararet: & quo-
niam tum quoque poſſet temporibus ſupereſſe, ſe ſibi
ſuiſque reſervaret: preces ejus taciturna ſua obſtina-
tione depreſſit. Sic cum biduum cibo ſe abſtinuiſſet,
ſubito febris deceſſit, leviorque morbus eſſe cœpit.
tamen propoſitum nihilo ſecius peregit. Itaque die
quinto, poſtquam id conſilium inierat, pridie Ka-
lend. April. Cn. Domitio, C. Soſio Coſſ. deceſſit. Ela-
tus eſt in lecticula, ut ipſe præſcripſerat, ſine ulla
pompa funeris, comitantibus omnibus bonis, ma-
xima vulgi frequentia. Sepultus eſt juxta viam Ap-
piam, ad quintum lapidem, in monumento Q. Cæ-
cilii, avunculi ſui.

CORNELII NEPOTIS
FRAGMENTA.

CORNELII NEPOTIS FRAGMENTA

CHRONICORUM

LIB. I.

CAPUT I.

De Homero & Hesiodo inter omnes fere scriptores constitit, utrumque vixisse ante Romam conditam, ut Cornelius Nepos in primo Chronicorum de Homero dixit, annis circiter centum & sexaginta. *Gellius XVII, 21, 3.*

Nepoti & Lutatio Romam placet conditam Olympiadis septimæ anno secundo. *Solin. cap. 2.*

Archilochum Nepos Cornelius tradit Tullo Hostilio Romæ regnante jam tunc poematis clarum & nobilem. *Gellius XVII, 21, 8.*

M. Manlius Romæ, qui Gallos in obsidione Capitolii obrepentes per ardua depulerat, convictus est consilium de regno occupando iniisse: damnatusque capitis, e saxo Tarpejo, ut M. Varro ait, præceps datus est: ut Cornelius autem Nepos scriptum reliquit, verberando necatus est. *Gellius eod. l. n. 24.*

Alexander Magnus Pellæ oritur, ut Nepos edidit, M. Fabio Ambusto, Tito Quinctio Capitolino

Coss. post Romam conditam anno trecentesimo octogesimo quinto. *Solin. c. 40 Polyhist.*

P. Terentius maxime familiariter vixit cum Scipione Africano, & C. Lælio &c. quamvis Cornelius Nepos æquales fuisse tradat. *Donatus in vita Terentii.*

CORNELII NEPOTIS

EXEMPLORUM LIB. II.

CAPUT II.

A virgine Vestale. *Sosipater Charisius lib. I. col. 119. Putsch.*

LIB. V.

Cornelius Nepos in libro exemplorum quinto literis mandavit, multis in senatu placuisse, ut ii, qui redire nollent, datis custodibus ad Hannibalem deducerentur: sed eam sententiam numero plurium, quibus id non videretur, superatam; eos tamen, qui ad Hannibalem non redissent, usque adeo intestabiles invisosque fuisse, ut tædium vitæ ceperint, necemque sibi consciverint. *Gellius VII, 18, 11.*

CORNELII NEPOTIS

ILLUSTRIUM VIRORUM

LIB. II.

CAPUT III.

Subinde. *Charisius lib. II. col. 195.*

LIB. XV.

Harum partum. *Charis. lib. I. col. 114.*

LIB. XVI.

A fratre patruele. *Charis. lib. I. col. 113.*

INCERTA.

QUO LIBRO VIRORUM ILLUSTRIUM POSITA.

CARTHAGO antea ſpeciem habuit duplicis oppidi, quaſi aliud alterum amplecteretur: cujus interior pars Byrſa dicebatur, exterior Magalia. Hujus rei teſtis eſt Cornelius Nepos in eo libro, qui Vita Illuſtrium inſcribitur. *Servius ad I Æn. 372.*

Propius Grammatico acceſſi. *Diomedes lib. I Grammat. col. 405.*

Albinus, qui cum L. Lucullo conſul fuit, res Romanas oratione Græca ſcriptitavit. In ejus hiſtoriæ principio ſcriptum eſt ad hanc ſententiam: *Neminem ſuccenſere ſibi convenire, ſi quid in his libris parum compoſite, aut minus eleganter ſcriptum foret. nam ſum*, inquit, *homo Romanus, natus in Latio: Græca oratio a nobis alieniſſima eſt.* Idemque veniam gratiamque malæ exiſtimationis, ſi quid eſſet erratum, poſtulavit. Ea cum legiſſet M. Cato, *Næ tu*, inquit, *Aule, nimium nugator es, cum maluiſti culpam deprecari, quam culpa vacare. Nam petere veniam ſolemus, aut cum imprudentes erravimus, aut cum compulſi peccavimus. Tibi*, inquit, *oro te, quis perpulit, ut id committeres, quod priuſquam faceres, peteres, ut ignoſceretur.* Scriptum hoc eſt in libro Cornelii Nepotis de illuſtribus viris. *Gellius XI, 8. & Macrob. Saturn. procæm. extr.*

CORNELII NEPOTIS

LIB. I DE VITA CICERONIS.

CAPUT IV.

Cornelius Nepos, & rerum memoriæ non indiligens, & M. Ciceronis, ut qui maxime, amicus familiariſque fuit. atque is tamen in primo librorum, quos de vita illius compoſuit, erraſſe videtur, cum eum ſcripſit tres & viginti annos natum, primam cauſam judicii publici egiſſe; Sextumque Roſcium parricidii reum defendiſſe. *Gellius XV*, *28 pr.*

Fruſtra Tullium ſuſpicimus. Refert enim Cornelius Nepos, ſe præſente, iiſdem pæne verbis, quibus edita eſt, eam pro Cornelio, ſeditioſo Tribuno, defenſionem peroratam. *Hieronymus epiſt. LXXI ad Pammachium c. 4.*

CORNELII NEPOTIS

LIB. I EPISTOLARUM AD CICERONEM.

CAPUT V.

Tantum abeſt, ut ego magiſtram eſſe putem vitæ philoſophiam, beatæque vitæ perfectricem, ut nullis magis exiſtimem opus eſſe magiſtris vivendi, quam pleriſque, qui in ea diſputanda verſantur. Video enim magnam partem eorum, qui in ſchola de pudore & continentia præcipiant argutiſſime, eoſdem in omnium libidinum cupiditatibus vivere. *Lactantius III div. inſt. cap. XV*, *10.*

M. TULLII CICERONIS AD CORN. NEPOTEM EPISTOLARUM LIB. II.

Itaque noſtri, cum omnia, quæ dixiſſemus, dicta eſſent: quæ facete & breviter, & acute locuti eſſemus, ea proprio nomine appellari *dicta* voluerunt. *Macrob. Saturn. lib. II, c. 1.*

AD EUNDEM EX LIBRO INCERTO.

Hoc reſtiterat etiam, ut a te fictis aggrederer donis. *Priſcian. gram. lib. VIII, col. 792.*

Qui habet, ultro appetitur: qui eſt pauper, aſpernatur. *Id. eod. loc.*

Quid? oratorum quem huic antepones eorum, qui nihil aliud egerunt? quis ſententiis aut acutior aut crebrior? quis verbis aut ornatior aut elegantior? *Sueton. in Cæſ. c. 55.*

Ut Tullius docet, crudelitatis increpans Cæſarem in quadam ad Nepotem epiſtola. Neque enim quidquam aliud eſt felicitas, inquit, niſi honeſtarum rerum proſperitas: vel, ut alio modo definiam, Felicitas eſt fortuna adjutrix conſiliorum bonorum: quibus qui non utitur, felix nullo pacto eſſe poteſt. Ergo in perditis impiiſque conſiliis, quibus Cæſar uſus erat, nulla potuit eſſe felicitas: feliciorque meo judicio Camillus exſulans, quam temporibus iiſdem Manlius, etiamſi, id quod cupierat, regnare potuiſſet. *Ammian. Marcell. lib. XXI extr.*

Hæc quidam veterum formidantes, cognitiones actuum variorum, ſtilis uberibus explicatas, non edidere ſuperſtites: ut in quadam ad Cornelium Ne-

potem epiſtola Tullius quoque teſtis reverendus affirmat. *Ammian. Marcell. lib. XXVI princ.*

Sententiæ illius Tullianæ ignarus, docentis, infelices eſſe eos, qui omnia ſibi licere exiſtimarunt *Ammian. Marcell. lib. XXVI extr.*

IDEM AD ATTICUM
DE NEPOTE.

Nepotis epiſtolam exſpecto. Cupidus ille meorum, qui ea, quibus maxime γαυριῶ, legenda non putet? Et ais μετ' ἀμύμονα. tu vero ἀμύμων, ille quidem ἄμβροτος. *Lib. XVI ep. 5.*

Male narras de Nepotis filio. Valde mehercule moveor, & moleſte fero. Neſcieram omnino, eſſe iſtum puerum. *Epiſt. 14.*

CORNELII NEPOTIS
FRAGMENTA
INCERTA PARTIM QUO LIBRO POSITA PARTIM QUIBUS VERBIS CONCEPTA.
CAPUT VI.

NEPOS, auctore certo compeiiſſe ſe, ait, C. Lælium quondam in Puteolano Kalend. Martiis, admonitum ab uxore, temperius ut diſcumberet, petiiſſe ab ea, ne interpellaretur: ſerius tandem ingreſſum triclinium dixiſſe, non ſæpe in ſcribendo magis ſucceſſiſſe ſibi. deinde rogatum, ut ſcripta illa proferret, pronuntiaſſe verſus, qui ſunt in ἑαυτοντιμωρουμένῳ: *Satis pol proterve me Syri promiſſa huc induxerunt.* Donatus in vita Terentii.

L. Otacilius Pilitus, rhetoricam professus, Cn. Pompejum Magnum docuit; patris ejus res gestas, nec minus ipsius, compluribus libris exposuit: primus omnium libertinorum, ut Cornelius Nepos opinatur, scribere historiam orsus, non nisi ab honestissimo quoque scribi solitam. *Sueton. de clar. rhet. c. 3.*

Cornelius Nepos in libello, quo distinguit literatum ab erudito, literatos vulgo quidem appellari ait eos, qui aliquid diligenter & acute scienterque possint aut dicere, aut scribere: ceterum proprie sic appellandos poetarum interpretes, qui a Græcis *γραμματικοὶ* nominentur. *Sueton. de illustr. Grammat. c. 4.*

CAPUT VII.

PRÆTER physicos, Homerumque, qui universum orbem mari circumfusum esse dixerunt, Cornelius Nepos, ut recentior auctor, ita certior [tradit:] testem autem rei Q. Metellum Celerem adjicit, eumque ita retulisse commemorat. Cum Galliis proconsul præesset, Indos quosdam a rege Bætorum dono sibi datos: unde in eas terras devenissent, requirendo cognovisse, vi tempestatum ex Indicis æquoribus abreptos, emensosque, quæ intererant, tandem in Germaniæ litora exiisse. *Pompon. Mela III, 5, extrem. & Plin. lib. II, c. 67.*

Largitudo. *Charis. lib. I, c. 78.*

Eudoxus quidam, avorum nostrorum temporibus cum Lathurum, regem Alexandriæ, profugeret, Arabico sinu egressus, per hoc pelagus, ut Nepos affirmat, Gades usque pervectus est. *Mela III, 9. Plin. II 67.*

Paphlagonia insignis loco Heneto, a quo, ut Cornelius Nepos perhibet, Paphlagones in Italiam transvecti, mox Veneti sunt nominati. *Solinus c. 56. ex Plinio VI 2*

Fauces Oceani T. Livius, ac Nepos Cornelius latitudinis tradiderunt, ubi minimum, VII M. pass. ubi vero plurimum, X M. *Plinius III, proœmio.*

Melpum opulentia præcipuum, quod ab Insubribus, & Bojis, & Senonibus deletum esse eo die, quo Camillus Vejos ceperit, Nepos Cornelius tradit. *Plinius III H. N. 17.*

Ultra Aquilejam VI M. pass. Formio amnis, ab Ravenna CLXXXIX M. pass. antiquus auctæ Italiæ terminus, nunc vero Istriæ: quam cognominatam a flumine Istro in Hadriam effluente a Danubio amne, eidemque Istro ex adverso Padi fauces, contrario eorum percussu mari interjecto dulcescente, plerique dixere falso, & Nepos [Cornelius] etiam, Padi accola. *Plin. III, 18.*

CAPUT VIII.

ALPES in longitudinem X M. pass. patere a supero mari ad inferum, Cælius tradit: Timagenes XXII M. pass. deductis in latitudinem autem, Cornelius Nepos centum M. T. Livius tria M. stadiorum, uterque diversis in locis. *Plin. III, 19.*

Inter duos Bosporos, Thracium & Cimmerium, directo cursu, ut auctor est Polybius, ꟾↄ M. passuum intersunt: circuitu vero totius Ponti, vicies semel centena quinquaginta M. ut auctor est Varro, & fere

veteres. Nepos Cornelius trecenta millia quinquaginta adjicit. *Plin. IV*, 12.

In ora Oceani, colonia Augusti, Julia Constantia, - - - & ab ea XXXII M. pass. colonia, a Claudio Cæsare facta, Lixos. Ibi regia Antæi, certamenque cum Hercule, & Hesperidum horti. - - - Exstat in ea & ara Herculis, nec præter oleastros aliud ex narrato illo aurifero nemore. Minus profecto mirentur portentosa Græciæ mendacia, de iis & amne Lixo prodita, qui cogitent, nostros nuper paulo minus monstrifica quædam de iisdem tradidisse: prævalidam hanc urbem, majoremque Carthagine magna: præterea ex adverso ejus sitam, & prope immenso tractu ab Tingi: quæque alia Cornelius Nepos avidissime credidit. *Plin. V*, 1.

Aliqui inter Pontum & Caspium mare CCCLXXV M. pass. non amplius interesse tradiderunt: Cornelius Nepos CCL millia. *Plin. VI*, 11.

Polybius in extrema Mauritania contra montem Atlantem a terra stadia octo abesse prodidit Cernen. Nepos Cornelius ex adverso maxime Carthaginis a continente passus mille: non ampliorem circuitu duobus millibus. *Plinius VI*, 31.

Nepos Cornelius, qui divi Augusti principatu obiit, Me, inquit, juvene violacea purpura vigebat, cujus libra denariis centum venibat; nec multo post rubra Tarentina. Huic successit dibapha Tyria, quæ in libras denariis mille non poterat emi. Hac P. Lentulus Spinther, ædilis curulis, primus in prætexta usus improbabatur: qua purpura quis non jam, inquit, tricliniaria facit? *Plin. IX*, 17 & 39.

Onychem etiam tum in Arabiæ montibus, nec uſquam aliubi, naſci putavere noſtri veteres: Sudines in Germania, potoriis vaſis inde factis primum, dein pedibus lectorum ſelliſque. Cornelius Nepos tradit, magno fuiſſe miraculo, cum P. Lentulus Spinther amphoras ex eo & urceos magnitudine cadorum oſtendiſſet: poſt quinquennium deinde, triginta duorum pedum longitudine columnas vidiſſe ſe. *Plinius XXXVI, 7.*

CAPUT IX.

Νέπως δὲ Κορνήλιος, οὐχ ὑπὸ γήρως, φησὶν, οὐδὲ νόσου παραλλάξαι τὸν Λούκουλλον, ἀλλὰ φαρμάκοις ὑπό τινος τῶν ἀπελευθέρων Καλλισθένους διαφθαρέντα. Τὰ δὲ φάρμακα δοθῆναι μὲν ὡς ἀγαπῷτο μᾶλλον ὁ Καλλισθένης ὑπ' αὐτοῦ, τοιαύτην ἔχειν δοκοῦντα τὴν δύναμιν· ἐκστῆσαι δὲ καὶ καταλῦσαι τὸν λογισμὸν, ὥστ' ἔτι ζῶντος αὐτοῦ, τὴν οὐσίαν διοικεῖν τὸν ἀδελφόν.

Cornelius Nepos ait: non ſenio, neque morbo alienata mente fuiſſe Lucullum, ſed a quodam liberto Calliſthene venenis corruptum. Datum autem eſſe venenum, ut Calliſthenes impenſius ab eo diligeretur, quod ejuſmodi vi pollere id putaret. Ita vero alienaſſe & ſolviſſe mentem ejus, ut adhuc viventis facultates frater procuraret. Plutarch. in Lucull. extr. p. 520.

Νέπως ὁ Κορνήλιος φησὶν, οὐ Κράσσου, Βρούτου δὲ θριαμβεύσαντος ἀπὸ Λουσιτανῶν θυγατέρα γῆμαι Γαΐον.

Cornelius Nepos, non Craſſi, ſed Bruti, ejus, qui de Luſitanis triumphavit, filiam nuptum Cajo [Graccho] datam, ait. Plutarch. in Gracch. p. 834.

Ἀννίβα δὲ τῶν μὲν ἄλλων, ἐλάχιστος ἦν λόγος, Μάρκελλον δὲ πεπτωκέναι πυθόμενος, αὐτὸς ἐξέδραμεν ἐπὶ τὸν τόπον.

Καὶ τῷ νεκρῷ παραςὰς, καὶ πολὺν χρόνον τήν τε ῥώμην τοῦ σώματος καταμαθὼν καὶ τὸ εἶδος, οὔτε φωνὴν ἀφῆκεν ὑπερήφανον, οὔτε ἀπ᾽ ὄψεως τὸ χαῖρον, ὡς ἄν τις ἐργώδη πολέμιον καὶ βαρὺν ἀπεκτονὼς, ἐξέφηνεν. ἀλλ᾽ ἐπιθαυμάσας τὸ παράλογον τὸ τελευτῆς, τὸν μὲν δακτύλιον ἀφείλετο. τὸ δὲ σῶμα κοσμήσας πρέποντι κόσμῳ, καὶ περιςείλας ἐντίμως ἔκαυσε, καὶ τὰ λείψανα συνθεὶς εἰς κάλπην ἀργυρᾶν, καὶ χρυσοῦν ἐμβαλὼν ςέφανον, ἀπέςειλε πρὸς τὸν υἱόν. Τῶν δὲ Νομάδων τινὲς περιτυχόντες τοῖς κομίζουσιν, ὥρμησαν ἀφαιρεῖσθαι τὸ τεῦχος. Ἀντιλαμβανομένων δ᾽ ἐκείνων, ἐκβιαζόμενοι καὶ μαχόμενοι διέῤῥιψαν τὰ ὀστᾶ.

Πυθόμενος δὲ Ἀννίβας, καὶ πρὸς τοὺς παρόντας εἰπὼν, οὐδὲν ἄρα δυνατὸν γενέσθαι ἄκοντος θεοῦ, τοῖς μὲν Νομάσιν ἐπέθηκε δίκην, οὐκ ἔτι δὲ κομιδῆς ἢ συλλογῆς τῶν λειψάνων ἐφρόντισεν· ὡς δὴ κατὰ θεόν τινα καὶ τὸ τελευτῆς καὶ τῆς ἀταφίας παραλόγως οὕτω τῷ Μαρκέλλῳ γενομένης. Ταῦτα μὲν οὖν οἱ περὶ Κορνήλιον Νέπωτα καὶ Οὐαλέριον Μάξιμον ἱςορήκασι. Λίβιος δὲ καὶ Καῖσαρ ὁ σεβαςὸς κομισθῆναι τὴν ὑδρίαν πρὸς τὸν υἱὸν εἰρήκασι, καὶ ταφῆναι λαμπρῶς.

Hannibal vero cum reliquos minimi faceret, Marcellum cecidiſſe audito, ipſe ad locum accurrit: cadaverique aſſiſtens, diuque corporis robur & formam contemplatus, neque ſuperbam ullam emiſit vocem, neque vultu lætitiam (ut conſentaneum erat eum, qui tam moleſtum & gravem hoſtem interfeciſſet) præ ſe tulit: ſed inopinatum viri exitum miratus, annulum ei abſtulit corpus digno habitu ornatum, veſtibuſque decentibus amictum, cremavit; reliquias in urnam argenteam lectas, aurea ſuperaddita corona, ad filium miſit. Sed quidam Numidæ, cum in ferentes ea incidiſſent, adimere vi conati ſunt: illis reluctantibus, ac vim vi repellentibus, oſſa disjecta ſunt.

Hannibal, hoc audito, ad eos, qui aderant, Nihil, inquit utique Diis invitis fieri potest: sumtoque de Numidis supplicio, nullam præterea de Marcelli reliquiis colligendis curam habuit; ut qui Dei alicujus numine Marcello hunc exitum vitæ, & sepulturæ privationem ita præter omnium opinionem evenisse crederet. Hæc Cornelius Nepos & Valerius Maximus narrant. Livius & Augustus Cæsar, perlatam ad filium Marcelli urnam, & honorifice sepultas ejus reliquias, perhibent. Plutarch. Marcell. extr. p. 315.

'Αννίβαν δὲ Μάρκελλος, ὡς μὲν οἱ περὶ Πολύβιον λέγουσιν, οὐδὲ ἅπαξ ἐνίκησεν, ἀλλ' ἀήττητος ἀνὴρ δοκεῖ διαγενέσθαι μέχρι Σκιπίωνος. Ἡμεῖς δὲ Λιβίῳ, Καίσαρι καὶ Νέπωτι, καὶ τῶν ἑλληνικῶν τῷ βασιλεῖ Ἰόβᾳ πιστεύομεν, ἥττας τινὰς καὶ τροπὰς ὑπὸ Μαρκέλλου τῶν σὺν Ἀννίβᾳ γενέσθαι.

Hannibalem Marcellus, ut Polybius narrat, ne semel quidem vicit; sed invictus hic vir fuisse videtur usque ad Scipionem. Nos autem Livio, & Cæsari, & Nepoti, & ex Græcis scriptoribus regi Jubæ credimus, aliquoties Hannibalem a Marcello victum & in fugam versum esse. Plutarch. ibid. p. 317.

CAPUT X.

CORNELIUS Nepos, qui divi Augusti principatu obiit, cum scriberet, turdos paulo ante cœptos saginari, addidit, ciconias magis placere, quam grues: cum hæc nunc ales inter primas expetatur, illam vero nemo velit attigisse. *Plinius X, 23.*

Apud antiquos piscium nobilissimus habitus acipenser. - - - Postea præcipuam auctoritatem fuisse lupo & asellis, Cornelius Nepos, & Laberius, poe-

ta mimorum, tradidere. *Plinius IX, 17.*

Magnitudo loto arbori, quæ piro: quamquam Nepos Cornelius brevem tradat. Vinum quoque exprimitur illi, simile mulso, quod ultro denos dies negat durare idem Nepos; baccasque contusas cum alica ad cibos dolio condi. *Plin. XIII, 17.*

Scandula contectam fuisse Romam usque ad bellum Pyrrhi annis CCCCLXX, Cornelius Nepos auctor est. *Plinius XVI, 10.*

Cornelius Nepos tradit, ante Sullæ victoriam duo tantum triclinia Romæ fuisse argentea. *Plinius XXXIII, 11.*

Primus invenit lineas colorare, testa (ut ferunt) trita, Cleophantus Corinthius. Hunc, aut eodem nomine alium, tradit Cornelius Nepos secutum in Italiam Demaratum, Tarquinii Prisci, Romani regis, patrem, fugientem a Corintho injurias Cypseli tyranni. *Plinius XXXV, 3.*

Primum Romæ parietes crusta marmoris operuisse totius domus suæ in Cœlio monte Cornelius Nepos tradidit Mamurram, Formiis natum, equitem Romanum, præfectum fabrum C. Cæsaris in Gallia. Adjecit idem Nepos, eum primum totis ædibus nullam, nisi e marmore, columnam habuisse, omnes solidas e Carystio, aut Lunensi. *Plinius XXXVI, 6.*

CAPUT XI.

ÆDIS Martis est in circo Flaminio architectata ab Hermodoro Salaminio. *Priscianus lib. VIII.*

Non amplius ter bibere Augustum solitum super

cœnam in caſtris apud Mutinam, Cornelius Nepos tradit. *Sueton. Aug. c. 77.*

[In extrema Britanniæ parte Memma, quam Cornelius etiam, annalium ſcriptor, narrat metallis plurimis copioſam, herbis frequentem, & his feraciorem omnibus, quia pecora magis, quam homines, alat. Labi vero per eam multa quam maxima relabique flumina, gemmas margaritaſque volventia.] *Jornandes de reb. Getic. cap. 2.*

Homerus poeta in Græcia claruit, ut ait Cornelius Nepos, ante Olympiadem primam, ante urbem conditam anno centeſimo viceſimo quarto. *Freculfus Lexovienſis Chron. Tom. I, lib. III, c. 7.*

EPISTOLA CORNELIÆ MATRIS GRACCHORUM.

CAPUT XII.

DICES, pulchrum eſſe, inimicos ulciſci. Id neque majus, neque pulchrius cuiquam, atque eſſe mihi, videtur; ſed ſi liceat republ. ſalva ea perſequi. Sed quatenus id fieri non poteſt, multo tempore, multiſque partibus inimici noſtri non peribunt; atque, uti nunc ſunt, erunt potius, quam reſpublica profligetur atque pereat.

Eadem alio loco.

Verbis conceptis dejerare auſim, præterquam qui Tiberium Gracchum necarunt, neminem inimicum tantum moleſtiæ, tantumque laboris, quantum te

ob has res, mihi tradidiſſe: quem oportebat omnium eorum, quos ante habuerim liberos, partis eorum tolerare: atque curare, ut quam minimum ſollicitudinis in ſenecta haberem, utique, quæcunque ageres, ea velles maxime mihi placere: atque uti nefas haberes, rerum majorum adverſum meam ſententiam quidquam facere. Præſertim mihi, cui parva pars vitæ ſupereſt, ne id quidem tam breve ſpatium poteſt opitulari, quin & mihi adverſeris, & rempublicam profliges. Deinde quæ pauſa erit? & quando deſinet familia noſtra inſanire? & quando modus ei rei haberi poterit? & quando deſinemus, & habentes, & præbentes, moleſtiis deſiſtere? & quando perpudeſcet miſcenda atque perturbanda republica. Sed ſi omnino id fieri non poteſt; ubi ego mortua ero, petito tribunatum; poſt me facito, quod libebit, cum ego non ſentiam. Ubi mortua ero, parentabis mihi, & invocabis Deum parentem. In eo tempore, non pudet te eorum Deum preces expetere, quos, vivos atque præſentes, relictos atque deſertos habueris? Ne ille ſinat Juppiter, te ea perſeverare, nec tibi tantam dementiam venire in animum; &, ſi perſeveras, vereor, ne in omnem vitam tantum laboris culpa tua recipias, uti in nullo tempore tute tibi placere poſſis.

CHRONOLOGIA
IMPERATORUM GRÆCIÆ
APUD
CORNELIUM NEPOTEM
PER OLYMPIADAS
EX HERODOTO, THUCYDIDE, XENOPHONTE AC POTISSIMUM DIODORO.

OLYMPIADIS LXII annus IV putatur urbis conditæ Varronianus CCXXV, qui incidit in annum periodi Julianæ 4185, ante æram vero Christianam 529. Cyrus occidit in bello contra Massagetas. *Nepos XXI, 1. Vid. Petavii rationar. tempor. part. II, lib. III, c. 9 & 10. Usser. annal. V. T. ad ann. mund. 3475. Riccioli chronolog. reform. V, 7, 1. &c.*

OLYMPIAS LXIII.

1.
2.
3.
4.

OLYMPIAS LXIV.

1.
2.
3.
4.

Darius, Hystaspis F. regnum Persarum adipiscitur. *XXI, 1. Petav. de doctr. temp. X, 18. Riccioli V, 7, 3. Selden. can. chron. ad a. P. I, 4197.*

OLYMPIAS LXV.

1.
2.
3.
4.

OLYMPIAS LXVI.

1.
2.
3.
4.

OLYMPIAS LXVII.

1. Circa hoc tempus Miltiades, Cimonis F. in Cherfonefum mittitur. *Nepos I, 1 & 2. Vid. Petav. part. I. R. T. lib. II, 8.*
2.
3.
4.

OLYMPIAS LXVIII.

1. Darius Scythis bellum inferre decernit, pontemque in Iftre facit. *I, 3.*
2. Miltiades, Cherfonefo relicta, Athenas redit, *I, 3.*
3.
4.

OLYMPIAS LXIX.

1. Athenienfium auxilio Jones Sardes expugnant. *I, 4, Herod. VII. Petav. D. T. XIII, & Ricciol. in chronico magno. Sed Ufferius a. 3504, quadriennio poft contigiffe vult.*
2.
3.
4.

OLYMPIAS LXX.

1.
2.
3.
4.

OLYMPIAS LXXI.

1.
2.
3.
4. Themiſtocles archon perſuadet Athenienſibus, ut portum Piræei & claſſem novam exædificent. *II*, 2, & *II*, 6. *Plutarch. Herodot. Polyæn. I. Ita Simſon. in chron. cathol.*

OLYMPIAS LXXII.

1.

2. Darius Datin & Artaphernem adverſus Græcos cum claſſe IↃCC navium mittit. Hi Eretriam capiunt, inde in Atticam accedunt. *I*, 4.

3. Miltiades, Cimonis F. Athenienſium dux, Darium vincit, una cum Ariſtide, cognomento Juſto. *I*, 5.

Pugna Marathonia Darius, Perſarum rex, profligatur. *Herodot. VI. Thucyd. I. Dionyſ. Gell. & Nepos I*, 5. *Alii in annum II aut I conjiciunt. Vid. Boſ. ad. l. c. Nepotis, ibique laudatis adde Uſſer. annal. V. T. ad A. 3514. Ricciol. chronol. reform. III*, 3, 7.

4. Miltiades, Parum inſulam infeliciter aggreſſus, in vincula conjicitur, & in iis obit, *ex opinione Petavii I*, 3, 2, *Labbei aliorumque. Nepos I*, 7. *Plut. Cimone.*

OLYMPIAS LXXIII.

1.		
2.		
3.		Xerxes Dario, Hyſtaſpis F. mortuo ſuccedit. *XXI, 1. Herodot. VII. Vide Petav. II, 3, 10. Ricciol. V, 7, 4.*
4.		

OLYMPIAS LXXIV.

1.		
2.	Ariſtides oſtraciſmo urbe pellitur ab ingratis civibus. *Diod. lib. XI. Plutarch. & Nepos III, 1. vid. Boſ. ad III, 1. Simſon. ad a. IV olymp. LXXIII refert.*	
3.		
4.	Themiſtocles oraculum interpretatur de muris ligneis. *II, 2.*	Xerxes in Aſiam proficiſcitur, & hieme Sardibus exacta, vere tranſit in Græciam. *Plut. Themiſt. & Ariſtid. Diodor. XI. Juſtin. II. Nepos II, 2. Vide ibi Boſ. & laudatis ab eo adjice Ricciol. III, 3, 8. Selden. can. chron. 4233.*

OLYMPIAS LXXV.

1.		Bellum Perſicum Xerxis in Græciam. Athenæ incenſæ, *II, 2. III, 1.*
	Ariſtides ante tempus ab exſilio revocatur. *Plutarch. Nepos III, 1.*	Pugna ad Thermopylas duce Leonida, qua CCC. Spartani cæſi. *II, 3.* Pugna ad Artemiſium Perſarum infelix. *II, 3.*

Xerxes ad Salaminem victus fugatusque a Themistocle. *II, 4. Plutarch. Herod VII, Diodor. alii. Vid. Bos. ad II, 5.*

2\. Aristides, Atheniensis, & Pausanias, Lacedæmonius, cum Mardonio pugnant. *III, 2. IV, 1.*

Pugna ad Platæas, duce Persarum Mardonio occiso; & altera eodem die ad Mycalen. *IV, 1. Herodot. IX. Diodor. XI. Plutarch. Aristide, alii.*

3\. Athenienses consilio Themistoclis muros suos instaurant, repugnantibus Spartanis. *Diodor. lib. XI. Plut. Nep. II, 6.*

4\. Ejusdem suasu Piræei portus Athenis absolvitur. *Diodor. ibid. Thucyd. lib. I. Nep. II, 6. Sic & Petavius ac Simsonius. Sed Usserius confert in a. 3 Olymp. LXXVI.*

Lacedæmonii Pausaniam cum classe communi in Cyprum mittunt. *IV, 1.*

Aristidis æquitate Græcorum imperium ad Athenienses defertur, & ad eorum societatem pleræque civitates adjunguntur. *III, 2.* Ejusdem opera ærarium Græciæ in Delo constituitur. *III, 3.*

OLYMPIAS LXXVI.

1\.

2\. Lacedæmonii maris imperium affectant. *Diodor. Nepos III, 2.*

3\.

4\.

OLYMPIAS LXXVII.

1.

2. Themistocles, ostracismo pulsus Athenis, & absens proditionis damnatus, ad Admetum, hinc ad Xerxem (sive Artaxerxem) fugit. *II, 8. Diod. XI. Plutarch. Aliter Usserius. Videatur Bosius ad II, 9.*

3. Cimon, Atheniensium dux, vincit Persas prœlio navali ac terrestri eodem die. *V, 2. Diodor. XI. Plutarch.*

Bellum in Persas I ad Eurymedontem fluvium. *Diodor. & Polyæn.*

4.

OLYMPIAS LXXVIII.

1.

2. Aristides obit, *secundum Simson. Nepos III, 3.*

3. Themistocles Magnesiæ moritur. *II, 10. Thucyd. I. Vid. Usser. a. 3538. Petavius trienni post obiisse conjicit.*

4.

Xerxes, Persarum rex, ab Artabano trucidatus. Succedit Artaxerxes Macrochir. *Diodor. lib. XI. Ctesias. Nepos XXI, 1. Vid. Petav. R. T. part. II, lib. II, 10 Ricciol. V, 7, 4. Sed Usserius fere novennio integro initium ejus anterius facit ad A. M. 3531.*

OLYMPIAS LXXIX.

1.		Thaſii, qui ab Athenienſibus defecerant, a Cimone victi. *Thucyd. Diod. XI. Nep. V, 2.*
2.		Bellum in Perſas II.
3.		
4.		

OLYMPIAS LXXX.

1.	Cimon oſtraciſmo ejicitur. *V, 3. Diodor. XI.*	Bellum Corinthium excitatum a Megarenſibus.
2.		
3.		
4.		

OLYMPIAS LXXXI.

1.		
2.	Cimon in patriam revocatur. *V, 3.*	
2.		Athenienſium cum Lacedæmoniis per Cimonem fœdus quinquennale. *Diod. lib. XI. Thucyd. 1. Nep. V, 3. Petav. A. P. I. 4264. & Labbeus in a. 4 Olymp. LXXXII conjiciunt. Sed Nepos quinto exſilii anno id factum ait.*
4.		

OLYMPIAS LXXXII.

1.		
2.		
3.	Cimon Perſas in Cypro vincit, & maris imperium ſuis vindicat. *Diod. Plutarch. Thucyd. lib. 1. & Nepos V, 3.*	Bellum in Perſas III ab Athenienſibus motum.

4. Cimon in Cypro moritur. *Auctores iidem.*	Persæ a Cimone, Athen. duce, victi pacem cum Atheniensibus componunt. *Diod. XI. Thucyd. lib. III.*

OLYMPIAS LXXXIII.

1.	Bellum Lacedæmonium III gestum a Lacedæmoniis cum Megarensibus. *Diod. XII.*
2.	Athenienses ad Coroneam victi a Bœotis. *Diod. XII.*
3. Agesilaus nascitur.	Bellum Euboicum, duce Pericle, cum Eubœensibus gestum. *Diodor. lib. XIII.*
4.	

OLYMPIAS LXXXIV.

1.	
2.	
3.	
4.	Bellum Samium, quo Samii, qui defecerant, anno sequenti in potestatem Atheniensium veniunt Pericle duce. *Diod. XIII.*

OLYMPIAS LXXXV.

1.	Bellum Byzantium, quo Byzantii subacti. *Diod. XII.*
2.	Bellum Corinthium & Corcyræum. *Diod. XII. Thucyd. I.*
3.	
4.	Corinthiorum & Corcyræorum ad bellum apparatus. *Diodor.*

OLYMPIAS LXXXVI.

1.
2.
3.
4.

Corcyræi vincunt Corinthios auxilio Athenienſium. *Diodor. Sed Petav. R. T. 1, 3. & D. T. lib. XIII. & Labb. in annum ſeq. conjiciunt.*

OLYMPIAS LXXXVII.

1.
2.
3.
4.

Bellum Peloponneſiacum incipit. *Diodor. lib. XII. Thucyd. II & III. non autem a. 2, ut volunt ex Diodoro alii. Vid. Petav. II, 3. Strauch. breviar. chronol. IV, 28. Langium de ann. Chr. II, 16.*

OLYMPIAS LXXXVIII.

1.
2. Athenienſes, duce Chabria & Lachete proſpere ad Syracuſas pugnant. *Diodor.*
3.
4. Artaxerxi, regi Perſarum, mortuo ſuccedit Xerxes. *Diodor. Alii biennio poſt id contigiſſe volunt. Vid. Simſon. a 3582.*

OLYMPIAS LXXXIX.

1.
2.
3. Inter Athenienſes & Lacedæmonios L annorum induciæ fiunt, poſt annos VIII diſſolutæ. *Thucyd. V. Alii eas in annum præcedentem conjiciunt.*
4.

OLYMPIAS XC.

1.	
2.	
3.	
4. Alcibiades inſtaurat rempubl. Argivorum *Diodor.*	Athenienſes bellum Siciliense ſuſcipiunt.

OLYMPIAS XCI.

1. Alcibiades, Nicias ac Lamachus, duces Athenienſium, ad bellum cum Syracuſanis gerendum miſſi. *Diodor. lib. XIII. Thucyd. VIII. Nep. VII, 3.*	
2. Alcibiadis, quod contra rempubl. conjuraſſet, poſtulatio & fuga ad Spartanos. *Diodor. Nep. VII, 3. VII, 7. alii.*	Pugna ducum Athenienſ. cum Syracuſanis. *Diodor. lib. XIII. Alii anno ſeq. contigiſſe putant.*
3.	
4.	Bellum Decelicum. Decelia munitur a Spartanis Alcibiadis juſſu contra Athenienſes *VII, 4.*

OLYMPIAS XCII.

1. Alcibiades exſul agit cum Athenienſibus, ut reſtituatur in patriam. *Diodor. lib. XIII. Thucyd. XV. Nep. VII, 3.*	
2. Alcibiades ab Athenienſibus revocatur. *Iidem auctores.*	Athenienſes duce Thraſyllo & Thraſybulo navali prœlio Lacedæmonios, ducemque Mindarum vincunt. *Diodor. XIII.*

3. Conon sedat Corcyræ seditionem. *Diodor.*

Athenienses iisdem ducibus Lacedæmonios vincunt navali prœlio ad Cyzicum, duce eorum Mindaro occiso. *Diodor. ibid. Thucyd. Xenoph. I. Usserius id triennio posterius facit priori.*

4. Alcibiades & Thrasybulus in Thracia prospere pugnant. *Diodor. ibid.*

OLYMPIAS XCIII.

1. Alcibiades Athenas reversus fit summus imperator, & paulo post exsul. *Diodor. ibid. Nep. VII, 7.*

Atheniensium ad Andrum cum Lacedæmoniis pugna, ducibus Alcibiade, Adimanto & Thrasybulo. *Diodor. Nep. VII, 7.*

2.

Athenienses, Conone duce, male pugnant cum Callicratide ad Methymnam, & altera pugna ad Mitylenem. *Diodor. lib. XIII. Factum hoc alii censent anno sequenti.*

3.

Dionysius senior Syracusis tyrannidem obtinet. *Dionys. Halicarn. lib. VII.*

4. Conon ad Evagoram, Cypri regem, fugit. *Diodor.*

Lysander Athenas capit, & XXX tyrannos eis imponit. VIII, 1.

Athenienses a Lacedæmoniis ad Ægos Potamos a Lysandro debellati. *Diodor. lib. XV. Nep. VI, 5. VII, 9. IX, 1.*

OLYMPIAS XCIV.

1. Alcibiades in Phrygiam fugit, & illic opprimitur. *Diodor. Plut. Ne-*

Finis belli Peloponnesiaci. *vid. Petav. D. T. X, 28. R. T. I, 3.*

pos VII, 10.

2. Lyſander accuſatus abſolvitur. *Diodor. Nep. VI*, 3.

3.

4. Thraſybulus, devictis tyrannis, Athenienſibus libertatem reſtituit. *VIII*, 3. *Diod. XIII, XIV. Xenoph. II.*

OLYMPIAS XCV.

1.

2. Conon, Athenienſis, exſul Perſicæ claſſi præficitur adverſus Lacedæmonios. *Diodor. lib. XIV. Nep. IX*, 2.

3.

4.

OLYMPIAS XCVI.

1. Ageſilai cum Perſis in Aſia bellum. *XVII*, 2. *Diod. XIV.*

Lyſander, dux Lacedæmoniorum, ad Haliartum interfectus. *VI*, 3. *Diod. XIV.*

2. Conon vincit Periarchum, Lacedæmon. claſſis præfectum, ad Cnidum. *Diodor. Xenoph. Plut. Ageſilao. Nepos IX*, 4. *Alii anno ſeq. id eveniſſe volunt. Vid. Uſſer. a.* 3610.

Bellum ſociale Lacedæmonium.

Lacedæmonii a Conone victi, poſt ad Coroneam, duce Ageſilao, proſpere pugnant. *Diodor. Nep. XVII*, 4.

Belli Corinthiaci initium. *Diodor.*

3. Conon muros Athen. ope Thebanorum restituit, & a Tiribazo custodiæ traditur. *IX*, 4. *IX*, 5. *Diodor. XIV.*

4. Iphicrates ad Corinthum feliciter pugnat. *Diod. XIV. & Nep. XI*, 2.

Deponit imperium, & Chabrias succedit.

OLYMPIAS XCVII.

1. Thrasybulus cum classe missus in Thraciam & Lesbum. *Diodor. XIV.*

2. Agesilaus, rex Lacedæmon. agrum Corinthium populatur. *XVII*, 5.

3. Thrasybulus ab Aspendiis necatus. *Diod. XIV. Nep. VIII*, 4.

4.

OLYMPIAS XCVIII.

1.

2. Chabrias, Evagoræ adjutor datus, totam Cyprum devincit, *XII*, 2. *Xenoph. rer. Gr. V. Ita Usserius A. M.* 3617. *alii Olympiade LXXXXVII contigisse volunt. Vid. Bosius ad d. l.*

3.
4. Datames ab Artaxerxe Ciliciæ præficitur. *Diod. Nep. XIV, 1.*

OLYMPIAS XCIX.

1.
2.
3. Lacedæmonii, duce Phœbida, arcem Thebarum Cadmeam occupant. *Diodor. Arist. Polyb. Nep. XVI, 1.*
Bellum Laconicum Bœoticum. *Diodor. lib. XV. Aristides. Isocrat. in panegyrico.*
4.

OLYMPIAS C.

1.
2.
3. Thebani exsules ope Atheniensium Cadmeam recipiunt. *XVI, 3. Diodor. Xenoph. alii.*

4. Agesilai in Bœotiam expeditio. *XII, 1.*
Chabriæ victoria de Spartanis. *ibid.*
Chabrias, Acorin, Ægypti regem, adjutum profectus, Athenas revocatur. *XII, 2. Diodor.*
Idem novo pugnæ genere Bœotos servat. *XII, 1. Diodor. lib. XV.*
Iphicrates ab Atheniensibus auxilio regi Persarum Artaxerxi mittitur. *XI, 2. Diodor.* — Bellum Lacedæmonium I.

OLYMPIAS CI.

1. Timotheus Lacedæmonios ad Leucadem ſuperat. *XIII, 2. Diodor. lib. XV. Xenoph. lib. V.*

Chabriæ interfecto ſuccedit Iphicrates, *Diod. ibid. Alii tamen Chabriam demum poſt aliquot annos, bello ſociali, periiſſe volunt. Vid. Simſon. ad A. M. 3629.*

2. — Lacedæmonii maris imperium relinquunt Athenienſibus. *XIII, 2. Diodor. XV.*

Bellum Lacedæmonium I[I] inter Athenienſes & Lacedæmonios. *Diod. & Xenoph.*

3. Timotheus Corcyræis contra Lacedæmonios ſubſidio mittitur. *Diodor. XV.*

Item Iphicrates. *Diodor. Xenoph. Frontinus. Nepos XI, 2.*

Iphicrates, exercitui conductitio præfectus adverſus Ægyptios proficiſcitur, & paulo poſt Athenas revertitur. *Diodor. & aliter paulo Nepos XI, 2.* — Pharnabazus cum Iphicrate adverſus Ægyptios profectus.

4.

OLYMPIAS CII.

1.

2. Epaminondas Spartanos ad Leuctra profligat. *XV, 8.* — Bœoticum bellum.

Pugna Leuctrica Spartanorum cum Thebanis. *Diodor. & alii. Vid. Petav. de D. T. X, 31. Selden. can. chron. Alii in annum ſeq. conjiciunt.*

3. Iphicrates Eurydicen defendit. *XI, 3. Æſchin. de falſa leg.*

4. Epaminondas Laconiam invadit, Spartam oppugnat, Messenem restituit. *XV, 8. Diod. & alii.*

Iphicrates Lacedæmoniis adversus Arcadas auxilio mittitur.

Pelopidas & Epaminondas Arcadibus auxilio a Thebanis mittuntur. *Diodor. Plutarch. in Pelop. Justin. lib. VII. Nepos XVI, 4. alii.*

Bellum Laconicum Arcadicum, Lacedæmoniorum cum Arcadibus.

Bœoti duce Epaminonda in Peloponnesum ingressi, & a Chabria Atheniens. duce repulsi. *Diodor. Xenoph.*

OLYMPIAS CIII.

1. Pelopidas ab Alexandro Pheræo in vincula conjicitur. *Diodor. Plutarch. Nep. XVI, 5. Pausan. in Bœotic.*

Thebanorum cum Arcadibus bellum.

Dionysius Syracusarum tyrannus moritur. *Nepos XXI, 2. Eusebius in chronico, alii.*

2. Epaminondas exercitum Theban. incolumem domum reducit. *XV, 7. Plutarch. Pelopida.*

Pelopidas liberatur. *XVI, 5. Diodor.*

3. Epaminondas in Peloponneso bellum gerit. *XV, 7. Diodor.*

Bellum Arcadum & Eleorum. *Diodor. lib. XV. Xenoph. Justin. Frontin.*

4.

OLYMPIAS CIV.

1. Pelopidas prœlio adversus Alexandrum Pheræum victor cadit. *Plutarch. Nep. XVI, 5. Diodor.*

Thebani, Epaminonda perorante, de maritimo imperio comparando cogitant. *Diod. Pausan. Bœotic.*

Timotheus, in Thraciam profectus, Potidæam & Toronem occupat. *Diod. lib. XV.*

Cum Olynthiis bellum gerit. *Nep. XIII, 1. Demosthen. Olynth.*

2. Epaminondas Spartam iterum tentat, Lacedæmonios ad Mantineam vincit, ibidemque interficitur *XV, 9. Diodor. & alii passim.*

Pugna Mantineensis duce Epaminonda.

3. Agesilaus & Chabrias a rege Persarum ad Tachum, Ægypti regem, deficiunt. *XVII, 8. XII, 2. Diodor. XV. Polyæn. III.*

Agesilai interitus. *Xenoph. Plutarch. Diod. Nep. XVII, 8.*

Datames ab Artaxerxe deficit. *XIV, 5. & deinceps. Diodor. XV.*

Chabrias Nectanebo regnum constituit. *XII, 2.*

Artaxerxi Mnemoni, regi Persarum, mortuo succedit Artaxerxes Ochus. *Alii tamen triennio ante obiisse volunt. Vi... Petav. D. T. X, 29, & ... XIII. Labbeum A. M. 368...*

4.

OLYMPIAS CV.

1.

Philippus Macedo regnare incipit. *Diod. XVI. Justin. VIII.*

2.

Bellum sociale Atheniensium.

3. Chabrias cum Charete adversus Atheniensium socios, Chios, Rhodios, Coos & Byzantios, missus, in prœlio occubuit. *Diodor. lib. XVI, & Nep. XII, 4.*

Dionis fuga & præparatio ad bellum cum Dionysio. *Diod. ibid. Ælian. lib. XII var. hist. c. 44. Nepos X, 4. Sed fugam Simsonius vult contigisse biennio ante.*

4. Dionis felix cum Dionysio bellum. *Plut. Diodor. Nep. X, 3.*

Alexandri Pheræi interitus. *Diodor. Plutarch. & alii.*

OLYMPIAS CVI.

1. Iphicrates & Timotheus ab Atheniensibus multantur. *XIII, 3.*

Dion Syracusas in libertatem vindicat. *Diodor. lib. XVI.*

Athenienses cum sociis acriter pugnant, ducibus Charete, Iphicrate & Timotheo. *Diodor. Nepos XIII, 1.*

Nascitur Alexander M. *Vid. Petav. R. T. II, 3. Usser. A. M. 3648.*

2. Dion moritur annos natus circiter LV. *Euseb. in chron. (ubi vitiose* Dionysius, *pro* Dion, *legebatur) Nep. X, 9. Petav. D. T. lib. XIII, & R. T. I, 3. Simsonius, Labbeus, aliique anno seq. obiisse volunt.*

3.

4. Chares Sestum capit. *Diodor.*

Philippus oculum in expugnatione Methones amisit. *Vid. vitas comparatas Schotti.*

OLYMPIAS CVII.

1.

2. Phocion Atheniensis Persarum dux est contra Cyprios. *Diod. lib. XVI.*

3.

4.

OLYMPIAS CVIII.

1.

2. Iphicrates, Athen. dux, Dionyſii Siculi naves, auro doniſque, Apollini Delphico conſecrandis, onuſtas, intercipit. *Diodor.*

Dionyſius junior Syracuſas recuperat anno X poſtquam a Dione pulſus erat. *XX*, 2. *Diodor. XVI. Plutarch.*

3.

4. Timoleontis in Siciliam expeditio. *XX*, 2.

Syracuſas in libertatem reſtituere conatur. *Diod. Nepos XX*, 3. *Plutarch.*

Hicetas, princeps Syracuſanorum, a Timoleonte ſuperatus. *XX*, 2.

OLYMPIAS CIX.

1. Timoleon, pulſis Pœnis, Syracuſis potitur. *XX*, 2.

2. Rempub. Syracuſarum inſtaurat, ejecto Dionyſio. *XX*, 3. *Diodor. XVI.*

3. Contra Siculos rem feliciter gerit. *Diod. Nepos XX*, 2.

4. Phocion, Athen. dux, Clitarchum, tyrannum Eretriæ a Philippo conſtitutum, profligat. *Diod. lib. XVI.*

OLYMPIAS CX.

1. Timoleon Carthaginienſium exercitum ad Crimeſum ſuperat. *Plut. Nep. XX*, 2. *Diodor. Polyæn. lib. VI.*

2. Timoleon Carthaginiensibus pacem petentibus concedit, & Mamercum capit. *XX*, 2. *Diodor.*

Idem toti Siciliæ pacem ac libertatem restituit. *XX*, 3. *Diod.*

3. Pugna ad Chæroneam, qua Philippus Athenienses vicit. *Diodor. Dionyſ. ad Amnæum* [*de Iſocrat. c.* 1.] *Pauſan. in Attic. alii.*

4. Timoleon moritur. *Nep. XX*, 5. *Plutarch.*

OLYMPIAS CXI.

1. Philippus rex a Pauſania satellite occiditur. *Diodor. lib. XVI. Nepos XXI*, 2. *& alii.*

Alexander M. Philippo patri ſuccedit.

2.

3.

4.

OLYMPIAS CXII.

1.

2. Alexander debellat Darium ad Arbela. *Vid. Petav. D. T. X*, 36. *R. T. II*, 3. *Strauch. breviar. chronol. IV*, 30.

3.

4.

OLYMPIAS CXIII.

1.

2.

3. Hephæſtionis mors. *Nep…* *XVIII*, 2. *Ælian. lib. XII*, 7. *& alii.*

4.

OLYMPIAS CXIV.

1. Alexander Babylone moritur, vel veneno, vel intemperantia. *XXI*, 2. *Diod. XVIII. Curt. X. alii. Vid. Petav. l. …* *& in paralipom. p. 859. Uſſer. A. M. 3681. Strauch. breviar. IV*, 31.

2. Antipater & Craterus Ætoliam deficientem oppugnant. *Diodor.*

3.

4. Eumenes vincit Craterum & Neoptolemum. *XVIII*, 3 & 4. *Diod.*

Idem ab exercitu Alexandri hoſtis judicatur, & ab Antigono Noræ obſidetur. *XVIII*, 5.

Perdiccas interficitur. *XVIII*, 5. *Diodor.*

Antipater rebus Macedonicis præficitur. *XVIII*, 5.

OLYMPIAS CXV.

1.

2. Eumenes fit regum tutor, bellumque adverſus Antigonum comparat. *XVIII*, 6 & 7.

3. Phocion ad Antipatrum proficiſci recuſat, & paulo poſt necatur a civibus ſuis. *Plutarch. Nepos XIX*, 4.

Eumenes in Perſiam copias ſuas hiematum dividit. *XVIII*, 8.

Nicanor a Caſſandro Athenas miſſus Piræeum occupat. *XIX*, 2.

Argyraſpidum phalanx, Eumeni adjuncta, fruſtra ab Antigono & Ptolemæo ſollicitatur. *Diodor.*

4. Eumenes adverſus Antigonum bellum gerit, & ſatrapæ orientis ſe conjungunt. *Nepos XVIII*, 2.

OLYMPIAS CXVI.

1. Eumenis cum Antigono anceps prœlium. Ab Antigono capitur & occiditur. *Diodor. Nep. XVIII*, 10. *Petavius ait, anno decimo ab Alexandri obitu ſublatum, qui in annum 2 aut 3 hujus Olymp. incidit.*
2.
3.
4.

VITA
HAMILCARIS ET HANNIBALIS
CARTHAGINIENSIUM
PER ANNOS DESCRIPTA

A

JO. MICH. HEUSINGERO.

ANNO
AB U. C.

489 Bellum Punicum primum hoc anno cœptum est, quod duravit annos 23.

Hamilcar admodum adolescentulus in eo militavit adversus Romanos.

506 Hamilcar in Carthalonis locum classi præficitur, & mari terraque res gerere incipit anno belli Punici 18. *Polyb. lib. 1. Nep. 22, 1.*

Hoc anno Hannibal natus videtur.

512 Pœni, a C. Lutatio Catulo, Cos. Rom. classe ad Ægates insulas victi, Sicilia decedere, & Romanis tributum pendere coguntur. *Polyb. lib. 1. Appian. Pun. lib. 1. Liv. 30, 16. Nep. 22. 1.*

Bellum Africanum, a mercenariis militibus, quibus stipendium persolutum non fuerat, Carthaginiensibus illatum, & in quartum annum gestum, ab Hamilcare tandem compressum. *Iidem auctores. Nep. 22, 2.*

516 Hamilcar imperator in Hispaniam mittitur. *Nep. 22, 3.*

Hannibal annos 9 natus cum patre in Hispaniam proficiscitur, 22, 3. 23, 2.

525 Hamilcar cadit in prœlio adversus Vettones pugnans, postquam 9 annos in Hispania fuerat, 22, 4.

Hasdrubal, ejus gener, imperator sufficitur, 22, 3.

Hannibal equitatui præesse incipit, 23, 3.

533 Hasdrubale interfecto, summa imperii ab exercitu ad Hannibalem defertur, cum annos nondum complesset 27, (*non 25, ut Nepos.*) 23, 3.

Hannibal non toto inde triennio totam Hispaniam subigit.

534 Idem Saguntum expugnat ac delet, 23, 3.

535 BELLUM PUNICUM SECUNDUM cœptum anno 10, a primo, gestumque annis 17.

Hannibal ex Hispania, per Gallos & Alpes, transit in Italiam.

Prœlium ejus I ad Rhodanum cum P. Cornelio Scipione Cos. 23, 4. (*Hujus nulla mentio apud ceteros.*)

II. Apud Padum, sive Ticini ostium, cum eodem, 23, 4.

III. Ad Trebiam cum eodem & collega Tiberio Longo coss. *Ibid.*

536 IV. Ad Trasimenum cum C. Flaminio. *Ibid.*

Fabius Cunctator fit prodictator.

Hunc clausus locorum angustiis Hannibal eludit, 23, 5. (*Nepos hæc post Cannensem pugnam, sed non suo loco, refert.*)

M. Minucius Rufus, magister equitum, fugatur, 23, 5.

537 V. Ad Cannas cum C. Terentio Varrone & L. Æmilio Paullo coss. 23, 4.

Hannibal, infesto exercitu Romam petens, intacta urbe redit Capuam, 23, 5.

541 Ti. Sempronius Gracchus, procos. iterum, per insidias interficitur, 23, 5.

545 M. Claudius Marcellus, V Cos. interficitur. *Ibid.*

546 Hasdrubal, frater Hannibalis, cadit in prœlio apud Senam, 24, 1.

549 P. Scipio, qui postea Africanus major dictus est bellum transfert in Africam, 23, 6.

550 Hannibal, postquam 16 annos in Italia fuerat, in Africam, quam 36 annis non viderat, revocatus, pacis conditionibus frustra tentatis, acie ad Zamam vincitur a P. Cornelio Scipione, 23, 6.

551 Finis belli Punici II.

Hannibal exercitui præest usque ad P. Sulpicium & C. Aurelium coss. 23, 7.

553 Tum domum revocatus cum fratre Magone, 23, 7.

556 Hannibal fit rex, sive consul Carthaginiensium, 23, 7.

557 Domo profugus ad Antiochum, Syriæ regem navigat, 23, 7.

560 Navibus ad Africam accedens Magonem fratrem domo excitum secum ducit, 23, 8.

Mago exsul judicatur, nec multo post perit.

Hannibal in Syriam ad Antiochum redit, eique suspectus redditur, 23, 8 & 2.

561 Eundem ad bellum adversus Romanos suscipiendum tandem concitat, 23, 2 & 8.

562 In prœlio navali parti navium præest, & cum ea rem adversus Rhodios, Romanorum socios, gerit, 23, 8.

563 Victo nihilo minus Antiocho, in Cretam ad Gortynios fugit, iisque illusis ad Prusiam, Bithyniæ regem, transit, 23, 9 & 10.

Dolo pugnat adversus Eumenem Pergamenum, 23, 10.

571 Ne Romanis tradatur, veneno hausto mori mavult: postquam vixerat annos 65. (*non 70, ut apud Nepotem nunc legitur*) 23, 12 & 13.

CHRONOLOGIA ANNORUM CATONIS ANDREA SCHOTTO AUCTORE.

M. PORCIUS M. F. CATO CENSORIUS.

ANNO U. C.

521 NATUS M. Æmilio Lepido, M. Poblicio Malleolo coss. Sic enim ipse, apud Ciceronem de senectute disserens: *Anno postquam primum Cos. fuerat Q. Fabius Maximus Verrucossus, qui Tarentum cepit, ego natus sum.* Alii 519 anno natum putant, L. Postumio Albino, Sp. Carvilio Maximo coss. In his Kar. Langius, Gandensis, vir doctissimus; legitque: *Anno post consul primum fuerat, quam ego natus sum.* quomodo & in vet. lib. scriptum se reperisse Aldus Manutius Minor affirmat. (*Vid. Bos. not. ad* 24, 1.)

539 Annos natus 17 primum stipendium meruit, & militavit ad Capuam sub eodem Fabio IV consule. Corn. Nepos in vita Cat. c. 1. Alii 19 numerant, ut altero anno a primum cos. Fabio Maximo natus sit Cato.

544 Ætatis 24, si a natali 519 numeres, ad Tarentum stipendium fecit, Fabio V cos. ut ipse apud M. Tullium de senectute disputans.

545 Ætatis 25 tribunus militum in Sicilia fuit M. Claudio Marcello V, Tito Quinctio Crispino coss. Cicero

Cat. majore, & Nepos hic Cornelius c. 1. (*Vide quæ Bosius ad eum locum dixit.*)

547 C. Claudii Neronis cos. castra sequitur; strenuus habitus & laudatus re bene gesta in prœlio Senensi ad Metaurum, quo cecidit Hasdrubal, exercitu Alpes trajiciens, ut copias cum Hannibale fratre conjungeret. Livius lib. 27, & Nepos l. c.

548 Quæstor obtigit P. Scipioni Africano majori, in Africa proconsuli, a quo perpetuo dissensit: & augur, annos natus 28, P. Cornelio Scipione Africano, P. Licinio Crasso coss. Livius lib. 29 annal. & Corn. Nepos hic c. 1. M. Tullius vero in Bruto & Catone, anno insequente 549, Cethego & Tuditano coss. Quem locum And. Patricius in 2 lib. Cicer. de republ. sic concinnabat: *Cum eo* (Fabio) *quartum cos. adolescentulus miles ad Capuam profectus sum, quintoque anno post ad Tarentum. Tum quæstor: quem magistratum gessi coss. Tuditano & Cethego. Deinde ædilis. Quadriennio post factus sum prætor, cum quidem ille admodum senex, suasor legis Cinciæ de donis & muneribus fuit.* Ex Cicerone inf. ubi de sodalitatibus, & magnæ matris Deûm sacris, & in Bruto. Aliter Corradus & Lambinus: quorum hic, comment. in Æmilium Probum, bis quæstorem facit. (*Lambini lectionem probabat etiam Langius. Expungunt autem illa de ædilitate & prætura, quod etiam, sed paulo aliter, facit Pighius ad an. U. C. 549. Vide not. Gruterianas ad Cicer. l. c.* Bosius.) Non sequor. (*Quæsturam tamen anno sequenti demum gessisse, verum est, qua de re diximus ad 24, 1.* Bosius.)

551 Quadriennio post Ædilis plebis factus cum C. Ælio, qui hic C. Helvius appellatur, & a Livio lib. 32 (& 38.) Cato in Ciceronis dialogo de senect. ut quidem vulgo interpungitur. Agebat tum fortasse annum ætatis tricesimum primum.

555 Prætor quadriennio post, Sardiniam provinciam obtinuit. Q. Ennium poetam inde deduxit. Livius 31 & 32 annal. ab U. C. Cicero in Cat. (*ex vulg. lectione*) & Plutarch. & Nepos hic c. 1. A quo postea in Græcis, licet senex, est institutus. Plinius lib. 7, cap. 30, Val. Maximus lib. 8, cap. 7, & D. Hieronym. epist. ad Nepotian.

558 Consul cum L. Valerio Flacco, quo auctore Romam e Sabinis commigraverat. In hoc magistratu totam citeriorem Hispaniam, quæ rebellaverat, pacavit, bello ab Emporiis inchoato: adjuvante P. Manlio prætore. (Vegetius lib. 2, cap. 3, & lib. 1, cap. 8.) Hic ejus abstinentia eluxit, & frugalitas. (Plinius & Apulejus.) Matronis cultum repetentibus, Oppia lege ademtum, restitit. Lege Livium 33, Plutarch. Valerium lib. 9, cap. 1, & Nepotem c. 2.

559 Hoc anno proconsul ex eadem provincia de senatus sententia triumphavit. Plutarch. Fasti Capitolini, Appianus Ibericis, Frontinus, Florus, & Zonaras.

562 Legatus, (non, ut Cicero in Cat. memoriæ vitio, tribunus militum) Manii Acilii Glabrionis cos. Auctor de viris illustr. Festum vide in *Ordinarium*, & in *Oratores*, Livium lib. 36, Appianum, & Justinum lib. 31.

569 Ætatis 49 Censor gravissimus cum L. Valerio Flacco, L. Quinctium Flamininum, Titi fratrem, senatu movit, & in ærarium redegit, quod, ad scorti spectaculum, Gallum reum jugulasset. Luxuriam hominum repressit, quæ incipiebat pullulare. In quo honore, quod tam severe præfuisset, *Censorii* cognomen tulit. Livius 39, Plutarch. in Cat. & Cicero, item in Bruto, Fasti Capitolini, Valerius Max. lib. 2, cap. 9, & lib. 4, cap. 5, Nepos hic c. 2, & Seneca rhetor controvers. 2, ubi plura notavimus.

600 Octogenarius jam (*immo major octogenario, nec ante annum U. C. 503. Vid. not. ad 24, 1. & infra ad a. 605. Bosius.*) Ser. Sulpicium Galbam, qui Lusitanos prætor diripuit, vehementi oratione accusavit. Auctor de viris illustr. Valer. Max. 8, c. 7. Non (ut Livius lib. 39, & Plutarch.) nonagenarius. Nam octogesimo quinto ætatis mortuum constat.

604 Initio tertii belli Punici Carthaginem, nova molientem, delendam censuit: certatumque in ea sententia, de reipubl. salute & commodo, cum P. Scipione Nasica, qui servandam urbem, ne otio & ignavia in luxum juventus Rom. ut accidit, dilapsa, civilia arma tractaret, censebat. Pervicit tamen sententia Catonis. Livius, Florus, & auctor de viris illustr.

605 Hoc anno mortuum puto, octoginta quinque annos natum, L. Marcio Cenſorino, Manio Manilio coſſ. Paterculus vero male, P. Cenſorino, M. Manlio coſſ. Cicero Bruto, *Cato*, inquit, *annos quinque & octoginta natus exceſſit e vita; cum quidem eo ipſo anno contra Ser. Galbam ad populum ſumma contentione dixiſſet.* Valerius vero lib. 8, c. 1 & 7, octogeſimum ſextum annum agentem adverſus Galbam peroraſſe ait. Plinius lib. 14, cap. 4, ſexcenteſimo urbis cond. mortuum, rotundo numero dixit. Non recte, ut puto, Plutarchus, ἐννενήκοντα Catonem, & Livius nonagenario majorem faciunt.

VITA
T. POMPONII ATTICI
PER ANNOS DESCRIPTA
A
JO. MICHAELE HEUSINGERO.

A. U. C.

644 T. POMPONIUS ATTICUS nascitur, hujus anni, ut videtur, principio (*vid. ad cap. 2.*) Q. Cæcilio Metello Numidico, M. Junio Silano coss. triennio ante M. Tullium Ciceronem.

665 P. Sulpicius, trib. pl. a Sulla cos. oppressus perit. *Cap. 2.*

666 Atticus, Cinnano tumultu perturbata civitate, Athenas se confert, annos natus 22. *Eod. l.*

C. Marius F. hostis judicatus, fugit. *Cap. 2.*

670 Sulla ex Asia decedens, Athenas venit, &, ex pedibus laborans, aliquamdiu ibi moratur. *Cap. 4. Plutarch. Sul. p. 468.*

674 Cicero, Athenis studiorum causa agens, cum Attico audit Phædrum & Zenonem, Epicureos. *Cicer. lib. 1 de fin. c. 5, lib. 3 Tusc. c. 17, lib. 1 Acad. extr.*

687 Attici soror Pomponia circa hoc tempus Q. Ciceroni nupsit. *Cap. 5. ubi vid. Schott.*

688 Athenis Romam remigrat, postquam duos & viginti annos Athenis exegerat. *Cap. 4.*

692 Cum Q. Cicerone in Asiam ire recusat, cum apud eum legati locum obtinere posset. *Cap. 4. Cic. lib. 1. Att. ep. 16. sub fin.*

695 Ciceroni in exsilium eunti CCL millia HS. donat. *Cap. 4.*

696 A Q. Cæcilio avunculo testamento adoptatur. *Cap. 5. Cicer. lib. 3 Attic. ep. 20. pr.*

697 Piliam uxorem ducit, prid. id. Febr. *Cic. lib. 2 ad Q. F. ep. 3. extr.* Ex ea nata est Attico filia, Attica sive Atticula. *Cap. 12 & 19. quam aliqui* Cæciliam *vocant.*

704 Initium Cæsariani civilis belli, quo Pompejus anno post perit. *Cap. 7.*

705 Cæsar, Pharsalica pugna victor, Quintum Ciceronem cum filio ex castris Pompeji Attico concedit. *Cap. 7. Cic. lib. 11 Att. ep. 7. extr. ep. 8 & 12.*

709 Julius Cæsar, hoc anno cum M. Antonio cos. in Pompeji curia a conjuratis 23 vulneribus confoditur idib. Mart. *Cap. 8.*

Respubl. ad Brutos & Cassium se convertit: qui tamen non ita multo post in exsilium profecti sunt. *Cap. 8.*

710 Bellum Mutinense, cum Antonio, qui a senatu hostis judicatus erat, gestum. *Cap. 9.*

Antonius a Lepido receptus, & Cæsari Octaviano reconciliatus, inito cum his triumviratu reipubl. constituendæ, Romam redit. *Cap. 10.*

Tum Cicero proscriptus, & in fuga deprehensus, 7 id. Decembr. jugulatur.

Antonius Atticum periculo, quod Ciceronis amicitia afferebat, liberat. *Cap. 10.*

Hoc anno matrem, *Cæciliam*, nonagenariam amisit Atticus. *Cap. 17. De ea vid. Ciceron. lib. 6 Attic. ep. 2. extr. ubi male CÆCILIAM Manutius dicit esse FILIAM: qui tamen veriora scripsit ad lib. 1 ep. 7. pr.*

711 Prœlium Philippense, quo Brutus & Cassius interierunt. *Cap. 11.*

Post hoc tempus, incertum quo anno, Attici filia, *Pomponia Atticula*, M. Agrippæ nupsit: ex quo conjugio nata est *Vipsania*, quam, superstite Attico, Au-

gustus vix anniculam Tiberio, postea imperatori, despondit. Hæc sola omnium, quos Agrippa genuit, non violenta morte periit. (*Vid. Tacit. 3 annal. 19.*) *Cap. 12 & 19.*

712 Antonius ex hoc tempore in oriente hæret, Cleopatræ amore captus, & absens cum Attico colit amicitiam. *Cap. 20.*

721 Atticus, cum 77 annos complesset, decessit prid. Kalend. Apriles. *Cap. 21 & 22.*

INDEX
HISTORICUS ET GEOGRAPHICUS
IN
CORNELIUM NEPOTEM.

A.

B

D.

I.

L.

M.

N.

X.

Z.

INDEX
GRAMMATICUS
IN
CORN. NEPOTEM.

A.

I N D E X

Altera persona, *unus ex duobus, quibus respublica plurimum debet; additur*, secunda tamen, *ut referatur ad superiorem & primum* 16, 4. alteræ alæ, *pro* alteri 18, 1.

Ambitione magna deducere aliquem 10, 2. *vehementi studio & contentione, & cum ostentatione quadam: seu, ut alii explicant*, φιλοτίμως, *honorifico apparatu ac comitatu.*

Ambitus largitiones, *captatoriæ donationes in ambiendis per malas artes honoribus* 25, 6.

Amiciores conciliantur homines 17, 2.

Amici regis, *Persarum sc.* 1, 3. *Ita vocantur principum consiliarii, præfecti, proceres.*

Amicos tueri, *opibus officioque adesse eis* 15, 3.

Amicitia, *pro societate* 15, 6.

Amiculum agreste duplex 14, 3. *Ferrarius de re vestiaria* P. II, 1, 9 & 10, *putat* duplex vestimentum *dictum, quod densum crassumque ac duplici filo contextum & villosum esset; vel quod duplici panno consertum. Græcis est* χλαῖνα διπλῆ.

Amittere optimates 10, 7. *eorum favorem.*

Amœnitas domus, *id quod domui amœnitatis causa conjunctum est* 25, 13.

Anagnostes 25, 13.

Anfractus longior viæ 18, 8.

Angustiæ maris 2, 3.

Animadvertere, *considerare* 15, 6. *conspicari* 16, 5. animadversa varietas fortunæ, *observata* 13, 4.

Animatæ bene insulæ, *in fide manentes* 5, 2. *oppon.* alienatæ 5, 2.

Animus, *pro fiducia constantiaque* 1, 4. maximus, *pro fiducia sui constantiaque* 10, 5. animo isto esse, *id consilii habere* 18, 11. animo bono facere, *proposito non scelesto* 17, 6. animo bellare, *h. e. consiliis, occultis moliminibus* 23, 1. 18, 4. animo æquo ferre, *sine indignatione* 10, 6. *sine obtrectatione* 25, 1.

Anno vertente conficere iter, *h. e. integrum annum itinere insumere* 17, 4.

Annalis *scil.* liber 23, 13.

Annicula 25, 19.

Antiquitatis amator 25, 18. *h. e. historiæ antiquæ.*

Antistare cui, *præstare* 3, 1.

Antistites Jovis, *sacerdotes* 6, 3.

Apparare, *moliri* 18, 2.

nefta 18, 11. *mafcula & viro digna pulchritudo.* pro dignitate vivere 25, 2. *intelligitur hic dignitas vitæ exactæ ad τὰ καθήκοντα.*

Dilabi, *fuga, & difceffione, qua quifque poteft falutem petere* 6, 2. *de nuda difceffione* 18, 3.

Diligentia 15, 7. φιλοπονία.

Dimicare de fama, *de caufa in judicio difceptanda* 13, 4.

Dimittere, *deponere* 20, 2. 23, 12. *negligere* 7, 8.

Diripere Lufitanos, *de provincialibus prætoris rapinis* 24, 3.

Difertus 7, 1. *quid diftet ab* eloquente *Cic. docet Orat.* 1, 21: Eum ftatuebam *difertum*, qui poffet fatis acute atque dilucide apud mediocres homines ex communi quadam opinione dicere: *eloquentem* vero, qui mirabilius & magnificentius augere poffet atque ornare, quæ vellet, omnefque omnium rerum, quæ ad dicendum pertinerent, fontes animo ac memoria contineret.

Difpalata multitudo 23, 5. *palabundi & difperfi paffim, vagantefque.*

Difpenfare pecuniam 9, 4. *de eo, quem ταμίαν Græci vocant, pecuniis cogendis adminiftrandifque præfecto.* difpenfator *aliquando dicitur: fervile alias id nomen. v. Marcell. Donat. in Sueton. Augufl. 67, & Buchneri thef.*

Diffolvere, *abrogare, gr.* καταλύειν 6, 3.

Diffolutus, *neglectum legis, boni moris, exiftimationis fignificat* 7, 1. *hæc* diffolutio (*ita enim vocat Treb. Poll. in Valer. jun.*) contemtum *parit: ficut flagitia & iniquitas principum*, timorem: *ut fententiofe locutus fit Pollio, cum dixit:* Non eft quidquam ad audaciam malis, ad fpem bonorum bonis promtius, quam cum vel malus timetur, vel diffolutus contemnitur imperator. *in Gallien. c. 5.*

Divinus 25, 9. *qui ea parte prudentiæ, quæ* divinatio, *five* providentia *dicitur, valet, rectitudine, inquam, conftantiaque confilii ac propofiti.*

Divinare de exitu 17, 6. divinatio eft prudentia 25, 16. divinatio appellanda eft perpetua naturalis bonitas 25, 9.

Divum. fub divo 4, 5. *in aperto aere, non fub tecto.*

Divus, ἀποθεωθεὶς, *confecratus. abfolute ponitur pro Julio Cæfare* 25, 19.

Dodrans. ex dodrante heres 25, 5. *novem partes hereditatis intellige; cum* dodrans *novem partes f. uncias affis, ex XII fc. conftantis, fignificet. Nam* affis *vocabulo hereditatem to-*

G.

I N D E X

I.

K.

L.

M.

N.

GRAMMATICUS.

Princeps, *primus, præcipuus* 8, 1. 14, 5. 5, 3. *auctor rei alicujus* 25, 8. *cum nota potestatis & officii* 1, 2. *optimates* 25, 16.

Principatus, *non imperii, sed auctoritatis præcipuus in civitate locus* 5, 2.

Principia, *castrorum sc.* 18, 7. *locus castrorum, ubi tendebant duces, tribuni cet. ubi jus dictum, signa asservata, altaria culta.*

Privatus, *oppon. magistratibus & qui sunt cum imperio domi militiæque* 7, 3. 12, 4. 15, 7 *&c.*

Privignus 7, 2. 25, 19.

Probare auctorem, *ei potissimum credere* 2, 10.

Probabilis orator 24, 3. *non omnino contemnendus. cf. Cic. Brut. c. 85, p. 391 ed. Bip.*

Procacitas hominis, *audax petulantia in incessendo* 20, 5.

Procellæ civiles, *bella, discordiæ* 25, 10.

Producere, *prorogare* 25, 21. *elicere* 23, 5.

Projecta hasta, *porrecta advers. incurrentem* 12, 1.

Proinde ac si, *pro, perinde ac si* 6, 2. 7, 6.

Propagines clarorum virorum 25, 18.

In propatulo, *in loco aperto & ad conspectum exposito* 23, 9. *integre Cic. 4 Verr.* in propatulo loco.

Proprius 6, 1. *de eo, qui deditus obstrictusque alicui factionem ejus & nutum se secuturum promittit.* non propria munera 8, 4. *non diutina, veluti nil solidæ possessionis ob invidiam habentia.*

Proscriptio equitum 25, 10. *intelligitur hic crudele illud flagitium, quo dominationi firmandæ civium clarissimorum capita & bona, hæc quidem hastæ subjecta, illa autem libidini & suppliciis publice exposita ad promiscuas neces destinabantur, propositis publicis edictis. Primus sceleris auctor Sulla, testibus Vellejo & Floro. Scilicet id agebant tyranni, ut quos acies & civile bellum non absumserat, proscriptione interciderent, securiorique, demotis optimis quibusque, dominatu ipsi uterentur.*

Προσκυνεῖν 9, 3. *veneratio Persarum regibus delata hoc vocabulo exprimebatur. Ratio ista: divinum aliquid regi suo tribuebant, εἰκόνα Θεοῦ interpretantes, ut est ap. Plutarch. igitur honorem quoque divinum habuerunt; unde τὸ προσκυνεῖν,* adorare, *translatum. Noster per* venerari *ibidem expressit, scil. non capite tantum flexo, submissisque genibus, sed postrato humi corpore.*

Scrutari aliquem, *ante colloquium ſc.* 14, 11.

Scytala, σκυτάλη 4, 3. *clandeſtinæ literæ. erat autem ſcytala lignum rotundum, lævigatum, oblongum. ejuſmodi duo habere ſoliti ſunt Lacones: alterum, quod ſibi ſervarent Ephori, alterum, quod imperatori daretur abeunti. illi igitur quoties huic mandare quid vellent, obvolvebant lorum album, in eoque ſcribebant, quod revolutum deinceps tabellario tradebatur. id hoc conſilio fiebat, ne, qui perferebat, legere ſcripta poſſet. imperator autem circumplicato circa ſcytalam loro ſententiam ſcripti facile cognoſcebat.*

Sella aurea, *inter inſignia regia* 18, 7.

Senatus datur legatis 23, 7. *admittuntur ad ſenatus audientiam legati.*

Seneſcere, *metaph. de potentia decreſcente* 7, 5.

Senſus, *conſilium, propoſitum* 10, 8. *ingenium, propenſio, ſtudium* 7, 5.

Separatis temporibus, *repetitis vicibus* 18, 10.

Septemtriones 1, 1.

Sertæ loricæ, *ex anulis ferreis inter ſe nexis conſertæ* 11, 1.

Seſſores, *incolæ* 5, 2.

Seſtertium centum millia, *2500 Philippici* 25, 8.

Sidere, *de nave, quæ mergi incipit* 12, 4.

Signatus liber 6, 4. epiſtola ſignata 16, 3. *De ratione obſignandi libros & epiſtolas v. Salmaſ. & Herald. in ſcriptis adverſariis.*

Signum, *quo ſc. epiſtolæ obſignantur* 4, 4.

Sola loca, *deſerta* 18, 8.

Solitudo, *tribuitur ei, qui paucos ſecum habet* 8, 2.

Solvere epiſtolam, *aperire, inciſo lino, quo colligata eſt* 23, 11. *alibi dicit noſter* vincula epiſt. lacerare (*vulgo* laxare) 4, 4.

Sopor, *ſoporiferum medicamentum* 10, 2.

Sortis neceſſitudo, *collegium ſorte datum intelligitur* 24, 1.

Sparum *vel* ſparus 15, 9. *vile genus teli fuiſſe ſatis conſtat: cetera diverſe traduntur.*

Splendor vitæ, *cultus moriſque cum gravitate elegantia* 7, 11.

Splendidus, non ſumtuoſus, *ſtudens decoro vitæ cultui, ſed abſque profuſione* 25, 13.

Sponſalia, *pro ipſa deſponſatione* 25, 20.

Sponſor omnium rerum, *qui fidem ſuam interponit, in ſiſtendo vadimonio, in facienda verſura* 25, 9.

Stare ab aliquo, *pugnare pro aliquo* 14, 6. pari faſtigio in

T.

